

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

డా. నాగేశ్వర రావు

246
43

1084
4

సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౧౦. సంచిక ౧.

ఆంధ్రవత్తికా ముద్రాలయము, మద్రాసు.

౧౯౩౩

Printed at the
ANDHRAPATRIKA PRESS,
G. T., Madras.

భారతి - దశమ సంపుటము - భా. ౧.

వ్యాసముల అకారాది నూచి

	సం.	పుట
అంకల వెంకటసుబ్బారావుగారు (ఆంధ్రా)	3	8
అంధగీతి-కొల్లూరు ధర్మారాయకవి (ప)	3	3౫౫-3
అన్ని పద్యతపరిశోధన (కల)	...	౯౩౪-౯
అట్టవా సమావేశము-చానిపర్యవహితులు (కల)	౪	
అద్వైతము-సుమ్మలపల్లి వెంకటరత్న ముపంతులు (ప)	౪	
అనుబంధము-చాని బంగారమ్మ (నే)	౫	
అపకృష్టోద్భవ-సుమ్మలపల్లి వెంకటరత్న ముపంతులు (ప)	౫	౭౩౫-
అపకృషియు-యతి పాపాలు-చువ్వారి మార్కణ్డేయరాజుగారి	3	౩౬౬
" " "	౪	౫౩౪
అభిజ్ఞాన శాకుంతలము-కాలవిచారము-కవిస్థలం శ్రీరంగాచారి	౧	౧౮
అభినవాంధ్ర కవితాపితామహుని కవితావిశేషములు-మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి (ప)	౧	౨౫
అభినవాంధ్ర కవిపండితసభ (మ. మా)	3	౫౦౮-
" " "	౪	౬౬౧-
అమృతపాత్ర-పురాణం మమరరాఘవశాస్త్రి (ప)	౧	
అమృతానందనాథస్వామిగారు	౨	3౧౦-
అయితే పాపము! లలితకళేమిడి! -క. చరలక్ష్మమ్మ (క)	౫	౭౧౧-
అయోమయము-జి. జాషువ (ప)	౬	౮౫౫-
అరలపెట్టె-కొ. నరసింహాచారి (వి. క.)	౧	౮౦
అరవిందయోగి-పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి (ప)	౧	
అశ్రుమాల-బాలాంత్రపు వేంకటరావు (ప)	౫	
అప్పలక్ష్మిక-మాది నరసింహము	౬	౯౩౯-
'ఆంధ్రకవిత్య చరిత్రము'-కొంపల్లె జనార్దనరావు	౧	3౯
'ఆంధ్రకవిత్యచరిత్ర' విమర్శనమునుగుటింది (లేఖలు)-జనవరాజు అప్పారావు	౨	3౦౮-
ఆంధ్రగ్రంథములపట్టిక	౧	౧౨౭-
"	౨	3౨౯-
"	౪	౬౦౧-
ఆంధ్రనాట్య సమ్మేళనము-కాశీ (నా. క)	౨	
ఆంధ్రభీష్మ, న్యాపతి సుబ్బారావుపంతులుగారు (ఆంధ్రా)	౨	
ఆంధ్రమున కొన్ని అన్యభాషా పదములు-కొమాండ్నారి శకలోపాచార్యులు ...	౬	౮౬౧

			సం.	పుట
అగ్రసాహిత్యపరిషత్తు-కాస్త్రీ (మీ. త)	...	...	౫	౮౧౫-౮౧౬
" (మ. మా)	...	...	౫	౮౩౮-౮౪౧
అగ్రేతిహాసపరిశోధకమండలి (మ. మా)	...	...	౫	౮౪౮-౮౪౯
కారం ప్రాప్యం-శివమో (పి. క)	...	...	౨	౨౫౧
కాశం-క్రి. న. స్వామి (పి. క)	...	...	౩	౪౪౨
తృప్రీక్ష-కుండుర్తి నరసింహారావు (ప)	...	...	౬	౯౩౯-౯౩౦
సంకరంగపిళ్ల-మూషే ద్విభాషి-నంగోలు వెంకటరంగయ్య	...	...	౩	౪౬౦-౪౬౫
పుష్ప-ఆపవ్య-కవికొండల వేంకటరావు (గ)	...	...	౩	౩౬౫
మురేంద్రము-కనగాల లక్ష్మీనరసింహారావు	...	...	౨	౨౫౯-౨౬౨
మురేంద్రము-భారతీయదృష్టి-కనగాల లక్ష్మీనరసింహారావు	...	...	౩	౪౮౮-౪౯౦
" " "	...	...	౫	౭౮౧-౭౮౭
వృత్తి-ముక్తిలి లక్ష్మీవృసింహదాసు (ప)	...	...	౫	౬౭౩
వ్యాసము-జి. బాపూవ (ప) ...	...	...	౪	౫౦౪
స్తి-సోమంచి యజ్ఞన్న కాస్త్రీ	...	...	౬	౯౦౧-౯౦౭
డియూ-చదువురానివారు (కల)	...	...	౨	౩౨౭-౩౨౮
డియూలో ఇంగ్లీషు మాటాడువారు (కల)	...	...	౪	౬౪౫
ద్వారణ-విభేదపురుర్తులు-ఓ. కామేశ్వరరావు	...	...	౫	౬౯౧-౬౯౬
ద్వారణసంజ్ఞలు (మ. మా.)	...	...	౬	
పహతి-పాటిబండ మాధవశర్మ (ప)	...	...	౩	౩౮౭
తకాలము-ముల్ల వరపు విశ్వేశ్వరరావు (ప)	...	...	౧	౩౫
స్వరేవృష్టి-కనగాల లక్ష్మీనరసింహారావు (కల)	...	...	౫	౮౧౭-౮౧౮
మిషన్ ఆఫ్విభారత గ్రంథాలయముహాసభ (మ. మా)	...	...	౫	౮౪౬-౮౪౮
కలనుజ్-భమిషిపాటి కామేశ్వరరావు	...	...	౪	౫౮౧-౫౮౫
చదు చరిత్రాదుడు? -మం. వేంకటశర్మ (ప)	...	...	౫	౬౭౧
శిలానగరము-మారేమండ రామారావు ...	...	...	౪	౬౧౩-౬౧౮
విహవశిలని వేడికోలు-సాహిత్యవర్ధనుడు (ప)	...	...	౪	౬౦౬
జ్ఞాన సంరక్షించుకొనుడు (కల)	...	...	౨	౩౨౪-౩౨౫
కవటి పల్లవులు-కాలనిర్ణయసమస్య-ముల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మ	...	...	౫	౭౬౯-౭౮౬
ముల్లాది రామకృష్ణకాస్త్రీ (క)	...	...	౫	౭౧౯-౭౨౦
కరాజు-పసుమర్తి కృష్ణయ్యారీకాస్త్రీ (క)	...	...	౨	౨౩౪-౨౪౨
పుకాలపు కళాశాల (కల)	...	...	౧	౧౬౩
ర్థవ్యము (మ. మా)	...	...	౫	౮౩౬-౮౩౮
శ్వము-యతిప్రాసలు-ఆచంట బాపిరాజు	...	...	౨	౧౯౪-౧౯౮
కి-కోయిల-సంలేచిననూరి రామారావు (పి. క)	...	...	౫	౭౩౭
ఫీ-కాంచనపల్లి వెంకటరంగారావు	...	...	౫	౮౧౩-౮౧౪
లజ్జ పరిత్యము-ఆదిచిత్రము (కల)	...	...	౫	౮౨౧

3. ఉద్భవము

1, 2, 3. T. A. S.

ర. క్రొత్తదుస్తులు

E. N. P.

తెల్లనిబట్ట, బంగారుజీపని గలది, సాయంసమయ విహారములయందు దీనిని ధరింతురు.

క్రవర్తి-కుందుర్తి నరసింహారావు (ప)	...	...	౨	౨౫౮
కాగోడిప ప్రంభము (కల)	...	...	౪	౬౪౮-౬౪౦
చ్చుపుత్తవ-ముక్తివి లక్ష్మీ నృసింహదాసు (ప)	...	...	౧	౭౯
త్రేప్రతిపాదిక శిల్పము-రసము-మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి	...	...	౧	౩౬-౩౮
త్రేప్రదర్శనము-చెన్నపురి (మ. మా)	...	...	౩	౫౦౯-౫౧౧
న్నపిల్ల నాసికో రెగ్గలు-రావు వెంకట్రావు (సి. క)	...	...	౪	౫౭౭-౫౭౮
కటి-మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి (ప)	...	...	౪	౫౭౪-౫౭౫
న్నపురి సంగీతపరిమత్తు (మ. మా)	...	...	౩	౫౧౧-౫౧౨
నాజపాసుయందము-మోచర్ల దత్తాత్రేయులు	...	...	౪	౬౨౫-౬౩౨
రక-‘మనోహరం’ (సి. క)	...	...	౧	౭౭-౭౮
గివారు-పెనుపెచ్చ సత్యనారాయణరాజు	...	...	౨	౨౭౩-౨౭౫
ముంది వెంకట్రామయ్యగారి కవిత్యము-నిడమర్ర సత్యనారాయణమూర్తి	...	...	౫	౬౭౭-౬౮౧
హమ కొక హెచ్చరిక (కల)	...	...	౬	౯౮౧-౯౮౨
స్మనీవ్యవసాయపరిస్థితులు; రైతుబడిక్ష (కల)	...	...	౩	౪౯౫-౪౯౬
పాతిజ విద్యుచ్చక్తి నిర్మాణములు-వాటివలన కలుగు లాభములు-బుర్రా లక్ష్మణరావు	...	...	౧	౯౮-౧౦౧
తకతాస్త్రిము-శ్రీనివాసశిరోమణి, పా. సుబ్బారాయశాస్త్రి	...	...	౩	౪౬౯-౪౭౨
యింటుపార్ల మెంటికిమిటి (మ. మా)	...	...	౫	౮౫౦
నసంస్కృతవాద్యము-యన్. శ్రీకంఠశాస్త్రి	...	...	౩	౩౭౩-౩౮౨
జావూరు చిత్రములు-కంది శివరామమూర్తి	...	...	౬	
జావూరునాయకరాజాస్థాన సంస్కృతాంధ్రకవులు-౨-కురుగంటి సీతారామయ్య	...	...	౧	౮౩-౯౧
లినవేలికే తగులుతుంది: (రెండోభాగం)-వేలూరి సుబ్బారావు (క)	...	...	౩	౪౧౩-౪౨౯
ంస్సు-చావలి బంగారమ్మ (గీ)	...	...	౨	౩౩౩
ంగము-మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి	...	...	౬	౯౫౬
దండల ప్రభుమిక్ష (కల)	...	...	౫	౮౨౦-౮౨౧
ను వలదినది రంభ-కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తి (క)	...	...	౪	౫౧౫-౫౬౪
క్రన త్రివర్ణచిత్రము (మ. మా)	...	...	౪	౬౫౮-౬౫౯
రమా-క్రొత్తపల్లి సూర్యరావు (ప)	...	...	౨	౨౬౩-౨౬౪
పతి కొండమెట్టు-అడవి బాపిరాజు (క)	...	...	౪	౫౬౫-౫౬౯
మలరాజమ్మ-మున్నంగి...శర్మ (భా. మ.)	...	...	౬	౯౯౦-౯౯౧
మలూరి శివకామయ్యగారు (వా. క)	...	...	౩	౪౯౯
ంగును దగిలినతెనుళ్లు (మ. మా)	...	...	౪	౬౫౯-౬౬౧
కాగితము (మ. మా) ...	...	...	౪	౬౫౮
కవీతి-మరణశిక్ష-వి. యల్. జగన్నాథరావు	...	...	౧	౧౧౫-౧౧౮
గ్గుడు సత్యవాదియగువా?	...	...	౬	౮౭౫-౮౭౮
దాభారతహిందీప్రచారసభ-చెన్నపురి (మ. మా)	...	...	౨	౩౪౪
పుగొలుసులు-కొ. నరసింహాచారి (వి. శి)	...	...	౩	౪౪౩-౪౪౪

	సం.	పుట
కుసుకు బియ్యముకు ఒకటి మంత్రిము-కమలానాథరాయ (పి. క)	...	3 కరగ
కన్నమచందమామ-వత్సనాయ వేంకట నీలాద్రిరాజు (ప)	...	౧ ౧౧౪
కాబాపుష్పము-బాలాంత్రపు వేంకటరావు (ప)	...	౨ ౨౪౩-౨౪౦
కార్యకాలమున మౌనుబాధా నివారణములు-టి. శివశంకరం (కల)	...	౪ ౬౪౪-౬౪౫
వినుగొండలక్ష్మి-పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు (ప)	...	౪ ౫౬౯-౫౭౦
పిరంటం-తూ.పెద్ది వెంకటరమణయ్య (క)	...	౨ ౨౨౭-౨౩౩
కాదుపుకథలు (కల)	...	౪ ౬౪౫-౬౪౬
పతివింబము-రాయప్రోలు శుబ్బారావు (ప)	...	౫ ౬౭౬
పపంచమస్థితి ; దానిని తొలగించుటకు మార్గములు-చా. వెం. హనుమంతరావు	...	౬ ౯౧౯-౯౨౫
పపంచప్రాచీనస్వరూపము - శ్రీపాదగోపాలకృష్ణమూర్తి	...	౪ ౫౮౬-౫౯౩
పభావేది-కుందుర్తి నరసింహారావు (ప)	...	౧ ౨౪౨-౨౪౩
పవరుని హిమవద్దిగమనము-కొణిదన బాలకృష్ణయ్య	...	౨ ౧౯౯-౨౦౨
పాకృతిగాథలు-రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ (ప)	...	౨ ౨౩౬
పాచీన చిత్రములు (కల)	...	౫ ౮౨౫-౮౨౬
పాథమికవిద్య-టి. శివశంకరం	...	౨ ౨౮౮-౨౯౨
పెన్సిలెంటు రూపావేట్లు పతి-జరుగుమిల్లి పాంబశివరావు (కల)	...	౬ ౯౭౯-౯౮౧
పేనుగాయకుడు-బాలాంత్రపు వేంకటరావు (ప)	...	౬ ౯౦౭
పాంక్టికా డి. మాత్యేత్త-పి. ఆర్. రామచంద్రరావు	...	౧ ౧౫౫-౧౫౬
మొర పోతన-జే. వేం. సత్యనారాయణమూర్తి	...	౩ ౩౫౭-౩౬౫
కాలక్రీడలు-దిలకపాటి సీతాంబ	...	౬ ౯౯౨-౯౯౩
చచ్చగాంధు సంఘమునకు వేరుపురుగులు (కల)	...	౨ ౩౨౧-౩౨౨
బహుశ్రీ శతాధాని చెళ్లపిళ్ల వెంకటాశ్రీనిధి ముప్పైపూర్తి మహోత్సవము (మ. మా)	౨	౩౪౪-౩౪౬
బాహ్యదీనాతులు-మాదిగాడి పెల్లెము-పసుమర్తి వెంకటప్పయ్య (పి. క)	...	౫ ౭౩౯-౭౪౦
గవాన్ రామకృష్ణపరమహంస నూరవవర్ధంతి (మ. మా)	...	౪ ౬౬౪-౬౬౫
గారత దేశపు దినుసులు-	...	౪ ౫౯౯-౬౦౦
గారత దేశమున డైరీ (కల)	...	౬ ౯౭౮-౯౭౯
గారతసంస్థానములు : భావిసంస్కరణములు-రడ్డమాడి సత్యనారాయణ	...	౬ ౯౩౧-౯౩౮
గారతీయ చిత్రకళయొక్క ప్రాచీనత-తలిశెట్టి రామారావు (ది. క)	...	౫ ౮౦౧-౮౦౧
గావికాలపునవల-క. కాశీపతి (కల)	...	౪ ౬౪౨-౬౪౩
గాహసంస్కరణము (మ. మా.)	...	౬ -
గ్న-సముద్రాల వేంకటరావువాచార్యులు (ప)	...	౨ ౧౭౭-౧౭౮
గడ్డుకత-మంగిపూడి వేంకటశర్మ (ప)	...	౩ ౪౪౫-౪౫౯
గంధువుకు-విశ్వనాథ సత్యనారాయణ (ప)	...	౪ ౬౨౩-౬౨౪
గంధమంత్రము : ౩. బసవేశ్వరుడు-డి. వేం. అవధాని (ప)	...	౧ ౧౬౮-౧౭౦
గంధమఘము-	...	౩ ౪౭౭-౪౮౩
గత్తుపూజ-వత్సనాయ వేంకటనీలాద్రిరాజు (ప)	...	౩ ౩౭౨

హయావిలాసము-ప్రభులింగరీల-బండారు నమ్మయ్య	...	...	3	3౮3-3౮౬
✓ హులదాసరి - వేలూరి శివరామశాస్త్రి (క)	...	...	౧	౫౫౬-౬౪
హులవ్యాగారి దోహదోపదము-ప్రభుత్వఖండనము (మ, నూ)	...	...	౬	౧౦౦౮-౧౦౦౯
మాస్కేను(మ, నూ)	...	...	౫	౮౪౯-౮౫౦
'మిన్ లైలా'-ఇల్లపూడి శోగరావు (క)	...	...	౬	౮౮౭-౮౯౨
ముక్తశ్యోతి-మందూర్తి నరసింహరావు (ప)	...	...	౫	౮౧౧-౮౧౨
ముఖుల్ సామ్రాజ్యపరివము-జనమంచి వెంకటరామయ్య (ప)	...	...	౨	౨౧౭-౨౨౦
✓ మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారి 'కాంతకథలు'-ఎ. వి. సీతారామయ్య	...	...	౪	౫౧౭-౫౨౬
మూడే సాధనములు-గా. వారిసర్వోత్తమరావు	...	...	౪	౫౯౪-౫౯౮
మేకపాలు (కల)	...	...	౪	౬౪౯
✓ మేమూరువారి శోడలు-శివశంకరశాస్త్రి (ప)...	...	...	౬	౮౫౭-౮౬౦
మోహిని-(జ్ఞానువు) (కల)	...	...	౫	౮౨౧-౮౨౨
యథార్థము-'శివమ్' (పి, క)	...	...	3	౪3౯
యోగాశ్వాసము-బాలాంశ్రపు వేంకటరావు (ప)	...	...	౧	౧౨-౧౭
రలయితి-ఊరినంద్య రామయ్య	...	...	౬	౮౭౨-౮౭౪
రాంబొందు, వడంగిపెట్ట-"పాపాయి" (పి, క)	...	...	3	౪౪౦
రాజీయ బోధనాధ్యక్షన మహిపావశాల ఆనంతపురము-విద్యార్థిములు (భా, మ)	...	...	౫	౮3౦
రాధావాస శివదార్ (కల)	...	...	౫	౮౨౨-౮౨౪
"రాధికాసాంత్వనము"-పరిశీలన-కర్ల పాలెం కృష్ణారావు	...	...	౬	౮౬౭-౮౬౯
రామరాజన బట్టెరు-నేలటూరి వెంకటరమణయ్య	...	...	౫	౭౫3-౭౬౫
" " "	...	...	౬	౯౧౦-౯౧౮
రామారావు చిత్రకళ-శ్రీపాద గోపాలకృష్ణయ్యారీ (వి, క.)...	...	...	౬	౯౪౭-౯౫౫
రాయప్రోలు వెంకటరామ సోమయాజులుగారు	...	...	3	౪౯౧-౪౯౨
రెండవశాసనసభలు-సోమంచి యజ్ఞన్న శాస్త్రి	...	...	౫	౭౯౫-౮౦౦
రేఖలు-అపరాధులు (కల)	...	...	౬	౯౮౪-౯౮౬
రెప్రినెంటు పి. గోపాలకృష్ణయ్యగారు (ఆంధ్రా)	...	...	౫	౮౨౭
✓ రేఖనప్రమాదము-బులుసు వేంకటరమణయ్య	...	...	౨	౧౮౯-౧౯౦
లోకబాంధవోపాసన-కోనయ్యల శ్రీరామయ్యారీ	...	...	౧	౧౩3-౧౩౬
వంకాయ-టి. వి. కనకవల్లి (పి, క)	...	...	౧	౭౪-౭౫
✓ 'వసుశ్రమాలా' పరిశీలన-ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి	...	...	౪	౫౨౭-౫33
వర్తకమందం-నందివాడ చిదంబరం	...	...	౫	౭౨౭-౭3౫
వసంత శ్రీముఖము-కోలేటి పార్వతీశము (ప)	...	...	౫	౬౮౨
వసంతాంత శ్రీముఖము- " (ప)	...	...	౬	౯౪౫
వాడేవు భద్రరాజుగారు (ఆంధ్రా)	...	...	౨	3౧౭
వాణిజ్యమాత్రాలు-కారంపెట్టి వెంకటరంగయ్య (పి, క.)	...	...	౬	౮౯3-౮౯౪
వాసకారు-శ్రీరాజా విక్రమదేవవర్మ (ప)	...	...	3	౪3౭

విదేశభావలక్ష్మారా విద్యాబోధనమువలన చెరువు (కల)	...	...	౪	౬౪౯-౬౫౦
విద్యుత్కారికలు - క్రిందగం క్రిందివాసరావు (ప)	...	...	౩	౪౦౬
విభ్రాంతి-పిలకా గణపతి (ప)	...	...	౪	౫౩౩
వైరాగ్యం-బో. సి. రా. ఆచార్యులు (పి. క)	...	...	౧	౭౬-౭౭
వైకాళము-కుమాంహారి లక్ష్మీవరసింహారావులు (ప)	...	...	౬	౯౪౯
వ్యవసాయము-దువ్వూరి బాలకృష్ణమూర్తి	...	...	౧	౧౦౩-౧౦౪
వ్యవసాయమన నేమి? -దువ్వూరి బాలకృష్ణమూర్తి	...	...	౬	౯౦౮-౯౦౯
వ్యాయామములో బాల్మీన్న ఆనంతపుర రాజకీయ బోధనాధ్యక్షుల మహిళా పాఠశాల				
విద్యార్థినులు (భా. మ)	...	...	౫	౮౩౯
వై. పు. శారదా-గా. వారిసర్వోత్తమరావు	...	...	౨	౨౬౫-౨౬౬
వేదాంతల-కే. అన్నమరాజశర్మ (ప)	...	...	౨	౨౩౩
వేదాంత-సుబ్బాది రామకృష్ణకాశ్రి	...	...	౬	౮౭౦-౮౭౧
వేదాంతాన్ని-కోరిమిల్లి పీఠసోమ సత్యనారాయణ (ప)	...	...	౨	౧౯౧-౧౯౩
వై. రి-కంచనశర్మ కనకమ్మ (ప)	...	...	౪	౫౬౪
వ్యాసాచార్యము-కాంతియతమసు సూతన విష్ణువము-టి. శివశంకరము (కల)	...	...	౬	౯౭౩-౯౭౪
క్రి. ఆముతానందనాథస్వామి ప్రశంస	...	...	౨	౩౧౨-౩౧౩
క్రి. కాళ్లూరి గోపాలరాయ సమూహము (మ. మా)	...	...	౨	౩౪౩-౩౪౪
క్రి. కృష్ణ దేశరాయ విద్యాపరిష. వ్యాధి శోధనము-రాయలసీమ (మ. మా)	...	...	౩	౫౧౨-౫౧౩
క్రి. కృష్ణమ-దింతా దీక్షితులు (నా)	...	...	౫	౬౯౭-౭౦౬
క్రి. కే. రఘురామయ్యగారు (ఆంధ్రా)	...	...	౩	౪౯౭
క్రి. గుండిమెడ వెంకటగుబ్బారావుగారు (నా. క)	...	...	౧	౧౬౦
క్రి. గోవిందు మూర్త్యపారాయణరావుగారు (నా. క)	...	...	౨	౩౧౪
క్రి. డి. వి. వరహాలెట్టిగారు (ఆంధ్రా)	...	...	౧	౧౬౧
క్రి. శ్రీ గెల వెంకటేశ్వరుగారు-పాటిబండ్ల మాధవశర్మ (నా. క)	...	...	౨	౩౧౪-౩౧౫
క్రి. నాథుని జన్మస్థానము - నేలటూరి వేంకటరమణయ్య	...	...	౨	౨౬౭-౨౭౨
క్రి. న్యాయపతి క్రి. వివాసరావుగారు (ఆంధ్రా)	...	...	౩	౪౯౮
క్రి. మతి ఆచార్య సరిగారు (భా. మ)	...	...	౩	౫౦౦
క్రి. మతి యస్. ఈ. జే. జగరయకన్యగారు (భా. మ.)	...	...	౧	౧౬౨
క్రి. మతి రెడ్డి లక్ష్మమ్మగారు (భా. మ)	...	...	౧	౧౬౨
" " "	...	...	౩	౫౦౦
క్రి. మన్మథాపాధ్యాయ సాంఖ్యాయనశర్మగారు "కళ"	...	...	౫	౭౮౯-౭౯౨
క్రి. ముఖము-బాలాంత్రపు వేంకటరావు (ప)	...	...	౪	౫౮౦
క్రి. ముఖ సంవత్సరాది - కర్లపాలెపు లక్ష్మీవరసింహారావు (ప)	...	...	౪	౫౧౬
క్రి. ముఖాది-రాయప్రోలు గుబ్బారావు (ప)	...	...	౪	౫౧౫-౫౧౬
క్రి. యస్. వి. యస్. రామారావు (ఆంధ్రా)	...	...	౩	౪౯౮
క్రి. వేంకటేశ్వరాయయ్య కళాశాల-తిరుపతి (మ. మా)	...	...	౨	౩౪౩

౧ ౧ ౧ చక్రమదేవవర్మమహారాజుగారు (ఆంధ్రా)	...	...	౬	
౧ మూర్త్యుదేవర భద్రయ్యగారు (ఆంధ్రా)	...	...	౬	
పి.మోగా హిందూ మహమ్మదీయుల కొట్లాట (మ. మా)	...	...	౬	౧
షేక్స్పియరునాటక ప్రచురణోద్యమము (మ. మా)	...	...	౫	౨౪౧-
సంగీతపరిషత్ : గాయకనుహాపథ్య, చెన్నపురి-౧౯౩౨	...	...	౨	౩౩౪
సంస్కృతనాటకము-అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రి	...	...	౩	౩౪౯-
" "	...	...	౪	౫౩౯-
సతీపథుల సరససల్లాపాలు-జనమంది వెంకటరామయ్య	...	...	౧	౬౫
సప్తప్రహదములు (కల)	...	...	౪	
సమ్మదియందును దారిద్ర్యమా ? (కల)	...	...	౪	౬౪౬-
సర్ చార్. యస్. గౌరగారి విదామలవిల్లు-విలుమూరి లక్ష్మీవరసమ్మ	...	...	౨	౨౭౭-
సర్వపల్లి రాధాకృష్ణ-కవీల కాశీపతిరావు	...	...	౪	౬౦౭-
సాంత్వనము-దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని (ప)	...	...	౧	౧౧౯-
సారంగధరచరిత్ర-దుద్రాధిట్ల ప్రకాశరావు	...	...	౫	౬౨౩-
సూరిగారి వంశ్యతాలవ్యయలు-మిక్కిలిశేని భగవంతురావు	...	...	౫	౬౭౩-
వైదికవ్యయము-నార్ల వెంకటేశ్వరరావు	...	...	౧	౧౦౫-
పోవియటు రమ్యలో స్త్రీలు (కల)	...	...	౩	౪౯౪-
సౌందర్య చైతన్యము-కొమఱ్ఱాజు వివాయకరావు(ప)	...	...	౪	
స్త్రీపురుష స్వాతంత్ర్యము (కల)	...	...	౬	
వైయసు విద్యాభివృద్ధి-జయసుమిల్లి సాంబశివరావు (కల)	...	...	౫	౨౨౪-
హిందీ-వాగరలిసి (మ. మా)	...	...	౨	౩౪౬-
హిందూదేశ పరిపాలన విధానము : ౭.- చా. వెం. హనుమంతురావు	...	...	౪	౬౧౯-
హిందూ ముస్లిము సారూప్యములు : ౧.- బుర్రా శేషగిరిరావు	...	...	౧	౯
" " " " " " " "	...	...	౨	౨౫౫-

భారతి - దశమసంపుటము - భా. ౧.

త్రివల్లచిత్రముల అకారాది నూచి

			సం.
శ్వత్థామ ప్రతిజ్ఞ - చంద్రుపట్ల రామారావు	...	...	౪
రాభ్యాసము - చాట్లూరి హనుమంతరావు	...	...	౫
పుపడతి - సి. యల్. వెంకటరావు	...	...	౪
త్రికపూర్ణిను - దుర్గవరపు సర్వేశ్వరరావు	...	...	౧
తము - (యస్. కాశీనాథరావుగారి తంజాపుర చిత్రసంచయమునుండి)	...	...	౬
ధరతుడు - (శ్రీ యం. వెంకటరెడ్డిగారి ప్రాచీనచిత్రసంచయమునుండి)	...	...	౫
ప్రభువు - చేపూరు సింహాచలము	...	...	౧
డిక్కాడుకు - యస్. వి. యస్. రామారావు	...	...	౨
అల్లల రాణివాసము - (శ్రీ యం. వెంకటరెడ్డిగారి ప్రాచీనచిత్రసంచయమునుండి)	...	...	౨
జ్ఞానలక్ష్మీకుటుంబము - చంద్రుపట్ల బాపిరాజు	...	...	౬
అలంకరణము - (జయపుర చిత్రము)	...	...	౧
ంలి - అనికెట్టి సుబ్బారావు	...	...	౩
ము - (యస్. కాశీనాథరావుగారి తంజాపుర చిత్రసంచయమునుండి)	...	...	౬
యస్. వి. యస్. రామారావు	...	...	౩

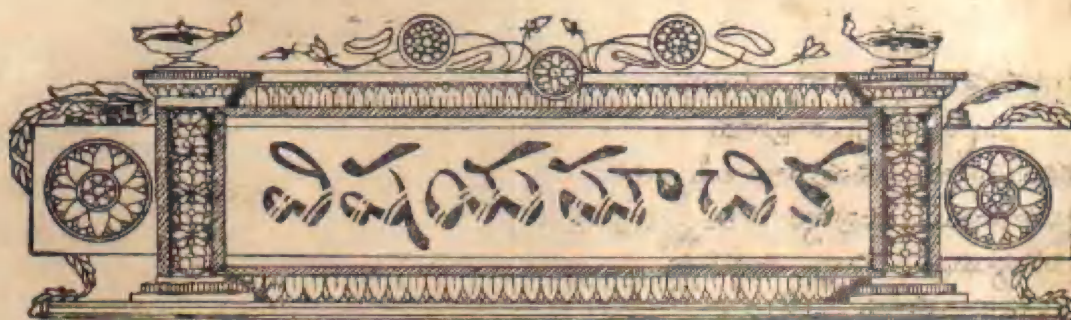

విషయసూచిక

మేడూరివారికోడలు—నివశంకరశాస్త్రిగారు	...	...	౫౫౭-౫౬౦
అంధముస కొన్ని అన్యభాషాపదములు—కొమండూరి శతకోపాచార్యులు	...	...	౫౬౧-౫౬౬
గారు	...	...	౫౬౭-౫౬౯
“రాధికాసాంత్యనము”—పరిశీలన—కర్ల పాలెం కృష్ణరావుగారు	...	...	౫౭౦-౫౭౧
శబరి—మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రిగారు	...	...	౫౭౨-౫౭౪
రలయతి—సూరిగచ్చి రామమూర్తిగారు	...	...	౫౭౫-౫౭౬
దశరథుడు సత్యవాదియగునా?—	...	...	౫౭౭-౫౭౮
నిరసరాధి—కుందుర్తి నరసింహారావుగారు	...	...	౫౭౯-౫౮౦
‘మిస్ లైలా’—గొల్లపూడి జోగారావుగారు	...	...	౫౮౧-౫౮౨
పట్టకథలు : వాణిజ్యమూత్రాలు—కారంశెట్టి వెంకటరంగయ్యగారు	...	...	౫౮౩-౫౮౪
,, నీడ—అకుండి సత్యనారాయణగారు	...	...	౫౮౫-౫౮౬
అయోమయము—జి. బాపవగారు	...	...	౫౮౭-౫౮౮
విసోదశిల్పము: కుట్టుపని III—కొ. నరసింహాచారిగారు	...	...	౫౮౯-౫౯౦
పాతపాటలు—నేడూరి గంగాధరంగారు	...	...	౫౯౧-౫౯౨
ఆస్తి—సోమంచి యజ్ఞన్న శాస్త్రిగారు	...	...	౫౯౩-౫౯౪
ప్రేమగాయకుడు—బాలాంత్రపు వేంకటరావుగారు	...	...	౫౯౫-౫౯౬
వ్యవసాయమన నేమి?—దువ్వూరి బాలకృష్ణమూర్తిగారు...	...	...	౫౯౭-౫౯౮
రామరాజనబటైరు—నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు	...	...	౫౯౯-౬౦౦
ప్రపంచదుస్థితి: దానిని తొలగించుటకు మార్గములు—చా. వెం. హను	...	...	౬౦౧-౬౦౨
మంత్రరావుగారు	...	...	౬౦౩-౬౦౪
దేశీయవ్యాయామ ప్రాముఖ్యము—యశ్వంతిసింహగారు	...	...	౬౦౫-౬౦౬
ఆత్మసరీక్ష—కుందుర్తి నరసింహారావుగారు	...	...	౬౦౭-౬౦౮
భారతసంస్థానములు-భావిసంస్కరణములు—నడ్లమూడి సత్యనారాయణగారు	...	...	౬౦౯-౬౧౦
అస్పృశ్యత—కూచి నరసింహముగారు	...	...	౬౧౧-౬౧౨
వసంతాంత శ్రీముఖము—వోలేటి పార్వతీశముగారు	...	...	౬౧౩-౬౧౪

విషయసూచిక

స్వవిషయము	...	...	...	...	...
ప్రభా దేవి—కుందుర్తి పరసింహారావుగారు	...	...	...	...	౨౭—
కేదార గౌళ—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	...	...	...	...	3—
ద్రావిడభాషా లక్షణము—తోల్కాప్పియమ్, 3.—కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు	...	...	...	...	౩—
యోగాశ్వము—బాలాంత్రపు వేంకటరావుగారు	...	...	...	...	౧౨—
అభిజ్ఞానశాకుంతలము—కాలవిచారము—కపివలం శ్రీరంగాచారిగారు	...	...	...	...	౧౮—
అభినవాంధ్రకవితాపితామహుని కవితావివేచములు—మండపాక సార్వభౌమశర్మ	...	...	...	...	౨౪—
శాస్త్రీగారు	...	...	...	...	౨౪—
సన్నియయతులు—కొన్నిటిగతులు—నడకుదుటి వీరరాజు మంతులుగారు	...	...	...	...	౨౭—
ఎంతకాలము?—మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావుగారు	...	...	...	...	౩౦—
చిత్రప్రతిమాదిక శిల్పము - రసము—మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రీగారు	...	...	...	...	3౩—
'ఆంధ్రకవిత్వ చరిత్రము' (విమర్శము)—కొంపెల్ల జనార్దనరావుగారు	...	...	...	...	3౪—
పర్వతము—సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రీగారు	...	...	...	...	౩౫—
మాలదాసరి—వేలూరి శివరామశాస్త్రీగారు	...	...	...	...	౩౬—
సతీష్వతుల సరసనల్లాపాలు : గృహలక్ష్మి—జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు	...	...	...	...	౩౭—
అమృతపాత్ర—పురాణం కుమారరాఘవశాస్త్రీగారు	...	...	...	...	౩౮—
పిట్టకథలు : గుడ్డాడిసామ్మ—శర్మ	...	...	...	...	౩౯—
వంకాయ—టి. వి. కనకవల్లిగారు	...	...	...	...	౪౦—
కోమటియ—కోటిసేయ—శ్రీ కమలానాథరాయగారు	...	...	...	...	౪౧—
వైరాగ్యం—పో. నీ. రా. ఆచార్యులుగారు	...	...	...	...	౪౨—
“చోరః” — ‘మనోహరం’	...	...	...	...	౪౩—
చిచ్చపువ్వు—శ్రీ ముక్తివి లక్ష్మీనృసింహదాసుగారు	...	...	...	...	౪౪—
వినోదశిల్పము : అజలపెట్టె—కె. సరసింహాచారిగారు	...	...	...	...	౪౫—
పాతపాటలు—నేదూరి గంగాధరంగారు	...	...	...	...	౪౬—
తంజావూరు నాయకరాజాస్థాన సంస్కృతాంధ్ర కవులు—౨.—కురుగంటి	...	...	...	...	౪౭—
నీలారామయ్యగారు	...	...	...	...	౪౮—
హిందూముస్లిముసారూప్యములు—బుర్రా కేశవగిరిరావుగారు	...	...	...	...	౪౯—

జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తినిర్మాణములు-వాటివలన కలుగు లాభములు—

బుర్రా లక్ష్మణరావుగారు	౯౮-౧౦౧
అరవిందయోగి—పెమ్మరాజు లక్ష్మీవతిగారు	౧౦౨
వ్యవసాయము—దువ్వూరి బాలకృష్ణమూర్తిగారు	౧౦౩-౧౦౪
పైనికవ్యయము—నాల్ల వెంకటేశ్వరరావుగారు	౧౦౫-౧౧౩
పున్నమచందమామ—శ్రీరాజా వత్సవాయ వేంకటసీల్పాద్రిరాజుగారు	౧౧౪
పండసీతి : మరణశిక్ష—ఏ. యల్. జగన్నాథరావుగారు	౧౧౫-౧౧౮
సాంత్వనము—దివాకర్ల వేంకటాచార్యునిగారు	౧౧౯-౧౨౨
లోకబంధనోపాసన—జోస్యుల శ్రీరామమూర్తిగారు	౧౨౩-౧౨౬
ఆంధ్రగ్రంథములపట్టిక—	౧౨౭-౧౩౧
విమర్శనము—	౧౩౨-౧౪౪
స్వీకారము—	౧౪౭-౧౫౦
సెతుబ్ మినార్—బనవరాజు అప్పారావుగారు	౧౫౦
కత్తలమండలము : (పుష్యమాసము)-గొబ్బారు వేంకటానందరాఘవరావుగారు	౧౫౧-౧౫౪
ప్రాంకిన్ డి. రూజ్వెల్ట్—పి. ఆర్. రామచంద్రరావుగారు	౧౫౫-౧౫౬
హిగడతటకలు : గురజాడ అప్పారావుపంతులు—శాస్త్రి	౧౫౭
గ్రామీణురాలినవ్వు—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	౧౫౮
గొట్టకళ—శ్రీగుండిమెడ వెంకటసుబ్బారావుగారు	౧౬౦
ఆంధ్రాభ్యుదయము ; శ్రీ డి. వి. వరహాళిశెట్టిగారు	౧౬౧
గౌరతీయమహిళామండలి ; రెడ్డిలక్ష్మమ్మగారు; యస్. ఈ. జే. జకరయకన్యగారు	౧౬౨
లగూరగంప—కరవు కాలపు కళాకారి ; ఆడువారి కొంపమీడికి ; మేకలపి తిను	
రామదిలుకలు ; వైష్ణవప్రయోగవిమర్శనము ; కీ. శే. సర్ బయ్యా	
సరసింహ శర్మగారు	౧౬౩-౧౬౭
పహామంత్రాలు—డి. వెం. అవధానిగారు	౧౬౮-౧౭౦
ాభిప్రాయవిశేషములు—	౧౭౧-౧౭౬

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు—దార్శిద్ర్యము; రాధ అలంకరణము; కార్తిక పూజ్ఞము.

సాధారణ చిత్రములు—“భరతమాత”; వాత్సల్యము; మధురభావన; ఉజ్జ్వలవనము;

అత్తడుస్తులు; 1) పౌర్ణమీవాలయము, సారనాథ్; భృచ్చాది రామదేవాలయములు; చోలా

వైపు గాలిగోళరము; బొమ్మలకొలుపు; మంగళగిరి, నాసిక్

చెన్న పట్టణము, జనవరి ౧౯౩౩

సంపుటము ౧౦

అంగీరస సంవత్సరము, పుష్యమాసము

సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

తెలివి యొకింత లేనియెడ దృష్టాంత కథనంబు సర్వముగా, చెరిసిగి నందు గర్వితమతి వ్యవహరించితి దొర్లి ; యిప్పుడు జ్వలమగులైన పంశికులపన్నిధి నిండుక బోధకాల్చితి, తెలియనివాడైన మెలగితిగ్ గతమయ్యె విశాంతగర్వము

భారతీయొక్క మొదటిసంచిక రుక్మిణి

మహాసంకల్పము, సామాన్యఫలము ప్రకృతి లీలావిలాసములందు సహజదృశ్యములు. స్వవిషయమునుభవ మీదృశ్యముల నవగతము చేయుచున్నది. సాహిత్యోపాసకులందు ప్రాజ్ఞ లీపరమార్థమును గ్రహింపనోపుదురు. సిద్ధాంతులైన భర్తృహరి తన నీతిశతకమునందు అల్పజ్ఞుల ప్రగల్భములను, ప్రాజ్ఞుల మానమును స్వారుభవహూషమునను, మనోహరముగను బోధించెను. మహాపండితుడు న్యాయుడు తన జ్ఞానమంతయును మహానముద్రమునం దొక నీటిబిందువు వలె నున్నదని పరిపించెను. భారతి స్వవిషయవిమర్శనమును నిట్టి మహానుభావులసంతాపమునుసంస్మరింపజేయుచున్నది.

ధారి సంవత్సర పుష్యమాసారంభమున (౧౯౨౨ జనవరి) వెలువడినది. ఈసంచిక రస సంవత్సర పుష్యమాసమునందు (౧౯౨౨ జనవరి) వెలువడుచున్నది. భారతికి తొమ్మిదే నిండి ఒకవయో ధారంభమైనది. గతించిన తొదేండ్లయందును సంభవించిన భావతీస్వవిషయ వలోకనము సంకల్పమునకును ఆచరణమునుగల యంతరమును విశదము చేయుచున్న పోతరాజభాగవతకృతినమర్శనావిషయము బొందినవివాదము భారతీనిర్వహణమునందీ గలుగుచున్నది. ఆరంభమునందుజేసిన స్వమాంశము యిప్పుడును శిరణ్యముగనున ప్రథమ సంచికయందలి సంకల్పము వర్తమనమయమునందు ప్రపంచావృత్తిమైన

ప్రబోధనమయమునందును క్రియారూపమును బడయకను సంకల్పమాత్రముగనే యున్నది.

“భారతీదేవి ఆరాధకులకు వారీవారి సంస్కారానుభవముగను బ్రత్యక్షముగను కామితార్థముగను ప్రసాదించుచున్నది. ఆంధ్రయువజనహృదయ ముత్సాహపూరితమై వర్తమానసమయమునందు భావకర్తృసంగములందు నిర్మాణమార్గము నవలంబించుటకు పరితపించుచున్నది. ....ఆంధ్రహృదయమునందు స్వకీయమైన స్వరూపస్వభావములను నిర్ణయించి స్వధర్మము వారాధింపవలయు నను సంకల్పము గలిగినది. ఆసంకల్పమును సఫలముచేయుటకు చరిత్రకారులు పండితులు పరిశోధకులు కళాప్రవీణులు ప్రచారకులు చేయుచున్న పరిశ్రమ దేశస్వాత్మ మై ప్రజాహావగామను బడయుచున్నది.... ఆంధ్రప్రకృతిని పరికిరించునపు డీ విషయము గుర్తుకనుచున్నది.”

మొదటిసంచికయందలి పై భావములు త్రకాలమునందు వలెను వర్తమానసమయమునందును పంచాంగ శ్రవణమును జేయుటకు గల యవకాశములు కార్యకలాపమును జేయుటకు గలుగకున్నవి. ఆంధ్రహృదయము నిధిస్థించిన ఇచ్ఛాశక్తి జ్ఞానయోగ విలసితమై క్రియారూపమును బడయవలసినయవసరమును గాహిత్యకళారచనలు విశదము చేయుచున్నవి.

పరాధీనమయిన హృదయక్షేత్రము రసరహితమై నిర్మాణప్రయోజనములకు నిరుపయోగముగ నున్నది. సాహిత్యోపాసకులకు, కళారాధకులకు, కర్మయోగులకు, మతాలంబులకు, ధర్మపరులకు ప్రాణరహితమైన నాతనసంస్కారము, స్వానుభవరహితమైన రససంస్కారము ఆత్మయోగానుభవసిద్ధమైన నిర్మాణశక్తిని దుర్బలము చేసినవి. నిర్మాణము ధృటమై అనుకరణము శరణ్యమైనది. జీవనాత్రయందు సంయోగమునకు బదులు ఘర్షణము, ప్రేమకు బదులు ద్వేషము, శ్రుతికి బదులపశ్చుతి, విశ్వాసమునకుబదులు

అవిశ్వాసము, జ్ఞానమునకు బదులు ప్రజ్ఞావాదము, ప్రబలి మహావంత్వోభమును గలుగజేయుచున్నవి. హృదయము రసానందమునభిలషించుచున్నది. చిత్తము సంక్షోభావరణములను నిర్మించుచున్నది. అజ్ఞానావృతంబైన ఆచారాభిమానములు సత్త్వస్వరూపారాధనమును దుర్బలము చేయుచున్నవి. ఈపరిస్థితులందు భారతికి పదవపడు ప్రారంభమైనను ప్రత్యేభిజ్ఞానము దుర్లభమైనది. గతించిన తొమ్మిది దేండ్లయందును భారతి నలంకరించిన వివిధవిషయక వ్యాసములు, చిత్రాదులు ప్రజాహృదయమునందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న ప్రత్యేభిజ్ఞానమునకు ప్రమాణములుగ నున్నవి. ఆత్మోపలబ్ధి కాధారమైన నిర్మాణావసరమును గతించిన తొమ్మిది సంపుటముల పరిశోధనమును విశదము చేయుచున్నది. ఆత్మోపలబ్ధి విరహితమైన స్వవిషయ విమర్శన మభిమానావృతిమై రసహీనమగుచున్నది.

సంకల్పాచరణములకు గల ప్రబలాంతరముల నతిక్రమించుచు సాహిత్యోపాసకులు, కళాభిజ్ఞులు, పరిశోధకులు, తత్త్వజ్ఞులు మొదలగు మహానీయులు చేయుచున్న సేవ నిర్మాణవిధానమున కాధారముగ నున్నది. వ్యాసములను, విమర్శులను, పద్యములను వ్రాసియును, చిత్రములను రచించియును, నితరవిధములను సహాయము చేసియును భారతీ నిర్వహణమునకు దోడ్పడిన మహిళలకును, మహాజనులకును కృతజ్ఞతను తెలుపుచు ముందను తన్నిర్వహణమునకు సకలవిధములను దోడ్పడుటకు వారిని నేడుచున్నాము. ఆంధ్రలోక మాతృరాధనపరాయణమై విశ్వభారతీ కల్యాణమునాకాత్మార్పణమును జేయుటకు భగవదనుగ్రహము జడయుగాత !

ప్రభాదేవి

(కుసుమోత్సవనాటిక)

కుందుర్తి సరసింహారావుగారు

[పహాజమ పద పూర్వోపాంతభూమి]

౧

పాటి :

ముసుగునందెల సెలయేటి యిసుక తెరల
కలిసి వెన్నెల కుప్పలాటలకు జోయి—
నేడు పుట్టినరోజు పండినది మాకు :
చెలికి పుట్టినరోజు వచ్చినది మరల!—
పోయి చూచిన వింతలేమోయి, నీవు
చెప్పకోవోయి తమ్ముడా, చిలుకతడ!
నాయెడదలోని చెల్లెలున్నది యొకర్తు
భారతిదేవి కీనాడు పదవయేడు—

ఉత్సవవిధాన సందర్భనోత్సకులయి
వచ్చి పాటలు పాడి పోవలెను మీరు :
జిలుగు హఠాంబట్టుహఠాయలు పచ్చికలతిన్నె
సిద్ధపడినది యిటు దయసేయవచ్చు!—

ఏచిరంతన పుణ్యసాహిత్యశక్తి
చెలికనులు రెండు మేళవించినవో నేడు,
మఱపురాని మహాపుణ్య మధురవేళ
కనుల గట్టెను నాడు చూచినది వింత!

౨

రాయంచదొరసాని :

కర్మ మిట్లు కాలినది : సంధ్యారాగమే యీ యుధాతురవైనపుడు గదా నా కీత!
నాకు శత్రువైపోయినదా! ఈమాత్రపు చలి తోడి పని? తన యాంధ్రు నాకంటికి రాకు

కేనా, తెలిమబ్బుదుప్పటి తనపై గప్పకొన్న
.....ఎంతవగలమ్మా!

తమ్మి తల్లి :

ప్రత్యుపస్సమయవిభాజితామృతమూర్తి!
నిత్యసాంధ్యప్రణయినీ రాగనుతకీర్తి!

రాలేవురా మంచు
రాళ్లగుట్టలు దాటి,
నీలేమరా కంట
నీరు గ్రుక్కినదిరా!

తొగరాణి :

సాయం సంధ్యా
చంచల మధుకర
జారుని యొడిలో జారిపోయితివి :
జాణవైతివే నీవు;

పతి :

చనుదొందిన నూ
చనలకు మురిపిన
జాడ నటించెదవా నీవు?
ని

శ్చల జలగతి విడనే లేవు?

రాయంచదొరసాని :

సంతోషపడగర్భమున దాచుకొన్నది. ఎంత
గర్భాకర! ఈమట్టువాసనచే నా హృద
యము పాచివట్టినది : ఈతైవలినీ మందిరమున
యిటు గలిపివేసినదో?

త మ్మి ర ల్లి :

కలువకన్నే!

నీనాథసందర్శనేచ్ఛావీరోధివై
ప్రాణానిలామోదపాథోధిమగ్నవై
యీనాడు నానోటి
కేల చేదులు గఱవ

నిచ్చగించెదవే?

వీసవదో వీధి

భీతి గగ్గరు వాడువ

విచ్చ మిచ్చెదవే?

నానాథకిరణతే

జోనామమే నిన్ను

జోకొట్టి పోవు; నో

నీ, కలువకన్నే!

భీ! కలువకన్నే!

నేపథ్య రాణి :

తెలుగు తల్లికి వాడ మేలా?

కలువ కింత వినోద మేలా?

పులుగురాయడు నాకు వశమై

పొయినా డమ్మా;

కాదా,

వెలుగురాయడు గూడ నాకడ

వెట్టియే నమ్మా!

రాయంచదారసాని :

వెలుగురాయని పేరు విన్నాను గాని,
ఘోరమేఘునికి సంకులసమర మిప్పుడు
రానున్న శుభవార్త రక్షించె గాని,
యువదినేశుని మోహనోజ్వలవిధంబు
ఈకన్నుగవ చూడ నెంచినది గాని,
అంతయు శుభారంభమై వచ్చె గాని,
సంతతజయంత విశ్వాసమే లేని
వీ డిందు గెల్పునో ఓడునో గాని—

తొ గ రాణి :

నవవిధ మోహిత

నాగస్వరమున

భవశిక్షిత పరి

పక్వ దినంబున

ప్రత్యుపస్కమయ

భాగ్యవీచికల

సత్యరాగనిజ

కాసన గర్భిత

గాథలోన నా నాధుని విడిచితి;

జీక్ష్మ వీడి, గ

టైక్కి నచ్చితిని :

ఈ పద్మప్రణ

యేచ్ఛా మధురా

హోదరహస్యము

లరయలేనురా!

ఈర్ష్యావారిధి

నింత లోన నె

ట్లీదగలనురా?

ఈ సౌఖ్యము గను

లే, శక్యము గా

దే, నాకన్నులు

రానురాను నిజ

మాన ముద్రలో

మూతలు పడియెను;

రాతిరి గడచెను.....

త మ్మి త ల్లి :

వివ్యప్రభాకాంత

నవ్యనీర ప్రాంత

భూమి, నాథుని జూడ

బోవు, నిది యెవ్వరో!

ఎవ్వరో, యెవ్వరో,

నవ్యచున్నది, కంట

నాకు నివ్వలు జల్లి,

యెవ్వరో, యెవ్వరో!

ప్రత్యక్ష ప్రభ :

ఓ కలువకూస! నిక

జోకొట్ట వచ్చితిని;

ఓపద్మ విరహిణీ!

నీ పతిని దెచ్చితిని;

ఓ అంధకారాంగణ ప్రాణికోటి!

సప్రాణ కోటి!

ఓ దురంతతమోనిరోధితాలంకార

బోధితాత్యాచార!

ఓ మహాజ్ఞానసమ్మోహితాంతరీక్ష

ద్రోహిగత దుర్విధి!

నిన్ను మేల్కొలుప, నే

నే వచ్చితిని చూడు;

బరువైన కనుతెప్ప పైకెత్తి చూడూ!

నిరుపమాజ్ఞానవార్నిధి వీడి చూడూ!

ఘోరతిమిరాకాశకుడ్యములు కూలె

వీరప్రభాదేవి వెలికి రాజాలెరా!

రాయంచదారసాని:

మేఘములు మేఘములని కొట్టుకొంట

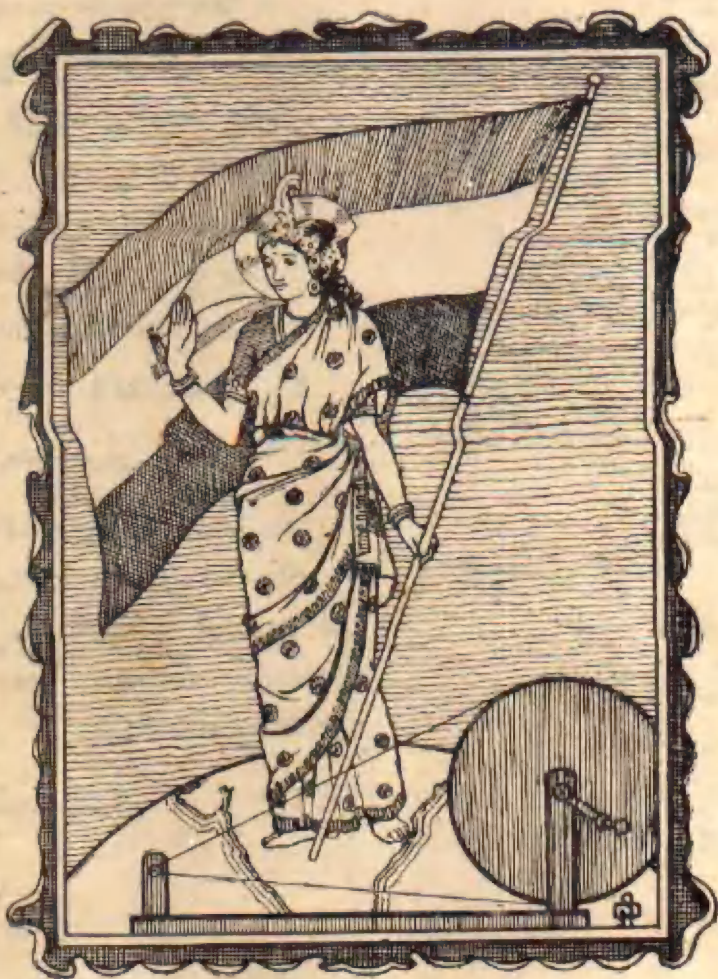
అది తిమిరాచ్ఛాదనము కాబోలు! నా భ

నికే గెలుపా? పంటపండినట్లున్నదే! అ

వించుటయే ఆలస్యమా? అందులకైన

నందఱికిన్న ముందే!—

[పవనయవనిక—]

“భరతమాత ”

శ్రీమతి దామర్ల సత్యవాణిగారు చిత్రించినది.

[“ఈ చిన్ని కావ్యము— పరమేశ్వరముండి కలిగిన సర్వకళ లతనియందే వినియోగమైనట్లు ఇందలి అన్ని భావములు ఆయననుండియే కలిగినవి—” అవరత్యాగరాజు వాగ్దేవ కారక రత్నము బ్రహ్మశ్రీ హరి నాగభూషణముగారికి అంకితము.]

నాదమహాలాధ్యపరిణాహవివేకము తా శరీరమ

ర్యాదకు లొంగి వచ్చిన మహాత్ముడు తెల్లుల కీర్తిపంట చే నూడిన సర్వవేదకలశోదధిపున్నమ పొంగు, సత్కళా వేదిక త్యాగరా జారగబెట్టిన శ్రీమధుకుల్య పాల్పెడిక.

పుడమికన్నియప్రేమ పొడిచినవెల్లువ అతనిభక్తికి వెనుకాడినట్లు,
ఎల్లమానుల మేలియుల్లంపునిలకడ అతనిమాటకు కదలాడినట్లు,
పుట్టపుట్టుకలేనెట్టువానట్టువ అతని కూర్పున లయయాడినట్లు,
శతనదు బ్రహ్మత్వలక్షణమైన యానంద మతనిగానమునఁ ద్రోపందినట్లు,
తల్లియెడ వీడి మేనుల యుల్ల మురలి-ఆదికృతి జాతి తన్ను తానైన మఱచి
తండ్రి శ్రీరామదేవుఁ డంతంత వచ్చి-అల్ల త్యాగయ్య సర్వస్వ మాశ్రయించె.
రాణ్యునిపొంగు తీరము ముట్ట మారీచు నబ్ధిలోఁ ద్రోచుచో నలకలాడి
రఘువీర రణధీర రాజకుమారుడై విధురశబ్దమున నావిర్భవించి
కర్ణకశోర కర్కశచరిత్రులమొట్ట లాలించుకొనఁగ నేకాంత ముండి
తనపరాత్పరత యందనిద యయ్యును చరాచరరూపుఁ డాటచే మఱుగు విడిచి

౧. హద్దు. ౨. కాలవ. ౩. వాక్కుయొక్క స్వత్వము. ౪. ఆనందము బ్రహ్మలక్షణము—ఈయము కా యిది తైత్తిరీయమున భగవత్వాదులచే విస్తృప్తికృతము.

౫. అలక లల్లలాడఁ గని రాణ్యుని యెటు పొంగవో

చెంపు మీరఁగను మారీచుని దునిమేనమయ మందు.

—త్యాగయ్యగారి

౬. ఒకసారి త్యాగయ్యగారి నడవిలో దొంగలు తాకిరయి, అప్పుడు వా రీకృతి చెప్పిరి. అది హుసే గము. అప్పునియందు శౌర్యము తాండవించును. అప్పునికి వాయువీధులు పగిలి దైవ ముద్భవించెను.

౭. ఎటులఁ బ్రోతువో తెలియ నేకాంతరామయ్య

కటకట వాచరితము కర్ణకశోర మయ్య.

—త్యాగయ్యగారి

౮. మఱుఁ గలరా! ఓరాఘవా!

మఱుఁ గల చరాచరరూప పరాత్పర మార్గ మధాకర లోచనా!

—త్యాగయ్యగారి

ఒక్కప్పుడు తత్వమై మఱియొక్కయప్పుడు - కోనలేశుకూతురు ముద్దుకొడుగు నగుచు భక్తవశుడైన శ్రీరామభద్రమూర్తి - త్యాగరా తెట్టు లాడించె నట్లే యాడె.

పాపు నెఱుంగు బ్రహ్మ నగపాలును మాత్ర మెఱుంగు పార్యతీ దేవి గిరిశుఁ డేయెఱుంగు తెల్లము రామమహాత్ము కృతస్ని మీ మూపురు గాక యింకెవరు పో త్రిజగమ్ముల లేరు, త్యాగరా జావిషయమ్మునక శివునికన్నను మించినయట్లు మించినక.

వికృతుల దూరము త్రోపువెట్టి నెదతో విశ్వాత్ముడై రామనా మకమంత్రంబు జపించు త్యాగయకు భూమధ్యస్థదృగ్విధి పెం చుక యోంకారధనుస్సుపై నొరిగి యీశుం డుచ్చి విండారంగా చకితుండై గళమందు వాక్కును పెగల్కు రాక స్తుత్యర్థమై.

భక్తి యానంద మావేశభయము లాత్మతనువు పట్టగరాని ప్రేమగును ఘటిల్లి ఒకవిలతుణమా ధ్వని యుద్భవిల్లె-కంఠమున, నది కేదారగాళ యయ్యె.

కలువపూలోని పచ్చనిదిమ్మచుట్టును ముసరి తుమ్మెదగమి మోసినట్లు మెట్లైన యిసుకలమీది నన్ననిసీటిపార జాలు ముచ్చుర పుట్టినట్లు తల్లిలో రెక్కలో దాఁగి వెచ్చగ నంచకూన క్రొమ్మెడ వంచి కూసినట్లు లేమెదుళ్లపొద తెలించి పొలాలపైనుండి వచ్చిన గాలి యాఁదినట్లు త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు - ఆయ నెఱుంగకయే సహస్రాధ్వములుగ కదలి కేదారగాళ జగమ్ములోని-సకలమధురస్వరమ్ముల జతనుకరచె.

ప్రస్తార మెప్పటప్పటి కాకసమున లీనమయి గుత్తమగు శబ్దమై ధ్వనించు ఆరోహణావరోహణములు సర్వశబ్దమునందు భావమ్ము పట్టి యదుము మొగి నోమ మది భావములనిండఁ బరవశత్వము సాంగు మేలిమార్గములు తీయు తాన మంతంత సంతంతలో గగనాదు లన్నింటి దాటి బ్రహ్మమునె తాకు త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు - ఆయ నెఱుంగకయే సహస్రాధ్వములుగఁ గదలి కేదారగాళ సంపదలు ప్రిదులు - కొన్న రసమూర్తికి వరచిచ్చన్న మయ్యె.

సప్తస్వరమ్ములస్థానముల్ సప్తవిభక్తుల వైఖరి ప్రౌఢి మెఱసి మెలఁచిన సంగతు ల్మెలపు స్తోధలవోలె నిఖిలాధిదైవతనియతి పొలసి

దశవిధగమకముల్ తవరారి యగ్ని సాత్కృత పురోహత కీర్తికిని మొగ్గి
చిక్కవట్టిన స్థాయి చెలువారి చెలువారి సర్వసంపన్నత జతనుపరచి
త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు-ఆయ నెఱుంగకయే సహస్రాధ్యములుగ
కదలి కేచారకాళ, యుగ్గాత్మసామ-తగిలియున్న శోభిల్లమముగ వెలింగె.

ప్రప్రరించిన రాగధక్తిక మూలప్రకృతి వైదుగా విధజించినట్లు
ఆరోహణావరోహణము భూతమ్ము లైదింటిలో గుణములు తెచ్చినట్లు
మొగినోము పద్ధతి భూతముల్ గుణములు నిందియమ్ములతోడ నెనఁగినట్లు
తానమ్ము నడుపుచంద మ్మింద్రియావళి కడు సాగి రససిద్ధి కాంచినట్లు
త్యాగరాజప్రభుని కంఠభాగమందు-ఆయ నెఱుంగకయే సహస్రాధ్యములుగ
కదలి కేచారకాళ లోకముల నిత్య-సర్వధారణ లయవిధానరణి తాల్చె.

ఆప్రభురాజకంఠ వివరాగ్ర వివిస్రుతమైన రాగ మా
శా ప్రణుతాఖిలాధ్యముల సాగి సమస్తము తన్మృఖంబుగా
నే ప్రచలించుఁ గాన, నటులే తను సైతము పోయి పోయి గా
రీప్రభు కంఠమందు నమరే శివమైన శివాక్షమట్లుగన్.

కదలిన సన్న గాలితరంగల్ తరంగల్ బడి కమ్మపూజఁగుల్
మొదలినతావులై తరక మీఁగడ కట్టుచు నున్న శీరమై
చెదరని సుట్టుసుట్లుగ మమీకణమట్లు చివుట్లు నల్లనై
కుదిరి జగత్ప్రయ్యావిభుని కుత్తుక నత్తుకొనెన్ శివాక్షమై.

ఏతోలినాడు స్వామి బడి యెల్లమహాకళ లుద్భవిత్రేనో
శ్రీతరళంబులై యతనిచేరికలో వివియోగ మందెడిక
నేతగఁ ద్యాగరాజముని నిండి వెలింగిన గానయోగని
ద్యాతిజగద్విధారనసమాధి, శివుండు పరుండగాఁ జనెన్.

నాటికి త్యాగరాజమునినాథుని గానమహాత్వసంపదన్
సాటి గడించుకొన్నయది సామముతోడఁ ద్రివింగ దేశక
ర్ణాటకగానరీతి, మునిరాజులు పర్వతనారదుల్ త్రిలో
కాటనవేళ సామమున యందున తెచ్చిన క్రొత్త బాణిగఁ.

౧. ఇది సృష్టికము. భూతములయందున్న గుణములద్వారా ఇంద్రియములు బ్రహ్మను మరలి పొంద
ఆధ్యాత్మికాధిదైవతములయొప్పునవలకు ప్రధానమైన దీరహస్యమే. వీనిరెంటికిఁ గలయుక సామ్యము. ౨. శివాక్ష
గుద్రాక్షము. ౩. త్యాగరాజ యోగి; ఆయనగానము—యోగము. అందలి రసమే సమాధి. ఆసమాధియందు మ
శివుడు. ౪. ఇప్పటికిని కొందఱుకర్ణాటక గాయకులు హిందూస్తానీకళలువేసి తమద్రొత్త బాణియనుట ప్రసిద్ధమే.

3

తొల్కాప్పియమునందలి రెండవ ప్రకరణమున
'మొలమరవు' అనునది, యేదేవర్గములు
కవములలో పెచ్చుపెచ్చుట నిలుచునో యనువిషయ
మునుగూర్చి తెలుపుచున్నది. శబ్దములకు నిలుపల స్వతంత్ర
పయోగములేని కుట్టియలికారోకారములను, ఆయ
నను గూర్చియు, పదాదియందును, పదాంతమునందును
లువదగిన హల్లుబ్రహ్మగూర్చియు నిందు తెలుపబడినది.
అంబుగ్గర్థమున నొకక్రియాపదముతో జేరునవ్యయంబును
మియా' యను దానిలో మకారము తరువాతను యకా
మునకు బూర్వమునను కుట్టియలికారము నిలుచును.
ఉదా. కేట్ + యా, కేట్ + ఇ + యా = కేట్
యూ; మియా సంధిలో పూర్వపదాంతమున గూడ
లువవచ్చును. ఉదా. నాకు + యారు = నాకియారు.

ఈ కుట్టియలికార మనునది యర్థమాత్రమున
నిండినట్లే గ్రహించియున్నాము. దీనికి ప్రత్యేక ప్రయో
ములేదు. మఱియు నిదిపామావ్యముగా హల్లురమై
కారమునకు బూర్వమున నిలుచుచున్నట్లగుపదము
ది. ఈకారణముచే నిది యిచ్చటి హల్లుయోగమును
నగట్టి యుచ్చారణసౌకర్యమును పెంపొందించుటకు
నడుమవచ్చిచేసిన సంస్కృతముగా (Slide Sound)
హింపదగియున్నది. మీడివర్గము తాలవ్యయకార
నుటచే నీ సంస్కృతము తాలవ్యకారమునకు తటస్థించి
కక్రివసంపద్యములలో నదిగా పదాంతముందు
పదవర్గము నిలిచినపుడును, దానికి మఱియొకహల్లు
మైనపుడు మచ్చారణసౌకర్యమునకుగా తొలి పరువ
ముపై నొకకుట్టియలుకారము చేరుచున్నది. కుట్టి
యకారమునగా వర్గమాత్రోకారముని యిదివఱకు
ము గ్రహించియున్నాము. దీని సుచ్చరించుటకు

ముట్టుకరము- అనగా సంపూర్ణోకారము మచ్చరించుటకు
వలయుప్రయత్న మవసరములేదు. పెదవులంతనద్రులత్వ
మును కెంచవచ్చురలేదు. సంపూర్ణాకారమునకు గొంత
చేరికగలవగును. ఇది బహుళః ప్రాచీన ఇండో యూర
పియకా భాషలోని అవిస్మయస్వరమును (Indefinite
Vowel e) బోలియుండునని తలంపవగు. లేగాకొంత
పిన్యత్వముగ మెక్కువపాలుగలదై యుండెనని చెప్ప
వచ్చును. ఇది ప్రధానముగా పరువవర్గముల తుదిసే
వచ్చుననిచెప్పటమటటి, యిదియు కేవల ముచ్చారణ
సౌకర్యమునకై చేర్చబడినదే యైయుండునని తలంచుట
కవకాశము కలుగుచున్నది. ఏలయునగా, పదాంతమున
పరువవర్గోచ్చారణము చేయవలసినదైనపుడు తాల్యాది
స్థావములందు స్వరప్రయత్నముమూలముగా నిశ్వాసనా
యు వడ్డసింపబడుచే, సేవోయొక స్వరసహాయమునగాని
యాపరువవర్గము బృక్తమునకు కవకాశముండదు. అనిరో
ధము తొలగింపబడినచెట్టనే యప్రయత్నపూర్వకముగ సే
యుచ్చరింపదగినస్వరము అర్థమాత్రోకారము. దీనితో
జేర్చి యుచ్చరింపబడినపు డాపదాంత పరువవర్గోచ్చార
ణమున గొంతసౌకర్యమేర్పడుననుటకు సంశయము
లేదు. మఱియు ప్రయత్నపూర్వకముగ నాపరువము
నుచ్చరింపదలచినసేవెగాకాని, లేనినో నొకయవ్యక్త
ఉకారధ్వని యాపరువముతరువాత తనంత సేవచ్చిచేరును.
కావుననే యీకుట్టియలుకారము హింసశబ్దముల యు
చ్చారణముందు సౌకర్యమునకై వచ్చిచేరు నొక సంస్కృత
ముగా (Slide Sound) భావించదగియున్నది. ఈఉకా
రము సంధిలో యకారాదిపదమునకు బూర్వమున నిలిచి
నపుడు, ఇకారముగ మాణుచుండుటమటటిమాడ నీకుట్టి
యలికారోకారములు కెండు మచ్చారణసౌకర్యమునకై
భాషలోనేర్పడిన సంస్కృతములే యనియు, కుట్టియ
లికార మనునది ఉకారముయొక్క మాణురూపమే

యనియు నిశ్చయించుట కవకాశమేర్పడుచున్నది. (cf. నాకు + యాడు = నాకియాడు.) పదాంతపరుమముపై యచ్చారణార్థముగ జేరిన యీ క్రియలుకారమునకు సంధిలో మలయోకపరుమ ముడియందుగలపదము పరమైననో నీయర్థమాత్రోకార మట్లే నిలిచియుండును—ఉదా. కొక్కుక్కటికు; నాకు + కాత్ = నాకుకాత్; వరకు + కతిన్ = వరకుకతిన్. కాని దీనిపై యజాదిపదము నిలిచిననో నీయర్థమాత్రోకారము లోపించి, పరస్వరం చేకాడకలగును—ఉదా. కేక్కు + అపి + కోడు = కేక్కుకోడు. వల్లు + ఇన్ + కాత్ = వల్లిన్ కాత్. పత్తు + ఇరణ్ణు = పన్నిరణ్ణు. పదాంతమునంజులి యర్థమాత్రోకారముల్లు సామాన్యముగా నచ్చుపరమైనపుడు జాతిపోవుచుండ, ఏకమాత్రోకారంబు, ముట్టుకరమిభావలో నల్లు సామాన్యముగా జాతిపోవుటలేదు. అట్టిది లోపింపనియపుడు వకారాగమంబు కలుగుచున్నది. ఉదా. చెరు + అక్ + కళిన్ = చెరు + వ్ + అక్ + కళిన్ = చెరువక్కళిన్; చెరు + అన్ + చేన్ = చెరువచ్చేన్; ఎరు + అన్ + కుటి = ఎరువల్కుటి. ఒకప్పుడు నాసికాగమంబు వగును—ఉదా. ఒకు + కోడు = ఒకుక్ కోడు. మొత్తముమీద నీప్రాల్లోకారము సామాన్యముగా లోపింపదు.

హలంతశబ్దములను-అందుముఖ్యముగా పరుషాంత శబ్దముల నీయర్థమాత్రోకారముమూలముగా నుకారాంతములను, లేదా అజంతములను జేయు ప్రాచీన సంప్రదాయమునుబట్టియే, తెలుగున ననేకశబ్దము లుకారాంతములై యుండుటకల్పించియుండును. హలంతసంస్కృతశబ్దములు తెలుగున తత్పునులై చేరువపుడు సామాన్యముగా భువినుకారమును గ్రహించుటకుమాడ నీప్రాచీనసంప్రదాయమే కారణమైయుండును. ఉదా:—వాక్-వాక్కు, దిక్-దిక్కు, లిట్-లిట్టు, సక్-సక్తు, మనన్-మనసు-మనస్సు, etc. ఈభావలోని పదాంతోకారములన్నియు నచ్చుపరమైనపుడు నిత్యముగా లోపించుటకు నివి యీప్రాచీనద్రావిడుల యచ్చారణపరిపాటి ననుసరించి హలంతశబ్దములకుది నూతగా వచ్చిచేరినవేయగుటయు నొకముఖ్యకారణమైయుండును. ఈ

యొకారమునిత్యముగా లోపించినను అర్థమున కేమి భంగము కలుగుటలేదు. దీనినిబట్టి యాంధ్రమున 'మత్త' కచ్చుపరమునవపుడు (నిత్య) సంధియగుట సోపకంబై గన్పట్టుచున్నది. హలంతములగు సంస్కృతము లీభావలో నుకారాంతములై వెలయుచు సంధిమదియుకారమును గోలుపోవుచున్నను, ఉకారాశబ్దములు మాత్రముల్లు తమసహతోకారమును గోల్పోతత్పుమములగు సందిర్భమున నూతగా నైకొనిన వయొక ఉకారమును అనగా తుదియుకారమును మాత్రగోల్పోవుచున్నవి. తరు శంభు మొదలగుశబ్దము తరు + ఉ = తరు + వ్ + ఉ = తరువు, శంభు + ఉ = శంభు + వ్ + ఉ = శంభువు అనురూపములను బోనవి. దీనికచ్చుపరమైనపు యూతగా వచ్చిన తుదియురము మాత్రమే లోపించుచున్నది. తరువు + అది = వది, శంభువు + ఆతడు = శంభువాతడు. తమిళకన్నడలలోనూడ శబ్దగతసహతోకారముల్లునే నిలిచి సంధివకారాగమమును గ్రహించుచున్నది. ఉదా. తు చెరు + అత్ + కలం = చెరువక్కలం. కన్న : కుడు ఉరు = కుడువురు; మను + ఇన్ = మనువిన; విధు + ఇ విధువిల్లు; మధు + ఇల్లు = మధువిల్లు. కన్నడమున శబ్దముల యికాలోకారముపై సంధిబహుళంబగు నొకప్పుడు యత్యవత్యములు వచ్చుట, మలయోకపులోపముగలుగుట సంధింబించును. కాని సంస్కృతముల యికాలోకారములపై యకారవకారాగమము ముగావచ్చును. బహుళత్యములేదు. (cf "అవతరిసి కుకవర్తన, ఋకవర్తనోత్పత్తనగ్రదోహ్వరమిరెవ-త్యవనంబహుళే, య, త్యవత్యకోహ్వరసంస్కృతకృతలైందుం.")

ఉదా. కన్న : మాతు + ఎల్లం = మాతువెల్లం, తెల్లం; సావడు + ఒందు = సావడువొందు, సావడొందు; నది + ఎల్లం = నదియెల్లం; విధు + ఇల్లు విధువిల్లు; మధువిల్లు ద్రా.

దీనినిబట్టి కన్నడమున ఉకారాంతములగు శబ్దములకును, ఉకారాంతములగు సంస్కృతశబ్దముల సంధివిషయమున గొంత భేదము పాటించబడుచున్న

తెలియచున్నది. తెలుగున వట్టి భేద మేమియు లేదు. కారాంతశబ్దములకన్నిటికి నచ్చుపర మైనపు డుకార లో ముగలిగి సంధిజరుగవలసినదే. కారం మేమనగా కన్నమున సంస్కృతప్రాతిపదికమే ప్రాతిపదికముగాగ్రహించబడుటచే నద్వానియందలిఉకారము లోపించిన వర్ధభంగమును గావున నది లోపింపదు. ఆ యుకారము శబ్దగత హిగాని యుచ్చారణపాకర్యమునకై వచ్చిచేరినదికాదు. కినుకలో నుకారాంత తత్సమశబ్దము లన్నియు నుకారాంతసంస్కృతప్రాతిపదికములు మాత్రమేగాక వానిపై దిన 'పు' వర్ణము-అనగా నొక దీర్ఘఉకారము, ఆరెందున ములనకుమవచ్చిన వకారాగమము-తోగూడినవేయగుచే, తత్సమశబ్దములకుదివిన్న యుకారమునకు నచ్చురమునపుడు సంధి-అనగా పరస్పరై కాదేశసంధిజరుగునోయెన్నుది. అనగా నూతగావచ్చిన పదాంతోకారముచుపర మైనపుడు జాతీపోవుచునేయున్న దిన్నమాట. బ్లిభావలోతత్సమశబ్దములకుది చేర్చదిన 'పు' వర్ణము యాకరణులచే బ్రహ్మవిభక్తిప్రత్యయముగగూడ హింపబడుట తటస్థించినది. దీనినిబట్టి యాభావలోని తత్సమశబ్దములకుదియుకారమునకును కొన్నిచేశ్యబ్దములకుదియుకారమునకును గొంత భేదమున్నట్లు వర్ణకరమన్నది.

ఈకుట్టియలుకారము ప్రాచీనములగు కొన్ని లంతశబ్దములకుదినూతగా వచ్చిచేరినదిగనుకనే కాలమున భిన్నభావలలో నిదిభిన్నరూపములను తెందినది. ఈయుకారమంతమందుగల తమిళశబ్దములకొన్ని లగున ఆకారాంతములై కనబడుచున్నవి.

- త-కున్దు; తె-కొండ
- తె-పుట్టు; తె-పుట్టు
- త-కొంబు; తె-కొమ్మ
- త-కురుట్టు; తె-చుట్టు
- త-పాక్క; తె-పోక
- త-పిన్దు; తె-పిండ
- త-చుదుక్క; తె-మురుక
- త-పాట్టు; తె-పాట.

మఱికొన్ని ఇకారాంతములై నవి. ఉదా. పత్తు-పది; అదు-అది.

తమిళమున వర్ధమాత్రోకారముకాక, సంప్రాల్లోకారముకుదివిగల మఱికొన్ని శబ్దములు తెలుగున నుకారాంతములుగనే కనబడుచున్నవి.

ఉదా. కొంబు : తె-(నీమగు)కొమ్మ.
 మూస్తు : తె-మూడు.
 పొస్తు : తె-నాడు.

౪

ఇక తమిళమునందలి 'అయ్యం' అనున దెల్ల పుడను ప్రాప్యాయ్యర్థకంబై పరుషమునకుమందు నిలుచును. ఉదా. ఎక్కిరు, కక్కిరు. ఇది సంస్కృతముందలి అహ్వ మూలీయోపధ్యానీయములను తోలినవర్ణమే. ఇది ప్రాప్యాయ్యపై నిలుచునదై స్వతంత్రోచ్చారణము కలదికాకపోవుటచే, నచ్చులలో బరిగణింపవచ్చును. దీనిపై వాల్లేగాని యచ్చునిలువకుండుటచే దీనినిపొల్లుగను బరిగణింపవలెను. సంస్కృతమునందలి అహ్వమూలీయోపధ్యానీయములవలె కకారపకారములను బూర్వముననే గాక, చ, ట, త, ఆ వర్ణములకు బూర్వమునగూడ నిది యుచ్చరింపబడుచున్నది. సంధిలో పూర్వపదాంత్యవర్ణము పరపదాదివర్ణముతో నెనయునందర్భమున నొక్కొకవో నీ 'అయ్యం' నడుమవచ్చుటయు గలదు. ఉదా. కత్ + తీరు = కక్కిరీరు; ముత్ + తీరు = ముత్తీరు. అచ్చులలో దీర్ఘాచ్చు లేదుమాత్రమే యాభావలోనేకాక్షరపదములుగా నుండగలవు. ప్రాప్యాయ్య లైదింబిలో నేదియు స్వతంత్రపదముగానిలువలేదు. వాడుకను బట్టి ఏకాక్షరశబ్దములు (ఓరెత్తోరుమొటి), ద్వ్యక్షరశబ్దములు (ఈరెత్తోరుమొటి), ద్వ్యక్షికాక్షరశబ్దములు (తోడర్ మొటి) నని శబ్దములను మూడువిధములుగా విభాగింపవచ్చును. ఉదా. ఆ; మడి; వరకు, కొత్తర్, యకారశేషకారములకు క, చ, త, ప, జ, ష, స, మ, లు పరమం దుండవచ్చును. ఉదా. వేయొక్కతై, వేయొక్కతై; వేర్ క్కుతై, వేర్ బుక్కతై; పిట్కొక్కతై, పిట్ బుక్కతై. శేషకారములు పదాంతమున ప్రాప్య

చూర్వకములై నిలువవు. కాని ద్వ్యధికాక్షరశబ్దముల (తోడర్ మొటి) తుదినిమాత్రము ప్రాస్వాచూర్వకములై యును నిలుచును కావ్యభాషలో 'పోలు' అనుశబ్దము 'పోళ్' అను రూపమును పొందును. ఇచ్చటి 'ల' కారము 'న' కారముగా మూలుట యనునది యాదక్షిణ దేశభాషలలో సామాన్యవిషయమే. తెలుగులో— తొల-తొన; ములుగోరింట-మును (ని) గోరింట, మొదలగుశబ్దములలో లకారము నకారముగా మారుచున్నది. ఇంగ్లీషాక పోలు - పోలిస్, యనునది తెలుగునగూడ 'పోలి' అనురూపమును పొందుచున్నది. "అనన్యసాధారణ రూపవిభవంబుల చెందవ మచ్ఛుండుమంతోని వాని నలుం గని" (భార. ఆర. ౨ ఆ.) పదమధ్యమునందలి 'వ' కార మొక్కకపు డేకమాత్రకలదిగా నుచ్చరింపబడును. ఉదా. ఇడైయక, మడైయక. ఈ కారణము చేతనే నిట్టిశబ్దములలోని 'వకార' మకారముగా నుచ్చరింపబడుటయు, నీశబ్దము లకారమధ్యస్థము లగుటయు తలపింపదగును.

అచ్చులు పండ్రెండింటిలో ప్రతివర్ణమును పదాదిని నిలుచును. కాని యేనాల్వర్ణమును ఆచ్చరకంటెని గాని పదాదిని నిలువలేదు. క, ఠ, న, ప, మ, వ్యయ లకే యచ్చుపరమం దున్నను పదాదిని నిలువగలవు. ఆ, ఐ, ఔ అనునవితప్ప తక్కినదేయచ్చుపరమం దున్నను వకారము పదాదిని నిలుచును. ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, ల తోడం గూడిన వకారము పదాదిని నిలువదు. ఆకారము ప్రాస్వాకారకారములతోగూడిన ఇకారము మాత్రమే పదాదిని నిలుచును. యకారము ఆకారముతోగూడినపుడుమాత్రమే పదాదిని వచ్చును. స్వాధ్యమున పొల్లులన్నియు నేయచ్చుతోగూడినవైనను పదాదిని నిలువ గలవు.

ఇవి తమిళమున పదాదినివచ్చువర్ణములనుగూర్చిన సామాన్యనియమములు. తక్కిన దక్షిణదేశభాషలలోనివి యెంతవఱకు పాటించబడుచున్నవో, యను విషయము పరిశీలనార్హంబైయున్నది. కన్నడవైయకరణు లాభాషలో పదాంతమున వచ్చు వర్ణములను

గూర్చి కొన్ని నియమములను చెల్పిరి కాని, పదాములగుగూర్చి యేమియు జెప్పియుండలేదు. ఆ వైయకరణులు పదాంతవర్ణములనుగూర్చి యేమి జెప్పియుండలేదు గాని పదాదివర్ణములవిషయ విశ్కయకారవకారములనుగూర్చి మాత్రమే యుండిరి. తమిళమునొక్కదీర్ఘకారముతోగూ యకారముమాత్రమే పదాదినినిలువదచ్చును. తెలుగునదియు నిలువగూడదు. వకారము విషయమున, శమునందువలెనే, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, లం గూడినవకార అనగా పు, పూ, వో, వోలు తెలుగుమాటల మొదలు అని వైయకరణులు నియమమేర్పఱచియుం తమిళాంగ్రములకు లెంటికి నీవిషయమున పామ్యముగ ముందుటచే, నిది యాభాషలకు సహజముగ ప్రాపంచికాయమై యుండుననియు, నీభాషలలో క త్కముగా ప్రైమాత్రములకు ధిష్ణమై గనబడు య వకారానిశబ్దము బన్యదేశ్యములో, లేదా? ఆభాష ననుచితవిభాగాదికారణాంతరములచే నేర్పడినవో యుండుననియు దలంపవచ్చును. తమిళమునందును 'వ' కార మొక్క 'ఆ' కారముతో గూడినపుడే పదారావచ్చును. అట్టిశబ్దములను గొన్నిటిని గ్రహించి లించినవో నవియు నీభాషకు సహజములేనా, వాస్తవముగా యకారముతో గూడినవేనా యనున హము పొడమకమానదు. తమిళమునందలి 'యా' రాది పదములు చాలవఱకు చెనున 'ఎ' కార లుగా గనబడుచున్నవి. మఱియు నా భాషలో యిప్పుడు యకారరహితముగు కేవల ఆకారముతో యుచ్చరింపబడుటయు గలదు, చూడుడు—

తమిళమునందలి యావరు-యార్ అనునది నున 'ఎవరు' అనియు నివేతల తమిళమున 'ఎ' అనియు గూడ శబ్దవహింపబడుచున్నది. ఈ కారము కేవల దీర్ఘకారముగాక, ఇంగ్లీషు భాష 'Man' అను శబ్దములోని యచ్చును బోలినదై యున్నది. కావుననే యది 'ఎ' కారముగాగూడ మఱి ఆ ద్లై మఱికొన్ని శబ్దములు.

తె యాన్ (ఆన్) — తె : ఏను = సేకు.
 యాల్ (ఆల్) — తె : ఏలు = వది.
 యానై (ఆనై) — తె : ఏనుగు.
 యాండు — తె : ఏడు. సంవత్సరము.
 యాడు-ఆడు — తె : ఏటు.

ఆంధ్రమున పూరు, పుంగరము, వొలుకుట మొదలగునవి ఉకారాకారాదులగు ఊరు, ఉంగరము, బలుకు మొదలగునవి యపద్రంశములుగా గ్రహింపబడుచున్నవి. కాని గుళిబ్బములు కావు. కన్నడవై యాకరములు పూ, పూ, వో, వోలను పదాదిని ప్రత్యేకముగా నిషేధించి చెప్పవలెను, ఆ భావలో నిట్టిశబ్దములే కనబడవు. గోళమున 'వోల్' శబ్దమొకటి కలదు గాని అది 'పోల్' శబ్దమునందలి పకారమునకు వకారముకలుగుటచే నేర్పడినది గాని సహజముగా వకారాది కాదు. ఈ కన్నడభాషలో నీవకారము సామాన్యముగా బకారముగా మాలు పుండుటచే ఉ, ఊ, బ, ప్ ల కంఠే భిన్నములైన నుచ్చులతో గూడిన వకారమాదియందుగల శబ్దములుమాడ వాల తక్కువగనేయున్నవి. తెవిశేషమునందు వకారాదు లైయున్న శబ్దములు తెలుగున సామాన్యముగా వకారాదులై యేయున్నవి.

త. తె. క.
 వర్ = To Come వచ్చు—బర్
 వాయ్ = To Swell వాయ—బాయ్
 వాంగు = To Bend వంగు—బాంగు
 వాటు = To Live వ్రుడుకు—చాల్
 విడు = To Let, Loose విడు—విడు
 వెన్ = The Back వెన్ను—చెన్ etc.

ఇక వెనుక జెప్పబడిన కకారాదు లేయచ్చుతో కూడినవి పదాదియందునిలుచునుగాని, హల్లుతో గూడినవి పునుమాత్రము, పదానినిబలవు. అనగా సంయుక్తాక్షరములాగా నిలువవచ్చునట్లు. ఇట్టిశబ్దములు-అనగా సంయుక్తాక్షరమాదియందుగలశబ్దము లనేకములు తెలుగు కన్నడ భాషములందు కనబడుచున్నవి గాని యవియన్నియు వాలవలయు తల్పమశబ్దములెనాని దేశ్యశబ్దములై యుండవు.

శబ్దరత్నాకరమున దేశ్యశబ్దములుగా గ్రహింపబడిన సంయుక్తాక్షరము లాదియందుగలశబ్దములొన్ని లేక పోలేదు. అవియన్నియు వర్ణవ్యత్యయ మాదిగాగల (Metathesis) కారణములచే నేర్పడినవేయని వానిలో గొన్ని శబ్దములు మనము పరిశీలించినచో దెలియగలదు. పదాదిని కకార రేఫసంయోగముగలశబ్దములు కొన్ని దేశ్య శబ్దములుగా శబ్దరత్నాకరమున గ్రహింపబడినవి. అందు క్రక్కు-అనునదొకటి. ఇట్టివలెవ్యవహారమున నిది 'కక్కు' (కక్కుట) అని కకారాదియేయైనది. ఇట్లే క్రిందు-కిందు; క్రుంకు-కుంకు; క్రుమ్ము-కుమ్ము; క్రుడ్లు-కుడ్లు; క్రొత్త-కొత్త; క్రొవ్వ-కొవ్వ మొదలగుశబ్దములలోని రేఫము వ్యవహారమున లోపించుచునేయున్నది.

ఇది యాభాషలను వ్యవహరించు జనులయొద్దా రణ పరిపాటినిబట్టియే యిట్లుగుచున్నదని తలంపవలెను. మఱియు వాంఛమునందలి యాపదాదిసంయుక్తాక్షరము మధ్యనేర్పడినదేగాని యాదినుండి కలిగినదికాదు. ఆంధ్రమున 'క్రక్కు' ధాతువుగా గ్రహింపబడుచుండినను ప్రాచీనధాతువు 'కాటు' అనునది. కన్నడమున దీని కీరూపమే యిప్పటికిని గలదు. (కాటు=వసునె), దీనిపై అకు, అగు అను సహాయధాతువులు చేరినపుడు కాకుకు-క్రక్కు-అనివర్ణవ్యత్యయముచే నీధాతునేర్పడినది. క్రిందు దీనికితెవిశేషముల 'కీల్' అనునది మాలరూపము. కీల్-వ్యతిపాతవిధిచే 'క్రి' అయినది. దీనితోగూడి యేర్పడిన సమాసములే క్రిడొడ, క్రిగాలు మొదలగునవి. 'క్రిక్రిజీయు' శబ్దములోని 'క్రిక్కు' అనునది 'కిలుకు' శబ్దము రూపాంతరమే. కిలుకు అనగా త్రిపు అని యర్థము. క్రుంకు-ధాతువునకు మునుగు, అస్తమించు, చిచ్చు అనియర్థము. ఇదికన్నడమున కుర్లు, కుర్లు, కుల్లు (To bend, to shrink) అనురూపములు గలచైయున్నది. కన్న-కులుగరి (The state of being diminished, grown short) త్థియుండుటయని యర్థము. కల్లుదానికి (ఆకుం-సిన్ = To contort, to shrink) ముడుచుకొనిపోవుటయని యర్థము. ఇదియే వర్ణవ్యత్యయముచే 'క్రుంకు' అయియుండును. కుంగు-కుగ్గు

(to sink or become low, to be bent down; to be depressed) తిగ్గిపోవుట, మునిగిపోవుట యనునర్థమున కన్నడమునను తమిళమునను, మళయాళమున 'మంగు'—కుంజ అనియో రూపములు కంపు త్రిక్ట—కన్న=కొటె (to wear out, to rot as fruit, become putrid) నుకు - కుక; తమి: కూట, కూటై = what is rotten, mire, pup. త. మళ - కురమ్ము, కురుమ్ము, మకుమ్ము=to rot, decay. అకార మొక్కొక్కప్పుడు ప్రాచీనకాలమున 'ర'కారముగ మారుటయు గలదు. కావున కుటై-ప్రక్కగామాటియందుననుట కనికారము కలదు. ఇతర పన్నీ పితృభాషలో నీకట్టములు సంయుక్తాక్షర మాదియందుగలని కాక ద్విలింగస్థానమున రేఫగాని కటరేఫమాగాని, అకారముగాని గలవై యాండి పవును వ్యతిపాతవిధిచేనారేఫముతోలివర్త మతో సంయోగము చెందుటవలన నీకట్టములు సంయుక్తాక్షరమాదియందు గలవిగా తెనుగునగపడుదును వని చూపుటయే వాయుదేవము. క్రొవ్వు—కన్న: కొవుక, కొలు = కొమ్ము, (=to increase, to grow fat) త: కొఱుప్పు (=fat), క్రొవి=కొట్టము—cf. తమి: కొఆర్; కన్న: కుటి=ఖనన (=to make a hole, to dig) త: కుడై = త్రవ్వట, కన్నముచేయుట. ఇట్లే కకారరేఫసంయుక్తాక్షరమాదియందుగల దేశ్య తెలుగుపదములన్నియు సహజకట్టములుగాక యుచ్చారణవశమున మధ్యకాలమున భాషలో వెలసినవని తలంపదియున్నవి. భాషలోనిసహజసంప్రదాయము ననుసరించి యందలిరేఫము మరలబాటిపోవుచునేయున్నది. దేశ్యపదములమొదలు నీరేఫతోగూడినవికాక, తక్కినపదములతోగూడిన కకారమాదియందుగల పదములులేనేలేవు. అనగా సంస్కృతమందువలె, క్రొవ్వుము, క్లాంతి, క్లిన్నము, క్లిబ్బము, క్లేదము, క్వలానము, క్షణము, క్షౌరము, క్షీతి, క్షీరము, క్షుత్తు, క్షేత్రము, క్షోణి, క్షుతము, క్షృ, క్షేద, ఈమొదలగుకట్టములవంటి పితృభాషలో లేనే లేవు.

శ్రీలకు నతి, వర్ణకళా!-శ్రీలకుఁ గృతి, త్యాగయాగసిద్ధానుభవ
శ్రీలకు సుజ్ఞానస్థితి;-మూలముగాఁ గొన్న తల్లివ్యమూర్తులఁ దలఁతుఁ.

కవి :—

అశ్చర్యమాశ్చర్య మదె పట్టపగటనే కనఁబడె మింట బంగారు చుక్క,
చూడఁగాఁ జూడఁగాఁ జక్కగాఁ దోఁపదు భూమికి దిగు చందమామ యేమొ!
చందమామా యది? జాళువా యిట్టిగా నగపడుచున్నది; దిగినకొలది
శుద్ధసువర్ణప్రశోభితమైన తురంగమువలె విచిత్రముగఁ గాన
వచ్చుచున్నది; యిది వేల్పువారువంటా!-ప్రాద్దుదొర తేరినప్రాశ్వముల నొకండు
చెదరి యిట్లేగుదెంచుచున్నదియొ యేమొ!-విభ్రమాదృశ్యగతు లెందు విందుసేయ.

జాతిసువర్ణసంచయము చక్కనియచ్చునఁ బోసినట్లుగా
నే తలఁతుఁ సురూప మట నిల్చిన హల్లన వచ్చు భారతి
జాతిహయంబు గాని వెఱజాతిది గాదని తోచుచుండె, నీ
భూతలమందు దీని నరిపోల్పఁగఁ జాలిన యశ్వ మున్నదే!

దీనివెనుక నొక్క మానితతేజుండు-గూడ నుండె, రక్షకుండా యేమొ!
దివ్యమూర్తి నిందుఁ దిలకింపఁగాఁ గంటి-నొందఁ గంటి గన్ను లున్న ఫలము.

భోగి యై యుండునా వక్రమూర్తి గాదు,-రాగి యై యుండునా వికారంబు లేదు
యోగి యై యుండునా మేనియొప్పు వోదు,-తెలియ నెవ్వరై యుండు నీదివ్యమూర్తి—

తెప్ప వేయవు ననుఁ జూచు తిచ్చ నేమొ?—చరణముంపవు నేల నాచార మేమొ?
నిన్నుఁ గని యల వేల్పుగా నేఁ దలంతు-శుభగమూర్తి! వచింపు నీచొప్పదేమొ?—

మూర్తి:—

ఎదిరి నెఱిగి పలుకు పెంతయు లెప్పు, కా-దేని య్మూరకుంటయే నయంబు,
త్రోవఁ గంటఁ బడిన దొడ్డనాడవు, మంచి-యవుఁ గదన్న! చెప్ప మెవడ వన్న?—

కవి:—

ఎవడనో నన్ను నేనె వెలయుచుకొనంజన దైనఁ, జెప్పవా
రెవరును లేనినాడు వచియుంచుట దోసము గాదు, ఛాత్రివైఁ
గవి నయి కొన్నినాళ్లు సుఖస్థితిఁ గాంచినవాడ నౌట, నా
ర్యవర! ననుం గృహపరత నల్లె వచింతువు; తెల్పు నీకథఁ.—

మూర్తి:—

విద్యాధరులకు బంధుఁడ-విద్యాధికులై యెసంగు విబుధులకెల్లఁ
నద్యోభృత్యుఁడఁ, బెద్దలు-విద్యాధి యటండ్రు నన్ను విబుధవరేణ్య!
నలువకు శిష్యుఁడఁ గమలనాథుని దాసుఁడ రాజశేఖరా
మలపదచింతనారతుఁడ, మన్ననమై విబుధేంద్రుడూత నై
యెలమిఁ జరించువాడ నిటు లీసవనాశ్వము వెంట నంటి, ధీ
బలులును రాజయోగు లగు పార్థివచంద్రులఁ గాంచువేడుకఁ.

కవి:—

విన వలతు దేవదూతా!-యనఘంబగు నవన మెచట నగు? దానికి నే
ఘనమూర్తి యజ్ఞ యగు? దా-న నగుపలముఁ, గ్రతువు పేరు నాకుఁ చెలువవే?

దేవదూత:—

ఆంధ్రపీఠభూమి నది నెఱవేఱును, -అమలకీర్తి యజ్ఞ యాంధ్రమూర్తి,
యోగయాగ మిది, నియోగించి సురరాజు-యాగహాయమువెంట నంపె నన్ను.
వింటివిగా కపింద్ర! పృథివి గల చంద్రునిపేరు మున్ను, తా
మింట మెలంగుచంద్రునకు మేలుగఁ బక్షకృత్య మూడ్చి, య
న్నింటను మున్నుగా వెడలి నిర్మలకీర్తుల సర్వదిక్కులఁ
గెంటి, సురేంద్రుఁ జూడ దివికిం జనియుండినయట్టి వార్తలఁ.

కవి:—

మింటయె కా దాచంద్రునిఁ-గెంటి నలనికరనిదాన ఘనదాససుధఁ,
మంటి నన నేల కవిపే-రంటినవారెల్ల బ్రతుకరా, తత్కరుణఁ.
అభినవాంధ్రకర్ణుఁ డతఁడు దానంబున, -నభినవాంధ్రభోజుఁ డతఁడు విద్య,
నభినవాంధ్రకృష్ణుఁ డతఁడు ప్రాభవమునఁ-జంద్రనాముఁ డతఁడు సాంద్రకీర్తి.

ప్రాంచదాండ్రప్రచారిణీ గ్రంథనిలయ-సుస్థిరస్థాపకుండు, భాసురయశుండు
 మాతృభాషాభిమాని యస్మత్ప్రియుండు-ఉన్నవాడట! యట సుఖమున్నవాడె?
 లలితసద్గుణగుణాలంకృతుం డగువాడు శమనీయతరకీర్తిఁ గన్నవాడు,
 సంతతానంద ప్రశాంతచిత్తమువాడు ధర్మానుకూల వర్తనమువాడు,
 నిత్యసత్యవ్రతనియతిఁ గాంచినవాడు హితమితమధురభాషితమువాడు,
 ప్రవిమలోదారస్వభావంబు గలవాడు భవ్యసౌభాగ్యవైభవమువాడు,
 దీనజనములమొఱ విస లేనివాడు, లేనిశారలపెతఁ జూడలేనివాడు,
 సర్వజనరంజనము నేయఁజాలువాడు! - ఉన్నవాడట! యట సుఖమున్నవాడె?
 ఆంధ్రదేశప్రభుత్వాప్తి యశోకీర్తు లందిన చాటనియన్వయంబు,
 బసివిరెడ్డి యనంగఁ బ్రథితాత్ముడగు భూరి విభవాభ్యుఁ డాతని పెద్దతండ్రి,
 దైవతాలయపురస్థాపకుడైన చిన్నయరెడ్డి యాతని యనుఁగుండండ్రి,
 శ్రీసతీప్రతిభాధ్య చినబుచ్చమాంబిక కడుపుచల్లఁగ వారిఁ గన్నతల్లి,
 యతఁడు కోపూరిపంశపయఃపయోధి-పూర్ణిమాచంద్రుడై పుట్టి ప్రోదిఁ గాంచి
 యేగె నానాఁడు బృందారకేంద్రపురికి-నున్న వాడట! యట సుఖమున్నవాడె?

దేవదూతః—

ఉన్నాఁ డమరేంద్రుని పురి-నున్నాఁ డాతం డుపేంద్రుఁడొక్కో- యనఁగా
 నున్నాఁడు నిత్యసుఖయై-యున్నాఁ డానందనందనోత్సవకలీలక—
 హరిహరహరణ్యగర్భుల-పురవరముల కరిగి వారిఁ బూజించి, నిరం
 తరగురుబోధల మెలఁగును, నరసాంబాప్రియుఁ డతండు నాకపురమునకా.
 అమరగురునియొద్ద నాత్మతత్త్వంబును, నిర్దేశేంద్రునొద్ద నిగ్రహంబు,
 శచికుమారునొద్ద సౌహార్దభావంబు-తెఱచి మెచ్చి కలసి తిరుగు నతఁడు.—
 స్వర్గమందుండి మఱవఁడు జన్మభూమి-మధువు నాలించి మఱవఁడు మాతృభాష
 దివిజకవిఁ జూచి మఱవఁడు తెలుఁగుకవుల-దెలియ రామహానియుని దీక్ష యేమొ?
 తనభాషాసంతానము-దనభాషాకామరూప దైవతసురభిఁ,
 దనభాషా చింతామణి-ననయము-దలపోయుఁ డా సురాలయుఁ డయ్యుకా.

కవి:—

అమృతకరసురేంద్రుఁ డతనివీక్షామృత-మందక్కుండఁ బోయినట్టివాడె
 యాంధ్రనిలయనంద నారామమున కేమొ-యాతరాలుగాల మయ్యె నకట!

పుల్ల విరిగి యెండిపోయె సంతానంబు-కామధేను వేమొ గాజవాతె
బాగుదేటి కగ్గిపోయెఁ జంతామణి-చేతిగాలి కావిశేష మేమొ?

దేవదూతః—

ఇళమీంద నిది విను మెల్లసంతయములుఁ దీలుఁ గష్టంబులు తీజిపోవు,
నొకనాఁడు త్రిదశేంద్రునొద్దకు భగవానుడైన శుక్రుఁడు వచ్చి యభిమతార్థ
సంభాషణంబుల జరపి యాతని పూజలంది క్రమ్యుతి పురి కరుగువాఁడు
గురు నర్థి దర్శించి సరసగోష్ఠి మెలంగి యాప్రక్క నున్న మహానుభావుఁ
జంద్రుఁ గని వానివృత్తాంత మింద్రగురుని-వలన సర్వంబు నెఱిగి దివ్యప్రభావుఁ
డతనిఁ గృప జూచి యోచించి యాతఁడంబ-యాగహయ మొందు బుట్టించి య

[న

లభిమతము తీరు వత్స! గుర్వానుమతిని-యోగయాగంబు నేయు మీయాగహయ
మాతృదేశంబుఁ దిరిగి నమ్మతము మీఱఁ-జేరు నిను, నిది కల్యాణసిద్ధిఁ గూర్చు.

అని యాగహయముఁ దోఁకొని-యనిమిషగురుతోడఁ జంద్రు నమరాధిపునొ
ద్ద నునిచి, భార్గవుఁ డతనికి-వినిపించి, శుభ మనిపించి, వెండియు ననియె.

శుభముహూర్త మయ్యె సురగురువరునాజ్ఞ-మంత్రసిద్ధి యయ్యె మామకాజ్ఞ
అర్థసిద్ధి యయ్యె నమరాధిపునియాజ్ఞ-యాగహయము విడుపు మయ్యె వత్స!

అనుచుఁ జంద్రుచేత నామోదకరముగా-వినుత యాగహయము విడువఁజేసి
వెనుక నన్నుఁ జూచి విద్యార్థి రమ్మని-యఖలవేది శుక్రుఁ డనియె నిట్లు—

రావయ్యా! విద్యార్థివి-పోవయ్యా హయమువెంటఁ, బుణ్యాత్మున కం
దీవయ్యా! గురుకీర్తులఁ-దేవయ్యా! విజయసిద్ధిఁ ద్రిదశేంద్రునకు.

అచ్చు పరంబై చెల్లుచు-హెచ్చునువర్ణముల నెవఁగి యేఁబది యాత్రై
సచ్చినపదములఁ దిరుగుచు-వచ్చుహయము సుకపు లెల్ల వర్ణింపంగా—

ఇది మార్గ మాంధ్రమున కని-యిది భారతపద మటంచు నిది వర్ణకళా
స్పద మగు పద మగు సంచును-విదితము గావించు యోగవిద్యాత్వంబే.—

చనుమని కావ్యుడు వలుకఁగఁ, జను నని గురుఁ డావతీయ, సర్వసుషర్వుల్
ఘనమని నుతింప నింద్రుని-యనుమతిఁ జంద్రునిప్రియంబు నంది వెడలితి.

కవి :—

హయము నమస్తదేశములయందుఁ జరించునుగాక, యోగవి
ద్యయు మఱి యోగవిద్యయు స్వధర్మపథం బునఁ గాంచి ధీరులై
నయవిదులై శుభార్థులయి నవ్యసనాతనరీతు లెంచి, యా
హయమును జూచి పట్టఁగలయట్టి మహాత్ముకు లిప్పు డుండిరే?

విక్రమార్కుఁ డున్న వెలుంగునఁ గనుఁ గాక!—భోజుఁ డున్నఁ దెలిసి పోల్చుఁ గాక!
కృష్ణరాయఁ డున్నఁ గేరి పట్టును గాక!—వారు నేడు చూడలేరు గాక!—

నన్నియచోడరాజు, నల నన్నయయేలిక రాజరాజు, ది
క్కున్నను మెచ్చికొన్న మనుమావనిపాలుని, శంభుదాసు నె
ఱ్ఱిన్నను గొన్న వేమవసుధాధిపచంద్రుని, జేమకూరవెం
కన్నను బ్రోచికొన్న నృపు నారఘునాథుని గాన నేర్తుమే? —

దేవదూత :—

వారు మహానుభావులు, ధ్రువప్రతిమూర్తులు, వార లెల్లరుఁ
భారతీయుంటఁ బద్మభవులట్లుఁ బాటల రాజహంసలై
గౌరిగృహంబునఁ శివునికై తలరీతుల జ్ఞానమూర్తులై
సారతరాత్మనత్వగుణ సంపదఁ జేరి రనంతధామముఁ—

వారు లేరు గాక! నననిధివేష్టిత-భూవలయము వట్టిపోయె నయ్య?
చిక్కకుండుఁ గాక! చింతామణులు మఱి-జీవమణులు లేవె క్షీరవార్ధి?—

ఏపుట్ట నేమి యుండునో-చూపట్టునఁటయ్య మనము శోధింపక ము
న్నాపుట్టఁ బుట్టి యొకముని-దీపింపఁడ రాముచరితఁ దెలిసి సుకీర్తిఁ—

తినఁబోవుచు రుచు లేలా?—యనఘా! యాగాంతమందె యది కనుఁగొనఁగా
ననువగుఁ గాదా; చనవలె-వినవలసిన దొండు వినుము వేడుకయేనిక.

నవనహయ శ్రీముఖమున-వివరించిన యోగయోగవిషయార్థము లీ
వవలోకించి పఠింపుము-భవాభితరణములు సకలపాపహరణముల్—

కవి :—

అన లేమున్నది! కన్నులు-మనకలు వాటివవి, చూపు మాసిన దిది నా
దెనఁ గల యపరాధంబో-మనలెడి గుఱ్ఱంబు గూడ మాయంబయ్యెఁ—

దేవదూత :—

మఱచి చేయవుగదా మాతృవిద్రోహంబు చేసినపాపంబు చెప్ప మన్న !
మించి చేయవుగదా మిత్రవిద్రోహంబు తొడరిన కిడేము నుడువు మన్న !
సలిపియుండవుగదా స్వామివిద్రోహంబు తెలిసినదోనంబు తెలుపు మన్న !
ఆచరింపవుగదా యాతృవిద్రోహంబు కలిగినవాడేము పలుకు మన్న !
లేకయుండినఁ గను గానరాకయున్నె ! - కాకయుండినఁ జూపులు గప్పకొన్నె !
అట్లులే కానిచో దృష్టు లాఁకఁ గన్నె ! - అది జరుగకున్నఁ భార లేటి కొదవునన్న !
చేసినది యనుభవించక-మాసి చనునటయ్య ! ముందుమా టుంచుము, నే
బోసినద సమృతం బిదిగో ! - గాసి విడిచి, కన్నుఁ దుడిచి కనుఁగొను మన్నా !

కవి :—

చేసినతప్పలు పెక్కులు-త్రోసితివి కృపాంతరంగ ! తొలఁదితి కన్నుల్,
భాసురహయముఖపద్య-వ్యాసంబును గంటి, విందువా పఠియింతుక.

“గురుఁడు—

“యోగాశ్వ మాతృవిద్యా-యాగాశ్వము, సర్వమంగళాధారగుణ
భోగాశ్వము, చంద్రకృత-త్యాగాశ్వము దానవీరదర్పాశ్వంబే? —”

“శుక్రఁడు—

“భోగులు రాదు దుష్కులుపపూరిత దేహులు వారు, ప్రాభవా
వేగులు రాదు నిశ్చలవివేకవిహీనులు వారు, పద్మణ
త్యాగులు రాదు తామసవిదారితచిత్తులు వారు, బ్రహ్మవి
ద్యోగులొ రాజయోగివరులొ కనవత్తురు నిక మఘాశ్వమా!”

“మహేంద్రఁడు—

“దివ్యయాగభాగధేయ మీయశ్వంబు-దివ్యయోగభాగధేయ లైస
రాజయోగు లున్న రాఁబట్టుకొనవచ్చు-బరమయోగు లున్నఁ బట్టవచ్చు—”

“స్వస్తి

“క్రీముఖయు నక్షరాకృతి, సిద్ధపదయు-సుగతియు, సువృత్తయును, శుభలక్షణయును
భావవేగయు, బరమార్థభరితయు నగు - హయము యజమాని కొనఁగూఁ గల్గ
చయము

కాలవిచార మన నీనాటక సేకాలమునాటి చనుచున్న కాదు. మఱి యీనాటకమునందలి కథలునుట కంతకాలము పట్టియుండు ననుటను విచారించుట-ప్రథమాంకము మొదటినుండి ప్రప్రమాంకము కడ పటిమల కంతకాలము గడచినది; ఒక్కొక్క యంకము ముగియుట కంతకాలమైనది అనుటను చర్చించుట. ఇట్టి విచారము చర్చితచిర్యము మది కొందఱు లేలపవచ్చును. కాని కొన్ని విషయము లింకను లేటపరుపబడలేదు. నాకు కలిగిన యొకటిరెండు సంభాషణలను తెలుపుచు నీవిషయమును నా చేతనైనంతవట్టు లేటపరుతును.

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమునందు సంస్కృతమున రీడరుగ నుండు మ. కా. రా. శ్రీ కున్దకరాజు, ఎం. ఏ. గారు గడచిన అక్టోబరు నెలలో ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో అభిజ్ఞానశాకుంతలమునుగూర్చి యా రుప వ్యాసము రిచ్చిరి. అప్పుడు వారు కాలమును చర్చించుచు, నీనాటకమునందలి పాత్రలపలుకులను చక్కగ పరికిరించిన నింపలి యంకము లొకటి చెనుక నొకటిగ, నడుమ నెంత వ్యవధియు లేక, జరిగినట్లు లేలుచున్నదను లేదు నూతనాభిప్రాయమును చెల్లదీంచిరి. వీరి మతముననే రెండంకములకు నడుమ వొకటి రెండు దినములు గడచి యుండిన సుంభవమృదు-అంటే. వీరు లేదు యభిప్రాయము నెట్లు సమర్థించిరో చూడము.

౧. త్యాగ కిలాస్యావ్యవహారము తత్ర భవతో శకుంతలా మ మాధవ్యతయా చర్చితా.

(ఈ వ్యాసమున నుదాహరింపబడు సంభాషణలన్నియు శ్రీమతి విద్యతల్లివీరియ కాయనపల్లి కనకాంబచే నాంధ్రీకరింపబడిన అభిజ్ఞానశాకుంతలమునుండి తీసికొనబడినవి.)

౨. ప్రవిష్టమాత్ర ఏ వాక్రమం తత్రభవతి రాజని నిరుపద్రవాణి నః కర్మణి ప్రవృత్తాని భవంతి.
౩. (పరిక్రమ్యావలోక్యచ ఆకాశే) ప్రియంవదే, కస్యేద ముగీరాసులేవనం మృజాశత నివ సరిసప్త్రాణి నీయంతే. (ఆకర్ణ్య) కింబ్రహ్మి అతపలబ్ధ నా ద్భులవదవ్యస్తా శకుంతలాతస్యాః శరీరనిర్వాపణాయేతి తర్హ త్వరితం గమ్యతాం...అనామసి తావద్యైతానికం కాశ్చ్యుదక మస్యై గౌతమీహస్తే విసర్జయిష్యమి.

౧. ద్వితీయాంకమున విమానకుడుగ "నిన్ను నే మెవ్వరమును లేనప్పుడు మృగమును వెంబడించుచు నాశ్రమపదముఁ బ్రవేశించిన మారాజునకు వాదురవృష్ట మునఁ దాపసకన్యయగు శకుంతల కంటఁబ్రాపిం దలం" అనుచున్నాడు. కావున ప్రథమాంకము జరిగిన మరు నాడే ద్వితీయాంకము జరిగినది.

౨. తృతీయాంకములోని విష్కంభమునందు శిష్యుడు-“పూజ్యాడను వాతఁడు ప్రవేశించినంత మాత్ర ముననే యాశ్రమానుష్ఠానములు నిర్విఘ్నముగాఁ గొనసా గినవి" అనుచున్నాడు. శిష్యు డీమాటలను యజ్ఞము ముగిసినవెంటనే లేక మరునాడే యనుచు గాని చాల దినము లైనపిదప అనడు. ఏలన, శ్రాత్రలో నిట్టితల పులు వచ్చుట సహజము గాని ముగిసిన యేడాదికి వచ్చుట సహజము గాదు. మఱియు ద్వితీయాంకమున ఋషి కుమారులు రాజా నాశ్రమమును కొలదిదినములు సనాధ ముగ చేయమనిరి. కొలదిదినము లనగా వొకటిరెండు దినములు. కాన ద్వితీయాంకము జరిగిన యొకటిరెండు దినములకు తృతీయాంకపు విష్కంభము జరిగినది.

౩. వైవిష్కంభములో శిష్యుని కియాకాశ భాషణమున చెప్పబడినట్లే తృతీయాంకమున శకుంతల మనకు కనబడుచున్నది. అంకము కడపట గౌతమియు యజ్ఞ సంబంధమైన తీర్థము నామెకొఱు తెచ్చుచున్నది.

మృగానుసారే జాశ్రమపదం ప్రవిష్టస్య తావదవ్యస్తా

కనుక నీవిష్కంభము జరిగిననాడే తృతీయాంకము జరిగినది.

౪. తృతీయాంకమున శకుంతల, ౪ "సంతాపము వాద్యులతో గృహమా! మనల నిన్నుభవిండుటకు వచ్చెదను" అనినది. కావున వాటిరాత్రియే యామె యా లతాగృహమునందే దుష్కంఠుని చూచినది. మరు నాడే దుష్కంఠుడు తననగరమునకు వెళ్లెను. చతుర్థాంకములోని విష్కంభమున అనమాయాశ్రితులందరి గాంధర్వవివాహమును గుఱించి మాటలాడుచున్నారని కాన చతుర్థాంకపు విష్కంభము తృతీయాంకమునకు సుదూరము జరిగినది.

౫. వైవిష్కంభమున చెంబుల తాముకొనిన పూలతో స్రుద్దిన దండను శకుంతల చతుర్థాంకమున ధరించినట్లుది. పంచమాంకమున రాజు, ౫ "స్వప్నముగఁ గనబడుచున్న గర్భచిహ్నుములగల యామెను సందేహించుచున్న నే నెట్లు భార్యగా గ్రహింపఁగలను?" అనుటవలన శకుంతల నాలుగైదునెలల గర్భము ధరించి యున్నదని తెలుచున్నది. ఇకముందు తెలుపబడు కారణములవలన శకుంతల యాపూలండఁ ధరించునట్టి కిందుమిందుగ నాలుగైదునెలల గర్భము ధరించినట్లునని తెలుపఁగలదు. ఈపూలండ యెన్నాళ్లకని వాడగుండును? రెండుమాడుదినములు వాడగుండును గాని నాలుగైదునెలలు వాడగుండునా? మఱియు శకుంతల నాలుగైదు నెలల గర్భము ధరించినట్లుండ గౌతమికి కండ్లు లేకపోయెనా? రాజునకీ కనబడిన గర్భచిహ్నుములు స్త్రీలకు కనబడియుండవా? ఇక ముదుసరియైన గౌతమిమాట చెప్పవలయునా? కనుక నీయాంకమున శకుంతల కింకను గర్భ మభివృద్ధి కాలేదని యాహింప వలసియున్నది. కనుక వైవిష్కంభము జరిగిన రెండు మాడుదినములకు చతుర్థాంకము జరిగినది.

౬. మహాంకమునందలి,

౬ "గీ, నాదువామాత్మరములు దినమున కొకటి గాఁగ రెక్కింపు మిటఁ దుదిఁ గల్గు లెటిని ప్రేయ, మదవరోధపద్య ప్రవేశవేత నేవకుండు నీసమీపముఁ జేరు ననుచు."

అను రాజామాటలవలన రాజు తననగరము చేరుటకును వెంటనే పంపబడు అంతఃపురపరిచారకుడు కణ్వాశ్రమమును చేరుటకును చేరి మాడుదినము లగునని తెలియుచున్నది. కావున కాలినడకను బోయిడి శకుంతలకును ఆమెవెంటచచ్చువారికిని పాస్తినాపురమును చేరు రెండుమాడు దినములు పట్టును. వీరు చతుర్థాంకమున బయలుదేరి పంచమాంకమున రాజు వాస్తానమున నున్నారు. కావున చతుర్థాంకము జరిగిన రెండుమాడు దినములకు పంచమాంకము జరిగినది.

౭. మహా, సప్తమాంకములు రెండును శిష్యులును గౌతమియు కణ్వాశ్రమమును చేరులోపల జరిగి యుండవలయును—అనగా రెండుమాడు దినములలో, వీలనః శకుంతలను రాజు నిరాకరించెనని వీరు కణ్వియఁ కెట్రిగించిరిని యతని కెంతకోపము వచ్చియుండదు? రాజుపై కినిసి యతని కెట్టి ఘోరకాప మిచ్చియుండదు? ఎట్లున్నను శకుంతలకు తత్క్షణమే సుఖముకలిగిందయిండ్దా? మఱియు, రాజైదారెండ్రదాక కణ్విని సందర్శించి యితనిమన్నన వేడకున్న నతడు తన కులపతియై ధీరని తప్పిదమివర్చుటయకాక తనశిలమునకు కళంకము తెచ్చుకొన్నవాడనను. ఇంతేకాక సప్తమాంకమున ను తలిరుద్యంతల సంభాషణలవలన రాజునాటికి మందరి రోజుననే స్వర్గమునకు పోయినట్లు తెలియుచున్నది.

పాత్రల సంభాషణలనుబట్టి కాలవిచార మిరితి, చేయవలసియున్నదనియు, కథనుబట్టి తృతీయ చతుర్థాంకములనడుమ నాలుగైదునెలలు బండవలసియుండుటచే

౪. లతావలయసంతాపహారక, ఆమస్త్రయేత్వాం ధూమోఽపి పరిసోగాయ.

౫. తత్కృత మిమా మభివృద్ధకస్తత్త్వలక్షణం ప్ర త్యాత్మానం తేత్రిణ మాశక్యమానః ప్రతిపత్స్యే.

౬. ఏకైక మత్ర దివసే దివసే ముదీయం, నామాత్మరం గణయ గచ్ఛతి యావదస్తం,

తావ త్ప్రియే మదవరోధగృహప్రవేశం, నేతా జన ప్రస సమీప ముపైవ్యతీరి.

కాక, పంచమ, షష్ఠ, సప్తమాంకముల నడుమ వెంటోయిదారేండ్లండుపలయునని తేల్చుకొనవలయున్నదనియు, ఇట్టి యాచికోభమును పోగొట్టు తమచేత గానన్న జేయనియు నచ్చెరువొందుచు ము-రా-రా-శ్రీ కృష్ణా రాజాగారిొకవిధముగ తమ యుపన్యాసమును ముగించిరి.

ఈ రీతిరూపము "పాశ్రేలపలుకులను చక్కగ పరిశీలించి" వైవిధ్యములను తేల్చుకొనినట్లు! వీరు ఇంక కొంత బాగుగ నాటకమును చదివెయ్యండిరేని తమ నూతనాభిప్రాయము తప్పని చప్పన తేల్చుకొనియుండుదురు.

౧. వీరు తేల్చుకొనిన మొదటివిషయము సమంజసముగనే యున్నది.

౨. ఇక వీరి రెండవవిషయమును పరిశీలించెము. అందుదాహరింపబడిన మాటలను శిష్యుడు యజ్ఞముముగిసిపవలెనని లేక మరునాడే యనునుగాని యాయజ్ఞముకొటిరెండు దినములే చేయబడెనని యెవరు చెప్పిరి? కుటీయు వీరివాడను ద్వితీయాంకములోని బుగ్గిసమసల మాటలపై నాధారపడియున్నది. కొలదిదినములనగాకొకటిరెండు దినములేనా?—త్వతీయాంకమున శకుంతలయొక్క విరహోపస్థ సృష్ట్యుగ వర్ణింపబడియున్నది. దీరుగారి లెక్కప్రకారము శకుంతల రాజును చూచి మూడునాలుగు దినములై యుండవలెను, మూడునాలుగు దినములలో శకుంతల యట్టివిరహావేదనపాలు కాగలదా? ఇక రాజు నవస్థ చూడుడు. "మనమునఁ బుట్టుతాపమున హుపునమాపున వెచ్చనాదు బాహుననిమగ్నంబిహింసఁ బడునుండెడుట వివర్ణరత్నమౌ, కనకపుష్ప గంధంబు నులు హతగింబులనాగి బాణిపోయినమనికట్టునుండి లలి నే యెఱియోయదు మాటిమాటికికా." ప్రియంవద యేమను

చున్నదో చూడుడు. "నీహృదయముగల చూపులచే నీయం దభిలాషను గనఁబఱచిన యారాజుని నిద్రలేక యిన్నాళ్లు కృశించుచున్నట్లు గనపట్టుచున్నాడు." శకుంతలాదుష్యంతు లిట్టి యవస్థపాలగుటకు సుమారు పదునైదు దినములైన పట్టును. కనుక ద్వితీయాంకము జరిగిన పదునైదు దినములకు తృతీయాంకపు విష్కంభము జరిగినది.

౩. వీరు తేల్చుకొనిన మూడవవిషయమున కేలామను లేదు.

౪. తృతీయాంకమునకును చతుర్థాంకమునకును వరుసము వెంతకాలమైన దనుటనుకూర్చి యం. ఆర్. కాలె, వి.వి.గా రిట్లు వ్రాయుచున్నాడు. "త్వతీయాంకమునకును చతుర్థాంకమునకును నడుమ సుమారు నెలా పదునైదు దినముల వ్యవధి యున్నది. మఱియు చతుర్థాంకమునకును దాని విష్కంభమునకును నడుమ పదునైదు దినముల కాల మున్నది."

రీతిరూపము తృతీయాంకము జరిగిననాటిరాత్రియే శకుంతల 'యాలతాగృహమునందే దుష్యంతుని హుడినది' అనుచున్నారు. ఉండవచ్చును. కాని, 'మరునాడే దుష్యంతుడు తన నగరమునకు వెడలెను' అనుట తప్పు. ఏలనః పంచమాంకమున శకుంతల తాను పరకళత్రము కాదని దుష్యంతునికి నిరూపించుట కిట్లునుచున్నది: ౧౦ "ఒకదినమున వనమాలికామండపమునఁ దామరాకుదొన్నెతో నీటిని నీహస్తమునం దుంచుకొంటివి..." రాజు గాంధర్వవివాహము జరిగిన మరునాడే తన నగరమునకు వెడలియుండిన నతడు శకుంతల వర్ణించినరీతిని మెలగి యుంచుట తటస్థము. శకుంతల యిప్పట్లున విక్కము

౨. ఇద మళ్ళీరై గస్త్ర స్తాపా ద్వివర్ణమజీకృతం, నిశి నిశి భుజనస్థస్థాపాద్విప్రసారిభి రశ్రుభిః, అనభిలలితాన్యథాతాన్విం మహార్యజీబంధనా, త్యక్తవశవయం ప్రస్తం ప్రస్తం మయాప్రతిహర్యతే.

౩. నను సరాజురీతశిష్యాం స్నిగ్ధవృష్ట్యా మాచితలాభిలాష ఏతాన్వివహాప్రసాదాగ్రకృతే.

"An interval of about a month and a half separates the Fourth Act from the Third, there being a distance of about fifteen days between the Act itself and the 'ishkambha."—M. R. Kale. B. A.

౧౦. సన్యేకస్మిన్నిరసే నవమాలికా ముద్దిపే నరీపత్రభాజనగత ముదకం తవ హస్తే సంవిహిత మానీత్.

వదించుచున్న చదులు కావంతయైన సందేహము లేదు. కాన రాజు వివాహమైన మరునాడే తన నగరమునకు వెడలలేడు. రాజు శకుంతలను పరిహసించుచు నామెతో తన వర్ణించినట్లు సరసములాడుట కామెతో హాసుగ నుచ్చితపడి యుండవలయును. కావున వివాహసంతకము రాజ్యాశ్రమముకడ సుమారు పడునైదుదినము లుండి యుండవలెను.

తృతీయాంకమునకును చతుర్థాంకపు విష్కంభమునకును నడుమ సుమారు నెలాపదునైదు దినములు గడచినగి యను యం. ఆర్. కాశేగారి వాదమును సమంజసముగ లేదు. వీలన: ఇతనివాదము ననుసరించిన దువ్యంతుడు కత్యాశ్రమమున రెండునెలల కాల ముండినట్లును. రెండునెలలు 'నొలదిదినము'లా?

కనుక తృతీయాంకము జరిగి సుమారు పదునైదు దినముల ఐదుక చతుర్థాంకపు విష్కంభము జరిగియుండవలెను.

౫. రీడరుగారు, 'పై విష్కంభమున చెంబుల తాము కోసినపూలతో స్రుచ్చినదండను శకుంతల చతుర్థాంకమున ధరించియున్నది' అని యెట్లు హింపగలిగిరో! ఈవిష్కంభము నెన్నిమాట్లు చదివినను చెంబులు శకుంతలకు దండగా స్రుచ్చుటకై పూలు కోయుచున్నారని తెలియుటలేదు. వాగు బలికర్మమునకును, శకుంతల యొక్క పాభాగ్యదేవత వర్ణించుటకును మాత్రము పూలుకోయుచున్నట్లే తెలియుచున్నది. అయిన రీడరుగారి కీయూహ యెట్లు కలిగెను? ఒకజేత చతుర్థాంకమున(విష్కంభమునకారు) ౧౦ "అట్టయిననీయతశాకుంఠగల్పిన కొబ్బరియాకులబుట్టలో నెన్నిదినములైన (వాసనచెడక)నుండు పొగడపూవులదండ నామెకొఱకు నుంచి తిని" అను అనమాయ మాటలను చూచి పొరబడిరేమో! ఇట్లు పొరబడియుండితేని వీరు విమర్శకులపొద్దును చాటిన

౧౧. లేన హేయతస్మిం శ్చూతశాఖావలమ్బితేవారీరసముద్ధక వీతన్నిమిత్రపేన కాలాంతరక్షమా నిక్షిమయా కేసరమాలికా.

౧౨. నుగవలే కన్యకా ప్రతిపాదనీ యేత్యయం తాపాత్ప్రగమః పంకల్పః, తం యది చైవమేవ సంపాయతి నన్యప్రయాసేన కృతాక్లో నురుజ్జపః.

వారగుచురు. కనుక వీ) మొదటివాదమున కర్థములేకుండు ఇక 'గౌరవికి కండ్లు లేకపోయెనా' యను వాదమును పరిశీలించు. రామ, రామ! ఆమెకు కండ్లు లేకేమి ముఖ్యము గౌరవికి శకుంతల గర్భము ధరించియున్నది తెలియును. శకుంతల యెవరిని పెండ్లాడినదియు బహుశా చెంబలలన తెలిసికొనినది. దీనివలన కలుగు భోజేమి చెంబలకు తెలియదా? చెంబలకు సమానముగను, కాకున్న నెక్కడుగను గౌరవి శకుంతలను ప్రేమించుట లేదా చెంబలవలె నీమెయు వలయునెడ నీవృత్తాంతమును కవి పుచ్చియుండదా? కాశ్యపు లీవృత్తాంతమును విని యేమి దురో యను భయమా? ౧౩ "నుగవంతునికే గన్య నీవలయుననికదా ప్రధనుపంకల్పము. చానిని చైవమేవ సంపాద్యనవ్యము తండ్రిగా రాయాసపడకయే కృతాత్మలైనారుగదా" అను చీరట గౌరవి కేల కలుగదు రీడరుగారి దీవిషయమున నిలువని వాదము.

ఇంతకుముం దుదాహరించిన ఎం. ఆర్. కాశేగారి వాక్యములను పరిశీలించు. వీరిమాటలవలన రాజు తృతీయాంకము ముగిసినవెనుక యాశ్రమమున నుండిన నెలాపదునైదు దినములని తెలియుచున్నది. రాజు నగరమునకు వెడలిన పదునైదు దినములకు (సుమారు) శకుంతలయు వాశ్రమమునుండి బయలుదేరుచున్నది. రాజు తృతీయాంకము జరిగిన నాటిరాత్రియే లతాగృహమున శకుంతలను కూడియుండిన, ప్రధనుపంకముననే శకుంతలకు గర్భము విలించియుండినను పంచమాంకమున శకుంతల సుమారు రెండునెలల గర్భము ధరించి యుండును. ఈరెండునెలలగర్భము శకుంతలకు తెలియగలదు. విషయములం చారిలేరిక యమ్మలక్కలకుమాడ రెండునెలలగర్భము సుమారుగనే తెలియగలదు. ఇంతకు పిమ్మట విలించినప్పటినుండియే లెక్కవేసి తెలిసికోగల ఈవిషయమున నమ్మలక్కల ప్రితిమాడ యెట్లును

ఇంక పంచమాంకమున రాజాగతి చూడుడు. అతనికి శకుంతలను ముందెన్నడును చూచినట్లుకూడ తోచుట లేదు. ఇతనిస్థితిలో నమ్మకలకలంబైననుకూడ శకుంతలను చూచి వాతేమియు తెలిసికోలేదు. అయినను రాజునకు శకుంతల 'స్వప్నముగఁ గనఁబడుచున్న గర్భచిహ్నములుగల' యాపెగా కనబడుచున్నదే. శకుంతల యిప్పుట్టున నుమారు నాలుగైదునెలల గర్భముధరించి యుండిననే రాజునకు పైతెప్పినట్లు కనబడగలదు. కాశెగారి వాచమును నీయెడ పనికి వచ్చుటలేదు. కనుక చతురాంకమునకును విష్కంభమునకును నడుమ నుమారు నాలుగునెలల పడునైదుదినములు గడచియుండవలెను.

౬. రీడరుగారు తేల్చుకొనిన యారవవిషయము సమంజసముగ నున్నది.

౭. ఇక వీరి యొడవవిషయమును పరిశీలించుము. ఇందు వీరివాదమును చూచినచో వీరికి కణ్వుని శిలము తోధపడినట్లు తెలియుటలేదు. 'కణ్వుడు శకుంతల మగ పిల్ల కేసునను తలపువలసనే తెంగవడిన మృదులపూదముడుకదా! శకుంతల యతనికి ప్రాణముకదా! అట్టి శకుంతలను రాజు నిరాకరించుటచే నతనిపై కణ్వుని 'కల' పమురాదు' అని వీరు తలచినట్లున్నది. కణ్వుడు మృదులపూదయుడే. శకుంతల యతనికి ప్రాణమే. కాని శకుంతలను నిరాకరించెనని యతడు రాజుపై కినియుడు, నియును పనియుండదు. వీలనఁగ ౩ "తపఃప్రభావమువలన నామహామభావునకు సర్వము ప్రత్యక్షమే" యగుటవలన తనకి దూర్యాసుని కాపము తెలిసియేయున్నది. రాజు కాపబలముననే శకుంతలను నిరాకరించెననియు నతనికి నవిదితమే. ఇంత తెలిసియుండియు నతడు రాజునకు ఘోరకాప మిచ్చియుండిన నతనికిని దూర్యాసునికిని భేదమేమి? ఇక 'ఎట్లున్న న శకుంతలకు తత్త్వణమే యిటుము కలిగింది యుండదా' యనుటను విచారించుము. శకుంతలను రాజు పెండ్లాడలేదనుచున్నాడు. లోకుల

కును యథార్థము తెలియకున్నది. కణ్వునికిని, చెలలకున, గౌతమికిని, యాశ్రమవాసులకు కొందఱికిని మాత్రము నిజము తెలియును. లోకవ్యాయ మెట్లున్నదో చూడుడు:—

౧౪ "అధిపుఁడైనయట్లు నీవైతివేని, తప్పినదచిన నీవు నీతండ్రికేల?" సామాన్యజనులకంటె మహనీయులకు లోకులయెడ భయభక్తి తెక్కువ. మహనీయులకు ప్రజారంజనము పరమార్థమై పుట్టెను. ప్రజారంజనమునకేకదా శ్రీరామచంద్రుడు "కుదకు జనకసుతనైన విడనాడుచో చెనుకాడవోను" అని పరివ్రతాశోమణి యగు వీరను, నిందు చూలాలియుండియు, నడవుల కంటెను! కనుకనే మహనీయుడగు కణ్వుడునీంద్రుడు తలరాత తప్పింపరానిదని యెఱిగి ప్రజారంజనార్థము శకుంతల కేసుఖమును కలిగింప యత్నింపడయ్యెను. మఱియు నత డట్లు యత్నించియుండెనేని దూర్యాసుని వాక్యముల నవమానించినవాడగును.

ఇక రాజాశిలమునకు వచ్చు కళంకమునుచూతము. కాపము ముగిసినప్పటినుండి రా తెల్లుండెనో మఱియొక మున చక్కగ వర్ణింపబడియున్నది. అతడు కొలుచిచ్చుటకూడలేదు. శకుంతలానామస్మరణమే యతని లోకమై యున్నది. శకుంతలను నిరాకరించినందుల కత యారక అత్కినింప చేసికొనుచున్నాడు. ఇట్టిస్థితిలో నతనికి కణ్వుని సందర్శించి యతని మున్న నడవలయునను తల పెట్టు రాగళున? ఇట్టికలపు రాకుండుటయే యతని శిలమునకు కళంకము తెల్లవచో నాకళంకము శ్రీమములో ముటుమాయమైనది. ఎట్లనఁ న ప్రమాంకమున మారీదునితో రాజుగ ౧౫ "తపఃమేన స్వృతి క్షితిల్యమువలన నిరాకరించి మీనగోక్రీమఁడైనకణ్వునికి నవచార మొనర్పియి" అనాను మనఃపూర్వకముగ తన తప్పిదమునకు పశ్చాత్తాప పునుచున్నాడు. మనఃపూర్వకపశ్చాత్తాపముననుటపై స్వృతి కళంక మెట్లు నిలవగలదు?

- ౧౩. తపఃప్రభావార్పిత్యక్షం సర్వమేవ తత్ర భవతః.
- ౧౪. యది యథా వదతి పీఠప్ర సూతా, త్వమసి కిం పిరు రుక్మబుద్ధా త్వయా.
- ౧౫. స్వృతిక్షితిల్యా త్విత్యాదిక స్మపరాధోఽప్యి తత్రభవతో యుక్తత్వగోత్రస్య కణ్వస్య.

మాతలిదుష్టంతుల సంభాషణ నించుక పరికిం
తము. రాజు, ౧౬ “మాతలీ! వాడు రాక్షససంహారా
త్సక్యమున, దివంబధిరోహించునపుడు స్వర్గమార్గమును
జూడలేదు” అనియే చెప్పుచున్నాడు. ‘వాడు’ అనునది
రేవతుగారి కొకవేళ ‘నిన్న’ యని కనిపించినదేమా!

సప్తమాంకమున భరతుని చేష్టలను మాటలను
చూచినచో వాని కథనుపక్షము విచేంద్రుండవలయునని
తెలియుచున్నది. ఈయైదేండ్ల రెండంకముల నడుమ
గడచియుండునని విచారించుచు కాళిగా రిట్లు వ్రాయు
చున్నారు: ౧౭ “మఘాంకము సప్తమముగ వసంతఋతు
వును మూచించుచున్నది. కనుక మొదటియారంకములు
సేదాదికంటె తక్కువగు కాలమున జరిగినవి. రాజు
భరతుని కలిసికొనునప్పుడు వానికి నుమూరై దేండ్లుండెనని
సప్తమాంకమునంది తెలియుచున్నది. కనుక సప్తమాం
కమునందలి కార్యములన్నియు పైరెండంకములకు నడిమి
కాలమును నూచించును.” ఏరిమతమున మఘ సప్తమాంక
ములకు నడుమ వై దేండ్లు గడచినవి. మఘాంకమున
సానుమతి, ౧౮ “నేనిప్పుడే యీతని నానందింపఁజేయు
దును. ఏల! ‘యజ్ఞ భాగములం దాసక్తులైన దేవతలే
శిశ్రుకాలమలో ధర్మపత్నివగు నిన్ను నీభర్తరక్షణఁ జేర్చెద’
రని శకుంతల నాశ్వాసించుచుండిన యింద్రజనుని నోటి
నుండియే వినియున్నాను” అనుచున్నది. విచేంద్రు ‘శిశ్రు

కాలమా’? మఱియు రాజునకు స్వర్గమున వై దేండ్ల
పని? కాన కాళిగారి వాద మిందు పొసగదు.

ఇకనీయైదేండ్లు మఘాంక ప్రవేశక మఘాంకము
నడుమ గడచియుండవలెను. ఈయూహ పొసగునేక
మాతము. మఘాంకమున రాజు, ౧౯ “అమెను నిం
రిందిన సమయమున నీవు నాసమీపమున లేవుకా
దానికిఁ బూర్వమునందైనను నాతో నామెనే
వచ్చరింపవలెనలేదు. నావలెనే నీవును మఱ
పోలివా యేమి?” అని విమూఢుడు నడుగుచున్నాడు.
రాజున కిట్టి సందేహ మైదేండ్లకా వచ్చును? ౨౦ “ఇపు
శకుంతల ప్రథమదర్శనమును గూర్చినదంతయు జ్ఞా
మునకు వచ్చుచున్నది” అని యిత డైదేండ్లకా యనున
కాన నీయూహయు పొసగదు.

ఈయైదేండ్లు మఘాంక ప్రవేశకమునకును పం
మాంకమునకును నడుమ గడచెదేమా మాతము. ఈయ
ప్రాయమున కేగొప్పయాటంకమును కలుగుటలేదు.

నాటకము తేజ్వద్వాదశినా డారంభమగుచున్న
మఘాంకము వసంతఋతువున జరుగుచున్నది. పంచమాం
ముకడపటివఱకు దున్నర నెలలైనవి. మిగిలిన నాలుగున్న
నెలలతో, శకుంతలకు గర్భమునిండి భరతుని కై దేండ్ల
టకు వలయు వై దేండ్లయెరునెలలను చేర్చినచో ము
రారేండ్లగుచున్నది. ఇందు విచేంద్ర పరునొకండునెల

౧౬. మాతలే, అనురసంహారాత్సక్యేన పూర్వేయ్య క్రితమధిరోహతా న లక్షితః స్వర్గః.

౧౭. “The Sixth Act evidently refers to the spring season, so that the first six Acts cover a period of less than a year. From the Seventh Act it appears that Bharata was about five years old when the king meets him. The incidents mentioned in the Seventh Act therefore relate to a time between the two periods mentioned above.”—M. Kale.

౧౮. అహ మిదానీమేన నిర్వృతం కరోమి, అథవా శ్రుతం మయా శకుంతలాం సమాశ్వాసయన్
మహేంద్ర జనన్యామథా యజ్ఞ భాగోత్సుకా దేవా ఏవ తథానుష్ఠాస్యన్తి యథాచిరేణ ధర్మపత్నిం భర్తాభి
దివ్యతీతి.

౧౯. స భవా స్మృత్యాదేశేలూయాం మత్సమీపగతో నానీత్, పూర్వమపి నత్వయా కదాచి త్వ
త్రితం తత్రభవత్యా నాను, క్వచి దహమివ విస్మృతవాసని త్థ్యం.

౨౦. సర్వ మిదానీం స్మరామి శకుంతలాయాః ప్రథమ వృత్తేహం.

పంచమాంకమునకును, షష్ఠాంక ప్రవేశకమునకును నడుమ
ఉడచెననియు, మిగిలిన యొక నెలలో కొన్ని దినములు
ప్రవేశకమునకును, షష్ఠాంకమునకును నడుమనుండె
నియు, కొన్ని దినముల వ్యవధి షష్ఠాంకములకు
ఉడుమ నుండెననియు గ్రహింపవలసి యున్నది.

ఈవ్యాసమునందలి నావాదములకుండు తప్పు
లేవైననున్నచో పండితులెవరైన వానిని చూచి యీప
త్రికములముననే నాకు తెల్పివచ్చో వారి కెంతయు
కృతజ్ఞుడనై యుండును.

కోట్లు, షరాయీల సంయోగము

అభినవాంధ్ర కవితాపితామహుని కవితావినోదములు

మండపాక పార్వతీశ్వరకావ్యిగారు

బ్రహ్మశ్రీ పార్వతీశ్వరకవిగారు తమ స్వీయచరిత్రమున నిట్లు వ్రాసికొన్నారు :

సీ. ప్రభవనంవత్సరప్రారంభమున, భవత్
ప్రేరణంబునఁ జేసి విజయనగర
మున కేగి, యచ్చటఁ బులిగడ్డకులజుఁడౌ
నరుణాచల కప్పిందు పురుషకార
గతి శ్రీమ దానందగజపతిరాజ మ
హారాజునన్నిధి నధిగమించి,
కవితాచమత్కార గౌరవలాభంబుఁ
జేంది, సంవత్సరం బందె యుండి,
కార్యసాఫల్యవేళ కాకస్మికముగ
వార్త రా వెంట నింటికి వచ్చినవయి
నిజపితామహి మృతిమిష నిలిపి తొర,
హరిహరేశ్వరదేవ మహానుభావ.

భోజని యనంతరము శ్రీకృష్ణదేవరాయ
లును, నాతని యనంతరము తంజావూరి రఘు
నాథరాయలును నధిష్ఠించియుండిన భౌతిక
సామ్రాజ్య కవితాసామ్రాజ్యనామక సామ్రా
జ్యద్వయ సింహాసనము నానందగజపతి యొ
క్కడే యధిష్ఠింపఁగలిగెను. 1897-వ సంవత్స
రమున నానందగజపతి మరణించినది మొదలు
నేటిదనుక నట్టివిద్యత్ప్రభు వాంధ్రదేశమున
జగింపలేదు. అట్టి విద్యత్ప్రభువులనన్నిధికి
పార్వతీశ్వరకవిగారు ప్రభవనంవత్సరమునఁ

బోయి, యొక్కసంవత్సర మందుండి, కవి
సామర్థ్యముచే వారికి వినోదము కలిగించి

శ్రీమ దానందగజపతి మహారాజునని
ధిని పార్వతీశ్వరకవిగారు రచించిన పద్యము
లోఁ గొన్నిటి నిందు వ్రాయుచున్నాము :

శ్లోమ - తెలుఁగుపద్యము

క. అప్పిదఁ డగు మేఘుఁడు, బలి
కుండఁ డగు, భేదరుం డగు నస్తుప్రదుఁ,
క్షీప్రదుఁ డగు నర్కుఁడు నం
దప్రదునకు సాటి యనఁగఁ దగునే వీరి

నభంగాభంగశ్లోమ - శ్లోకము

శ్లో. రంభాదిపం-కందర-మంగజంచ
తేజోయశోంగై-ర్మతిధైర్యదానైః,
సంపద్యలాఘైః క్రమతో విజిత్య
శ్రీమన్మహానందవిభు ర్విభాతి.

సమస్యాపూరణము

శ్లో. విముచ్య-తే-మాన రసావలంబం
ప్రవశ్య బింబోష్ఠి వినావిలంబం,
నివీతశేషానవ సానుబింబం
వివీలికా చుంబతి చంద్రబింబం.

పార్వతీశ్వరకవిగారికవిత్వమునకు అనఁ
గజపతిప్రభువు లమితానందము నందుచుండి
ఒకేదినమునఁ బండితసభలో అనందగజప
ప్రభు లీ క్రిందిసమస్య నిచ్చిరట :

విరిగోల లేయ, లే
యన్నవ తాళజాల కహ
హో యని తల్లడ మందె నెంతయున్.

ఆస్థాన విద్యత్క-పులలో నగ్రగణ్యులును,
కృంగారకవిత్వమునఁ బెట్టినది పేరుగా నున్న
వారును, భగవత్క-పులును నగు శ్రీమాన్
ముడుంబై నరసింహాచార్యులుగారు,

క. వెన్నెల గాయఁ గాయజుడు
వేమఱు మై విరిగోల లేయ, లే
యన్నవ తాళజాల కహ
హో యని తల్లడ మందె నెంతయున్.

ని యింతవరకే తమకుఁ దోచె ననియు,
బగిలినది పార్వతీశ్వరకవిగారు పూరింపవలె
నియు సెలవిచ్చిరట. వెంటనే పార్వతీశ్వర
విగా రిట్లు పూరించిరి :

క. క్రొన్ననఁ గోయఁ గో యనుచుఁ
గోయిల కిన్నెఱఁ జేయఁ, జేయటల్
కిన్నెరఁ బాయఁ బాయనము
కీల్కొని పొంగిన చాయ చాయలన్,
వెన్నెలఁ గాయఁ గాయజుడు
వేమఱు మై విరిగోల లేయ, లే
యన్నవ తాళజాల కహ [గృ.
హో యనె మై మరుమాయ మాయఁ

పార్వతీశ్వరకవిగారి యీ సమస్య పూర
ణమున రెండు విశేషము లున్నవి.

(1) సమస్యలోని ముక్తపదగ్రహణ
రూప చిత్రమును గ్రహించి, దాని సనుసరిం
చియే పద్య మంతయు పూర్తిచేయుట.

(2) సమస్యలోని యుత్తరభాగమునఁ
గల “తల్లడ మందె నెంతయున్” అనుదానిని,
“మై మరుమాయ మాయఁగన్” అని మార్చి,
పద్యము సమస్యలోని భావము చెడకుండ,
ముక్తపదగ్రహణము విడువకుండ రచించుట.

పార్వతీశ్వరకవిగారి యీ సమస్యపూరణ
మునరసింహాచార్యులుగారు రనుకొన్న దానికన్న
మిన్నయై యానందగజపతివంటి విద్యత్ప్రభు
పుల భావమునకు మెఱుంగుపెట్టినది. కావున,
నాటి సభలో నున్న విద్వాంసులును, విద్య
త్ప్రభువులునుగూడ నాశ్చర్యపడుట వింతకాదు
గదా.

కాని, పార్వతీశ్వర కవిగారు విజయనగ
రాస్థానకవిగా నుండుయోగము సంప్రాప్తించి
నది కాదు. వారి కవితాకల్పలత వేటాకహో
బల్లవితమై, కుసుమితమై, ఫలితము కావలసి
వచ్చినది. అది మున్ముందు వివరింతుము.

నన్నియ యతులు - కొన్నిటి గతులు

విమర్శాదర్శక, వీరరాజు పంతులుగారు

(నవమసంపుట ద్వితీయసంచికాశేషము.)

క. మువిభక్తియతులు

భక్తిరకకపీంధ్రుని భారతరచనమునాటి కౌంధకవిత్వమున కేర్పడియున్న యతులలో నెల్ల 'మువిభక్తిక యతి' యతి చిత్రమైనది. మఱియు, విమర్శనీయమైనది. ఏమనఁ

ప్రాచీన కవిమతమున మకారము 'ఏక తరయతి*' గణమునందు చేరియున్న ప్రత్యేక వర్ణము. ఆగణమునకు విధింపఁబడియున్న నియమము ననుసరించి (మకార గుణితాక్షర మగు) ము వర్ణమునకు—ము, మూ, మొ, మో—లతోఁ దక్క వేటాకయక్షరము దేని తోడను యతిమైత్రి లేదు. కాని, యీ ము కారము ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయనామమున వేటాకయవతారము నెత్తి పవర్ణ సంజాతము లగు 'పు, ఫు, బు, భు,.....భో' లతో వడినెయ్యము సాగించుకొనుచున్నది! చూడుడు:—

"పురమనెలి మాఁ దహోరాత్రములు వసించి."
—ఆరణ్య. ద్వి. ౬౫.
"బోరవఁ దా నగ్నిసూక్తములతో నెగజెన్."
—ఆది. ద్వి. ౩౮.

* మ, ర, జ, ల, వ—ఇవి యేకతరయతులు. పీఠిక—వేయక్షరమున కాయక్షరముతోనే యతి. (చూ. భారతి, ౯ సంపు. ౨ పం.)

"దర్శనమును జేయుటఁ బోలుఁ గృష్ణఁ బూజించుటెల్ల." —పభా. ద్వి. ౧౪.
"భువనంబులయండు పర్వములు ద్రివ్యులున్." —ఆది. ద్వి. ౧౪.

పైప్రయోగములలోన యతిస్థానములను బరీక్షించువారికి, పుభ్వాదులకును, ముకారము నకును గల యతిస్నేహము విశేషము గాఁ గలదు. మఱియు, "ప, పా, పై, పో, బ, బా, ...భా" లతో మకారమునకుఁగాని, 'పి, పీ, ...వి, వీ,....వే, వే' లతో మివర్ణమునకుఁగాని లేని యతిమైత్రి పు, ఫు, బు, భ్వాదులతో మువర్ణమునకు మాత్రమే కలుగుట (శృంగ ప్రాప్తిచేతఁ గాఁబోలు నని భావించునంతటి) యాశ్చర్యమును బొడమించును. ఈ విచిత్ర సంఘటనమునకుఁ గల మూలకారణమును గ్రమముగ నారయుదము.

ఆంధ్రభాషయందు గల విభక్తిప్రత్యయ సముదాయములో మువర్ణ మొక్కటిగదా! తత్సమతద్భవాది శబ్దసంకలిత మగు నీభాష యందు దది యిరుదెఱఁగులఁ బరగుచున్నది:—

(౧) గీర్వాణశబ్దము చెలుఁగులోనికి గ్రహింపఁబడునప్పుడు దానిరుదను జేర్చబడు

ముకార మొక్కటి—ఘటము, ఘనము, వరము మొదలగువానిలోనిది.

(౨) తెలుగు నుమలతోనే పుట్టి వాని కడపటఁ గన్పట్టునది యింకనొకటి—అందము, బెల్లము, కలము లోనగువానిలోనిది. *

పూర్వోదాహృత పద్యపాదముల యతి స్థానములయందుండి పుభ్యాదులతో మైత్రి నెఱపు ముకారము లన్నియు, సంస్కృతపదముల కడపటఁ జేర్చబడిన ప్రత్యయ ముకారములే. దేశ్యపదముల చివర నుండు ముకారములు నయిత్రము పుభ్యాదులతో బాత్తునే యుచున్నవి:—

“మాయయ్య యెవ్వ రక్కడఁ
బోయిరి నెప్పు మని తెల్లముగ నడిగి తప
కృష్ణముతుఁడు దండి కడకుం
బోయెం దనయల్లు నెయ్యమునఁ దోడ్కొనుచున్.”
—ఆర. తృ. ౨౪౫.

నన్నిచోడ కవిరాజశిఖామణి కుమారసంధన మహాకావ్యమునఁ దెలుగుపదముల కడపటి ముకారమునకును, బుభ్యాదిగణమునకును యతిని గూర్చిన ప్రయోగ మొక్కటి యుఁ గానరాలేదు. నన్ని యభారతమునందైనఁ బైపద్య మొక్కటియే యివ్వించుమున బ్రత్యయముగా గోచరించినది. తిక్కనభారతమువంటి గొప్పగ్రంథమున,

* ముకార మంతమందు గల యాంధ్రకేటములకు విభక్తిప్రక్రియముగ వేతొక మువర్ణమును చేర్చవలసిన యక్కడ లేమింటే మనపూర్వులు తత్ప్రవాంతముకారమునై ప్రత్యయముగ గ్రహించిరి.

† విన్నకోట పెద్దనామాత్యుఁ డీయతిని ‘ముకారయతి’ యని వ్యవహరించెను. ముకారమునఁ బ్రత్యయముకార మనియే యాతనియాశయ మైనట్లాలేవలత్కములవలన గ్రహింపవచ్చును.

“పురుషున కితైఃపదై రల్లముగ వినవలశక్.”

—కాంతి. చ. ౩౦.

అనునది యొక్కటియే యగపడినది. ఆరణ్యపర్వోత్తర భాగమునందును నిట్టివి యొండురెండుదాహరణములకంటె నెక్కుడుగఁ జిక్కవు. ఇట్లే సర్వజ్ఞకవి యుత్తరహరివంశమున నొక్కప్రయోగమే చూపట్టుచున్నది. మొత్తముమీఁదఁ బ్రామాణికాగ్రగణ్యులగు కవిచంద్రుల కోశములయందు తెలుగుపదముల తుదిముకారములకుఁ బుభ్యాదులతోడి యతిమైత్రి గలప్రయోగము లందుగనే యున్నవి. కాని, పురాతనలక్షణగ్రంథ మగు కవిజనాశ్రయమున నున్న,

“పోలికవడి శీల మల్లమున కెనయనఁగాన్.”

అను నిరాఘాటలక్ష్మ్యము ముకార మంతమందు గల శుద్ధాంధ్రపదముతోఁ గూడినదియే యై యున్నది!

ఈరీతిని మువర్ణకమునకును, బుభ్యాదిగణమునకును గల పొందును బట్టియే మన పూర్వలాక్షణికు లిట్టియతికి ‘మువిభక్తియతి’ యని ప్రత్యేకనామకరణము నొనర్చిరి. మతియు డీనికి, “ముకారయతి; † పోలికవడి” యను నామాంతరములు గలవు.

ఈ సమయమున నిద్విమర్శమునకుఁ దగిలినచ్చు విషయము నొకదాని నిచ్చటఁ జెలువవలసియున్నది. అది యేది యన,

మన ఛందశ్శాస్త్రమున జాతిలాఁతిభేదములచే వకారము రెండు విధములు గలదిగాఁ బరిగణింపఁబడినది. అట్లే తెలుఁగుముకారము నయిత మిష్పడు ద్వివిధముగఁ బరిగ్రహింపఁబడవచ్చును :—

ముదము — ఈ శబ్దములోని మొదటి యక్షరము జాతిముకారము; కడపటిది విభక్తి (లాఁతి) ముకారము. ప్రత్యయ (విభక్తి) ముకారమునకే కాని జాతిమువర్ణమునకుఁ బుభ్వాదులతో యతిమైత్రి గూర్చుట ప్రాచీన కవిసమ్మత మైనట్లు దోషదు. సన్నియ భారతమున నిట్టి యతి లేదు. కావున,

“పురుషూతుం దరిగ నంత ముద మెదఁ బొదలెన్.”
అను నిట్టి యతి మువిభక్తికయతి గామించేసి చెల్ల నేరదు. కాని,

“పురుషూతుం దంత మెదమునఁ బనివియెన్.”
అనుదానిలోని యతి యట్టియతి యగుటం జేసి చెల్లఁగలదు.

మఱియు, జాతిలాఁతివాలకు* సనాతనకవి మతమునఁ బరస్పర యతిమైత్రి లేదు గాని

పై ముకారద్వయమున కట్టిపొందు గలదు మాడుడు :—

“తనుపును నుండఁగ దక్షుర

మున మఱ్యాసములు భరతముఖ్యుల కరిగెన్.”

—అది. పు. ౧౫౮.

ఇంతియ కాక,

“మనమునకుం ద్రియమును, హిత

మును, బగ్యము, దిగ్యమును, నమోఘము,...

—అది. శృ. ౨౦౪.

ఇత్యాది విధముగ విభక్తి ముకారము మూ, మొ, మో లతో నయితము చెలిమి నేయఁగలుగుచున్నది!

పూర్వోక్తరీతిని బుభ్వాదులతో విరామ మైత్రి నొందునది ప్రత్యయ ముకారమే కాని కేవల (జాతి) ముకారము గాదని తేలినది. కాని, యిప్పట్లున,

“పు, పు, బు, భ్వాదులతో విభక్తి ముకారమును, విభక్తి ముకారముతో ము, మూ, మొ, మో లును యతిమైత్రి నొందుచుండఁగా, నట్టి చేరువచుట్టజీకముచుట్టజీ పుభ్వాదిగణము (కేవల) ముకారగణముతో నేల సొత్తు నేయరాదు?”

అను ప్రశ్న మొకటి యుదయింపవచ్చును. †

ఆంధ్రకవిత్వమున కేర్పడియున్న యితర యత్యక్షరములకుఁగల పరస్పరసంబంధములను

* ‘చేవ’ అనుదానిలోనిది జాతివా; ‘అతఁడు వలిక’ ననుదానిలోనిది (సంధివతమున నైన) లాఁతివా. పురాతనకవిమతమున వీరెంటికిని వడిమైత్రిలేదు. (భారతి, ౯ సం. ౨ శబ్దిక మాడుడు.)

† “Things which are equal to the same thing are equal to one another” అను త్రిత్యక్షరసూత్ర మిట యనుపూలపథదు.

బట్టి విచారించుచోఁ జైప్రశ్నము యుక్తి యుక్తముగ నున్నట్లే తోచును గాని దీనికిఁ జిత్రమైన సమాధాన మొకటి చిన్నది గలదు. ఏది యన,

విభక్తి ముకారము సమయము వచ్చి నప్పుడు 'ంబు, మ్ము' అను రూపాంతరముల నొందగలదు. జాతిముకార మట్లు పొందజాలదు! (ముదము = ముదంబు, ముదమ్ము) ఈప్రబల హేతువుచేతనే ప్రత్యయముకారము బువర్ణమిత్రంబు లగు పుభ్యాదులతో విరామ సాహార్ద్రము వదుభవింపగలుగుచున్నది. జాతి ముకారమున కట్టిశక్తి లేమింతేని యది వాని తో స్నేహము నేయలేదు.

మువర్ణకమున కట్టి యన్యాయరూప ధారణము గలుగుటకుఁ గల యాదికారణ మును బరామర్శించుచో నది పై సమాధాన మునకు వివరణము గాఁగలదు.

ఇప్పుడు మనచే విభక్తిప్రత్యయముగా గ్రహింపబడుచున్న ముకార మంతమందు గల పదములు, అత్యంతప్రాచీనకాలమునందు 'మ్ము (=ంబు)' వర్ణము కడపటఁ గలవి

మైయుండినట్లు గన్పట్టుచున్నవి. ప్రాచీనశాసన ములలోని వ్రాత లివ్వపయమును గ్రువ పఱుచుచున్నవి.

అమ్ము (అంబు), ఇమ్ము (ఇంబు), మొదలగునవి యిప్పటికిని నిల్చియున్నవి.

“తూమ్ము, నోమ్ము, పామ్ము” ఇత్యాదులు కాలక్రమమున నుచ్చారణేదముచే నధస్థితవర్ణములను బాసి “తూము, నోము, పాము” ఇత్యాదిగ వ్యవహరింపబడుచున్నవి. తమిళభాషయందు చివి యిప్పటికిని “తూమ్ము, నోమ్ము, పామ్ము” అను రూపములతోనే యున్నవి! కర్ణాటకభాషయందును “తుమ్ము, తూబు, నోమ్ము” అనునవి గలవు.*

పది + తూమ్ము = పద్దుమ్ము — ఇది ప్రాచీనకాలపురూపము. (పెల్లూరి శాసనము— నెల్లూరి శిలాతామ్రశాసన సంపుటము.) పందుము — ఇప్పటిరూపము. ఇట్లే ఏను + తూమ్ము = ఏన్దుమ్ము = ఏందుము, యి.

అమ్ము, ఇమ్ము మొదలగువానిలోని 'మ్ము'లు వ్రాస్వాతీరపూర్వకము లగుటచే

* అనేకశబ్దము లజనమునుండియు, గన్నడమునుండియు తెలుగునకు జేరియున్న వని కొందఁ జెందురు. చాక్రితాత్యభావల కన్నిటికిని దల్లిభాష యొకటి విరళాలముక్రిందట మండెడి దనియు, నానామఘములఁ జెదిరిపోయిన జనుల యుచ్చారణములు కాలక్రమమున మాఱిభిన్నభాష లేర్పడియే ననియు, ద్రావిడాదిభాషల లోని సమానపదములు పూర్వభాషలోనివే యనియు, పువ్యభేదములు గలవి కాలగతిచే బలంబువదులు మాఱఁగా నేర్పడినవై యున్నవనియుఁ గొందఁ జెందురు. వీరివాక్యములే సమంజసములై యున్నట్లు చోఁచెడివి. లేకున్నచో, ఆది, ఆట, కై, నెత్తి, పొడు, పాలు మొదలగునవి యితరభాషలలోనుండియే మనభాషలోనికి వచ్చియుండెడినవి యింక సంగ్రహము. యను నాను పోటికో! ఇట్టి పదములకు బదులుగఁ జొంటి తెలుగున నేయేమాట లుండెడినో వారు చెప్పరేమా! తెలుగుభాషయే లేదా?

గాలక్రమమున 'అమ్ము, ఇమ్ము' ఇత్యాదిరూపములను దాల్చినవి. దీర్ఘాక్షరపూర్వకము లగుట నోమ్బ్యాదులకు ద్వితీయము రాక బకారము లోపించి "నోము..." ఇత్యాదు లయ్యెను.

ఎమ్ము — ఇది శిష్టజనవ్యవహారమున లేమిని, గ్రంథములఁ బ్రయుక్తముగామిని నిఘంటువుల కెక్కడ ఎమ్ము మాత్రము నిల్చెను. నెమ్ము (నెంబు) వ్యవహారమున నున్నను 'నెమ్ము' లనురూపమే నిఘంటువులఁ జేరెను!

గారామ్ము—ఇది యూర్ధ్వక్షర మెడసి 'గారాము' ను, అఘోషర్ణము లోలఁగి 'గారాము' వైనది.

ఇట్లే గ్రంథస్థములు గాకయు, గ్రంథస్థములై యుండియు వ్యవహారమున లేకయు నానావిధరూపములను దాల్చియున్న పదము లిట్టివే కొన్ని యీవిశాలాంధ్రదేశమునఁ గల పలుకుబడులనుబట్టియు, నితరకారణములను బట్టియు నింకను బరిశీలింపఁ బడవలసియున్నవి. ఉదా:—

గినుము, గిలులు—అనునవి దేశ్యవిశేష్యములుగా శబ్దరత్నాకరమునఁ గలవు. కాని యవి యుదాహరణరహితములుగా నున్నవి. ఇవి యిట్టివే యని నిర్ధారించుటకుఁ దగినప్రయోగములు సయిత మాంధ్రగ్రంథములయందు

దుర్లభములే! మఱియు నివి, "గినుమాడు*, గిలుబాడు" ఇత్యాది క్రియాపదములనుబట్టి వానినుండి, (పలుకాడు, కొట్టాడు మొదలగు వానినుండి పలుకు, కొట్టు లోనగునవియు బోలె) విభజింపఁబడినవిగాఁ దోచుచున్నవి.

"దెలువు 'గిల్కాడు'కొనిరి" గావలయుచేతు."

అను ప్రయోగము నన్నిచోదని కుమార సంభవమునఁ జూపట్టుచున్నది. "అన్యభాషాపదదూషితము గానియెడల నన్నెచోడునికవిత్వము త్రమమయిన దనియే చెప్పవచ్చును" అని కవిచరిత్రకారునిచే శ్లాఘింపఁబడిన కవనమును జెప్పిన యమృహాకవిచంద్రునిచే బ్రయుక్తమైన యీయన్యభాషాపదమునుబట్టి పై శబ్దాదులు విమర్శింపఁబడవలసియున్నవి. కాని, తచ్చర్చ కిది యదను గామి దాని నిష్పటికి నిలిపి ప్రకృతవిషయము ననుసరించెదను.

నన్నియభట్టారకునకు — నూఱు, ఇన్నూఱు, మున్నూఱు, నన్నూఱు—ఏండ్లకు మున్ను పుట్టియున్న గద్యపద్యమయ శిలా తామ్రశాసనములను బరిశీలించుచోఁ బ్రత్యయముకార మెట్లుండెడిదో తెలియఁగలము. వానిలోనుండి కొన్ని పదముల పూర్వరూపముల నిచ్చటఁ జూపుచున్నాను :—

* "తను నాప్యాయుకుఁ జేసి...తల్లింగిను (బి?)మాడి..." అనుప్రయోగము, ఎత్తొప్పెగడ పారివంశము, పూర్వభాగము (పం.న. ౧౯౮ ప.) నుండి శబ్దరత్నాకరమున మహాహరింపఁబడినది. ముద్రితగ్రంథములయందు నీ పాఠము కలదు. కాని నాయెద్ద మన్న తాటియాకుప్రతియందును, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పూర్వస్థానమునఁ గల ప్రతులలో నె ౨౬౩౬ ను (కడపజిల్లా) ప్రతియందును 'తల్లింగినుమాటి' అనుపాఠ మున్నది. మఱికొన్ని వ్రాతప్రతులయందు 'గినుమాడి' అనియే కలదు. ఇందు లేఖకప్రసాద మేదియో, కవిప్రయోగ మేదియో విచారింపఁదగినదే!

౧. పదేస్తుమ్ము*— పది + పను + తూమ్ము. ఇది పైని జూపబడిన ‘పస్తుమ్ము’ వంటిది. (లక్ష్మీపుర శాసనము --- పన్నియకు మున్ను నన్ను తేండైనాడు పుట్టిన తెలుగు శాసనము — ఇది బ్ర. శ్రీ. వేటూరిసభా కరశాస్త్రిగారిచే వెనుక భారతీవత్త్రికయందు ప్రకటింపబడినది. ఆసంచిక నాకు లభింప మిలేసి దానిసంఖ్య తెలుపజాలనైతి.)

౨. *పట్టనలు, సిద్ధాయమ్ము, అపరాధలు, వక్రమ్ము — అపాదనకరతామ్రశాసనము. (ఇండియా ఆంటిక్వరీ, 13 వాల్యం.)

౩. చేకొని కాచె భూలోక బెలుంగ— చాళుక్యభీమమహారాజు ధర్మవరశాసనము (గద్యపద్యమయము). దీనియందు పద్యమున్నట్లు కనిపట్టినవారు బ్ర. శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మగారు. (దీనిని భారతీయందు వీరే ప్రకటించినారు. ఈ సంచికయు నాకు లభింప దయ్యెను.) ఇది సీసపాదము నుత్తరదశము. దీని నిప్పటివర్ణక్రమము ననుసరించి, “చేకొని కాచె భూ - లోక మెలుంగ” అని సరింప వలయును.

౪. బలగర్వమొప్పుంగం బై లేచి నేన,

గి. కోట్టమ్ముల్యడ్డెడు గొని వేగినాటి.

(అద్దంకి కొలాశాసనము, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు (కాకినాడ) వారి కావనపద్యమంజరి.)

పై ౪, గి ఉదాహరణములు తరువోజి పాదభాగములు. వీనిని “బలగర్వ మొప్పుంగ; కోట్టము ల్వండెండు గొని వేగినాటి,” అని చదువవలయును. లేకున్న గణభంగమగును.

మతీయుఁ బ్రాచీన శాసనములలోను గొన్నిట నచ్చటచ్చట విభక్తి మువర్ణమును (లింగము, పురము &c.), వాని ద్విత్వరూపములు (ముల్లు)ను (ఉద్యోగము &c.) గాన వచ్చుచున్నవి. కాని యవి మిక్కిలి విరళము గానే యున్నవి. (అట్టియుచ్చార మప్పుడప్పుడె యాయాప్రాంతములనంకురించుచుండే నేమో!)

పన్నియభట్టారకునకు (సుమారు) నూ తేండ మున్ను పుట్టిన యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనమున నున్న ప్రత్యయముకారము లన్నియు ముప్పవర్ణములే! చూడఁడు :—

“మతమ్ము, పావలు, బృందలు, పట్టలు, అశ్వమేధమ్ము, ఫలలు, లింగబతీసిన, పాపమ్ము, ప్రత్యక్షబైయున్న, మతమ్మును, క్రమమ్మున, కలశబిడ్డట్లు.”

* ప్రాచీనకొలాతామ్రశాసనములయందు ‘ము’ వర్ణములు గొన్నిటికలలమీఁద దేవనాగరిలిపియందుంటే

(.) లిందువులు చెక్కబడి యున్నవి; కొన్నిట నవి చెక్కబడలేదు. ఇతరవర్ణాక్షరములు (ముఖ్యముగా ద, ట, త వర్ణానువాసికాక్షరములు) లిందుపూర్వకము లగునప్పుడు, తత్త్వద్వర్ణాక్షర సంయుక్తములుగఁ (బాలవలకు) చెక్కబడియున్నవి. (లాళ్ళన, రణ్ణన, మణ్ణన, భక్తుణ్ణ etc.) దానంతేసి బువర్ణములును (లిందువున్నను, లేకున్నను) ‘ము’ అని సానువాసికములుగానే యుచ్చరింపబడవలసియుండును. ఎట్లన, అపరాధము=అపరాధమ్ము=పట్టనలు = పట్టనమ్ము = పట్టనము etc.

ఈరీతిని బుర్రాతనశాసనములను బరిశో
ధింపఁగా వానియందు విభక్తిప్రత్యయము
మ్ము (=ంబు), ము, మ్ము-అనురూపములతో
నుండినట్లును, వానిలో 'మ్ము' వర్ణమునకే
బాహుళ్య మెక్కుడుగ నున్నట్లును గన్పట్టె
డిని. 'మ్ము' రూప మధికప్రచారమున నున్న
కాలముననే మన యాంధ్రమహాకవులు దానిని
సంయుక్తాక్షరముగ గ్రహించి, దాని ము
వర్ణమునుబట్టి ము, మూ, మొ, మౌల
తోడను, బుకారమునుబట్టి తన్నిత్రములగు
పుభ్యాదులతోడను యతిమైత్రిని గూర్చుచు
వచ్చి రనియు; బదంపడి నాయక్షరము మువర్ణ
ముగ నిల్చినను, దరువాతికవులు పూర్వ
ప్రయోగముల ననుసరించి పు, పు, బు, భ్వా
దులతో దానికి యతిమైత్రిని సంఘటించు
చుండిరనియు, గావుననే యప్పుడు 'ము
విభక్తియతి' యను లక్షణము నేర్పఱుపవలసి
వచ్చె ననియు నూహింప నగుచున్నది.
మఱియు 'పోలికవడి' (మువర్ణమును బోలిన
ముకారము యతి) యని కవిజనాశ్రయకారాది
లాక్షణికు లొనర్చిన నామకరణము పై
హేతువువలన నార్థకమగుచున్నది.

భట్టారకకవిచంద్రుని భారతరచనము
నాటికిఁ బ్రత్యయ మ్ము వర్ణరూపము పోయి
మువర్ణకమే యేర్పడియున్నట్లారఁడు వ్రాసి
చెక్కించిన సందంభూడి శాసనములోని
'వల్లము, ముందరము' అను శబ్దములలోని
ముప్రత్యయమువలనను, నాతని భారతమువల
నను గ్రహింపవచ్చును.

పై వివరణమువలనఁ బ్రత్యయముకార
మునకుంబోలె జాతిముకారమునకు రూపాంతర
ములు లేవు గావున, దానికి పు, పు, బు, భ్వాదు
లతో విరామమైత్రిని సంధానించుట ప్రాచీన
కవిమతమై యుండదని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇకఁ బ్రామాణికకవిచంద్రుల గ్రంథ
ములఁ గొన్నిట జాతిముకారమునకును బుభ్యా
దిగణమునకును మైత్రి గలిగియున్నట్లు గానం
బడు ప్రయోగములనుగూర్చి సంగ్రహముగ
విచారితము.

ఆంధ్రమహాభారతము మొదటి మూఁడు
పర్వములయందును జాతిముకార పుభ్యాదిగణ
ములకుఁ బరస్పరయతి మైత్రి గలుగఁ ప్రయో
గములు గోచరింపలేదు. కవిబ్రహ్మభారత
మునవైస,

“హ, పులు గనుంగొని మార్చ మునుచువారు,”

— శ్రీపర్వ. ద్వి. ౩౨ ప.

అని యానంద ముద్రాశాల యందున్న
వావిళ్ల వారి యచ్చుకూటమునందును ముద్రి
ంపబడిన భారతపుఁ బ్రతులందు, ఒక్కప్రయో
గమే కానవచ్చినది. కాని, పూర్వతరముద్రణ
ములు గల ప్రతులయందు వ్రాతప్రతుల
యందుంబోలె,

“హ, పులు గనుంగొని మార్చ బొరయువారు,”

అను సరియైనపాఠమే కలదు. ప్రాచీన
లక్షణమును తెలుచు నీ 'మునుఁగు' పాఠము
చేరుట కష్ట డేమి మునిగినదో కదా !

నన్నిచోడ కవిరాజు కుమారసంభవ మున,

“(౧) మూర్ఖిల్లి పిదపాపి పాప తాండ.”

—క. అ. ౯౪౨.

“(౨) త, మృతముచవిన్ విహంగ గతిఁ బువ్వులతావి...”

గ. అ. ౧౨౦.

అనునవి రెండు ప్రయోగములు చూపట్టు చున్నవి. వీనిలో మొదటిదానియందున్న ‘మూర్ఖిల్లి’ అనునది పరపూరితము. ఏమన, నేటి ముద్రిత గ్రంథమునకు మూలమైయున్న తంజావూరివాతప్రతియం దిచ్చేట నొకపద మునకు సరిపడునంత స్థలంబు విడువఁబడియు న్నది. కావున నిది కవి ప్రయుక్తము గానే రదు. ఇక రెండవ ప్రయోగములోని ‘తమ్ములము’ అనుశబ్దమునకుఁ గవికాలమున ‘తంబులము’ అను రూపాంతర ముండియుండును. మఱియుఁ గణ్ణాటభాషయందు ‘తమ్ముల’ శబ్ద మే కలదు. ఒకవేళఁ దద్భాషాపదమునైనఁ దక్కినకణ్ణాటకపదములతోపాటు కవి ప్రయోగించియుండును. కావున పు,ముల యతి నిదియు సాధింపనేరదు.

ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ హరివంశమునఁ బుభ్వాదులతోఁ గేవల ముకారమునకు విశ్రమమును గూర్చిన ప్రయోగము నాకుఁ గనఁబడలేదు. సోముని హరివంశమునమాత్ర మొందు రెండు ప్రయోగము లగపడుచున్నవి. కాని యవి కవిప్రయుక్తములని పలుక సాహసించఁజాలము. ఏమన, నాతనిగ్రంథము చాల శిథిలావస్థ నొందియున్నది. సంపూర్ణకోశము లభింపనేలేదు!

దొరకినభాగమైనను సంతృప్తికరముగ లేదు. పద్యములు, పద్యపాదములు పరులచేఁ బూరింపఁబడినవే! దీనిచర్చ కిది యదను గాదు. చూడుఁ డొక చిన్నదృష్టాంతము! (సరకుండు యాగభాగములకై మునులను బాధించు ఘట్టము.)

క. “మనుజుశేషు లట! బజ లట!

మును లట! యజ్ఞంబు లట! నమో విశ్వస్థితే

వినమెన్నయ ము న్నిట్టిరి!

కనుకనిఁ గొట్టివ్వఁ డింటికంబము నేపెన్.”

—క. హ. ప్ర.

ఇట్టి లోకోత్తరపద్యములోని మేలి దగు నాలవపాదము, వీరేశలింగముగారు ముద్రింపించిన ప్రతియందు

“కన మెవ్వఁడు గోర నిట్టికర్ణము నేయన్”

అని కలదు! ఇట్టి సవరణలు గల సర్వజ్ఞ కవి గ్రంథమున పు,ము యతు లుండుట యబ్బురము గాదు. ప్రామాణికాగ్రగణ్యులలో నొకడైన యీ మహాకవి తన పూర్వుల లక్షణాదులను బాగుగ గుఱుతించి, గ్రంథమాను ప్రాసినాఁడే కాని లక్షణనేమాల్పంఘన మొనర్చినవాఁడు గాఁడు. కావున నుత్తరహరివంశములోని

“మోదంబారంగ పట్టు నేయఁ దలంపన్

భూశేశ్వరుం డంతలోన్.”

—మ. ౨౨౨.

“మును వొందిన యెప్పుతోడఁ బురసిం చెడు...”

—మ. ౨౩౪.

అను ప్రయోగములు శైథిల్యము నొందిన (కడపటి యాశ్వాస?) భాగమున నున్న

౧. వాత్సల్యము

౨. మధుర భావన

వగుటచే గవిప్రయుక్తము లని సమ్యజనదు.
చూడఁ దీ 'మ ప' ల యతిని !

"మన మభిషేకంబునేయఁ బాశ్చర్యునికెన్,"

—మ. ౨౬౩.

ఇట్లు ప్రాచీనకవుల గ్రంథములలోఁ
బుభ్వాదులకును జాతిమువర్ణమునకును యతి
మైత్రి నేయఁబడినట్లు గాన్పించు ప్రయోగము
లొందు రెండు ఉన్నను, అవి శిథిలభాగపూర
ణములో పు, ము - యతిప్రియులు నవరించి
నవో మైముందును గాని కవి ప్రయోగించి
నవై యుండవు. కావున నట్టియతి ప్రాచీనకవి
సమ్మత మని చెప్ప వలనువడదు.

ఒకానొక యాధునికకవి (బహుగ్రంథ
కర్త!) రెన ప్రథమగ్రంథములోని మ, వ ల
యతిని పాఠింపఁటకై సన్నియభారతము,
ద్వితీయాశ్వాసము ౨౩౩ పద్యమునఁ గల

"మనివరు నాస్తీకుని మన

మునఁ దలఁచిన మరగభయము వొందరు జనులన్."

అను ప్రయోగమును జూపెను. ద్వితీయ
పాదాది నున్నది విభక్తి ముకారము గావు.
బువర్ణతుల్యమనియు, దానితో మైత్రి నెఱుఁగ
'వో' అనునది యాదేశవకార మనియు
తెప్పింది. ఆయన యర్థాంగీకారముతో
'తిక్కన యిట్టిప్రయోగ మొనర్చినాఁడా?
యని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు,

"ఘోటక, మ్ముల నిలఁ గూలకేయఁ జాలి వోవని..."

—కర్ణప. తృ. ౨౩౩

అనుదాని సగఃఙీడితిని. ఆయన తన
తప్పు నోప్పుకొని యట్టియతిని మాన
కొనియెను.

ఎంతకాలము ?

నాయీకా! నా వనాన యనశ్వరములు
నవసమములు పూయించినాడ నీకు
దండదండలుగా గ్రుచ్చి తావకీన
పూతభావాక్యతీకంతపూజ నలువ !
నాయీకా! నీకు లతకూన వోయిలింత
లందు మధువులు పుష్పాళ్లు పొందువరచి
నిలుపుకొనియుంటి, నెన్నాళ్లు తలపుతెరల
తెరచికొని రావు రూపొంది దివ్యమూర్తి?

మల్లవరపు కేశ్వరరావు గారు

కనబడని నిన్ను లోకలోకాల సరసి
వినబడని నీదుపాటకై వీను లొగ్గి
తను నొకేపూజగా నీకు ధారవోసి
చూపురెత్తుకు వేతు నీరూపు గాంచ.
ఎంతకాలము వేసట చింత రగుల ?
ఎంతకాల మాకలి రెప్ప లెగిరి వెదక ?
ఏదిరాకామరీచుల వోచితోచి
షావనసుమమ్ము లెన్నింటి నాహులింతు ?

చిత్రప్రతిమాదికశిల్పము-రసము మల్లాది సూర్యవారాయణకావ్య గారు

‘రస్యతే స్వాద్యత ఇతిరసః’ అనఁగా, ఆనందము భవరూపముగు స్వాదము రసము. ‘స్వాదః కావ్యార్థసంభేదా దాత్మానందస్సముద్భవః’ అనఁగా, కావ్యార్థపరిశీలనమునఁ బైకః బొంగునట్టి యాత్మానందమే రసాభిన్నమగు స్వాదమని లాక్షణికు లందురు. నీనికి ధనం జయమతమున లక్షణ మిది:—

గీ. బహువిధవిభావముఖ్యభావములచేతఁ బ్రబలి యాస్వాదగోచరత్వమును జెందు నట్టి రతిహాసకోకధయాదికంబు స్థాయిభావము రసమని తలఁపఁబడును.

అట్టి యారసము ౮-౯-౧౦-౧౨ విధములనుచు లాక్షణికులు నేఱువేఱుగా నిరూపించిరి. ఇప్పుడు వాని విచారణ యనావశ్యకము. శిల్పమువలన సీరసము లెట్లు గోచరించుచున్నవనుటయే ప్రకృతము.

రసమనునది యెల్లప్రాణుల హృదయమును సహజముగా సంటియున్నదే కాని, అప్పటికపుడు క్రొత్తగాఁ బుట్టునదియు, వచ్చిపోవునదియుఁ గాదు. అది, ఆలంబనవిభావము కన విస వచ్చినపుడును, నాయికానాయకాదుల యవస్థలనో, వారి చేష్టలనో చూచునపుడును, వినునపుడును, వానివర్ణనము చెదువునపుడును వారివారి హృదయముననుండి శృంగారవీర కరుణాదిరూపమునఁ బైకః బొంగి యనంత

రము మరల నణఁగుచుండుననుట యనుభవ సిద్ధము. కాని, రస ముద్బుద్ధమగుటకు సంభవించిన హేతువులనుబట్టియు, వానిని గని విను వారి హృదయస్థితినిబట్టియు దాని యుద్బుద్ధావస్థయందు హేచ్ఛతగ్గులుమాత్రము కలుగుచుండును. ఇందు కుదాహరణము:—

సీతారాముల వృత్తాంతము చెదువునప్పటికంటె దానిని రంగస్థలమున నటులు ప్రదర్శించునపు డానందశోకాదులు మిక్కిలి వికాసముకొందుట మన కనుభవసిద్ధమే. అట్లే వారి యుదంతము చిత్రరువునఁ జూపఁబడెనేని పైని జెప్పిన యానందాదు లుదయింకపోవు కాని, చూచువా రాచిత్రప్రతిమల యవస్థల నెఱిగియున్నఁగాని రస ముద్బుద్ధము కాదు. శకుంతలావృత్తాంత మేమియు నెఱుంగని వాడు, పతినిరాకృతయైన శకుంతలప్రతిమను జూచెనేని వాని ‘కిది యిట్లుండఁ గారణ మే’ మని తెలిసికొనుట కానర్హి యుదయించును గాని, జాలి యుద్బుద్ధముకాదు. కాని, అవస్థయించుక విస్మయముగా నుండెనేని అట్టి పామరునికైనను హృదయము కరఁగును. రావణునిచే గొనిపోఁబడుచు విలపించుచున్న సీత ప్రతిమను జూచెనేని వానికి జాలియో, కోపమో యుద్బుద్ధము కాకపోదు. కావున, ఆయానాయికానాయకాదుల యవస్థలను

జదువునపుడును, రంగస్థలమునఁ జూచునపు
డును సత్వరముగా నుద్బుద్ధమగుటకంటె
జిత్రప్రతిమానులఁ జూచునపు డిందుక మంద
ముగా నుబికినను, శిల్పదర్శనమునఁ గూడ
రస ముప్పల్లి కపోదశితెలియనయ్యెడి, ఇకనో,
తత్తదవస్థల నెట్లని తెలిసియున్నవారికి నాటక
ప్రదర్శనమూహ్యిఁ జిత్రప్రదర్శనమును
రస ముప్పొంగఁజేయుననుట నిజము. ఇందుకు
వికలచిత్రయగు సీత కూటటకలిగించుటకై
శ్రీరాముఁడు పూర్వరామాయణకథను
గోడలపైఁ జిత్రింపఁజేసివట్లు భవభూతిమహా
కవి కల్పించిన చిత్రప్రదర్శనమే నిదర్శనము.

శిల్పము మృణ్మయము, దారుమయము,
శిలామయము, ధాతురాగమయము, రేఖా
మయము నని పంచవిధముగా నున్నది. ఇందు
కడఁపటిది యాధునికముగాని, లేక్కినవన్నియు
సత్ప్రపాదనములే. ఇపుడు సినిమాలలోఁ గన
వచ్చు బొమ్మ లీ పై జాతులకుఁ జేరినవికావు
గాని, దానిని తేజోమయశిల్ప మనవచ్చును.

అటువదినాలుగుగలలో సంగీతము,
కవిత్వము, చిత్రక్రయ యనుమూఁడును ముఖ్య
ములు. వీనిలో సంగీతము శ్రవణగోచరమై,
కవిత్వము వాగమృతమై హృదయ మానంద
పరవశము గావించునట్లే దృగ్గోచరమై చిత్రకు
వును మనస్సును రసమగ్నము గావించును.
కావుననే పూర్వమహాకవులు కొందఱు తమ
కావ్యములయందు చిత్రకువునకు సందర్భము

కలిగించి దాని మహత్త్వమును బ్రశంసించి
యున్నారు.

భాసమహాకవి శిల్పకలయందలి యత్యా
దరముచేతనే దానికై బాధాన్యమిచ్చి ప్రతిమా
నాటకము రచించియున్నాఁడు. కవికిల
శేఖరుఁడగు కాలిదాసు శకుంతలను రాజో
క్తిగా—

‘చిత్రే నివేశ్య వికల్పితసత్వయోగా
రూపోద్భవేన విధినా మనసా కృతాను.’

అని వర్ణించియున్నాఁడు. మఱియు సతఁడే
మేఘసందేశమున జీవకళ యుట్టిపడునట్టి
ధాతురాగమయమైన చిత్రకల నిట్లు వర్ణిం
చెను.—

‘త్వా మాలిఖ్య ప్రణయకుపితాం
ధాతురాగై శిలాయా
మాత్మానం తే చరణపతితం
యావదిచ్చామి కర్తుమ్,
అప్రైస్తావ న్ముహురుపచితై
ర్వృష్టి రాలుప్యతే మే
క్రూర న్నస్మిన్నపి న సహతే
సంగమం నౌ కృతాంతః

మఱియు భవభూతి మహాకవి
మాధవములో, మాలలి మాధవుని రూప
చిత్రించి తా నానందించుటయే కాక, నాయ
కుని కాశ్చర్యము గలిగించెనని వర్ణించి
యున్నాఁడు. ఇట్లెందఱోకవులు ప్రతిమాదిశిల్ప
ములకుఁ బ్రసక్తికలిగించి రనుట విదితము.
ఇంతయేల? సీతను బరిత్యజించిన శ్రీరాము.

దశ్యమేధయాగమునెఱమున సువర్ణమయమైన
 సీతావిగ్రహము కల్పించుకొని తన దృష్టి
 నామెయందు నిలిపి హృదయమున కాశ్వా
 నము గలిగించుకొనె ననెడి భవభూతికవికిఁ
 బ్రతిమాచితశిల్పములం దెంత యాదరమో,
 అట్టి శిల్పము రసావిష్కృతి కెట్లు హేతువగు
 నని యతఁడు విశ్వసించెనో తెలిసికొన్న,
 శిల్పముగూడ రస ముద్బుద్ధమగుటకు సమర్థ
 మగుననుట విశ్వసనీయము కాకపోదు.

కవిత్వస్పష్టివలెఁ జిత్రస్పష్టియుఁ గల్పనా
 సామర్థ్యమును, రసపోషణకౌశలమును బట్టి
 వన్నె కెక్కఁదగియున్నది. ఒకపద్యము సరస
 ముగా లేదన్నపు డందలిలోపమును తెల్పుట
 కవిత్వకలాభిజ్ఞునివని యగునట్లే యొకచిత్రము
 మనోహరముగా లేదనునపు డందలి దోషము
 తెల్పుట చిత్రకలాభిజ్ఞుని వని. ఉన్నదాని నున్న
 ట్లుగాను, జరిగినది నిని జరిగినట్లుగాను వర్ణింపఁ
 బూనిన కవి పదసంఘటనాదుల నేదో కొంత

పెట్టక పద్యమును మనోహరముగా
 లనట్లే శిల్పకారుఁడ గూడ నొక
 స్వభావమునకుఁ దగినట్లుగా
 సత్కరింపకయే యవయవ

సన్నివేశమున నేదో కొంత మెటుఁగుపెట్టక
 చూడఁబడితై మాకర్పించునట్లు నిర్ణయం
 జాలఁడు. అది వారి ప్రతిభాధీనము. ఇందుకు
 'ఎండినచెట్టు నీమెదుట నున్న'దను విషయ
 మును 'శుక్కు వృక్షో భాతి పురస్తే' యనుట
 కంటె 'నీరసతరు రిహ భాతి పురస్తే' యనుట
 చక్కఁగా నున్నదన్న యార్యోక్తియే నిదర్శ
 నము. ఇట్లే శిల్పమునందును, బుద్ధమునిశేంక
 రాచార్యుల విగ్రహములు కొన్ని శాంతరస
 మెలుకుచున్నట్లు కనఁబడి చిత్రమును దన్మ
 యము గావించుటయు, వారిప్రతిమలే మఱి
 కొన్ని యట్టివి గాకుండుటయు మన కనుభవ
 సిద్ధమే. కావున శిల్పకారుని ప్రతిభనుబట్టి
 శిల్పమును రసపోషక మగుననుట తల్లిము.
 చిత్రప్రతిమాదికశిల్ప మిట్లు రసావిష్కృతము
 నకు హేతువగునని కనిపెట్టియే ప్రాచీనులు
 చూడఁగా నందవివేకాదు లుదయింపజేయు
 టకై దేవాలయములమీదను, ప్రాకార
 కుడ్యములమీదను రామాయణభాగవతాది
 కథావిషయములను చెక్కించియు, వ్రాయు
 చియు శిల్పకల సత్కృత్యైత సిఠికిఁ దెచ్చిరను
 మాటను స్మృతికిఁ దెచ్చుచున్నాను.

'ఆంధ్ర కవిత్వ చరిత్రము'*

(విమర్శము)

కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు

పైరునుబట్టి యిది ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రమని అని పించుచున్నది—కామా? కాని అట్లు కాదు. ఇందు ఉపాసారూపమున వైన ఎక్కిన ఆంధ్రకవిత్వము కొందెము. అందు తొంబదిపాళ్లు శ్రీఅప్పారావు గారి సొంతమే. మిటి యిది రచయిత రచించుటయిన ఒక ఆగామి బృహద్భాగ్యమునకు ఉపాధ్యతప్రాయమై నట్లే ఆపేరే తొడిగొన్న దములకు ఆనుసార్యము లేదు. ఇది ఒక గ్రంథమే అయి తనవిషయమునుబట్టి చేరు చాల్చి, కావలసినచో తన సీతీకయందు, రాజోపు ఒక సలూన గ్రంథమునకు ఇది ఉపాధ్యతప్రాయమున్న ప్రకటనకు తావిచ్చిన ఈయనవృత్తు. 'ఆంధ్రమున కవిత్వచరిత్రము' అని ఒక సమాధాన ప్రయత్నము. కవిత్వచరిత్ర మనగా, కావ్యమిహూస అని, కవిత్వతత్వపరామర్శ మని, అర్థ మనచో, ఇందలి వస్తువున కీ చేరు ఇంతవలెకు సరిపోయినదని కొందఱు సాగఁగఁదీయఁగలరు.

ప్రాచ్యములు, పాశ్చాత్యములు నగు వివిధభాషా సాహిత్యములందు వివిధకాలములందు కావ్యప్రతిభ కాంచిన వికాసపరిణామములు, చరిత్రక్రమమున కాకున్న లక్షణక్రమపరముగ, ఇందు పరిశ్రేయిత్త మగు పరామర్శమునకు భాజనములయి, రచయిత అభిప్రాయభోరణికి అగ్రము చూపినవి. ఇది మిక్కిలి అదను పట్టిన, మెచ్చదగిన ప్రయత్నమే.

తెలుఁగున కననప్రతిభ ప్రాతరాసిల్లకు విప్లవించినవెనుక వెలువడిన విమర్శగ్రంథములలో నెల్ల భావస్వారేంద్రమును, విషయవిస్తృతియు చూపు కొలది

సంఖ్యలో చేరు నిది. సారస్వతమున 'ఆరాజకోద్యమ' పురంధమున మొదటిపచ్చలలో కావనవృత్తు ఈ 'భాకవి', తనస్వారేంద్రగరి, పాపసారము, ఉపజ్ఞ అగమగున దిష్టిత మొనర్చుగదలన విమర్శకుఁడుగ దిగవములు విసరుచు వచ్చి యీ పెద్దవిడిదిని విస్తరిల్లి వాఁడ

ఇది ౧౯౩౧ లో విరచితమైనట్లు గ్రంథకసీతక చెప్పును. ప్రకటితమైనది '3౧ నవంబర్ '3౩ తొలితనో. ఇది రచించిన క్రాంతినే ప్రకటితయయిడిన, ఇది తెచ్చుకొనియుండు మెప్పు ఈవఱే రసజ్ఞత పెంపులో ఊరియుండెడిది. ఈ ప్రకటింముండే యిది రచితమై యుండినచో, విషయావగానము మెలుఁగెక్కి, రచనాఫక్తి పాకముతిరిగి, ఇంకం పె మేలుతిరమైన గ్రంథము మనకు లభించియుండెదని ఆశించెము. వాఁడెరచినయే నేడు ప్రకటిత కావలసినదైనను, కవిసంస్కృతివికాసము నన గ్రంథమున కొంత సంస్కరణము ప్రాఁకుట స్వాభాకము. మిటి, రచయిత తనయెడ చెప్పుకొన్న పాదులను మించిన బద్ధకమునలననో యేమో, ౧౯౩౧ నననే నిలువఁద్రొక్క, కొని మూడు వాక్యములు కొన గ్రంథము నొకమట్టిపొరక్రింద కొంతచైతన్యముగా వర్ణయన్నది. మహాసంగ్రాహనంతరము విశోషియవాప్యంగతి సుంభించిపోవుటకే ('ఇక ముందు నేవరినముము చాల్చునో చెప్పుట దుస్తరము (?) అని నుడువుతదది, ఆసమయముకొనను విసవచ్చు కలితారానలలో 'యాట్యు' కవిగొంతుక ప్రాచ్యసంస్కృచ్చాయ లాలపింప నుచ్చులు విసరె నన్న మనన

* గ్రంథకర్త: జనవరాతి వేంకటఅప్పారావుగారు, పి. ఏ., వి. ఎల్. వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రు ఆండ్ సన్స్, చెన్నపురి. క్రాంతినెజా, 3౦౦ పుటలు. వెల రు ౧-౮-౦.

నోచెందుటమానము నొడిచిన యీ పదివత్సరాల తక్కించికానమును పట్టుట యెంతటి అపవ్యక్తమో, తద్విషయమున విపులు చేపడిన ఆకాథంగము కొలతచూచి చెప్పగలడు.

ఆంగ్ల కావ్యము కెన్నియో మెచ్చి, ఆంగ్లమున కవులయు విమర్శకులయు నభిప్రాయములు గౌరవముతో స్వీకరించిన టెచిత్యము నెఱవీయకు, “..... ఆంగ్లయులు పాక్షాత్తు కలిపురుషావతారులు. అందుకని యే వారికి ప్రవృత్తాంశ మెందు. రసభావము మృగ్యము....” అన్న భావములు ఏప్రోద్బలమున నేర్పడినవైనను, తీవ్రపరిహేంద్యకు రసయిత పరిశీలించియు ప్రాచ్యతా ముద్ర నిఁజెట్టుటకో యేమో అట్లు వదిలివేడని సమాధానపడుట ములభ్యము కాదు.

“...తనయందు నిఖిలభూతములందు నొకభంగి సమహితత్వమును జరపువాఁడు” అనుభాగవతతపసము యొక్కయు, “ఆత్మర త్యన్యభూతాని” యను మఱియొక్కయుయొక్కయుఁ బ్రామాణ్యమును ప్రాశస్త్యమును, రాజ్యకాండపరులును, హింసారతులును, మాంసాశనులును, వాక్తికులును నగు పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులకును, తీవ్ర్యజనులకును చెల్లడింది భారతీయవిజ్ఞానప్రాశస్త్యము ఘంటాపథముగఁ జాటి తన్నుఁ గన్న దేశములు భ్యాతియును, దన కశేషశేషముపియును (?) శ్రీకృష్ణపు [జగదీశచంద్రబోసు] గడించినవాడు—”

ఇట్లు నిబిడితములైన వాక్యములకు లోకము అంగీకారముద్ర వరులగలిగినచో, వెలుతురువలె పరు విడుచున్న పాశ్చాత్యవిజ్ఞానగతిసహిత తత్త్వపారమ్య సమర్థనమునకు భారలు వాఁడు ననెడి రహస్యములు ద్రించిన తెనరలో నృట్టులు లెల పంచుకొని సమచాలలో వాఁడుదురేమో!

గంటము క్రొవ్వనట్టి, అక్షరముల అక్షరాంకముకు లోపాపుముద్రలు వెలుచిన యీకాలమున రచనాకాలమునండి ప్రచురణకాల మునుచు దెక్కించుకోవలసి ఏర్పినది కనుక కాని,—గ్రంథమును యథాతథముగ పరిశీలించఁ జెల్లును.

ప్రాకృచ్ఛిమములు రెంటికిని “పద్ధతులు నేఱయి నను బరమాధ్యము...చసప్రతిపాదనమే యని గ్రహించిన” వారై తత్సందేహము అసంభవము కాని ఉపదేశించి, “పాశ్చాత్యవాసనలు నన్ను ఏడక తెంటాడుచున్నను, భారతీయవాగదకతికు మూలకందమునఁ దగు సులక్ష్మతవాదయమును జుల్కనఁగఁ జూడక, మూలాధారముగ నే గ్రహించి సర్వత్ర వాచమునకుఁ గడంగితిని. కాని, సాంస్కృతికాలంకారికుల ప్రధానమూత్రమును మూత్ర మే కయిలొని, యప్రధానము లగువానినెల్ల విడిచి సాహిత్యమునకును, రసమునకును, కైలిడిని సంబంధించిన ముఖ్యమూత్రముల చర్చతోడనే గ్రంథమును లూరించితిని. అప్రధానవిషయములఁగూర్చి విపులత్యాఖ్యానము గావలసినవారికి పూర్వసంప్రదాయానుసారములగు లక్షణగ్రంథము లెన్ని యేనియుం గలవు. ‘చక్కనిరాజసూర్గమే యుండఁగా పండుల గొందుల చూడ నేలినే యో మనసా!’ యను త్యాగరాజవాక్యమునే ప్రమాణముగఁ గయిలొని కావ్య తత్త్వనేష్టదామున ముఖ్యమూత్రములనే ఆధారముగఁగొని రాజసూర్గముననే నడుచు బ్రయత్నించితిని” అని పీఠికయొదవగిన రచనావిధానపరిచయము ననుసరించి నడచుచు పిరు సంప్రక్రమన సాహిత్యచర్చ కావించిన లాక్షణికులను రెండుకక్షలకు విడఁదీసి, “ఒకపద్ధతివారు కాస్త్రా” దేశము శిరసావహించువారు. రెండవపద్ధతివారు స్వచ్ఛందప్రకృతిహర్షముల ననుసరించి కాస్త్రా”దేశమును గొన్ని యెడల మోలి రసమునే ప్రధానత్వముగ నంగీకరించి కావ్యలక్షణమును విరూపించిరి. కాస్త్రా”దేశము ననుసరించి కావ్యలక్షణమును నిర్వచించిన లాక్షణికులలో వాసుదేవుడును, వాగ్భటుఁడును [? ఉద్భటుఁడు], భోజుఁడును, మల్లి నాథుఁడును, విద్యానాథుఁడును ముఖ్యులు. కాస్త్రా”దేశమును ప్రధానముగ గడింపక రసప్రవృత్తియే ముఖ్యమూత్రముగఁ గైకొని కావ్యస్వరూపమును చిత్రించినవారిలో చండి, మమ్మిటుఁడును, విశ్వనాథుఁడును, జగన్నాథపండితుఁడును ప్రముఖులు” అని యిటు కక్షలను వర్ణించిరి.

వామనారులును, మమ్మటారులునుగూడ తమ తమమతముల నిరూపించు కాస్త్రగ్రంథములను తామే నిర్మించిరి కాని, వామనారు లొకకాస్త్రమునాదేశమును శిరసావహించుచు వర్తించినవారును కారు, మమ్మటారులు నిర్మించినది కాస్త్రగ్రంథములు కాకపోవను లేదు. గ్రంథకర్తప్రధానాశయ మేమన, కొందఱు (వ్యాకరణారు లవేక్షించుచు) అదోషత్వ, రీతిగుణాలంకారాది విశిష్టత కావ్యమునకు వలయునని స్వీకరింప, కొందఱు, ఏది యున్నదో, రసరమణీయతాదులే ప్రధానము అని చెప్పిరి అని. కాని, మొదటిమతము 'లాక్షణికమత' మనియు, రెండవది 'రసికమత' మనియు పిలుచుకొన వీరికి మన నైనది. ఇచట, 'ప్రథమసీకము' వారు, ఇ. నియమములను తెంచి ఆదర్శమునకు చైరత్వ మాపాదించిరి అన్న స్వకీయ 'మిశ్ర' లొకరు వ్రాసినది వీరు మెచ్చుచు స్వీకరించి 'లాక్షణికుల'కు సంకుచితత్వము లక్షించి, 'రసికమతము'కు రసికతకు, స్వాతంత్ర్యరణికి క్లాసించిరి. ఈగర్వమతము సర్వమతము వీరిచే బహిషక విమర్శము గమనించినచో గ్రంథము ప్రధానమూత్రమున ఆకళింకకు వచ్చును.

"...కావ్యమునందలి సర్వాంగములు సదోషము లగును సగుణములగును మన్న గాని, కావ్యమున రస ముండనేరదని యిమ్మతమువారి యభిప్రాయము" అని వామనారులయొడ వీరు కనిపట్టినది. రస ముండనేరదేమో యనుతహాతిహాతీ, తత్సంపాదనసామగ్రిగా అదోషత్వసగుణత్వము లుపాసించిరిని వామనారులను నిరూపింపగల యావాక్యము వారిని రసికమతముతో చేర్చి, వారియొడ రచయిత ఇష్టవైరుధ్యమును డీకొనుచున్న దనుటచే, రసమన ఆస్వాద్యత యనుకొని, వారు ఆ (రీత్యాది) ప్రవృత్తులకు ప్రాధాన్య మిచ్చి రన్నదే యిందలి తాత్పర్యముగ స్వీకరింపుడు శూదాసంపన్నుల.

"అదోష సగుణో పాలంకారో అను మాటలను దమవిజయపతాకలపై విలిఖించి కవిని ప్రతిఘటింపఁ జూచుచున్నా" రనిపించుకొన్న 'లాక్షణికుల' లో మొదట వీరు వేయించుకొన్న వామనుడు 'కావ్య

శబ్దోఽయం సుణాలంకారసంస్కృతయో శృబ్ధార్థయో ర్వర్తరతే' అనియు, 'రీతి రాత్యా కావ్యస్య' అనియు అన్నందులకు ఆతనిసరదా తీరినది. కావ్యవాగ్ధృతి సంకుచిత మొనర్చుచే లాక్షణికుల తాత్పర్యముగ గణించుటయందు, "పాహిత్య మెట్లు జీవన్ముత్రబద్ధమై కాలపాత్రానుపారముగ మార్పులఁ జెందుచు, భిన్నపణామయలఁ దాల్చుచు, నభివృద్ధిఁ జెందుచుండునో గోచరింపక మాన"కుండుటకుఁగా, "వికాలవృద్ధిలో సమరసభావముతో పాహిత్యచరిత్రము నవలోకింపఁ జెల్లు నను ఆశయము, రచయిత పాశకులయెదుట తెట్టినది, ఆయనచేత 'లాక్షణిక' 'రసిక' మతములను—ఒక్క సంస్కృతాలంకరికులను—బరికి లించుటకే ధివ్యమైపోయినది.

'రీతి కావ్యమున కార్థ' యన్నయెడ, 'ను విశిష్టమైన పదవింపన రీతి' యని వివరించివాడు వామనుడు. అలంకారములు లేకున్నయెడను కావ్యత్వము చెడ దాతనిమతమున. ఈగ్రంథకర్త దెబ్బ తప్పించుకొని, కావ్యత్వము గీయుసందర్భమున 'తదదోషా శ్చార్థా సగుణో' అని విసరిన మమ్మటునిమాటలలో 'సగుణో' అను విశేషణమును విమర్శించి రసప్రాధాన్యమును స్థాపించు సందర్భమున విశ్వవాగుఁడు గుణముల కంగీకరించి రసైకధర్మత్వము, సంకుచితత్వపు అభియోగమునందే వామనుని రక్షించుచున్న సంగతి విశ్వవాగునివాదము సారమునే అటుమండి యిటు తిరుగవేసిన, ఫలించును

కార్యారు లాత్మకువలె, గుణములు రసైకధర్మములు, కావ్యత్వమున అంగీకృతములైన శబ్దార్థములయందు రస మున్నదనియా, లేదనియా? రమండియే తీరినపుడు పరసములని చెప్పక సగుణములందు చేల?—అని విశ్వవాగుడు. విశ్వవాగుఁడు వీరి ప్రమాదము. రస మున్నచోట గుణము లండితీరిన వన్న మాట, విశ్వవాగుని యామాటలచొప్పున. మఱి గుణముల లేనిచోట రసముమాత్ర మేదీ? పోనీ, గుణము లున్నచోట రసము లేకపోవు పెట్టు! అని ఒకటి. కావ్యమున గుణము లండియే తీరుచున్నపుడు, గుణము లంద

దేని తీరవలయును కావ్యమున—అన్న అంశమునకు వర్తించు నిర్వచనము, కావలసిన, విశ్వవాగునికంటె వామనునకు తేల్చెమాత్మతలనుబట్టి తిక్కున 'మార్కులు' తెచ్చు ననుము కాని, వామనుడను విశ్వవాగుని వస్తువును పట్టియే యున్నాడని తేలును. విశ్వవాగుడను నుగములు రుక్మకధర్మము లన్నాడు: వామనుఁ డిట్లు చెప్పలేను కావున, ఆతనివృత్తిలో ఆతఁ డెంతయును రసవస్తువును ఆనాచారివాఁడో చూచిపెట్టుట మంచిదే.

‘తదల్పమని నోపేక్ష్యం కాశ్యే దుష్టం కళశ్చాన,
స్యాద్వస్తు వస్తువైరమపి ? క్రేతే క్రేతేన దుర్భావో’
అని కావ్యమున దోషస్పర్శ మందైనను భరింపక,
‘శరీరం తావ దప్రాధిక్యవచ్చిన్నా పదావలీ’

అన్న అదుర్భాగమైన సౌందర్యముతో ఇట 'రసక'మతము'న ప్రవేశము కొట్టి, రసమునకును, నుగములకును గూడ అలంకారములం దంతర్భావ మిచ్చి భామచోడుల ఆచరణమునుండి కొంతగా వామనుని 'భాయి' యనుటకు చేయి చూపిన దండే, 'కావ్యకోభాకరములను ధర్మము లను అలంకారము లందురు' అని చెప్పఁగా, ఆమాటల తోనే, 'కావ్యకోభను చేపడి ధర్మములు నుగములు;— తదనిశ్చయచాగువులు అలంకారములు కాని' అని వామ నుడను ముందడుగిడి రీతిమతమును పరిగెత్తి మొనర్చెను. అటు దశానుగములలో 'దీప్తరసత్వం కాంతి' అని ఒక నుగమును చెప్పి, పదుగ్రనుగయైన వైదిన్యి 'శ్రేష్ఠ త్వము వచ్చియు, 'ఓజాకాంతిమతీ గాఢీయా' అని మూడట నింకొకరీతియందుఁ గూడ దీప్తరసత్వమును తాపియు, 'సందర్శ్యో దశరూపకం శ్రేయో' అని రస ప్రధానమగు వృత్తిప్రబంధమునకు ఆగ్రతాంబూల మిచ్చియు రసపక్షపాతము చూపినవాఁ డాయెను.

విస్తార, వికాస, విద్రుతు లనడి మనోవ్యాపారముల నేటి నొకటి నెఱపని రచన ఏదెసనుండియు మనకున కా స్వాత్మము కాక, కావ్యత్వవ్యావరము వెలుపట నొక 'మతము' సాహిత్యమునకుఁగా పడఁగాఁపులు పడియించును. కాక, అట్టి అస్వాత్మిక సంతరించుకొన్న కావ్యమున, అ

మనోవ్యాపారములు భవించు ఓజా శ్రవాద మాధుర్యములు, అందు ఇమిడిపోవు వామనుని దశానుగములు, అవి వానిత్వములు అయియే తీరువని పెద్ద బోధింపవలెనా?

ప్రవాద మను నుగము సర్వరసాంతర్యామి యుటగా!

‘రీతి యన్నది సంఘటనావి శేషము. సంఘటన ముట్టి ఆదయవసంస్థానరూప మైనది. ఆత్మ రిద్ధిన్న మైనది, మఱి కావ్యమునకు రీతి ఆత్మ యెట్లు? అన్న విశ్వవాగుని ప్రత్యక్షైకే పొల్పడ వామనుని రీతిమతము, అభిమము, విశ్వవాగుని రసమతమున వస్త్రలంకారానులకు విడిది లేదన్న ఆశేషమువకు నుట్టి కాని సందర్భములు తన పూర్వమున ఇమిడ్చుకొన్నదని దుశాపు చేయుటకు క్షిప్రము ఒక ప్రయత్నము, వామనాదులు సంకుచితులు కాక ఉదారముగ కావ్యతత్త్వము వారాధించి రనుటకు వినియోగపడఁగల సార్థికత మనకు చాలును. ఈ రచయిత పట్టిన 'కావ్యకర్త' యం నుజాలంకారసంస్కృతయో: శబ్దార్థయో: వర్తతే' అన్న యొప్పైన, 'జాపచారముచే శబ్దార్థమాత్రవచనము ఇటు స్వీకృతామని నుడిచి, నోలుల సంతరించిన 'కావ్యం గ్రావ్యా మలంకారాత్; సౌందర్య మలంకారః' అన్న ఏర్పాటుచే, సౌందర్యము కల శబ్దార్థములు కావ్యత్వమున నిల్చు నను కట్టుబడి చేసి వామనుడను, వెనుకటి ఇప్రాధిక్యవచ్చిన్న పదావలీని కావ్యరూపము నల్లకొన్న దండి మొదలు, విశ్వవాగుని రసాత్మకవాక్యత్వము వలకు ఎందును కావ్యాత్మకు కృత్స్ననిహితముగఁ బడయఁ జాలమని, 'రమణీయార్థప్రతిపాదకః కల్పః కావ్యమ్' అని తేగ ముందువకుఁ బోబోయి దండివలకు బనుకకును వెల్లివనంటివాడయిన ఇట్టివలీ పండితరాజు ప్రతిభ వలకును, జగన్మోహినివలె దోరక దోరక విసోడించిన కావ్యాత్మకు విశోధించుటకు కాని, కోల్పోవుటకు కాని తగిన ప్రయత్నమును కాని, అర్హతను కాని నెఱపె ననుటచే సాహిత్యవిమర్శకు లొక్కడును ముందిడఁ జాలరు. వాల్మీకి కాళిదాసాదుల యేమహాకావ్యము తెచ్చినను, అందఱు లాక్షణికులు నేదో ఒక లెక్కను కావ్యముగనే స్వీకరించి కావ్యసౌందర్యమును ఆస్వదించి

అరాధించిరి. అయిన, ఆపాండవ్యము ఏదిచ్చితిరేఖలపై
స్వర్ణము తిరిగినదో గుర్తించి వచించుటయందు పలుకుట
లేదించుటకు, వలచినన్ని కారణములు.

‘అనలంకృతీ పునః క్వాపి అన్నందులకు మెచ్చు’
బడియు, ‘తదవోషా కృష్ణార్థా సగుణా’ అన్నందులకు,
ఏమో, బార్హుబద్ధమమృత్యునికంటె ‘సాలంకారములు’
అన్న ఒక్కపాపము చేసిన విద్యావాగుడు ‘శీరితం
వ్యంగ్యవైభవమ్’ అని, తరచయిత రసికవర్గియుల సంచి
కట్టులో లెక్కపెట్టిన వ్యంగ్యమును కీర్తించినవాడే
య్యో ‘బాహుళికవర్ణమునఁ ద్రోయబడినాఁ డన్నచో,’
ఏరు ఒకచాచులనుగఁ బట్టిన దృష్టి ‘అలంకారము’
మీదనే నిష్ఠులు కురియుచున్నదో, దాని కప లాక
వధతియే తోచి అని రెండును సిద్ధపడును.

ఈమనఃస్థితికి తోడు వాఙ్మయపరిచయము (అనో
వత్సము పిరికి కిట్టవట్టే) కడు సహృద ములుటకు ఒకటి
రెండుమాత్రమే ఉదాహరణములు లెక్కపెట్టుకొను
ప్రయత్నము, వీరిస్థిధాంతరచనలలో సహా అనుదము
నివీడితమై ఉన్న యాధార్థ్యమును కొంచెపఱుచుట
యగును.

‘నిగ్దోపం నుదవ తావ్య మలంకారై రలంకృతమ్’
అన్నభోబాదు, చెంటునీ,

‘రసాత్మకం కవిః కుర్వత్ కీర్తిం శ్రీదించ విందతి’

అన్నను ‘తొలిపికము’వాడే అనుటకు ఒక్కటే కా
రణమని(అసలు సరియైనది ఉన్నచో) ఎట్లు చెప్పగలము?

“అదోషా సగుణా సాలంకారా కృష్ణార్థా కావ్యమ్”
అను మల్లినాథుని మతము సంగీకరించుటకు గొప్ప
చిక్కు లేకుండునున్నది. మల్లినాథుడు మహా
విద్యాంసుడగును సుప్రసిద్ధవ్యాఖ్యాతయైన గానఁ గావ్య
వ్యాఖ్యానములకు సంబంధించిన మరెందఱును నూచిం
చెనే గాని, కావ్యసృష్టిని నిరోధింపగల నియమముల
నేర్పఱుపఁదలంప లేదు. వ్యాఖ్యాతల విమర్శనము
లన్నియు నిట్టిఫలితమునే యర్థించుచున్నవి. అంతియే
కాని యది కావ్యలక్షణముగ సంగీకరింపఁ దగియుండ
లేదు.”

అని ఒకవ్యాఖ్యానము. కావ్యలక్షణమును విశే
షణుచుటకంటె ఈకావ్యమర్థాదల నూచించుటయం
దలి ఇతరమును తాత్పర్యము మాట రెంటున్నను,
‘అదోషా’ మున్నగువాక్యము వ్యాఖ్యాతగ మల్లినా
థుడు కాక లక్షణకర్తగ విద్యావాగుడు వచించినట్టిది.
ఈసంగతి మొదలునే తెలిపియుండిన, దీనికొగ వీరికి
ప్రత్యేకప్రయత్న మక్కఱయింపడి యుండదు. విద్యా
వాగుడు కావ్యలక్షణమున గుణాలంకారములమాట
చెప్పినది, ప్రాయశః ప్రాప్తమున పాండవర్యానయన
నిరూపణముగ అవ్యయించుకొని, ఆరెండు వ్యంగ్యవైభవ
మును, రసాత్మాదమును కీర్తించి రసమతము ననుసరించిన
వాఁడెవఁడుట మఱవకుండుట నుంచిది, వామనుడు ‘రాత్రి
యామ స్తురీయః కాలః’ అని చెప్పినాఁడు కనుక, తెల్ల
వారుడ, రాత్రి వాలవఁబామన మాత్రమే కవిత్వ కట్టి
వలెను, వేటొకప్పుడు వలచని యతని తాత్పర్యముగ
అవవ్యముగ స్వీకరించుటయు, దానికిఁగా వాతని గర్హిం
చుటయు నన్నవి బాకొండలు, బాకొండలు తగునగును.
అని ఒకపరిశీలనము, ఒకఉపదేశము. కాస్త్రములు
ప్రభుస్మృతము లనుటయందు వానియెడ అపాంకార,
దుర్దర్శన స్మృతియులు చెప్పుకొనుట ఎప్పుడును లేగియుం
డలేదు; క్రీస్తుశకము ఇరువదియవశతాబ్దికి మఱింతకగదు.
వానియెడ పాలక, రక్షక స్మృతము లేవో మానుకొని,
ఉన్నదానికి వ్యవస్థ సవరించుట వాని ఆశయమని స్వీక
రించిన, వానివచి పూరింపఁబడ్డదే యగును: అంతకు
దాటిపోవనందులకు సంతృప్తి ము కూడను. విద్యావాగు
విడే అనుకోఁబడిన

‘కావ్యం యతేనైర్ధక్వతే’
అన్నపద్యము, కావ్యప్రయోజనముల మగ్గడించున
వగుటచే, వేటొకతావున విమర్శ పడసినది. మమృత్యుని
‘కావ్యప్రకాశము’లోనిదని ‘ప్రతాపరుద్రయము’న నుదా
హృతిమైన యాశ్లోకమును విద్యావాగునిదే యనుకొగ
ఏరు ఎదుర్కొన్నారు.

‘హృదై కమయీ మనస్సవరతంత్రామ్’
అన్న స్వచ్ఛారుతులచే వీరి మెప్పు నోడిచిన మమృత్యుడే
అది వచించినది యెఱిగియుండుచో, ఏరు మమృత్యుని

తెండుగా చీల్చుకొనక సామరస్యము చూడ యత్నించి యందు రస్మద్భార్యయు కాలాగతున్న, అట్లు యత్నింపఁబడియుండెడి చిరి వాదించుకొందము. ఆ మమ్మటులకు 'తడవోషా శబ్దార్థా సుసం' అని మడిచిన భాగము చూడ కయే 'అనలంకృతీ పునః క్యాపి' అన్న భావమును వీరు మెచ్చుకొనిరని మనలకు ఎవ్వరును నమ్మనుటలేదు. మఱి యెందులకు అట్లు చాటువేసి రన్నది సమన్వయము చేసికొనుటకు మనము ప్రయోశనములు కేమి కాని, రీత్యలంకారాదులయెడ వీరి అనిష్టతకు, వీరి అనుభవమున తెలుఁగు సాహిత్యము వాచసాించిన స్థితిగతులు, ఆశుని కుల తిరుగుబాటును, చానియెడ వీరి అనుబంధములును వీరి మనసున కారణము కట్టిన వమమాట చాలవలెనైన విజమగును. వీరివిధాంతములు, మతములు కూడ వీరి ప్రోద్బలమునకు బాంధవము చూపునవే.

కుడుకు వీరు రసీకమతమునకు చూలనూత్రముగ చేత మిగుల్చుకొన్న విశ్వనాథుని "వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం" అన్న 'చిక్కనిరాజమార్గము' కూడ వీరి యీషత్పాతమునకు, స్వాతంత్ర్యమునకు లోబడినది. తమ స్వతంత్రమున దిర్ఘకత్తిచే రసమటులమునకు అర్థనూత్మతలు తెచ్చినచో వీరి విమృశ్యతాపీతము వేఱంగ నుండును కాని, విశ్వనాథుఁడు ప్రమాణ మను మాట తుదితఱకు మీటించు, లాక్షణికుల మాటలకు సాంతిఅర్థములు ఆపాదించి వారిమతము కానిది వారి మతముగా అన్వయించి చెప్పటకుఁగాను, వీరిస్వార్థత్ర్యము భాషాపరిచయలోపముతో నెయ్యము సరిపినది.

'సజాతీయై ర్విజాతీయై రతిరస్కృతమా ర్తిమాన్,'

యావద్రసం వర్తమానః స్థాయీ భావ ఉదాహరణః అన్న శ్లోకమునకు,

"సజాతీయములును విజాతీయములును నగు భావములచే మార్పు చెందని మూర్తి గలదియు, రసము సంతయు ప్రదర్శించునట్టిదియు నగుభావమే స్థాయీ భావమని చెప్పఁబడినది."

"ప్రధానభావము తివసుణములును విరుద్ధములును నగు భావములచే మార్పు నొందక రసమును సర్వమును

ప్రదర్శించునదియే సంతతిరాయల నిర్వచనముయొక్క యర్థము"

అని వీరి వివరణము. 'అతిరస్కృత-' అనఁగా 'మార్పుచెందని-' అన్న అర్థము మాట అటుందుదును; 'యావద్రసం' అనఁగా ('రసపర్యంతము' అనుటకు) 'యావత్తు రసమున్ను' అని తెలుఁగునుడికారము సాంపును, 'వర్తమానః' అనఁగా ('ఉండునట్టిది' అనుటకు) ('to present' (వర్తించుచున్నది, ఎరుఁగఁబెట్టు) అను అంగ బాంధవమును చూచి వీరు కావించిన అర్థవివరణము కడు విచిత్రము. కాని యిది యావ్యాఖ్యానలోకమునకు మొదటి దృశ్యములలోవిది. 'రస' సామగ్రిని సూర్చిన వీరి అవగాహనము చాల తెలిచుకో నున్నది.

'స్థాయీ భావమే రసము' అని ప్రతిపాదించుచు, "స్థాయీ భావమునకు ప్రధానలక్షణము విభావాది కముచేతను, విరుద్ధములగు సంచారీవ్యభిచారాది భావములచేతను విచ్ఛిత్తి నొందక, యచలమై, చిరస్థాయియై, సర్వభావములను వాత్సర్యాపమును చాల్చు నట్లుగఁ జేసి వాని యన్నిటికిని స్వకీయవాసన నొసంగు ననుటయే" అని యొక ప్రబోధము. స్థాయీ భావము (అనలు స్వజన్మకారణమును) విభావములచే విచ్ఛిత్తి నొందుట,—పోనీ బాంధవసాంపుట,—(ఏకార్థకము లగు) సంచారి వ్యభిచారి భావములభేదము, స్థాయి యెడల (రసవిష్మృతికి లోబడు) సంచారి (రీవ్యభిచారాది) భావముల విరుద్ధత, వాసవాశబ్దవిధ్రమము—మున్నగు ప్రశంసలు విమర్శనోత్సాహమునకు నిర్వచము రుద్ధవంతటివై ఉపస్థలించెడివి.

వేటూకచో విల్లే 'భావ' కబ్బవ్యాఖ్యానసంపదర్పమున, "వృద్ధికి గోచరములగు వస్తువుల దిర్ఘవమవలన జనించిన ముఖదుఃఖాది భావములచే హృదయావేశము నొందు నవస్థయే భావ మగును. ఇయ్యది భావన వాసన యనవదములనుండి జనించినది. ఇతరవస్తువులకు నైతము సువాసన నొసంగు భావమే యిచట 'గ్రాహ్యము' అన్న వాక్యార్థము వీరి లాక్షణికతానైతిత్య మెంతటిదో తాను కూడ చూపుచున్నది.

‘స్వాద’ నిర్వచనముని చెప్పుచు వీరు చెప్పినది వీరియొడల మన యొక ఆవస్థను స్థిరపఱచుకొంటుకు పాఠ నముగ నైన గమనింపవలెను.

“మనలాక్షణికులు రసముయొక్క బాహ్యస్వరూపమును నిరూపించునందర్హమున,

“స్వాదః కావ్యార్థసంభేదా దాత్మానంది సముద్భవోఽనునూత్రమును గావించివారు. వానికి ‘కావ్యారస’ విభావాదిసంస్పృశ్యసాయాత్మకేన భావకచేతసః సంభేదే ప్రత్యక్షమితిస్వస్వరవిభాగే సతి ప్రబలతరస్వానందోద్భూతి స్వాదః’ అను వ్యాఖ్యానము గావించఁబడినది. ఈనూత్రవ్యాఖ్యానముల రండింటివలన వ్యక్తమయిన భావము లేవన:—

“స్థాయిభావమునకు విభావాదికమును గలిగిన కావ్యమునందు వర్ణితములయిన వస్తువులతో మనసు పూర్ణముగ స్వపరభేదము లేకుండ లగ్నమగుట వలన జనించు ప్రబలతర స్వానందానుభూతియే స్వాదము. కావ్యమునందు స్థాయిసంచారీవ్యభిచారిభావములు ప్రదర్శింపబడుము. అనేకవస్తువులు వర్ణింపఁబడును. అట్లు వర్ణింపఁబడిన వస్తువులయందుఁ గవి యొక్క మనసు లగ్నమయింపవలె డనఁగాఁ గవి నేను, ననుభావమును వీడి వర్ణించువస్తువునందే లక్ష్య ముంచి యుచుమును వీడి వస్తువునందు లీనమయిపోవునపుడు తత్స లీలముగఁ గవికఁ బ్రబలతరానందము జనించితిరును. అట్టియానందమునే మనలాక్షణికులు స్వాదమని నిర్వచించిరి. స్వాద మనఁగా స్థూలముగఁ జెప్పిన రసపారవశ్యమే!”

ఈ తెలుఁగువివరణము సంస్కృతవాక్యానికి అర్థమును తాత్పర్యమును తెప్పినది కాక, ఒక ముఖ్యముగు విషయమును తెలియఁజెప్పుచున్నది. వీరు ఎంతోసేపును రసాదికము కవి కావ్యము ప్రాయోగపుడు పొందు నడతగా అన్వయించుచువర్తురు. అసలు, మనలాక్షణికులు కవిప్రతిభావితేమము కారణముగ కావ్యసృష్టి విలసిల్లు ననుటతో— ఆప్రాంతములు—విషయపరమగు (subjective) పరామర్శయు వదలి, తక్కిన రసప్రపంచన మంతయు విషయపరముగ (objective) సంభావించి చెప్పించి రనుమాట

ఇట్లే అనుభవసిద్ధ మగుచుండ, వీరు విశ్వవాదుని ‘రసాత్మకం వాక్యం కావ్యమ్’ అన్న నూత్రమును ప్రమాణముగ స్వీకరించియు విశ్వవాదుని రసాదినిర్వచనములను పొటింపక సాంతఅర్థములపై నడచుటయే కాక, అవి లాక్షణికుల నోటనే క్రుక్కఁజాయట కర్తవ్యత గౌరవమును ఒకటి చెండుసాధ్య కోల్పుచున్నది. తమ కాల్పనికార్థములఁబట్టి లాక్షణికులభావములు వీరికి సరిపడమి వింత కాదు; మఱి దానిపై వీరి యాతీర్థ్యమును వింత కావు:

“రసప్రవృత్తికి నకారణజనితస్వాదమే కారణమని మనవారు గ్రహించినట్లు పుష్టముగఁ దోచుట లేదు. మనవా రెంతవఱకును ననస్థాదికమున భావము పరిపక్వము నొంది కుడకు స్థాయిభావముగ పరిణమించునని తెలుపుచున్నారు. మామలేమున, రసము చిత్తపరిపాకము ననుసరించి రసనందర్శనానంతరమున జనించి పర్యాలోచన మనఁడను విభావానుభావాది వివిధావస్థల యనుభూతివలన స్థాయిత్వము నొందుననియే.”

చాలసేపటివఱకు స్థానీవులకాత్వము ఆధికాంతము కాదు. వీరి రసభావనను చెలుపు కొన్నివాక్యములు ఒక్కటిగా కుప్పవోసికొందము: వీరిపరిశీలనము పెక్కుగుఱుముల తెలియవచ్చును.

౧. “రసమునకు వ్యుత్పత్తి ననుసరించి ‘ఆస్వాదింపఁబడునది’యని యర్థము కలుగుచున్నది. స్థూలముగఁ జెప్పిన, రసము మానవహృదయముల నాకర్షించు వస్తు సౌందర్యమే.”

౨. “ప్రకృతియొక్క గాని, మానవశీలితముయొక్క గాని సందర్శనమువలనఁ గనియించు జనియించెను స్థాయిభావమే రస మగుచున్నది.”

౩. “ముఖ్యముగ సూచితమున సర్థ మేమనఁగా కవిమనమునందు వస్తుసందర్శనబలమున జనించు భావోద్రేకమే, భావానుభూతియే రసమని.”

౪. “రసము మొదట తీర్క్కుభావముగ జనించి విభావాదికముల పరామర్శచే కుడకు స్థాయిభావము నొందును.”

౧. “రసము జనించునపుడు స్థాయిభావముగఁ జనించునా? లేక విభావాదికము బలమున స్థాయిభావముగఁ బరిణమించునా? మామతమున రసము మెట్లు మొదట మెఱపుఁ దీవరము లోని నిశితత్వముగల కాంతితో జనింది కవికన్నుల మిఱుమిల్లు గొల్పును. అనఁగా, జనించునపుడే రసము లైశ్వర్యము గలిగియుండి స్థాయిభావ మనందగి యుండును. కాని స్థాయిత్వము మాత్రము చిరానుభూతివలన స్థిరీకరింపఁబడఁదగిన దనుటచే జననము సిద్ధించును, కాని మొట్టమొదట జనించు రసానుభవమున స్థాయిభావమున కుండవలసిన నిశితత్వము పూర్తిగ నుండును.”

౨. “నిశితమున భావతైశ్వర్యము కావ్యమునఁ జరగఁగా నేకతీతిఁ బ్రదర్శించుట దుస్తరమును, దుర్భరమును... మొదటినుండియుఁ జననమునకు చెవిధ్యము లేకుండ నేకస్థాయిని గవి రసమును ప్రదర్శింపఁ బ్రయత్నించిన నది వినుపుఁ గల్గింపక మానదు. ఎల్లప్పుడును ఏకార్థము నూచించు మాటలతో నిండియుండినఁ గాని యేకాగ్రత నూచించు రసభావము ప్రదర్శితము కానేరదు... వినుపును లోతయు జనింపకుండుటకై కవి సాత్వికశృంగారాదిభావములను, విభావానుభావములను దనసితిని బ్రస్తరించి కావ్యమున రసమునకు చెవిధ్యమును నాల్గోపకర్తవ్యమును గల్గింపవలెనని మనలాక్షణికుల యభిప్రాయమై యున్నది.”

౩. “రసమునకు పర్యాయపద మనఁబడు స్థాయి భావము...”

వీరు మనలాక్షణికుల ప్రధానమాత్రము నెనుకరించుట యన్నది వీరి ఆశయము విజయము, పదజాలము మనికలమును మాత్రమే సత్య మగుచున్నది. వారిరాజమాన్యము గారు, అసలు వారిమార్గమే పట్టఁబడఁదగినది కంటెయో లేదునాయి లేదు.

కాని, “రసమునకు కారణము ఆధ్యాత్మికము కాని భౌతికము కాదు” అను ఉత్సాహ మెత్తి రసప్రవేశమునకు మెట్టుకొనిన వీరిఫలితములు రసతత్త్వమునకు వీరివిధేయతను చూపుచు, వీరిమాటల కరిసర

ములకు లాక్షణికుల రసకల్పమును, విమర్శాత్మకముగనే, ప్రస్తరింప వీలు కలెనుపును.

“వస్తుసందర్శనమువలనఁ గవియందు జనియించెడు స్థాయిభావమే రస మగుచున్న”దని, “కవి స్థాయి భావము నలకఱుచుకొనవలె” నని వీరు చెప్పుటలో అర్థము కొంచెము వ్యాఖ్యాత్రయమై ఇచ్చట పరిపడనిదిలే. ఒకానొక స్థాయి, రతి, నాయకానాయకులు ఆశ్రయముగ, ఆలంబముగ (కవిని కాదు ఆశ్రయించినది) మొలకెత్తినది. వారు ఆలంబనవిభావము. అది ఉద్దీపితమై, పరిపుష్టి గాంచి, ఆస్వాద్యంతకు వచ్చిన దిగుచు శృంగారరస మయినది: దాని ఆస్వాద్యంత మనకు—సామాజికులకు, పఠకులకు. కవి యిది యంతయు సృష్టించిన అతాకికప్రతిభాకారి. రససాక్షాత్కార మయినచెమకనే కవి సృష్టికి బూసుకొనుట యన్నది సామ్యభవ మగుచుండ, లాక్షణికుల రసముముగ్ధులు ఆమెదటికి అంటలేదనుటకు వీరు సిద్ధపడుటయం దాశ్చర్యము లేదనుకొందము. రసము మెఱపుఁదీవరది దర్శన మిచ్చుచుండ, విభావానుభావాది క్రమము రసనిష్పత్తికి అవివాధూతము లగుచు ఏ రెట్లు స్వీకరింపఁ గల్గుదును? అనఁగా, లాక్షణికుల రసపాక క్రమము మెఱపుఁదీవదర్శనముకంటె చాలకాలము ఆక్రమించునని యిటు తాత్పర్యము. “కవిమరుగునందు నస్తు సందర్శనబలమున జనించు భావోద్రేకమే, భావానుభూతియే రసము”—అన్న వాక్యమునకు పరిపడియే యుండు నీమెఱపు. కాని దీనిజన్మప్రకారము పరికిరించిన, ఆనస్తువులు, తత్సందర్శనము మన్నననవి విభావాదులుగనే విశేషించినవై లాక్షణికులమాతృసౌందర్య విజ్ఞతను విరజిమ్మును. కవిసృష్టియు తిరుగ నా అనుభవము త్రోవనే, విభావానుభావాదిక్రమమునే, భజించును. “భావ మెప్పుడును జన్మాంతరసంస్కార బలమునఁ గవికి వస్తుసందర్శనముఁ గావించిన నిమేషముననే లబ్ధ మగు” ననుటకు, “రసము జనించునపుడు లైశ్వర్యము గలిగి యుండు” ననుటకు,—రససాక్షాత్కార విభావమునకు—ఉదాహరణముగ ఏ కొసగిన వాల్మీకి కవి చరిత్రము, ‘మానిసాద...’ అన్న ఆద్యపద్య ముచి

పువ్వమానము]

కిందిన కరుణరహితేతముకగ, ఈవిభావాద్విక్రమమునే యాశ్రయించిన దగుట, రససహారాధకులు తమకు కావల సినదే అదిగా వివరించి ప్రసిద్ధమే చేసియున్నారు. అదియే వీరును ఉదాహరించినయొ లాక్షణికులయొడ భేదము చూచుట వారిని పరిగా అర్థముచేసికొనకుండుట చేతనే యని ఒక్కమాటలో నుడివిన చాలదు. రస మనగా చిత్తవికారమనియు దీరకే వ్యాఖ్యానించినది కాదు వీరు.

లాక్షణికుల మతమున, పూర్వరాగవిప్రలంభ కృంగారరసమున వెలయు కామదళాదళకమును వీ రస్వ యించిన విధము వీరిరససంభావనమును కొట్టవచ్చినట్లు చూపును. అస లా దళాదళము రససిద్ధిక్రమమున మెట్లని వీరి అవగాహనము—స్వీయ కల్పనమైనను గాదు. పాత్రముల సంస్కారసంపన్నతనుబట్టి కవి—సంస్కార కాలియగు విద్యార్థికి పాత్రములు త్వరలో ముగియు నట్లు,—ఉచితములగు కొలదియవలయు మాత్రమే కల్పించునట.

“మనపెద్దలకాలమున నిప్పటి భావోదేకమును నిప్పటిరసావేశమును దక్కచగనే యుండెను. ఇప్పటి కాలమునవో యునతీయునకులు అనాచువ్యలుతోలె భావోదేకమున తిత్వనఁ బై కెగయుచుందురు. మా చుటతోడనే రసావేశము ననుభవించు ప్రణయినులు నేటికాలమునఁ జాలమంది గలరు. అట్టిరసస్వాదయు లకుఁ జూచుటయు, భావానుభూతి నొందుటయు, రసపారవశ్యము వందుటయుఁ గూడ నేకక్షణనిత ములే యగును. వారికి మనయాలోచనలకు లుపదే కించిన దళాదళుల యనుభూతి క్రమాంతరముగ లభి యింప నక్కఱలేదు. దళాదళులయంత్యపరిణామ మనఁ దగు రసపారవశ్యమును రససిద్ధియు నేకక్షణముననే లభ్యమగును. అందులకనియే కవి పాత్రములయొక్క శక్తులను, తత్వవృత్తులను, తత్వసంస్కారములను లక్ష్య మున నుంచుకొని దళాదళలలోఁ దగినవానిని ననుభవించు నట్లు చేయఁదగును. సింహమునకు మృగరాజాశీవియు, మల్లేభవాననశక్తియు నేమవస్థాపికమును గ్రహంతర మగు ననుభవించుటచే గలిగెను?.....”

గ్రహంతరము నొకం రసపారవశ్యముఁ గలదుగను!

మనోహరము మాధుర్యమున భావోదేకము నొంది, దేంద్ర యుగ్గరిలిని తీవ్రతయ నెగ్గించుచు వివిధావస్థల నొంది తుదకు రసస్వరూపనుభవించినవారగు గలరు.”

(‘రస’ మనగా చిత్తవికార మయినట్లే ‘పాత్ర’ మనగా తీవి, మామమవ్యక్తి, యన్నమాట. ఇది లాక్షణికుల యర్థమే యని మాత్రము వీరు చెప్పలేదు; కాని అట్లు కాదని వీరికి క్కురించినట్లే మనకు తెలియదు.)

“పూర్వకాలపు బహుయోగులందు భావోదేకము గాని రసపారవశ్యము గాని యేమాత్రము ననుభవింపక గతావగతికము లగు లోకముక్కాదుల ననుసరించి తీవి తముఁ గడపుచు నేయొడిగిండుకులును ననుభవింపక

వికేకము ననుభవించినపై రససిద్ధి బడయఁబడవని లాక్షణికుల మతముగ కాని, జవత్వము పొడవున అవస్థలు పదివఱకు మెలచుచు రససిద్ధి వంతరింపఁగల వని తమ అంగీకారముగ కాని వీరు ఎట్లు వివరింపఁగలిగిరో తెలియదు. (అనగా, మనకు తెలియునులే. ఇట్ల రససిద్ధి యందు వీ రిమిష్యుకొన్న తాత్పర్యము వెక్కు చొట్ల వ్యాఖ్యాతమయి కావవచ్చును.

“రసము స్థాయీభావము నొందినప్పుడు అన్యవిష యములు స్మృతికి రాకుండును. స్థాయీభావముచే నావహింపఁబడిన రసస్వాదయులకు నిజభావవాప్రపం చము దక్క వన్యస్వప్నపంచ ముండదు, సీతారామచంద్రు

పువ్వమానమును పాత్రో స్థలవియు గ్రహింపవలె లకును సాక్ష్యముయమునఁ బ్రపంచము నన్యమును స్మృత చేసికొనుటఁ జాలించునా కెందునగునని మనము విని తిహారే మ్మో అశిశువరుభవావ్యుతై కకవృత్త(సి)గనె బరసకులయిన వారికిఁ దాము గావించుకొనుచున్న స యుండ లేదు?”

పములియించితి యానైబలమున రాత్రియంతయుఁ గడిచి పవనగతి మాడ గోచరింపదయ్యెను గదా! ఆహా! పౌఖ్యానుభూతి యన్న, రసానుభూతి యన్న నిజే యుండవలయుఁ గదా?"

ఇంద్రియజన్యమున పౌఖ్యానుభూతియే వీరిమతమున రసము. భర్మ అర్థ మొక్కములు ఒకటి,—

“రసమునకు మానవసహజ మునకామ మాత్రయము.”

“మానవసహజ మున కామము నేయే పద్ధతుల ప్రకారము రసముగా మార్చి వర్ణించును? శోరికలు రసికులచేతులలో నెట్టిమాడ్కులను, నెట్టియవస్థాపరిణామములను బోంది రసస్వరూపముతో బయల్పడెదలును?”

అని కొన్ని శంకలుగా కామప్రవృత్తి యందును లీడినది. లోకమున రసము ఒకటి, కావ్యమున రసము ఒకటి— రసము రెండువిధములని వీరి అభిప్రాయము. కామమున రసము లేవని యెట్లెట్లు ఫలించునో చెప్పటకు పూనుకొని వీరు శ్రమపడలేదు.

మనలాక్షణికుల రసము వట్టిసాత్త్వికపు మొగము. వారు పాత్ర సామాజికుల కను ‘సాధారణీకృతి’ పై విణవాయించి, ‘కామలోభాది బీజభూతము లగు రజస్తమస్సులచే అస్పృష్టమైనదై బాహ్యవస్తువిముఖతాపాతకమున సత్త్వ మను మనోభర్మము, అలాటిక కావ్యాద్ధ పరీలిసమున ఉద్రేకించి, అనగా రజస్తమస్సులను ఆధిభవించి ఆవిర్భవించి,....బ్రహ్మస్వాదనహోదరమున రసమును అస్వాద్య మొనర్చు’నని వచించియు,

‘పారిమిత్త్యా జ్ఞానికత్వా త్సంతరాంతరయా తథా, అనుకార్యస్య రత్నాదీ తక్ష్పాతో న రసో భవేత్’

అనుచు అనుకార్యులను రామాదుల (పరిమితత్వ, బాక కత్వ, సాంతిరాయత్వములు భజింపక గతి లేని) రత్నాద్యనుభూతికి రసత్వము లేదని వీరిమతమునకు కత్తివాదరగ స్థిరీకరించినారు—‘వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ’ అన్న నాలుకనే.

రసానుభవ మలాటికావ్యాపార మనియు, రసమునకు కారణము ఆధ్యాత్మికము కానిభౌతికము కాదనియు

నుడిచి, వ్యాసవాల్మీక్యాదులను కావ్య నిర్మాతృ, కావ్యకారులకంటె భిన్నముగ కవిబ్రహ్మ లగుదురని ఉత్తమరీతిగాను నిరసించి, రసమును పరిమితత్వ, బాక కత్వ, సాంతిరాయత్వములు భజించు రాజస తామస వ్యాపారనిర్వీశేషతలో ఉద్భవించిన వీరిప్రయత్నము, కవులనిపించుకొనువారు తమచిత్తవికారక్రమము లన్నిటికి గౌరవాతిశయమే పడయవలయు నను మాక్కులు రచింపబోవును.

విషయముఖమున (subjective) కవిత్వయందు, కవి తనఅనుభవమును తిన్నగ వెలుగుదుననవుడు అనుభవమును పట్టిపరజస్తమస్సులు సత్త్వమునకు వోటిచ్చెనాయని ‘చిత్తవికార’పరులు ప్రస్థించుట యందును, అటు అతీంద్రియము కాని చిత్తవికారమే స్థాయియై రసమైనదని వారు తలంపుటయందును వైపరీత్యము లేదు. విషయపరమున (objective) కావ్యమునను కవి వస్తువు వాత్రయించి తనప్రవృత్తిని రగుల్చుకొనుచు, విషయ కావ్యమున వలెనే, అనుభవప్రాభవముల విసర సమభవించుచునే యుండును కాన, రెంటును కవి చిత్తవికారమే రసద్రవ్యమని వారు జండా యెత్తగలరు. వీతావియోగమున రాముఁ డెప్పుకథ చూడనో, చదువనో సామాజికుఁడు, పతిత తపంత తా వలచి వచ్చుట రాముని వలెనే పత్నీవియోగముననే యెడ్చుటకై కాదు. ఈ ఆస్వాదమువందలి భావకచేతస్త్వమే సద్గ్రంథిభావలిత విశిష్టమై కవిపట్ల వర్తించి, రామునిప్రవృత్తియొడ కవి ప్రవృత్తి భిన్నతమ నెఱుఁపుచున్నది—భావకచేతనులే యగు సామాజికుల అవస్థకంటెను విశేషము ప్రదర్శించుచు.

ఎందఱో ఏడ్చువారిలో ఆఫలసవారు కవి అనుకొని, వారియేడుపు విషయకావ్యము అని నిదర్శించినది లక్షణము గారు. కావ్యము వ్రాసినవాడు కవి, కవికర్మ కావ్యము అన్నట్లు—దేనివలన ఆతఁడు కవి అయివాడో (అతని) ఆకృతి కావ్యము. (ఈపేరే ఇంతటితో లేలనది కాదు.) మఱి కావ్య మయిన దానికెల్ల—అద్భిన్నవిషయపరమైనను, విషయపరమైనను—ఒక్కటే లక్షణము మన మాస్వాదింతుము. అనగా,

(భారతీయులకు జీవయాత్రాశయ మంతటను ఒక్కటే.) కాని అందు ఒకరమణీయతను, స్వాదనును, రసమును, చైతన్యమును, — ఇన్నిన్నీ మాటలకు తెనులని ఒక అతి లోక సాక్షాగ్యమును — గుర్తించి కావ్యము కాంతాత్మ్యమున చిహ్నించుకొన్నారని ప్రాచ్యులు.

ఈసందర్భమున, “మస్లిమ్ కవులలోను కొంత మంది ప్రాయికముగ నీతిబోధనఁ గావించిరి... వీరును బ్రాయికముగ నీతిబోధనఁ గావించిరని నిర్ధారించుటకు వీలు లేదు” అని వీరికలమున వ్యాఖ్యాతములు మిగిల్చినది నీతిరసముల సంపూర్ణతయే. “ప్రాయికముగ నీతిబోధనఁ గావించుఁజూచిన పాకకులు మహింప రసభయమునఁ గవులు కావ్యమును రసవత్తరముగను, నీతి భవనించునట్లు గను వ్రాసిరి” అని మఱివది లాక్షణికులయొడ వీరితైత్వమును మాత్రము కదపలేదు. (సుఫీకవులు విజయగ నీతి బోధనే బ్రదుకఁచెలది, నీతి చెప్పిన ప్రజలు విన రను అగతికత్వముననే కవిత్వము వలంబించినమాట, మాటాడక, స్వీకరించిన,) మనజములు నీతి నీతిగా చెప్పినను విన్నారు; అయినను మన కావ్యభ్రాంతిహితులు ‘కాంతా సమ్మితియొనఁదేశయుడే’ అని ‘ఆనన్యపరతంత్రామ్’ అన్నకోటనే పలికి రమణీయార్థ ప్రతిపాదనము చేసిన వారు.

(ధర్మము ధర్మముగా నుపదేశించిన జనులు విన రసభయము లేదు. అట్లుపదేశించుటకు ఎన్నో మార్గము లున్నవి, కావ్యము కాక. కావ్యమునకు ఏమియు పరాధీనత అక్కఱలేదు; కావలసినంత స్వాతంత్ర్యమును లాక్షణికులు ఒప్పుకొన్నారు. అయిన ‘ఉపదేశయుడే’ అని అనన్యప్రేరేతముగ పలికినది వారు కావ్యతత్త్వ మెఱుంగకయని చెప్పరాదు. రస నిర్వహణమున అన్ని ప్రయోజనములు ప్రతిఫలించిపోవునని కాని, ప్రయోజన మొక్కంటికి ఒకకొన్ని పరికరములు తెచ్చి గుచ్చెత్తిన కావ్య మనును — లేకున్న కాదు — అని వారి తాత్పర్యము కాదు.)

సంస్కృతభాషాపరిచయమును, తత్సాహిత్యపరి శిలవమును చాలకయు, తదాధారమున ‘గావించెదగు

వర్తన మంతయు సతిస్వతంత్రముగఁ బ్రదర్శించిన కారణమున ‘అమృతమనునందు పాతలము లైవ’ వీరు, స్వయముగ అనుభవము గల కవియై నుండువు ‘స్పృష్టికిని మానవు నకును గల రహస్యసంబంధమును గుర్తించినవాడే’ రచింపఁడు ‘అను నట్టిభావుకవాక్కులను, విదేశీయసాహిత్య సిద్ధాంతాదుల వినియోగమునను, రవింద్రుఁడు, అరవిందుఁడు, ఆనందకుమారస్వామి మున్నగు భారతీయపండితులకావ్యతత్త్వపరిశీలనముల వ్యాఖ్యానసమన్వయములను ఈవిపులగ్రంథము తనప్రాశస్త్యమును సఱచుకొనుచు న్నది. ఒక్కొక్కచో అప్రశస్తమగు కాఖ్యాచంక్రమణమున్నను, వెక్కుబిడయము లిందు చర్యకు నచ్చి సాహిత్యభావమును అల్లినది. మన కావ్యీదుల అంశలు ఇట ‘మనా’ పడుటకు, ఏపక్షపాతమో, అభిమానమో, చిత్తవికారమో కారణమయి యుండు నను కొన్నను ఐట్టిపరిహాస మయిపోవదు. వీరు స్వయముగ కవి. కవికి ఆగుణము లుండవలసిన వని వీరిఅభిప్రాయము. కాస్త్రములయొడ వీరి తీవ్రతయందును నిజముగ గర్హకంటే ఈ గుణములు ప్రపంచించిన అతితయోక్తిపాలెక్కువ.

వీరు ఉదాహరించుకొన్న స్వకీయకావ్యముల యందు వీరిఆశయములు చిత్రితము లగుచునచ్చిన వనుటకు చాల అవకాశ మున్నది. స్తోకాలంకారతతో సదశముగ, సహజముగ భావములు వ్యక్తి కాంచును. గుణములయొడ వీరికి గల అపజ్ఞ నపజ్ఞచేసి అవి ప్రాణిచోటులు కలవు కాని కొంతవఱకైన వీరి ఆశయము వెఱవేఱకపోలేదు. రస మున్నది లేదు అని చెప్పి రెండు లకు కాని, మన ఆలంకారికులు నిరంతరము నుకవితయందు పసి పట్టిన ఉత్తరైచిత్ర్యము, చమత్కారము, విచ్చిత్తివిశేషము, అన్నది వీరి (అనాటి) రచనయందు చాలతక్కువై, ఎవ్వరో అన్నట్లు, ‘అది గద్యములో చెప్పరాదా?’ అని కొందఱి నోళ్ల కందించుటకు భావమునందలి ‘సామాన్య’తకూడ చేయివైయను. మనఆలంకారికులేయేల, వీరు ఆకాశింప వెనుదీయని వాల్మీకి డంబన్ పండితుఁడు సహా ‘Absolute poetry is the

concrete and artistic expression...' అన్న పుడు 'artistic' అనుపదమున భావించిన అర్థము అదియే.

ఈ ద్రవ్యమే తొలగితేనుండియు మన అలంకార దర్శనమున అస్థిలితముగ వెలియుచు వచ్చివది. దీనికి సమర్థితులైన నామనాదుల ప్రవర్తనములను చావ్యా ముగ అలుకొనుచు సత్త సడలినవారు 'ఆదర్శమునకు వైరశ్యము' తెచ్చియున్నచో, నామనాదులే ఆంగీరస తలను అందించి రని ఈ గ్రంథకర్త లెక్కలు కట్టుటకు ఈ ద్రవ్యమునే వీరు ఉపేక్షించి రవ్వది చాలవఱకు పూర్వీకము. వీరి రస నిరూపణమునను దీర్ఘప్రభావము నిర్మిస్తున్నాడు.

కవితనుగూర్చి తన భావనకు లొంగిన ఆశయములు, సదాచాలు తనకే విశేషమంటే పాశముపడవచ్చుట యన్నది అందజేపట్టును పదానిధము కాదు. మంచి కావ్యము ఆస్వాదింది దానిసౌందర్యమును వ్యాఖ్యానింపగల రచన, అన్నియు ఉత్తమకావ్యములే వ్రాయుదురు కనుకనే వీరికే గలదని చెప్పవచ్చుటలేదు. ఇందలి ఉదాహరణములకు లొంగని వీరి ఆశయములు చిత్రించి మాపగల కావ్యములు తెలుగున లభ్యము లగుచున్నను, అవి యిందు ఆహూతి పొందనందులకు వీరిని నిలఁజెట్టి ప్రశ్నించు నిధికారము మనకు లేదు. అట్లు జరిగియుండిన, ఈ గ్రంథము ప్రయోజనము మఱి కొంత విస్తృత నిర్వహణము కాంచియుండెడిదని యూహితము. రచనా కాలమునకు సిద్ధముగ నుండిన కావ్యములనుండి, భాగత భాగవతాద్రిప్రాచీనగ్రంథములందలివే కాక, అధునికులగు కీ. శే. శ్రీ సురజాడ ఆస్పారాపుగారివి కొన్ని పద్యములు ఇటు ప్రవేశము పొందినమాట మనము గమనించుకొని, పాదుషాలను మించిన బద్ధకమును, అట్టి తేదితరమును దించుకొని యిటీవలివివాద కొన్ని వీరు చొప్పురాదా యనుభిచ్చును అంత ఒత్తిడిచేయకుండుట సమంజసము.

కవనవేత్తృత్వమే కాక గాంధర్వవేత్తృత్వమును వీరి విమర్శకతకు తనకానుక తా నిచ్చినది.

"...గణము మాఁడు మాత్రలకు తక్కువ గాకుండను, అటుమాత్రల కర్కువ గాకుండను నుండును

కావున మాత్రలసంఖ్యను బట్టి ప్రాయశముగ మాఁడు తరగతుల గణము లేర్పడును. అవి యెట్టి వన—రూపక-జంపె-చాపుతాళగణములు. రూపకగణమునకు మాఁడు మాత్ర లుండును. 'చాపు' గణమునకు నాలుగుమాత్ర లుండును. జంపెగణమున కైదుమాత్ర లుండును. 'త్రిపుట' గణము రూపక-చాపుగణముల వరుసగా నున్న నాని యొక్క మాడిక యగును. అనఁగ నేడేమాత్ర లుండును. కాని మొదట రూపకగణమును తరువాత చాపుగణమును నుండవలెను. మాఁడు గురువులు గల మగణము రెండు రూపకగణము లగును "

అని తాళములతో గణములు న్నర్థినారు.

ఒకలఘువు, అనుద్రుతము, ద్రుతము మాడి యేర్పడ్డ జంపె, లఘువు మిశ్రజాతిదై, పడియుత్తరముల కాలము పెట్టుచు, వాడుకయందు (బద్ధకమున పాశకర్మము చూచి) దెబ్బ, ఉసి, రెండుదెబ్బలు, ఉసి-గా, ఆవృత్తము రెండైదులకు విడిగిపడుచుండుటను ఆశ్రయించి వీరు ఆతాళమున కైదత్తురములే భుక్తము కావించి ఆలయ పట్టిన పాట ఉదాహరించిరి. ఒకద్రుతము, ఒకలఘువు చేరి రూపము కట్టిన రూపకము (నకురశ్రము) అఱకు రముల కాలము కలది, రెండుగ తఱుంగఁబడి, (పాశకర్మ పరమున వాడుకపదో ఒప్పునిరీతిని) వీరిచే మాఁడుత్తురములకే నోచుకొని యీ ఉదాహరణము ధరించినది :

"చిన్నచోయె ముద్దుమోము
కన్నులంట నీలు (?) గాఱు
వన్నె తఱిగి వాఁడె మేను
కన్నె యేలనే?"

మాఁడుమాత్రలకు పాఁగు ఒక్కలఘువున ప్రాణము నిల్చుకొను ద్రిశ్రజాతి ఏక యిటు సరిపోవును. కాక, యిటు రూపకమే వేసి చూపించునపుడు అఱకురములు చెల్లడిగ ప్రక్షేపించును. ఆ అఱకురములను మాఁడుత్తురములుగ భావించిన పొరపాటైనను జరిగినది.

చాపువాడ కొంత పంపత్తి కోల్పోయినది.

రూపకమే, చాపు బుజములు తొచి నిలుచుండవలె వన్నె త్రిపుట ఇంకేమి మాటాడగలదు?

కాని వీరు తమ యీస్వతంత్రమైన, సోపజ్ఞమైన సమన్వయమున మన పరిశీలనమునకు చెదరులుపొడ పెట్టినారు: (వెనుకటిమాట లందుకొందము:)

“ఈపద్ధతి ననుసరించియే మనపూర్వ రిట్టి మాత్రప్రధానములగు ఛందోరీతులను రూపకము, జంపె, త్రిపుట, చాపు మొదలగు శేక్రేనే పిలుచుచుండిరి.”

ఈశోగట్టా మనలో ఎందఱకు ప్రాతెనో లెక్క పెట్టవలెను.

“...జంపెనే ద్విపదయని...కొందఱు పిలుచుచున్నారని చెప్పినదానిని బట్టి, వీరు జంపెకు తిదా పారణముగా ఒసగిన,

“పాదవే శోకిలా

పాదవే యింపుగా

ప్రాణము ల్దాయచే

పరవళే మ్ముందఁగా

పాటఁ బాదవ తీయఁగా

శోకిలా

పాటఁ బాదవ తీయఁగా”

అన్న యిట్టిఛందమునే కొందఱు ద్విపద యన్నరు కాబోలు నని మఱి పదములకు పోవలదు మనము.

ఇన్నిన్ని పోలాలుగా కావ్యరహస్యములను పరిశీలించినందులకే వీరిని అభినందించెదము. ఈ మేరలు ఈవిధముగ త్రొక్కుటకు ఈస్వాతంత్ర్యమందలి అతిమాత్రత కారణమని మాత్రము తెలిసికొందము.

కవిగా వలచిన పరిమితులు విమర్శకుఁడుగా నైన వీరు త్యజింపఁగలిగి యుండునో, తక్కిన వరములు చేహారని అనర్థము ఇంతముద్దరంగులలో ఇట్ల ప్రాణి యుండక, యీపరిజ్ఞానములు చాల సాఫల్యము తిని వించి యుండెడిది.

ఒకెల్లో నాటకమున, వివిధవిధములు సర్తంప వచ్చిన హత్యకు ప్రధానపాత్రములు దాదాపు అన్నియు తల లొగ్గఁగా, కాషియో మాత్రము మిగుల గలిగెను. దుండగిఁడగు అయాగో కల్లిపోటును, శేర్పరియగు

మేకప్పియరుకువి కలముపోటును తప్పించుకొన్న కాషియోను శ్రీఅప్పారావుగారు కంఠమాఁడుపారులు చంపిరి. “ఒకెల్లో...కాషియోను జంపి...భార్యను... ఘోరముగ తలదించుటతోఁ జావమోడి చంపె”నట. కాషియో చావలేదు సరిగదా, అతని పొడిచినదైనను అయాగో కాని ఒకెల్లో కాదు. దెడ్డిమోనాను ఒకెల్లో కుత్తుకపిసికి, దుపిరాడనీయక, చంపినాఁడు. Stille అనుధాతువునకు తలదించుటతో చావమోడులు యని ఆంగ్ల సాహిత్యము తరిచిన వీరు తప్పుటర్థము చేసికొన్నారని కంకించుటకంటె ఆక్రియాపదమును గుర్తించి వ్రామునంతటి క్రద్ద వీరు వహింపలేదన్నది సత్యమును. ఈ అశ్రద్ధవలననే కాబోలు, అన్వయదోషములును ఇందు విహారములు సలంపుచుపెచ్చినవి.

“అంతియే కాని వానినిఁ గావ్యమున రసమునకు నీడువచ్చు సభికారినిగా క్వాస్త్రమునకుఁ దానొసఁగితి మేనిఁ ‘జనువిచ్చిన జంకెక్కె’ నను లోకసామ్యము యథార్థమై కావ్యమున రసమునకుఁ బదచ్యుతి సంభవించినను సంభవించును.”

“అంధ్రభాషకు స్వాతంత్ర్యమును బ్రశ్నోకీవనమును గలననియు, నాంధ్రభాషకుఁగల విలక్షణతయే యాంధ్రకవుల కావ్యకల్పనల కారభూతమనియు, నూరక సంస్కృతపద్ధతుల ననుకరించుట బానిసకు సహజమున పారతంత్ర్యమును వెలికి జూపించుటయే యగుం గాది తన్మాత్రమున నాంధ్రభాషకు స్వతస్సిద్ధియగు లేని గౌరవము రాఁజాలదు.”

ఇట్టివి ఒకటిరెండైనవో ఏబాపకు ‘మహాపట్టికల’ లోనో చేరఁగలిగి యుండెడివి.

మఱి, ప్రయోగసామర్థ్యమునందలి లోపమును, అర్థ్యతాపరిమితత్వమును, ఈఅశ్రద్ధతోనో, బద్ధకముతోనో నిశ్చేషముగ భాగింప లేదు. వీరి రసజ్ఞతయేదగౌరవముతో మఱిచిపుష్పజాతము. రసమునుగూర్చి వీరికిగల అపోహములవలని రసికత్వకల్పన వీరినాస్త్రకమున రసజ్ఞతపోషణవునను కిరణములు పఱచినను, దానిమాట వీరి సిద్ధాంతముల కట్టుబడుల ప్రసంగములలో చాలించుకొని.

కావ్యలక్షణవికాసపరామర్శమున విపులతర మగు నవకా
శమునకు వేదియైయుండు ధ్వనిమతము ఒకరకము విసద
లతో నిష్క్రమింపవలసినవచ్చుట వీరిరసమతమధనము
మందు పెద్దలోపముగ గణించుట మాని, తత్త్వవిందు
పులు బాంధవించుటయందు వీరి నేర్పు విలసిల్లకున్నను,
కావ్యభౌందర్యము నాస్వదించుటకు వీరు చూపిన
రసన అల్పము కాక, ప్రపంచమందలి వివిధసాహిత్య

మల పరిచయ పరామర్శము లొసంగుచు, నేటి
ఆంధ్రసారస్వతసంరంభమున సంస్కారభోరణికి ఒక
విధముగ ప్రాతినిధ్యము చూపుచు సంపన్నత విరియు
ఈగ్రంథము ప్రాశస్త్యమునకు వెల్లడుపెట్టువని రచయిత
కును, రచనకును మెప్పు యెల్లట మన తుది కర్తవ్య
ముగ పాటించెము.

ప ర్వ త ము

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

నీకు నేతల్లి పాలిచ్చి సాంకెనోయి,
వజ్రకాయంబు వడిసితి పర్వతేంద్ర?
ఏమహాసాధ్వి యాశీస్సు లిచ్చె నీకుఁ
జన్మతనమందుఁ దగఁ 'జరంజీవ'యనుచు?
నీమనసు రాయినోలెఁ గాన్పించుచున్నఁ
గనికరంబు ప్రవాహముల్ గట్టి పాణు
నాశ్రితములగు నేత్రుడ్రమైన జంతు
పులను గానిమ్ము మనుతుప్రాపును నోనంగి.
సారరత్నైశ్చధులను నుదారవృత్తి
సంతత మొసంగుచుంట యాచకులకెల్ల
నాకసం బంటుచున్నవి యాత్మకీన (?)
కీర్తిశృంగకదంబంబు హితిధరేంద్ర!

అలనుడవు, న్నబ్బుడవు నని పలుకుచుండు
జ్ఞానశూన్యులు; లోకకల్యాణమునకె
యాగతి వహించితని తెలియంగఁజూరు
కాక గగ్గలుడవె లోకములు త్రుటిని?
ఎత్తుకొని గండశిలలను నెత్తిపైని
మోయుదువు కేటవల్, రాజకీయదోష
దూషితుడవైతే? యెల్లపైఁపుదు వలంతి
సత్త్వసంపన్నుడవు టెంతితాలి వగుట.
నిన్నుఁ గని పెంచి పెద్దవానినిగఁ జేసి
నట్టి నీతల్లియుం దండ్ర యిట్టి నీమ
హోన్నతియు, నీప్రతిష్ఠయుఁ గన్నులారఁ
గన్న సెంతిపార్వంబుఁ గాంతు రొక్కొ?

౧

సోమశర్మ ది రాకాసి పట్టు. అతఁ డాపట్టుతో పనునాలుగు విద్యలను సాధించెను. అతఁడు చిన్ననాటి నుండియు 'యతి యనిన ప్రతి' మనియు 'ఎడమనిన తెడ్డ' మనియు అను అలవాటు కలవాఁడు. అతఁ డిప్పుడు తార్కికులకు వాకట్టు. అతని యెదుట తార్కికులకు మాఁగనోము. అతఁ డేకైతిని ప్రాయశ్చిత్తము చేయింపక విడిచిపెట్టలేదు. అవధానుల కతఁడు గండమాలు. స్కార్తము చేయించునారలకు పెద్దపులి.

అతఁడు పలువుర ధక్కలను పనులఁగొట్టించెను. వాదములలో పందెము వయిచి పలువుర తలలు గొరిగించెను. కొందఱ చెంపలు చెప్పలతో వేయించెను.

అతనికి వేదాంత మనిన మంట. కయ్యాల కామయ్య కావున ఆవాచిములలోనికి గూడ దుమికి పెద్దలతో ఓడియు వాకోడియే 70 చె నని చిల్లరరాజుల కిడ నతఁడు లేతసారకాయలు కోయించుండెడివాఁడు.

సోమశర్మకు భవమే సుఖబ్రహ్మము. వాచమే నిర్గుణబ్రహ్మము. యాచనమే భజనము. చాటుపద్యపకవమే సహస్రనామగ్రాణి.

ఒకసందస్యమున అగ్రతాంబూలమునుజీంచి మీ మాంస కలిగెను. ఏండ్లకు చిన్నయయినను కర్మలలో పెద్దయగు నొక బ్రాహ్మణునకు అది లభించెను.

తాంబూలముతో పని లేకయే సోమశర్మ యధర మెర్రబాటెను. మోము చెమరించెను. గొంతుక డెక్కుపట్టెను. అతఁడు లేచి—

'అగ్రతాంబూల మిచ్చిరి రథమువకును
పెండ్లి చేసితి రీరీరి పెంను పనుల—'

* పురాణాంతర్గత మగు ఈకథను కృష్ణరాయలు ఆముక్తమోక్షమునకు కానుక యిచ్చిరి. దానికి ఇది కొంచెము మధ్యలో అనుకరణము.

అని రెండు పాదములు నుట్టి తిట్టి లేచి పోయెను. ఆనాటినుండి సోమశర్మ కగ్రతాంబూలమునెడ నాగ్ర నాము కలిగెను. దానికి యజ్ఞము చేయ పంకల్పించుకొనెను. యాగభిక్షకు బయలుదేఱెను.

అప్పుడు కురుంగుడిలో బ్రహ్మోత్సవము. 'అనట పారాయణము చేసి గవవనేయవచ్చును. వాదభిక్షయను, యాగభిక్షయను చేడి చూటకట్ట వచ్చును' అని యెంచి సోమశర్మ కురుంగుడికి చూటకట్టెను.

౨

కురుంగుడికి దవ్యగా నొకమాంసపులి కలదు. అందు చెప్పరానివాఁ డొకఁడు కలఁడు. చెప్పలు కుట్టుటలో వతఁ డంద చేసెను. మోటుబాసలకు వానిదే యొరవడి. కోటేను వేయుటకు వాఁడు పెట్టివడిపెను. పశువుల కతఁడు బలరాముఁడు.

బ్రాహ్మణుని గనినంత నే కానఁబడనంత దవ్యగా వతఁడు పగుగిన్నెను. దేవశేపు శిఖరము కానిసించినంత నే పొరలంపండెములు పెట్టును. అతఁడు మసిపాఠే ముడిచిన మాణిక్యము.

వానిచెవుల శంఖచక్రాకారము లయిన రెం డిత్తడి కమ్మలు. మెడలో గవడ తులసిపూసల తావళము. మేన పట్టెవర్ధనములు. తలమీఁద తిరుపతిదొంగన్న పొడరక్ష. అపైని మొగలియాకు గొడుగు. బుజమున నూని చీటి తాళములు. చేత గుర్రపు వెంట్రుకలఁ గుట్టిన ఓటికిమ్మెర. అతఁ డీవేదముతో ప్రతిదినమును తలవాలుబామున కురుంగుడికి నల్లి బుర్రులు డించి ప్రాకారమువెంపట మంగళకై శికి రాగముతో భగవంతుని గానము చేయుచుండును.

కోవల తూమునుండి బాబువాటు ముట్టిసిరు
 కూర్చుండి దొకఁ డీయఁగా నరేయి కనుల కద్దుకొని
 నెత్తిని బిల్లుకొని తాపి ప్రసాదము పందిపెట్టువలకు
 కనిపట్టియుండును. వీరప కూర్చుండి డెవఁడేని తనభక్తికి
 మెచ్చి తాను దెచ్చికొనిన ప్రసాదమునందు కొంత యివ
 రాఁగా నరేయి కిష్టైరజాపి దానిపయి నుంపించికొని
 అతనికి మొక్కి సాపడి తాండవ మొనరించును. నిమ్మట
 గ్రామపు వెలిదారిని బడి తన పంచమస్వరము వినిపించి
 కోయిలలచేగూడ ననిపించి తననడిచెను మరలయం
 దును. ఇది యతనికి నిత్యవ్రతము.

స్వామి తిరునాళ్ల మాళ్లన్నియు కోవలముందే
 యుండెను. త్రివరేళిరులగు భక్తు లందఱును ప్రాకారము
 వెలుపటనే మాలదాసగిరిసంగీర్తన మాలకించుచుండిరి.—

ఏదీ? మూడు పాదా
 మూలు భూదా
 న మిచ్చేదా
 నంటి వేదీ?

3

వామనస్వామి వాకిట నున్న మాలని గానమునకు
 సాక్షులుండెనా లేక తన యెట్టెరుటి సభామంటప
 మునఁ గూరుచుండియున్న బ్రాహ్మణుల కాస్త్రార్థ మాల
 కించుచుండెనా?

చోకింద్రంపూడు వీరప పూని కన్ను లజ
 మెచ్చి బాపనసాములకు విసరుచుండెను. పలువురు శిష్యు
 లతో సోమశర్మ సభామంటపమునఁ బ్రవేశించెను. పండి
 తులమీద కన్నులచే నిశిత బాణముల గుప్పి మహారాజ
 సన్నిధానమున కేగి —‘దేవా! ముందు వాదభిక్షయం
 దిదప యాగభిక్షయు దయ చేయునది? అని యతఁ
 డనెను.

రా జోకతూరి కను లెత్తి నమస్కరించి
 ‘అయ్యా! వాదము జరుగుచున్నది; సభాలోనికి దయ
 చేయుఁడు’ అనెను. అనిన వెంటనే సోమశర్మ మడికాలు
 ముందు పెట్టి వాదమున కుత్తెను.

‘భక్తిచే మాలనికిని స్త్రీకినిగూడ ముక్తి గలు
 భము’ అను ప్రసంగ ముప్పు నడచుచుండెను.

సోమశర్మ వెంటనే యిటు లనెను—‘భక్తిచే
 ముక్తియే? ముక్తిపట్టా లేక ఉట్టా? పెద్దపెద్దకుండలాల
 వారికే లేదే, మాలకుఁగూడ పందిపెట్టుచున్నారే?
 భక్తి కల్లు. దానఁ విచ్చి యెత్తును. కర్మతోఁ గూడని
 భక్తి హేయము. కర్మమార్గమే క్రమమార్గము. తోమార్గ
 మున మాలకు ఉత్తరజన్మమున పశు వగును. వీలయిం
 దురా, వానిగోళును గాని వానికుక్కను గాని మనము
 దాపునకు రానిత్తుము గాని వానిని రానీయము గదా!
 వానికన్నఁ బశుజన్మ ముత్తమము. వాఁ జాజన్మము
 నుండి కూర్చుండై క్రమముగా బ్రాహ్మణుండై యజ్ఞము
 చేసి సన్న్యసింపి ముక్తి చెందును. ఇదియే కాస్త్రసిద్ధము.’

‘కర్మ జనున్యును. భక్తి ముఖ్యము. దాని వెనక
 యెడను పక్షపాతము లేదు. అంతరువులు లేవు’ అని
 అవలిదెసనుండి ఖండినము వచ్చెను.

‘మీది చిల్లరకాస్త్రములు. మీరు పాపండులు.
 మాటపడకొందులు. కర్మబాహ్యులు’ అని సోమశర్మ
 చివారిని రాజకండకుఁ బరువడి ‘తా మిప్పును వాదము
 విజయియును! అనెను.

రా జిటు లనెను—‘వామనస్వామి మీ వాదము
 నాలకించుచుండెనా లేక ఆగానము నాలకించుచుం
 డెనా?’

అందఱును కిలకిల నవ్విరి. సోమశర్మ అగ్నిశర్మ
 అయిపోయి—‘ఆ మాలముండకొడుకులకే యిది కోశలు,
 వారినే ఇదటఁ బూజింపుఁడు’ అని మహారాజాను, పండి
 తులను మాలవాడి రుసరుసలాడుచు రివ్వన ప్రాకారము
 వెలుపటికి వచ్చెను.

౪

సోమశర్మ యెట్టెరుట మాలదాసరి. వాని చుట్టును
 మాలయాఁ, దానిచుట్టును సాతాసులగుంపు.

మాలదాసరి భగవంతుని పాడిపాడి 'తకర్పుం తకర్పుం తామరసామ్' అని తాండవింపజొడగెను. వాని గండభలము లానందాశ్రువులతో నడిపి చెక్కిన యింద్ర నీలపుముక్కులా యనునటు లుండెను. వాని పొత్తమునం దలికిపైర రామచిలుకవలె పలుకుచుండెను. అతని తాండవముచే నుండులే నీరయిపోవుచుండెగా భక్తుల నుండెలు కరధనుల యేమంత వింత?

గొండెంత యీసు సోమశర్మకనుల కెగదైయెను. 'ఇది యేమంత పొండిత్యమా? వాదమా? విద్యయా? కళయా? ఈవిద్వియెనురుట చూచుటల కెంతపథ? పిచ్చి (చు) నుంట (టు) లవారి పెండ్లికి గంగిరెద్దుల వారి గానములు! చీచి ఛాండాలుడా! నీకే యిచ్చుల బ్రహ్మశ్రీయు! బయట నేమి గతి? లోపలికి విజయం చేయుము' అని యనెను.

'తకర్పుం తకర్పుం—తామరసామ్?'

'నీతకర్పుం తగులబడ! ఆవరికి చావు!'

మాలదాసరి తాండవమునకును గొంచెము కూలెను. శరీరము ప్రసంగించెను. చూపునొలిచెను. కంఠమున గర్జనక యేర్పడెను. పెంట్లుకలు విటారుగా నిలిచెను అడవిమేత కరిగిన తల్లికి అటు రేగవలె వాసరి 'గోవిందా' అని యాచెను.

అయితప్పుతో ఆలయము మాటు మోగెను. చుట్టు నున్న జన లందఱును 'గోవిందా' యని యాచిరి. వానితో గ్రావమంతయు 'గోవిందా' యయి పోయెను.

'ఛీ ఛాండాలుడా! ఆవరికి పో.'

ఆ సుహృద్ధునిలో ఈ సోమశర్మకీచుద్ధుని విమ వారిరు? సోమశర్మ మఱి చేయునని లేక తిట్టి తిమ్మి చేతికి దొరకిన రాలు తీసి దుప్పి, 'తొలగుడు! తొలగుడు! అని కేకలు వేసెను. జనులు పొయ యిద్దిరి. మాల రెల్లరును కాకులవలె లేచిపోయిరి.

దాసరి యొకఁడీ లేన్మయుండయి నిలువబడి యుండెను. అతని పెదతలమీద నొకర్పాయి విడురుగా

పడెను. బుడ్డున రక్త మెగసెను. దాసరికి తెలియవచ్చెను. పెదతలనాయమును అలచేత చూసివట్టి సాష్టాంగపడి 'అపరాధమును తమింపుడు' అని సోమశర్మను వేడికొని మాలదాసరి మారమారముగా తొలగి పోయెను.

'ఈయేడు సింహాకాశే యేద్యకపోలివా? పూవువలె పోయియుండువే' అని సోమశర్మ చెల్లి పోయెను. అతని పెనుపెనుక నే శిష్యులును కర్మవాదులును వెనుక ముంగులు చూచుకొనుచు నిర్దమించిరి.

౫

ఆవెల్లుట వెల్లుట సోమశర్మ మధుర చెల్లెన చెల్లెన లొలదివార్లకే అతని కలహంక మందఱున కర్ల జ్వరము కలిగించెను. అతని ధనాశ్రయము సముద్ర మొక చెరువు. కాస్తార్థములలో నతని కలు జూచినవ చేలరెచ్చ వివరబడజొచ్చెను. మొండి శిష్యుల దొకఁడ తక్కు దిక్కినవా రందఱును అతనిని వివనాడిరి.

అతఁ డిట్టి కఱపులోగూడ ధైర్యము విడువలేదు. వెలివేయబడినవారిచుట్టును గిరిగి లమ్మగ్రామశ్శత్రుములు పెట్టి వారిపంక్తిని నుడిచి బంగారము గడించెను. భాస్కరాచార్యులలో గూటి కోమటియింద పుణ్యాహములలో దెబ్బలాడి బియ్యము సంపాదించి సందుల కైతెను. గ్రహణములలో జపములు స్నానములు చేసి ఆపుణ్యమును దొరలకు భారదత్తము చేసి ఆర్జించెను. మహాసిద్ధానములకు మహాసిద్ధానములకు అప్పులదానములకు పత్రప మెల్లయు సుత్రగొనియెను బ్రాహ్మణార్థములమీద బ్రాహ్మణార్థము లొసరించెను దర్శనపోటులకు పిలువనినాడు చనవు చేసికొని చెల్లి పిలిపించికొని పితృశ్రేష్ఠము తివరొడగెను. దానిని అభివము కలుగగా పూటపూర్ణ మెరుకులకలపాటుపడెను ఇంతటితో బోక వీనియన్నిటిని తల దన్నిన కుల భారదాన మొకటి గైకొనెను.

ఇటులు కూడఁబెట్టిన పుష్పపునీవియ్యము లన్ని మిగుల దెబ్బతోగూడ కోమటికి వట్టి కచ్చెను. ఇవుడు

తనను విలువైనవారెవరును లేరు. పట్టువలసిన వేడుకానము లన్నియు నయిపోయెను. తొక్కమిచ్చి యజ్ఞశాస్త్ర మొక్కవలయును. పైగా శిష్యుల జోకడు. కావున నతఁ డింటికిఁ జోవసముకట్టి మాదిగవాడకు వెళ్లి చెప్పులు కొని మాత్ర పట్టించి తింగడాకు కట్టి తెచ్చుకొనెను. గడ్డము చేయించుకొని జేసిశ్లయంగడికిఁ జోయి వెల యిచ్చి దరువులమీఁద దరువులతో తల యంటించుకొ నెను. వంటపూడింటి కెప్పటికంటె పెక్కుడుగా పాలు పెనుగునే గూర లంచెను. వక్కలాకులతో అడ పము నించెను. శిష్యుని యజ్ఞము విడిచి వియ్యపుయాట తయారుచేసెను. ఆలికి రంగురంగుల చీరలు కొనెను. పిదప కోమటికి యింటికి వెళ్లి అగ్గరుమీఁద గూరు చుండి తాటాకు పట్టుకొని పెట్టిని డబ్బిమ్మకెను. అతఁడు వడ్డితోఁగూడ వట్టు పోమశర్యముం దిడెను. పోమశర్య ఒకొక్క పడ్డే చదివి వియ్యము మొదలగు ద్రవ్యములకు వెల తిక్కువ కట్టితివనియు, ఇచ్చిన తినులింకను జోగడి వనియు, అనుకొనిన వడ్డి నేటు; ఇప్పుడు చెప్పు వడ్డి వేసనియు అల్లరి చేయఁ దొడఁగెను. కోమటి కాతా తె అచి వియ్యములోనగునాని పద్దులను వెలలును చూపెను. తినులను పోమశర్య వ్రాలును గనఁబడెను. వడ్డియు వ్రాతలతోఁ జూపెను. పోమశర్య 'ఇది యం రియు పుట్టి; బ్రాహ్మణుని ధనము నారింది బాగుప డవు' అనుచు రచ్చ కెక్కినను.

పోమశర్య చెప్పులు కొనుట మొదలుకొని రచ్చ కెక్కుటవఱకుఁ గల ప్రయాణపన్నాహ మంతయు పిల్లగడ్డమునాఁడు కాకిమీసాలవాఁ జోకఁడు కనిపెట్టు చుండెను.

౬

పొరుగువారికుఁ జోవు బాటసారు లందఱును ఒకరికొకరు తోడుగా సక్రమున నుట్టుపెట్టి నిడిరించు చుండిరి. కాకిమీసాలవాఁడుగూడ తా నొకప్రయాణపు సందిని చెప్పి తలక్రిందఁ బెట్టుకొని నిడిరించెను.

వడిరేయి ఆకాకిమీసాలవాఁడు ఊరికిపడి లేచి 'అయ్యో! తెల్ల రొచ్చింది లెగరా లెగూ! అని ప్రక్క

వానిని లేపెను. ఆపిలుపు విని ఒకరి నొకరు లేపుకొనిరి. బాటసారు లందఱును తిండు మాఁడు సుంపులుగా ముందరి వాఁడు వడచిన త్రోవ నడవఁ దొడఁగిరి.

ముందరివాఁడు 'ఇది దారి ఇది దారి' యని వారి నందఱును అడవికిఁ బట్టించెను. ముం దొక వెలయే అందెను. తెరువరు లందఱు దిగిన వెంటనే కాకి మీసాలవాఁ డోకయాల పైచెను.

అప్పుడు అజచేత గీజలు కనఁబడుపాటి వెలు మరు రాఁదొడఁగెను. బాటసారులముందు పెద్దయెలుఁ గుతో అలుఁగొకటి పడెను. బిట్టుబిట్టు మను మోతలతో ఒడివెలనుండి రాలు పడఁదొడఁగెను. పథికు లం దఱును తిరుగుడు పడిపోయిరి. ఇంతలో బేతాళురవలె దొంగలు రావావులవంటి ఆయుధములతో వారి నంద ఱును చుట్ట వయిరి. పొంతులు పిటుగఁ బ్రొక్కుకొని నిరి. కొందఱు తమకడ నున్న ద్రవ్యమును రుప్పలతోఁ బాతయిదిరి. దొంగలు దుడ్దులతో మోచిరి. పట్టుకొనిన పయిబట్టులు చింపుకొని కొందఱు పాటిపోయిరి. కొందఱు—'వాడుబారా! ఇది బేతాళువర్చన శిష్ట దీనిని దాడకుడు. ఇది పోవునో మాకు పక్షు' అని పిప్పి చూసి దానికిఁ గట్టిన వలువల నిచ్చి వేసిరి. కొందఱు 'మీ చెడముగా నుండుడు. అనువారి వంటకుడు. మామూతలో నున్న దెల్లయు నిప్పింగును' అని నిలుపు తోడిచ్చి వెల్లిపోయిరి.

దొంగలు కొందఱు చాటునకుఁ గొంపోయి కోధించిరి. పాదలతోఁ దూతినవారిని ఈఁటెలతోఁ బొడిచి వెలికి లాగిరి. పిగలు విప్పి చూచిరి. చెప్పులయట్టు లను చెప్పునములతో స్రుద్ది పరిశోధించిరి.

కాకిమీసాలవాఁడు నెదకివెదకి వేసారి తుదకు సోమశర్యను పట్టుకొనెను. సోమశర్య శిష్యుని విడిచి పరుగిడఁ దొడఁగెను. కాకిమీసాలవాఁడు వెంటింది సోమశర్య కాలికొంతులకు వంకరకత్తిని బట్టి గుండెను. కొంతులు త్మై సోమశర్య మాలుబడెను. కాకిమీసాల వాఁడు సోమశర్యతోవలి లాగి మొలలోని వరహాల బాలెను విప్పకొని అంటుపొందలవలకును చెవులు

చిట్టకు వడ గోసికొనెను. శోటికని యూరకుండుక సోమశర్మ 'వీరి దొంగముండుకొడుకా! నీది మాపాడు గూరేలే; ఈ దబ్బు నీకుఁ దక్కినపుడు మాచెడువే' అనెను. పాటిపోవుచున్న కాకిమిసాలవాడు వెనుదిరిగి సోమశర్మను కున్నచులోని కెముక మిగులనీయక నలుంగఁబోడిచెను. ఇంతలో చెనుకనుండి వచ్చుబాట సార్లు అలికిడి ఆయెను. కాకిమిసాలవాడును మిగిలిన దొంగలును చీకటిలో పోయి మామనుయిపోయిరి.

చెనుక బాటసార్లు సుంపులో వచ్చుచున్న సోమ శర్మ బావమఱది వధువెక్కికొని వచ్చి చూచి వగచి నీబాల్లుచెట్టి కావడింది సోమశర్మను మోసికొనిపోఁ దొడఁగాను. సోమశర్మకు ప్పుహ తప్పెను. అతని బావ మఱదికి దప్పి పుట్టెను. అంతలో కురుంసుడి దాపున నొకయేఱును పెద్దమట్టియుఁ గానినొచ్చెను. సోమశర్మ ను మట్టికింద దింపి అతనిబావమఱది నీరు త్రావఁ జోయెను.

మట్టివలువచే సోమశర్మకు తెలిచి వచ్చెను. కను తెత్తి చూచెను పెద్దమట్టి. కురుంసుడి చేవశము నుండి ఘంటాధ్వని విసలుచెను. మాలదాసరి గుఱుకువచ్చెను. నీమ్మట నొప్పి పొచ్చెను మగత గ్రమ్మెను. చాపు తెలిచి పుట్టుకొని వచ్చెను. ఆతెలినిలో కాకిమిసాలవాని చెంబు తలయు, పిల్లి గడ్డమును, ప్ర తికాయగ్రుడ్లను, కొంకెత్తి యు లోవను ఘోరకారము కనులకుఁ గట్టివలు లాయెను. అతఁ దాపురించెను.

2

చచ్చినవారి మచ్చటలు చచ్చినవారికే తెలియ వలె. అయినను బ్రతికియున్న వారు ఆముచ్చటలు తెలిసి పోయిరి, తెలుపుచున్నార, తెలువఁగలరు.

ఎఱిగిన సంగతులకంటె వెఱుంగని సంగతులనే ఎక్కువగా తెలుపుటకు కొన్ని డిపోలు ఉన్నవి.—

* అర్చిరాది మార్గము.
† బృహదారణ్యకము ౬-౨-౧౫. కాషీరకము మొ.
‡ బ్రహ్మసూత్ర-౪-౩-౧, ౨, ౩, ౪.
§ ధూమ యాసము.

శోర్తిశ్శాస్త్ర నిష్ఠానులు, మిష్కరిష్టులు, పిరిటిష్టులు శియాసఫీష్టులు, పెద్దదిపోవారు వేదాంతులు.

పాశ్చాత్యవేదాంతులు ఇటు లందురు: మనుజులందఱును చావఁగనే దయ్యము లగుదురు, వారి కేల విద్య కొమ్ములు మొలచును. పాదములు చెనుకకు తిరుగును. త్రికాలజ్ఞానము కలుగును. కల్పారేమువలకును వా రొక కల్పబులోనో నీ డి ఆంజలిన్ హాలులలోనో ఉండురు. వారి కచ్చట స్వాతంత్ర్యము గాని, స్వరాజ్యముగాని, కుదకు పార్లమెంటుగాని కున్న కల్పారేమున భగవంతుఁడు పుణ్యపాపముల నిశా ఆచారాలు విప్పి లెక్క చెప్పును. కొందఱుకు ఎప్పటికిని స్వర్గము. మఱి కొందఱుకు ఎప్పటికిని నరకము. పుణ్యపాపము లన్నిటిని క్రిస్తుమీఁది పాపవయిచి కూర్చున్న వారికి స్వర్గము. తమనే నమ్మకొన్నవారికి నరకము.

మన దేశమువా రిటు లందురు: చచ్చినవారికి మూడు దారులు—౧. చెలుతురు దారి ౨. పొగదారి ౩. చీకటిదారి.

జ్ఞానికి దారి లేదు. 'కున్న కున్నాం గలిపెను' అని శరీరము పోవఁగనే అతఁడు బ్రహ్మయన లయ మనును.

చెలుతురు దారి *—

హిందూదేశమునందు ఆదెవులలో బ్రహ్మోపాసన చేసినవారి కిది దారి. † ఈ చచ్చినవారిని మానసంత్సర - అగ్ని - వాయు-ఆదిత్య-చంద్ర-విద్యుత్ - వరుణ-ఇంద్ర-ప్రజాపతు లను దేవతలు ‡ క్రమముగా నొకరికరువాత నింకొకరు బ్రహ్మలోకమువకుఁ గొంపొవుదురు, అచట వారి యిష్టమే యిష్టము.

పొగ దారి § —

యజ్ఞము చేసినవారికిని, యేద్యమునఁ జచ్చినవారి కిని ఇది దారి. ఇటుఁగులభేదము లేదు. ఈ యెడ పిండువుల ఉదారత క్లాసునీయము. తుదకాగ్యమునకును వారు పుష్కలమొసఁగిరి. కృష్ణరాయలతో పోలి చచ్చిన తుదకలు పుష్కలమున కేఁగి కల్పవృక్షముల కల్లులొప్పైలు దింపి త్రావెరలు. సనకాదుల బొట్లు వాకిరలు. ఆకాశ గంగలో ఇసుకదిగ్నలమీఁద నప్తముఖ లక్ష్మించుచున్న ఇసుకలింగములను ముచ్చెలకాళ్లతోఁ ద్రొక్కిరలు. రంభాదు లెక్కడఁ గానఁబడిన నక్కడఁ బ్రతి కాగిలిం చిరలు. *

ఈపాగదారినిఁ బడి పుష్కలము చేసినవారు పుణ్య మునంతయు ఖర్చు పెట్టుకొని మరల నీ లోకమునకే రవాణా యగుదురు.

చీకటిదారి.—

పావుల కిది దారి. ఈదారినిఁ బడినవారు నరక పట్నము చేరుదురు. నరకము కలదా లేదా యని యొకని నడుగఁ బరిలేదు. పాడు పని చేయఁగనే యది కనఁబడునట! పాడుపనికి మనస్సే ప్రమాదముట! పరియ. నరకలోకపు భూగోళము ఖగోళము మొదలగు వానిని యెఱుఁపుటకు కేవలధర్మములు ఒక గ్రెడ్. కాని అది పాఠే బడిపోయెను. సవాతనధర్మపథివా రయినను, చెఱిపాలల అధికారు లయినను అవ్వుదేబ్ గ్రెడ్ ఒకటి తయారుచేయవలసియున్నది. చెఱిపాలలవారు ఈలోక ముననే నరకలోక మొకటి తయారు చేసియున్నారు. సత్యాగ్రహ మొనరించినఁ బాలును; పోయి చూడ వచ్చును.

ఇందు ఒక పుంత.

ఈచీకటిదారిలో నొకపుంత కలదు. ఈపుంతి కావల కంత లేదు. ఇది బ్లయిండ్ స్ట్రీట్. స్పిరిటిస్టుల కును ఖియాసఫిస్టులకును ఈపుంత కొట్టిన పిండి. ఈ పుంతలోనివారు దయ్యములు, తుదకదయ్యములు, బక్కా దయ్యములు, తెల్ల దయ్యములు, బ్రహ్మగూఢములు.

ఈదయ్యములను అన్ని దేశములవారును అంగీకరించిరి. ఎవఁ జేభావముతోఁ జచ్చునో వాఁ డాభావముతోఁ బట్టు నది గీతాచాగ్య లసిరి. సోమకర్మ కాకి మిసాలవానిని కనులకుఁ గట్టుకొని చచ్చి వచ్చి ఈపుంతలోఁ బడి బొమ్మగాకాని యయి ఆమట్టిమీఁది మకాము చేసియుండెను. బ్రతికిన నాలుగువార్లును అతనికి జగదయలతోడను సంపాదముతోడనే సరిపోయెను. ఇప్పుడు తీతకగనుక నాలుగుపుంశీల ఆడుదయ్యముల కలచి వెలపించి గార్హస్థ్యము గావించుచోనఁగెను.

౫

మలగూడెము మాటు మోగునటులు భజన చేసి వాసరి నిదిరించెను. రెండవజామున కిల్లి యొకటి నుడి పెలోఁ చూటి కోడిని బట్టఁబోయెను. కోడి కొక్కొక్కో కోయెను. కోళ్లన్నయు కొక్కొక్కోకోయని సాను భూతి చూపెను.

వాసరి లేచి నింగివంకఁ జూడెను గాఢాంధ కారము. ఒకచుక్కయఁ గానరాలేదు. వేనుబా మాయె నమఱిని అతఁడు నుడికి బయలుదేసెను.

నింగి ముప్పులచే నిండియుండెను, చీకటి ఓయ నిన మాటుపలుకుదుండెను. చట్టమున నడవిలో మరులు మాతంగి త్రొక్కనేమి తిప్పుదారిని బడెను. పాద లన్నియుఁ దిరిగెను. దిసిరింతలచేఁ గప్పఁబడిన పాడు మాతులలోఁ బడి యెట్టెటులో ఒడ్డునకుఁ త్రాఁకెను. అప్పుడుముప్పుల చే లన్నియుఁ దిరిగెను. ముండ్లు లాగు కొనుచు, పల్లెదకాయలఁ దుడుచుకొనుచు, పూచికలఁ బీఠుకొనుచుఁ బోయిపోయి శుద్ధ కఠఁడు మట్టి కడకుఁ బోవుదారిని జూచి దొరకనే దొరకే నని ఆ దారిని బడెను.

క్రోధి పాతనయిచిన కొబ్బరి నొండములవలె పుర్రెలు పడియుండెను. కంబళ్లవలె పచ్చితోళ్లు ఈ గలు ముసరఁగా కంపల వ్రేలాడుచుండెను. చీకటి కుప్పలవలె వెంట్రుకలు అచటనచట నుట్టులుగాఁ బడి

* అమక్త మాల్యద, ౧. ౨౪.

యందును. ముందుముందులకుఁ జోవగా మక్కలును, నక్కలును క్రుల్లివ ప్రేవులకు పెనంగులునుండెను. దాసరి అది యొక మాదిగనూడె మనుకొనెను. ముందరికి నడచెను.

మక్కలు ముంగార్ల మీద లేచి చెట్టుమీదికి దొంగచూపులు చూచుచు ఎముకలు నోటఁ గఱచుకొని పరుగెత్తుచుండెను. మాంసఖండములు తన్నుకొని పోవు గ్రద్దలు కొమ్మలు తగిలి అఱచుచుండెను. క్రోతులు అరచేతి చేలు దిని రొంగిని చేను లిడికొని అంగలార్చుచుండెను. ఇది యిటు లుండఁగా పెద్దమంట శవఃఖి నింటనే మాయమాయెను.

‘ఎవడో’ ఈచెట్టుమీద నున్నాడు, ఇది కట్టెలు కొట్టుకొను వేళయా కాదు. కావున మీరు మావపుడు కాదు. నీచుకంపు కొట్టుచున్నది. ఏమిటిరాయిది?’ అని దాసరి పరికించెను.

‘నిన్ను చూచితిని లే’ అను మాట విసఁబడెను. పెద్దమంట నుండెను. వెంటనే చిమ్మచీకటి యాయెను. దాసరిముందు నమ్మని చిమ్మ చాయెను. ముందు కొండ యెత్తువాడు, కండకన్నులవాడు, కుండహోకాళ్లవాడు, నూతిబొడ్డువాడు, శనపుకోచివాడు, చెంబుతలవాడు, తేనెకుట్టెగడ్డమువాడు, బూరగాలివాడు, కాకిమీసాలవాడు!

దాసరి చేవునిఁ దలచెను. బ్రహ్మరాక్షసుఁ డొక తావుతన్నెను. దాసరి దుడ్డుకర్రతో నొకపెట్టుపెట్టెను.

ఈచప్పుడు విని లేచి ఆడుదయ్యములు మాకులు సాచి కొమ్మలదివరఁ గూరుచుండెను. బొమ్మరాకాసి దుడ్డుకర్ర విడిచి దాసరి దొక్కలో నొకనెద్దు నుద్దెను. దాసరి తప్పించుకొని ఒకపోటు పొడిచెను. బాచ నదయ్యము మాలని ముక్కుపేకఁజూచెను. దాసరి పిడికిలి పోటులే కోటగా తిరిగెను. లేతాకుడు ప్రేవుచుకు జూడించెను. మాలఁడు దానిని లాగుకొనెను. దయ్యము ముందరి కొఱగను. ఆడుదయ్యము లయ్యయ్య యని యలచెను. మాలఁ డొక తన్ను తన్ని తప్పించుకొని పొడిపోఁ జూచెను.

‘ముండమాఁతులారా! కుండెడు బండెడు మానుచుందురా? మీరు తప్పించుకొని పోచున్నాడె రాచేమే. రండే! అని బూతులు తిట్టుచు బొమ్మ కాసి దాసరిచుట్టు తిరుగఁదొడఁగెను.

‘అడుగనిదే ఆమ్మయి పెట్టరు’ అని పేదనీ చల్లుకొనుచు పెద్దభార్య పోదిదమ్ము దిగెను. ‘పిలువ పేరంటమునకు పోరా’ దని మార్పుంటి’నని చిన్నభార్య లంబాడిదయ్యయు కాబోలు ‘పాసిలి’ ఎముకకత్తితో ప్రేవుల త్రాళ్లతో దిగెను. ‘మీరే కాబోలు మన ప్రియరాండ్రు’ అని బాపించుకొనుచు వెంట్రుకచీరుతో నొకతె, నరముల యొడ్డాఁగముతో నొకతె, కంఠపు కర్రతో నొకతె తిలవల మాగిరి.

మగవానిని పట్టుకొనుటకు ఆడుదయ్యము చాల నేర్పులు. చిన్నదయ్యయు నర మెకటి దాన మీడికి విసఁచెను. మిగిలిన వారు లాగిరి. బ్రహ్మరాక్షసుడు కట్టెదొడఁగెను. దాసరి కాళ్లతోఁ బ్రొక్కుల ఎగురుచు హెంచేకులతోఁ బోనుచును పెనంగులబాచుండఁగా లాగుకొని పోయి బాపనదయ్యయు వాని మట్టికిఁ గట్టివయ్యెను.

౯

‘ఓసి సోమి! కత్తియు కుండయు లే. దోమ రవాగి! పిడకలదాచి పెట్టు. లంబాడివాసిరీ! నీవు పోయివైసి పడుకో.’ అని భ్రరమాయించి బొమ్మరాకాసి దానిని జూచి బుసకాట్టి, ‘ఒకే! నాచెముట దీనిన నిమ్మారక చంపును ననుకొంటివా? నీమెవ నగముకొని వేడి వేడి నెత్తురు త్రాగుదును. అదిగో అటు చూడు. ఆతెటితోపున పుర్రెలబొట్టెలు! ఆకల్లు త్రాగును పండఁగల్గిన నీసూంసఖండములు నీ రంప అందీయఁగా నంచుకొందును’ అనెను.

ఆడుదయ్యము లన్నియు తమతమ పనులకు వెళ్లెను. దాసరి యిటు లనెను: ‘అయ్యో! వేగిరపదలదు. నేను మికంచములోని ముద్దను, నాకీ మేనిమీద అంతగా భ్రాంతి లేదు. ఇది పోవుటే మేలు. ఏల

మర, నీచజన్మముతో నొక ప్రాణికి భుక్తి యిటులు ముక్తి కాదా?'

'ఏమీ? అంత స్వచ్ఛందకేరుడవా? అనునో ఇంక పెనగితి నేల?'

'అయ్యో, మీరనిన దేవతంభును పాడలు. ఇక నామాటయా? దీరక చంపనిమ్ముట పాతక మనరా? కాన పెనగితిని. దీనికి కినుక వలదు.'

'ఏమీ పెద్దమాట లాడుచుంటివే! ఈ చెప్ప!'

'అయ్యో, నేనేమి చెప్పగలను? అయినను ఒక మీత వాడెదను. ప్రాణితియే గాదు. మాధ్యస్థ్యము నకు మాటలాడు చుంటిని. అయ్యో! నీవు నక్కవా, కుక్కవా, పులివా, పుట్రవా? కావుగదా! దేవయోనిని. మీకు మాకంటె పాటవమా యెక్కువ, తెలివియో యెక్కువ. ఇట్టి నీకు భవ్యభక్తి వివేకము లేకునికి పాడియా? ఈ నాకీరము రుచియా కుచియా? ఇదియు హింసెకలభ్యము. హింసవలన యనుభాగ మీకును వచ్చుచే.

'మీకు దేవతలు పోదరులకదా! మీరు వారిచే బాధింపబడుట నేమి కారణము? తానుసాహోరము కాదా? నాకు పలుకరారు గాని చంద్రుని మొదటి కళ అగ్ని క్రోలునలు గాదా! దేవతలకు అమృత మాహోరము. అది సాత్త్వికము. దాన వారు మీకంటె పెక్కింట్లు తీవింతురు. ఇది యంతయు విచారించి మీకు రుచిందినటులు చేయుడు.'

'అట్లే చంపకు. మాకు రూపి చదువులా? "ప్ర భమాం మిత్రే వహ్ని"కదా! ఫరికాని, మాకు దేవతలు సోదరు లని నీవే యంటివి. అగ్ని చంద్రుని మొదటి కళ క్రోలునని నీవే యంటివి. అట్టి అగ్ని తివని వస్తు వున్న దా? ఇకఁ జాలు. ఇది మాకు వృద్ధానుచారములే. సరే కాని చదువులు చాల జదివితివి. చదువులతో ఆశురి యెవఁడు తీర్చుకొనగలఁడు? చదువులలో వాదించి నా మెచ్చు గొనలేవుగాని నాయాఁడలి తీర్చి యీవదివిన మార మంచి రుచిగా నున్నదని మాత్రము మెచ్చు గొనగలవు.'

'అయ్యో! నీవు చర్వణాదేవు. నాకొనమాలు రావు. పైగా నేను మాటాడెను. నీకు మాతాడగలవా? నాపారపాటు లన్నియు మన్నించి నాప్రార్థన మొకటి వివలయును. కురుంగుడి దేవరను గొలుచుట నాకు నిత్యవ్రతము. నేనాకాల మయినవిదప ఈదేహము లేమిది.'

బాధవదయ్యము కొంతయు నవ్వి దాసరి చెక్కిరి గొట్టి యిటు లనెను: 'బరే మోహగాఢిపురా! దారులు కొట్టికొట్టి నిన్ను కాదా దాసరి వైతివి. మంచది కాని, నీవే చెప్ప! నోటిముద్ద నెవఁడు బాణవిమరుచు? తిప్పించుకొని కరీరము నెవఁ డిచ్చును? నేను వదల వియు నీవు పోవియు నిక్కము. ఎందుల కిక రచ్చ? చావునకు సిద్ధపడు!'

'నారాయణనారాయణా! యని చెవులు మూసి కొని దాసరి కన్ను రింతలు చేసికొని ఏకాగ్రవృత్తితో నిటు లనియెను: 'నేను మరల రానిదో నామనస్వామి మీరు బట్టా.'

తీవ్రమగు ఈపలుకుబడి బొమ్మరాకాడిని కదిలించివలెను. కురుంగుడియు వామనస్వామియు మాదా సరియు అంతయు గుఱుకు దిగిలెను. వెంటనే బంధము విప్పెను. దాసరి నమస్కరించి వెళ్లిపోయెను.

నీదప పెద్దభార్య మొదలుకొని చిన్న భార్య వఱకును గల ౮ డేవాన మంతయు వచ్చి ముక్కుమీఁద వ్రేలు వేసికొనెను. వారందఱు గరిసి బంధుబాధుల బిట్టిరి; ఎడపెడ తన్నిరి. 'చేఁ జెక్కినవానిని బాణవిడి చిన విధవవు. ఇక నీభావు నీవు భావు' మని తిట్టి విరా కులు లేకయే నుడిచెమీఁద చెబ్బుకొట్టి లేచిపోయిరి.

సోమి యంత నులుపుగా లేచిపోయినందులకు వానికి సంతోషము కలిగెనుగాని హాసిరికొఱకు కంట తడి పెట్టెను. పిమ్మట చెట్టుమీది కెగిరి యిఱుకు కొమ్మ లలోఁ గూర్చుండి యేదియో యాటించియుండెను. భార్య లందఱును లేచిపోవుటచే నలసికి పైరాగ్యము కలిగియుండినవచ్చును.

౧౦

‘వామనస్వామి! నేను నీకుర్రును, నేను నీ కేసుగను’ అని యనుకొనుచు దాసరి నిండువేగముతో వరుగుడుడి పరులిడెను.

‘నేడు వానిపాట ముక్తి! బాట, వాని పెదవుల మీది మందహాసము భగవంతుని చిద్విలాసము వాని కన్నులు ముక్తి! తెన్నులు, వాని మోము బేవుని గీము, ఇట్టిభక్తితో సతలకు భజన చేసెను.

‘నేటి తాండవమున వాని మేను బంతి, వాని యగుగులు తాళములు, దాసరియే నాడు భజించెను, వామనుడే విసెను, దాసరియే నాడు తాండరించెను, వామనుడే చూచెను.

వామనుని విడిచి దాసరి వెనుదిరిగెను, వానిమోము మడుకలకము, అతడు పారలంఘండము భావరించి లేచెను, భిరము కానిసింఘసంతవజుకు వెనుకవడకతో మ్రొక్కుచు నడచెను, పిదప మనోదేవాలయముననే వామనుని గొలుచుచుఁ బరుగెత్తెను, బాపనదయ్యము వెర్రిపూవులు చూచుచుండఁగా దాసరి ముక్రికిందికిఁ జెనెను.

అటుండు లేండలో తన బట్టతల చుట్టచుటఁ గానిపింపఁగా బ్రహ్మరాక్షసుడు దాసరిముందరికి నడచెను, దాసరి కాగ్గరించుకొని ‘మహానుభావా! వాక్రతము పూర్తిచేయించితివి, నీ చెఱఁ బాసి నన్ను ముక్తి చెఱఱఁ పెట్టితివి, ఎన్నాళ్ల యాఁకలియో పాపము, పారఁచేయుము’ అని యనెను.

రాకాసికన్నులు బాష్పములచే గజలాయెను, కాగ్గరి వదిలించుకొని నూలనిచుట్టు ప్రదక్షిణ మొనరించెను, నోసలు పొదము లంట వ్రాలెను, పర్యాయముగా పాదములు వెల్లివి చాల్చి లేచి, ‘అయ్యా, అలివారుగ మరు ఈప్రతిష్ఠా నీకుఁగాక మొదలకుఁ జెల్లదు’ అని క్షుతించుచుండఁగా దాసరి యిటు లనెను: ‘అయ్యా! బాస నమ్మి యాఁకల నూడియు నోటిముందు ముద్దను జాబ్బుకొనునానిని నే నెన్నఁడును కని వినియుండలేదు, గొప్పదనము నీదా నాదా? బాసల కేషి? నోరికొలది

చేయ నగును, అయ్యా, చాల తడవారే న న్నికొనుము!’

‘ఇక నటు లనవలదు, నరమాంసము చేతనే ఈ బొజ్జ పెరిగెను, నీచెలిమితో వాచక్రము తిరిగెను, వివందిభక్తులు మావంటి పాతకులను తరింపఁజేయునివా మాకు గతి యేమి? వానకు సముద్ర మయినను ఎదా యయినను ఒకటియే కాదా?’

‘అయ్యా! బాసవొప్పున ఈశ్వరము తమదే నే నీయ నమట లేదు, ఈశ్వరుడే సాక్షి.’

‘వలదు వలదు, నాశ్వరము నీవు కొనవలయును అయ్యా! నేను ఘంటాకర్ణునికంటె కుంటరినా? శ్రీకృష్ణుఁ డతనికి శ్రేయ మిడలేదా? భక్తుఁడు భగవంతు కంటె మేలు చేయునందురు, అట్టి మేలు నాకు చేయరాదా? ఒకనికి మేలు చేయుట భగవత్కృప కాదా?’

‘అయ్యబావా! అంతపని నాతరమా? నా బాతరమా?’

‘అహ! నీతరమే,’ అని ఆహమ్మ రాకా దాసరి పెడతలఁ బట్టి చూచి, ‘నాయనా! ని న్నిచ్చు రాతఁ గొట్టితిని’ అని చెప్పుచుండఁగా దాసరి ‘భగవంతుడు నాపాపమున కారిగా ముంకము గొనెనే కావేలు కాదు,’ అని యనఁగా తెల్లబోయి తెలిచి చెప్పకొని బాపనదయ్యము ‘మహాత్ముడా! నీనప నేవొంగచే కొట్టఁబడి వానియాపే తలఁచుచు చచ్చి యిల్లలయితిని, బాలసాగులను పలువురను ఈపొట్టఁ తెల్లకొంటిని, పూర్వజన్మమున బ్రాహ్మణుండను, దం నీయుండను, నేడు నీపాడిన వామనస్థలిఫలమును భాదత్రయ చేయుము, ఇక ఈ నాదేవాము లేన యి చేరును’ అని యనెను.

‘అమ్మా! ఏమో యనుకొంటిని, ఈశ్వరమున బదులు నేటి పాటఫలము కాదు సరికదా ఒక శ్రుతిఁ మేని యీఁ జాలను, ఈశ్వరము లెన్ని వచ్చెను, ఎ పోయెను? ఇది బుడగ, సరికాని, కప్పుర మిచ్చి ఈ కొను ముందువా?’

‘ఓరారా! సగమేని యిమ్ము! మీను మింగి నవో సముద్రమునకుఁ గొంతెయ్యో?’

‘అయ్యా! నీకును నాకును జరిగిన బాస యేమి? ఇప్పుడు నీయమగున నేమి? పాతాళప్రశ్నము లేల? బావిశ్రవ్యంగా చేతాళములు బయలుదేరినవలె! పాపము! ప్రార్థన వోయెను. ఇక నన్ను దినుము! ఓ యమ్మ లారా! కుండ తెండు! కత్తి తెండు! దారియేదీ? నీ తేరీ? ఎవరును లేరే! పోనిండు! నేనే తెచ్చెదను! ఏద నున్నచో కొంతెయ్య తెలుపుడు!’

‘అసంపారము శాంతించెను, శాంతిమ్ పాపమ్. అయ్యా! భక్తులకు దయ వలచా? పూర్ణాచార్యుల వారు సంతకష్టములు రామానుజులకు గీతాచరమార్గము నుపదేశించి అనధికారులకుఁ జెప్పవలదని శాసించిరి. శ్రీ రామానుజులు లోకులయెడ దయ గలిగి రంగని గోపుర మెక్కి యెలుఁగెత్తి చాటిరి. దాస గురువు శోపించెను. శిష్యుఁ డిటు లనెను: “నే నొక్కడనే సరకమునఁ బడుట మేలా? భక్తులందఱకు పరమపదము లభించుట మేలా? అని నాలో నే నాలో దించుకొంటిని. రెండవదియే మే లని నిశ్చయించుకొంటిని. అంతట గోపుర మెక్కి మీరు చాటుటగా నేను చాటితిని” అనెను. గురువు సంతసించెను. నీవు బోగడఁ జెప్పినట్లుగా కలువము

గాని కాయమునఁగాని కల్యాణము కలుగదు. కావున ఈ పాడు రూ పుడిపి నన్ను కృతార్థుని జేయిము. నీ పాటఫలములో పాతికపాలెని ఇమ్ము.’

‘అమ్మా, ఎంతాక!’

‘పోనీ మదిపాట ఫలమేని చాలును. ఇదియును దాయనిచో ఇక లేదుట నున్న’ అని ఆహమ్మరకాని దాసరి పాదములను గట్టిగా లంకించుకొనిను.

‘అయ్యా! నేను దీనిఫల మెలుఁగను. పరమేశ్వ రుని ముఖోల్లాసమే ఫలము. అదియుఁగాక ఆజ్ఞకుఁగాని ఆధ్యమజ్ఞకుఁగాని ఫలపరిగణనము ప్రపన్నుని కేదది? మఱియుకట్టి, ఫలము బంధమునకు ఇక్క. ఫల మింత యనియు అంత యనియు లెక్కచేసి దానిలో ఇంత గొమ్ముమటకు వెలుపు గలుగుచున్నది. భగవంతుఁడే విమ్ము రక్షింయను. ఊహిండు.’

ఈమాటలు దాసరి నోట నుండఁగ నీ దయ్యము తలమీఁద సిలకయు, బుజమున జుండములును, చేత బుడి చెంబును, మేవ బ్రహ్మచర్యపమును పట్టుకొని వచ్చెను. పొగనుండి నిష్క్రవరె రాక్షసజేహము నుండి సోమశర్య వెలువడెను.

గృహ లక్ష్మి

పతి—(గీటుమీదను గూర్చుండి) త్వరగా విస్తరి చేసి రెండు మెరుకులు పెట్టుదు. ఆకలి దహించుకొని పోతున్నది.

పతి—(పంటింటి అద్దగోడచాటుననుండి) వడ్డిస్తున్నాను, ఒక్కనిమిదం ఓసిక పట్టండి.

ప—ఇంకా ఓసికపట్టడమేనా? వేసేవి పద కొంచు.

ప—అవును. కచేసావడిలోనుండి యెన్ని పిలిచినా కదలి రావడం కష్టం. వచ్చినతరువాత ఎంత బతికూరినా కొంచె మెసికపట్టడం అంతకంటే కష్టం.

ప—నీ కంఠకోప మెందుకు? ఆలాగే ఓసిక చేస్తావలే.

ప—ఓసికచేస్తే కొంచెం సంధ్యావందనం తరవాయికూడా తీర్చుకొన్నట్టువుతుందేమో?

ప—సంధ్యావందనకూ లేదు, చట్టుబండలూ లేదు. ఈవేళకు అక్షరాలు వేసుకొంటాను పోగిత్తు. మీ ఆడవాళ్లకోమువ్వగ్య నాగా వస్తే అక్షరాలు వేసుకొంటారు కామా?

ప—అయితే నూ ఆడవాళ్లలో చే-రి-నా రన్నమాట. (అని సగము మ్రొగిన చివరమాటలును, విడియ చందురు వెలుగువంటి పెదవి వాటిని పిన్న వగవును గల మొగమును ఇంకుక చూపించుచు తొంగి చూచును.)

ప—(అద్దము చూచుకొని మీసము సవరించుకొనుచు) చేరినా బాగుండును. కారదాచేమిటాను తెలుకే చెళ్లునును.

ప—అదేమిటి?

ప—నీమున్నది? నున ఊళ్లో సీమగుడ్డ లమ్మ పద్దని, కొనవద్దని బట్టలనుకాణాలవగ్గర ప్రబోధం చేసి

నందుకు పోలేనునా రామెను కట్టుకొని తీసుకొనిపోయి నేరం పెట్టి చూచుమాసాల విశిక్ష చేయించినారు.

ప—అయ్యో పాపము! ఆవిడ బిడ్డలకల్లి కాబోలునే?

ప—కంచె మేకలాను కడుపెను పిల్లలు.

ప—మీ మాటలు చూస్తే నాకు నవ్వు వస్తున్నది, అసమయంలోకూడా. అయితే, పెనిమిటి ఒప్పుకొన్నారా? ఊరుకొన్నారా?

ప—నీ వింకా పెరటితోవనే ఉన్నావు. బహిష్కారపత్రము పంచిపెట్టినందుకు ఆయన తెలుకుచెల్లి అప్పుడే చూచుమాసాలు కావచ్చింది. ఆయన ముందు, ఆవిడ వెనుక—అదొక విధమైన దాంపత్య మున్నట్టు, ఇదొకవిధమైన సహగమనం.

ప—సరిపోయింది మీరు చెప్పినమాట—అయితే పిల్లలో? పిల్లల నెవరి కప్పగించింది?

ప—“మూటా ముల్లె గట్టి ముసిలోళ్లతో నెప్పి” అని పదం పాడినట్టు, ముసలివా ఝన్నురుగా? ఎది పిల్లల నర్తమామల కప్పగించి, చంటిపిల్లను చంకను వేసుకొని, మహాత్మ్య గాంధీకి జే యున్నది.

ప—సావాస మంటే ఆలా గుండవలె. స్త్రీ ఎప్పుడూ సాహసురాలే. కాని యీసాహసం చిత్రంగా ఉన్నది.

ప—నీకోజా కాబోతే కల్లారా చూస్తూ, చెవులారా వింటూ చిత్ర మంటా వేమిటి? ఇప్పుడు మన ప్రజలలో చేకాళిమానం, స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ ప్రబలివాయి. అందుచేతనే స్త్రీలు, పురుషులు, శిశువులు, వృద్ధులు అందరు కలిసి, తమకే కాకుండా నాగరక ప్రపంచానికంతమకూడా, ధర్మవ్యుత్తమని తోచేవదధి నవలంబించి దేశానికి బంధుమిత్రాచనం కలిగించవలసిన విశ్వ ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. అందుచేతనే యెండ కన్నురుగన

గొప్పయింటి స్త్రీలుకూడా, ఈవిధంగా దాపుచెరిగి గొట్టే యాగోసాటి కార్తెలో చెటికి వచ్చి పడరాని వాదలు పడుతున్నారు. ఇప్పుడు స్త్రీలు వెనుకటిలాను తూము కాలువోపుండి తొంగిమాచే యెలుకలలాను, సురక సాహేయము చూచిన తొండలలాను అవరణం, బెరరణం యేమీ లేదు. చేతుసూర వెంకటకవి చెప్పినట్లు “పుత్ర బంధు కట్టారి కత్తియ” లయినారు.

స—అయితేమాత్రం అంగరికి చెల్లుతుందా అం తసాహసం? ఆవిడకే చెల్లింది గాని?

ప—అందుచేత విడల తల్లికి అంతసాహసం చెల్లిలే, తొలివిడతల్లికి చెల్లుతుంది చెల్లేది.

స—ఏమిటి చెల్లేది? మూడుపూటల మూడుకం చాల భోజనం!

ప—అలా గంటా వేమిటి? ఇద్దరుచీర కట్టు కొని అమ్మమ్మ చంక తెట్టుకొని, పొడుగింటికి కేరంలా నికి చెల్లి నావంటే, నీకు చెల్లుతుంది ఏదోకాంత— దిల్లికి ఫిల్లి, పల్లికి పల్లి అన్నట్లు.

స—చాలు, మీవాగోగోలు. ఉదయాస్తమా నాలు, ఇంటిలోనే మునుగుతూ నేలకూ ఉండి వాలో టిదానికి చెల్లే వేమిటి?

ప—ఏమి మువగవమో, ఏమి తేలవమో! యింకా యిప్పటికి చంటు లేలేదు. అష్టవిధానం చేసే కవీశ్వరునిలాగు ఒకమాటు ఇటు, ఒకమాటు అటు చూస్తూ రెల్లికొంగు పట్టుకొన్న పిల్లలాగు అద్దగోడచా టుమండి తొంగి బోయారు లాడుతున్నావు. (వంటిం టిలో చుండుమకు కబ్బము విని) ఏమిటో చుండుమని పిస్తున్నావు. (“వలిసీతాంధ్రవభాసుర ప్రరవికాంతస్యందినీ హారకం, దశమతాక్రరపరంపరత్ పయి పయిక మధ్యాన్నమం చెప్పెనుకొ” అని మెల్లగా చదువును.)

స—ఏమిటో మధ్యాన్న మంటున్నారు. మధ్యా న్నం మీకే చేసుకొన్నారు. ఎంతసేపటికి రాకపోయేటప్పటికి, చేసిన పెసరట్టు చల్లారిపోయింది. పొయినెగ మంచిలే గట్టిపడుతుందిగదా? అందుచేత, ఎందుకైనా

మంచికే, కచేరీకొందన లేని అదివారంగదా, ప్రభువు లేవేకను వస్తూరో అని రుద్దునంటి కొంచె మట్టే ఉంది నాను. అఉంచనం మంచిదే అయింది. ఇప్పుడు దాని తోకే, తావా పెసరట్టు చేసివాను. వడ్డిస్తున్నాను. (అని విస్తరిచేసి నీళ్లు చల్లి పదార్థములు వడ్డించును.)

ప—(భుజించుచు) ప్రభువు లంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. మొక మూడు నూటసాతికయేండ్లదండలు, యుగోపుఖండములో నెపోలియన్ అని ఒకమహాసేను డుండేవాడు. ఆయన మహాయుద్ధపన్నాహంలో నుండి యేవో పూర్వమును నురించి ఆలోచన చేస్తూ అందు లోనే మునిగిఉండడంచేత, భోజనాని కవేళకువచ్చేది తెలిసేది కాదు. అందుచేత భక్తివిశ్వాసాబంబ అతని చంటుకాదు, చేసిన చంటు చల్లారిపోయినప్పుడెల్ల గంట గంటకు తావామాంసం తయారుచేసి ఉంచేవాడు. అందు చేత వాలస్యముగా వచ్చినప్పటికి తనకు ఎప్పుటి కప్పుడే వెచ్చనికమ్మని భోజనం లభించినందుకు ప్రభువు సంతో సింది దానికారణ ముదీసి తెలిసికొని వాని కంతో మెచ్చుకొన్నాడు.

స—అలాగు మెచ్చుకోవడానికి నే నెంతదాన్ని గాని, ఈవేళ మీగుమూడా ఏదైనా యుద్ధమేనా యేమిటి ఆలస్యానికి కారణం? (అని విసవజ్ఞు పుచ్చు కొని నిలువఁబడి విసరుచున్నది.)

ప—మహాపతివ్రతవు! నీనాక్యం అమోఘం— ఆహా! యుద్ధమే కారణం.

స—ఈస్త్రోత్రాల కేమి గాని, యేమియుద్ధమో చెప్పుచును.

ప—ఉదయం ఏనుగంటలకు కాఫీ పుచ్చుకొని, ఆదివారంగదా అని ఒకమాటు సమాజమందిరానికి వెల్లి నాను. ఇంటివద్ద కాలక్షేపం కానివాళ్ళకు, కోర్టులో కేసులు లేనివాళ్ళకు ఈసమాజమందిరం ఒకవిధమైన కేర జాలయం వంటిది.

స—ఈగౌరవమితీరాన అన్నపత్రాల వేసిన పుణ్యాశ్రుతే కెంతపుణ్యమో, అమందిరం కట్టించిన వారికి కూడా అంతపుణ్యం.

ప—ఇంకా ఎక్కువేమో కూడా. ఆసంగతి ఆలా నుండు. మండిరానికి వెళ్లి వాను. వెళ్లి స్వరాజ్యసత్రిక చేత బుచ్చుకొని చదువుకొంటూ ఉండగా, కొందరు స్నేహితులు వానగ్గరకు వచ్చి, “రామా రావు! కాశీ వాడె మండి బిలియర్స్ లో గండపెండేరం వేయదగిన గజఅటకాను—ఒకవేల—ఎచ్చియున్నాడు. నీవు ఆయనతో ఒకచేయి చూచి మనసమాజంపేరు కొంచెం నిలబెట్టవలెను. నీవు తప్ప ప్రస్తుత మిక్కడ ఆయన కిద్దీ మరెవరూ లేరు. లేవారి రావాలి అని గట్టిపట్టు పట్టి చేరిపోమండి నేప మాడ లాగి జబ్బు పట్టుకొని కుర్చీలో మండి వచ్చు, మొగమోపుచుట్టాన్ని భోజనానికి లేప దీసిపట్టు లేవదీసినారు.

ప—(వత్సరు) అంతే గాని అలకపాన్సుపైనుండి పెండ్లికొడుకును లేవదీసిపట్టు కారుగదా—ముఖంలో కత్తి చేత బట్టుకొని?

ప—(వత్సరు) మరికొంచెం చెట్టుపరిచేస్తే ఆలాంధసమాదా జరిగేదే కాని చేయడాని కవకాశ మేదీ? వారంటు బుట్టోరుబాను వాళ్లామట్టుగానే నన్ను బిలియర్స్ లో గదిలోనికి పెట్టుకొని పోయినారు.

ప—అతరవాయి అక్కడ తీరిం చనుకొంటాను—మాడ బడి కొట్టవచ్చేలాను చొక్కాచేసులు పయికగదోసుకొని గడుసుకామలాటి కత్తి ఒకటి చేత బట్టుకొని తయారుగా నిలిచిఉండే ఆపెద్దమునిపివల్ల?

ప—(వత్సరు) ఎవ్వడో ఏసభకు వెళ్లి నవ్వుతో చూచినట్టున్నావు. అచ్చంగా నీవు చెప్పినట్టే ఉన్న ఆయనదైఖి ఆయన పేరుకు తగినట్టుగానే ఉన్నది.

ప—అలాగా? ఎవ రాయన?

ప—క్రిమిత్వతివాది భయంకరం వెంకటవర సింహాచార్యులు గారు.

ప—పేరు మాస్తే పట్టినవ్యాజ్యమెట్లా గలిసించే గొప్ప వోలులాగున్నారు.

ప—అలాగోకూడా అంచెదీసినచెయ్యి. కాని చాలా సరసుడు. గుడ్ మార్నింగ్, అంటే గుడ్

మార్నింగ్, అను కొన్నతర్వాత, దిరువత్సతో ఆయన “ఒకటి అడుదామా?” అన్నాడు. అందుపయినేను “మీరు ఇంగ్లీషుక్లబ్బులో కూడా ఆడి ఆరేలేది అటకాల్లా. మీయెదులు నేను విలువగలవా?” అన్నాను. దాని కాయన పెదవి చిట్టించి “అందులో ఏమున్నదండీ? మన మేమయినా మెప్పులకోసం మెడల్లుకోపం ఆడుకున్నామా? ఉరకే సరదాకే గానీ” అ అన్నాడు. అటయితే సంతోషమే అన్నాను, నేను ఆపయిని అట ఆరంభమైవది. కర్ణార్జునుల వ్యంధ యుద్ధం చూచే దేవతల లాగు—ఇది ఉరకే ఉమాసంకోసం చెప్పుకున్నాను—మాస్తే హితు లందరి రెప్పవాల్చుక కండ్లన్నీ మా అటమీదనే పెట్టుకొ చూస్తూ ఉండగా మా ఉభయలయ ఒక గంట గంన్నర నేపు మా బలాబలాలు చూపించినాము. మొడకొంతసేపటివరకు జయపజయాల అంతరం, అసమాస్తే హుయొక్క అంతరంలాగే కొంచెము హెచ్చుగా ఉండెను. గాని, తరువాత తరువాత క్రమక్రమం అది, పటకా విగించిన దొరపానినడుములాను వచ్చిపోయింది.

ప—(వత్సరు) అట సమ మయిన దిందుల నన్నాయివొక్కులు వొక్కక.

ప—నీ వచ్చుమాలే నా స్నేహితుల నోటిలోనుండి సంతోషవర్షనిగా వచ్చేటప్పటికి నాకు ముచ్చెటలు పోసినాయి. మాడుసోడాకాయలు ఖర్చయాయి.

ప—సోడాకాయలేవా, యింకా యేమయినా కాయలుకూడా ఖర్చయినారా?

ప—ఇంకా—ఏమయినా—కాయలసంగతి అన్నయ్యకు తెలియవలెను. అతడు ప్రస్తుతం వికాపట్నంబస్తీలో ఆబ్కారీ ఉద్యోగస్థుడుగా ఉన్నా కాబట్టి.

ప—ఇప్పుడు మన రాజమహేంద్రవరం కూడా వికాఖపట్నానికి తీసిపోవడం లేదట గానూ?

ప—ఎక్కడిమాట? విశాఖపట్నంలో ఉన్నది సముద్రం, రాజమండ్రిలో మన్నది గోదావరినది. సముద్రానికి నదికి “అంతరం మహాంతరం” అన్నట్లు ఎంతో అంతరం.

స—ఇదా ఈవేళ మీరు చేసినయెడల? ఇంకా యెడలంటే చంద్రంగమేమో అనుకొన్నాను. అక్కడకు వెళ్లి క్రమపడి యెండలో అలసి పులుసుగూరై రాకపోతే, కడుపులో చల్ల కదలకుండా ఇంటిందే గూర్చుండి నాతో ఓమనసుంటి బాడేరామా?

ప—(పక్కన నివృత్తు) ఇంకా నయం, గవ్వలు గచ్చకాయలు ఆడుతున్నావు కావు?

స—అంతే యేమి? మీ రిప్పుడాడిన ఆటలో అంతకంటే విశేష మేమున్నది?

ప—ఉన్నదని కాదు. అంతకంటే విశేషమైన ఆటలు నీతో ఇదివరకే చాలా ఆడి ఉన్నామగదా అని కాని.

స—నీవు గడుగులేనము! ఏమేమడినా లేమిటి?

ప—ఏమీ మాడినానా? ఉండు, కొంచెము జ్ఞాపకము చేసుకొంటాను. (ఎడమచేతితో తల తడచి కొనుచు) పెండ్లాడినాను. పెండ్లిలో బంధులాడినాను. ఇంకా దేవుడు మేలుచేస్తే—ముద్దులాడినాను. ముచ్చట లాడినాను. సరసాలాడినాను. పల్లాలాడినాను.

స—ఇంకా.

ప—ఇంకా, నీకు కోపం రాకపోతే—

స—కోప మెందుకు? చెప్పదలచుకొన్నదేమో చెప్పండి.

ప—అప్పుడప్పుడు చిన్న చిన్న కల్లలు కయ్యలు ఆడినాను.

స—ఎన్ని ఆడినారు! న్యాయవాదులు కల్లలాడుతారా?

ప—అడుతారులే. బంగారిపు పనివాళ్లు టంగపువాళ్లు వేసి అతికినట్టు నిజం నిలబడవంకొసం ఆడుతారులే. ఆకల్లలు వేరు. కాని—

స—ఈకల్లలు?

ప—పెండ్లి చిందులో లడ్డు జలానీ రింటూఉన్నప్పుడు మొగంమొత్తకుండా ఉండడానికి మధ్య మధ్యను నాలుకకు రాచుకొనే పచ్చడి బద్దలనంటివి.

స—మీరు మగవారు—ఎందుకైనా సమర్థులే, ఏమాడినా ఆడుతారు. నీల్లాడుతారు కూడాను.

ప—(పక్కన నవ్వి) అసాధ్యం తెచ్చిపెట్టకు, నీవుజ్ఞానయోను. ఆపనిమాత్రం మావల్లగాదు.

స—కాకేమి? ఈమధ్య ఇక్కడో ఏదేశంలోనో మగవానికడుపున బిడ్డ పుట్టినదని పత్రికల్లో ఉన్నట్టు చెప్పుకొన్నారే?

ప—ఏమో, ఆసంగతి నే నంతగా పాటించలేదు. కాని దీవోత్పత్తిని సరించి చెప్పేకాస్త్రంలో, స్త్రీపురుషభేదం లేని కొన్నిక్రిమికాలు వాటంతట అవే వృద్ధపుతున్నాయని చెబుతారు.

స—అయితే పూర్వము ద్రోణాచార్యుడు తల్లి కడుపున బుట్టలేదని మనపురాణాలలో కూడా ఉన్నదిగదా?

ప—గాలికి బుట్టి పూచికి పెరిగినాడు కాబోలు! అదంతా యుగాంతరవిషయం. మనకు ప్రస్తుతం ఆమలలో ఉన్న విషయం కావలెను.

స—అటయితే, ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్న విషయం భోజనమే. మాటలసందడిని మరచిపోయినారా యేమిటి, మొవ్వంకాయపూరను అంతరిన్న చూపుచూచినారు? కాయలు మన పెరటిలోనే.

ప—పెరటిలో కానినవి, పెండ్లాము వంటచేసి నవన్నీ. ఇంకేమి? “స్వచ్ఛందతః స్వభవతే స్వకృషీయ మన్నం, పశ్చీకరాగ్రపదితం ద్విజభుక్తకేషం” అన్నట్లు కూర మరీ బాగా ఉంటుంది. కొంచెము అన్నము పెట్టి నేయ్యి పెయ్యి, చెబుతాను.

స—(అట్లు చేయును.)

ప—(చెండుస్రక్కలు మందిసిరు త్రాగి పద్దు కొని) పాదారణంగా, ఏకార్యక్రమానికై నా ముందు ఇష్టదేవతా ప్రార్థనం కావలెను. అది యిప్పుటి కై నది.

స—అయితే మీకు పెసరట్టేనా యేమిటి యిష్టదేవత?

ప—పెండ్లాయు కూడాను.

స—అయ్యయ్యో! పెండ్లాయును కూడా పెసరట్టులాగు విరిచి ముక్కలు చేసి నోటిలో వేసుకొని వనులి మింగివేయడమే!

ప—తప్పు తప్పు. దేవతా ప్రసాదములాగు కన్నుల వద్దుకొని పెత్తిమీద లెట్టుకొనే దివ్యపుష్పం వంటిది పెండ్లా ఉంటే.

స—అయితే లోకంలో ప్రతిపురుషుడు ఆలాగు చూస్తూన్నాడా?

ప—యాడకపోతే పెనిమిటి పెసరట్టువుతాడు. పెండ్లామే తన్ను పెడగట్టుకొన్న అనిర్భాగ్యుని బట్టుకొని ముక్కలు ముక్కలుగా విరిచి నోటిలో వేసుకొని వనులి మింగి వేస్తుంది.

స—(నవ్వుచు) మహాశక్తిలాగా?

ప—అవును, మహాశక్తి లాగే. 'కతా శక్తిర్గృహే గృహే' అన్నాడు. కలియుగంలో ఇంటింటి ఒక శక్తి ఉన్నది. ఆ శక్తి నారాధిస్తే గృహలక్ష్మి అవుతుంది. కాని యోకారణంచేతనైనా సరే అసమర్థుడై ఆరాధించ లేకపోతే యనుదేవతే ఆవుతుంది. అందుచేతనే ఎవడో యోముకలు చిట్టంగట్టిన గట్టిమండానా జొక్కడు "పెండ్లామో యనుదేవత" అని గీతావాక్యానికి పాఠాంతరం కల్పించినాడు.

స—ఏమిటాబలు? లోకంలో ఎక్కడా పతి క్రుతలే లేనట్టు చెపుతున్నాడు.

ప—పామాన్యవిషయంగా చెప్పినాను గాని లేకేమి? ఉన్నారు, పగటిచుక్కలలాగు అక్కడక్కడ నూటికి కోటికి పరగపాటుగా. ఇక్కడ నీవే ఉన్నావు గా, వి. యల్. పరీక్షకు నేను చేసిన ఆపు నన్ను పట్టు

కొని పీడిస్తూ ఉంటే, పెండ్లి నాకు పెట్టిన చెండుపెద్ద నగలు తెచ్చి నాచేతిలో పెట్టిన మహాపతివ్రతలు?

స—నావగ లేమిటి? నే నెవరను? నేను మీ దాసమ గానా? మీ సోదరు గానా? నలమహారాజుతో దమయంతి చెప్పినట్లు 'నేను మీధనము'. మీ ధనము మీయిష్టంవచ్చినట్లు చేసికోవచ్చును ఇందులో నేను చేసిన త్యాగ మేమున్నది? ఈ ప్రళంప ఇం కెప్పుడూ చేయకండి, నామాట విని.

ప—చేయను గాని, నిజంగా ఆపుటి కంటే ఇప్పుడే నీరూపం నాకంటే కెక్కువ ఆనందకరంగా కనబడుతున్నది నుమి?

స—ఎందుచేత?

ప—ఆ పాత్రిమాలవీర, ఆ సంపాదకత్వపు నగలు, ఆ పుస్తకాలు ధరించి, విసవకట్ట చేత బట్టుకొని నిలువబడి నాకు నీవు ఉపచారం చేస్తూ ఉంటే, ముని కన్నె చేవంలో అతిథిసత్కారం చేస్తున్న ఆ శకుంతల యొక్క దివ్యమంగళవిగ్రహమే కళ్ళకు కట్టినట్లుగా ఉన్నది.

స—తరుచు నాటకాలకు వెళ్లడంవల్ల మీ ముగ్గును ఒకవిధమైన భ్రాంతి ఆవరించిన ట్టున్నది. అందుచేత మీకంటికి మిమనదుపుయగు మెరుపుదీగలాగు కనిపిస్తున్నది.

ప—పోనీ, నీవు శకుంతల వయినా కాకపోయినా నేను మాత్రం నీసుఖంకొరకు రవ్వంతనేకుదుమ్యంతుడను కాక తప్పుదు.

స—తాను కోరి పెండ్లాడిన పెండ్లాయు లేను చేరవచ్చినప్పుడు చెందనాడిన దొడ్డమహారాజు! ఆయ పోలికమాత్రం తెచ్చుకోకండి మీపుణ్యమాయెను.

ప—లోకు లెప్పుడూ ముందరిగుణంకంటే నాకటి దోషమునే త్వరగా ఎంచుతారు — ఆ దోష బుద్ధిపూర్వకంగా చేసినది కాదని తెలిసికూడా!

స—మోచేయి, నిద్రలో ప్రమాదవశాన్ని తగిన పప్పటికి ప్రక్కపొటుబాధ తప్పదుగా?

ప—నెబాను! లాయరు పెండ్లాములాగే చెప్పి వావు! నబబు, అవును గాని, నే నెప్పుడయినా నిద్రలో ఆలాటి అపచారం చేయలేదుగదా, కొంప తవ్వి?

ప—చేస్తేమాత్రం ఏమి చేస్తాను? కమంతల లాగు సహించుకోవలసినదే — సున్నము తెల్లము పట్టు నేనుకోకుండా.

ప—నీ వయితే సహించుకొంటావు గాని, ఆ మాట విని నేనమాత్రం సహించలేను సుమీ! చాలాను. ఈపాటి కావిసకట్టు క్రిందబెట్టి, అక్కడి ఎదురుగా నీటమీద కూర్చుండు.

ప—ఎందుకు? మీరు పాటక మాడుకుంటే చూడదానికా?

ప—పాటకమా గాదు, బూటకమా గాదు. కడుపులో ఉన్నది చెపుతున్నాను. విను.

ప—చెప్పండి, చేతులు పనిచేస్తాయే చెవులు విసగూడదా యేమిటి? (నిలువబడి విసకట్టుతో విసరు యనే యున్నది.)

ప—ప్రకృతిచేతనే సుమారు మైన వీకరమును ఈవిధంగా కష్టపెట్టుకోవడం చూస్తే నాకు చాలా కష్టంగా ఉన్నది. ఈలాటి వేసవికాలంలో పొయి పెగను బడి ఇన్ని పదార్థాలు తీయరుచేసిన కష్టమే చాలాను. పయిగా విసకట్టు చేత బట్టుకొని నిలువబడి విసరడంకష్టం కూడానా?

ప—రుమ్మంతవేమం బాగానే వినిపిస్తున్నారు. నా కదూ కష్టం లేదు. ఆయాసం లేదు. మీరు సుఖంగా భోజనం చేయండి. కొంచెము ఆరటిపండ్ల పచ్చడి వేకునా?

ప—అక్కరలేదు. చారు పోసుకొంటాను. ఆయితేమ, ఆయాసం లేదంటున్నావు. ప్రాద్దుట కాఫీ పుచ్చుకొన్నావా? ఏమిటి, జవాబు చెప్పక నీళ్లు నమలుకున్నావు? అన్నట్టు ఆదివారంతో కాబోలు. ప్రాద్దుట కాఫీ ఆదివారం. సాయంకాలం భోజనాని కాదివారం. రాత్రి తాంబూలం వగైరా—

ప—ఏమిమాటలు? జాత్తిగా చిన్నతనం వస్తున్నది! (అని పతిభుజమును మెల్లగా విసకట్టుతో తాకును.)

ప—తగిలించి, ఇప్పటికీ బాగా తగిలించి.

ప—ఏమిటి?

ప—హాయిగా చల్లనిగాలి.

ప—ముక్కు నోస్తే నెత్తురు త్రాగే బావకు మనుష్యులు!

ప—అలాగయితేనే ప్రపంచంలో బతకడం. ఈప్రపంచంలో మనుష్యులు అన్నిరకాల అనుభవాలను అమారుగా ఉండవలెను. చూడు, నేను చెప్పే పట్టుకంలో లాకాలేదీలో చదువుకొంటూ ఉన్నప్పుడు ఇంటివద్దగ నుండి వచ్చే మనీఆర్డర్లు ఇష్టంవచ్చినట్టుగా ఖర్చుపెట్టుకొని తింటూ తిరుగుతూ సాయంకాల మధ్యోటప్పటికి నీవకోడ్లమీద చల్లగాలికి సరదాగా వైకొ తోక్కుకొంటూ ఆచక్కను కనబడే సమయానికేవలనే నాను భావించగూడూ మేరలే దనుకొంటూ ఆనందిస్తూ ఉండే వాణ్ణి. అప్పటి అనుభవము అది. ఇంక—

ప—ఇప్పటిది?

ప—పెండ్లాముచేత విసకట్టు దెబ్బలు తివడం, ఆపయి—

ప—(న వ్యాప్తుకోలేక విసకట్టు నోటి కడ్డు పెట్టుకొని) ఆపయి వేమిటి?

ప—ఏమిన్నది? శ్రీకృష్ణమూర్తి కాళ్ళ కేరమే. “అయ్యో! పాపము! విసకట్టు పట్టుకోవడంచేత నీచేతి నీళ్లు ఎంత కందిపోయినవో” అని చూస్తూన్న శ్రీ ఉండి చేతులు పట్టుకోవడం, బతియాలడం, బుజ్జించి చేరదీయడం, బుగ్గ ముద్దు పెట్టుకోవడం, మళ్ళీ ఆనందించడమున్ను, ఈలా సుంటుంది యీ సంసారానుభవాల క్రమం. శ్రీ కైలశిఖరంలాగు మారాని కగవదని యేవో ఒక మఖ ముపేక్షించి దానికోసమై పరుగులెత్తడం, పడడం, లేచి రుమ్ము దులిచుకోవడం, మళ్ళీ పరుగెత్తడం, ఈలాగుంటుంది సంసారయాత్ర అంటే. అంటే గాని, “యేవకో

వస్తారు. తలపుట్టు కడిగి నమ్మిస్తారు. కళ్ల నీర్లు నుడిచి కడుపులో పెట్టుకొంటారు" అని బిక్కమొగం పెట్టుకొని దిక్కులు చూస్తూ నిలవబడి ఉంటే పుణ్యకారం కాస్తా దారిలోనే వెళ్లిపోతుంది. విన్నావా?

స—రిన్నాను. బాగుంది, మీ 'ఆటలో' ఆరటి పండు' వేదాంతం. మీ రీవేదాంతం వ్యాఖ్యాలు పోయిన పార్టీలకు ఉపకేశం చేశారంటే, వాళ్లు చెప్పవల్సిందాకా పోరి యిల్లు ఒట్లు నుల్లచేసుకొన్నా, మనకు గట్టిపడడంచేత భక్తిహర్షం తొక్కి బాగుపడతారు.

ప—(పకాలన నవ్వు) ప్రియమైనట్టు మాటగా చెబుతెట్టినావు! బిక్కపారి మేకో హండ్ ఇయ్యి. (అని తొడవచేయి చాపును.)

స—(నవ్వును) నే నేమీ కొరసానిది గాను మేకోహం డియ్యడానికి. ఇంతకును ఆయచ్చుల పెండ్లి నాకు తీరనే తీరవది. (జెల్లి చారు తెచ్చి వడ్డించును.)

ప—(పుడిపెడు పుచ్చుకొని)- ఓహో! ఏమి చారు! "చారు చారుతరం భౌతి హింస తీరక సముత్తరిం" అని యెవడో నావంటి భోజనప్రియుడు చెప్పిన శ్లోకం జ్ఞాపకం చేస్తున్నది.

స—అత్తయ్య రామేశ్వరం వెళ్లి నవ్వుటిమంచి మీకు బాత్రిగా చిన్నతనం వస్తున్నది నుమండి.

ప—అమాట నేనొప్పుకొను. చిన్నతనం ఇప్పుడు కొత్తగా వచ్చినదా యేమిటి? ఇదివరకే ఉన్నది. అత్తయ్య రామేశ్వరం వెళ్లి నతరువాత నీకు నాకు పెత్తనము వచ్చినది.

స—ఇంటిపెత్తనమా?

ప—అవును. చిన్నతనంలో పెత్తనం.

స—ఈలాటి పెత్తనమా చిన్నతనంలో రావలసి వది?

ప—మరి బకలాటి రైశే, అది బాల పెరుపు లాగు చూడదాని? అందనికారంగా ఉంటుంది. నేను చిన్నప్పుడు స్కూలులో చదువుకొనే బాలలో మా

మాస్టరుగారి కొకరికి—పట్టుమంటే పొతికేండ్లు నిండా లేపుమనా—య్యలుట్టలాగు నెరిసిపోయింది తలంతా. (విధితలపు కొట్టిపట్టు చప్పుడు వివరునను.)

ప—ఎవరో పిలుస్తున్నారు, వారపు పిల్లవాడేమో పాపము! ఈకేర ఎందుచేతనో కాని చచ్చి అన్నానికి రాలేదు.

ప—వాకిటిలో నాకరుపిల్ల యేమి చేస్తున్నది, తలపు తీయక?

స—అమ్మమ్మ నిదురవుచ్చి తానుగూడా నిద్ర పోతున్నది కాబోలు. నేను వెళ్లి తీస్తాను. (వెళ్లి చేతిలో ఉత్తరముతో తిరిగి వచ్చి నింతోమమతో) అత్తయ్యకు మారేండ్లు ఉన్నాయి నుమండి. రామేశ్వరంనుంచి ఆ విష వ్రాసిన ఉత్తర మిదిగో బహుబుట్టాతు తెచ్చి యిచ్చివాడు.

ప—క్షేమంగా ప్రవేశించినరా? ఏదీ వదువు.

స—(చదువును) "శ్రీరస్తు. చిరంజీవికి ఆశీర్వాదములు. మీ మీ ఉదయం రామేశ్వరస్వామికుపవల్ల నుజుంగా రామేశ్వరం ప్రవేశించినాము, నేరున్నావం చేసినాము. ఇక్కడ యింకా రెండుమాడుగోలంటి తీర్థాలన్నీ సేవించి ఆపయిని మధురమీదుగా వారం గోలలో శ్రీరంగం చేరుకున్నాము. మనవైపు ఉన్నట్టు ఇక్కడ యెండలు తీరంగా లేవు. ఇంకా మంచి సహవాసం ఈతరుణం తిప్పితే మళ్లీ దొరకడం యెప్పుడూ గడవ దాటి వెళ్లి నదాన్ని గాకపోవడంచేత యేమిటో వెట్టిపడి యీలాటి కేవలికాలంలో యిల్లు విడిచి పిల్లలను విడిచి యాత్రకంటూ తెలుదేరివాను నాప్రాణాలన్నీ మీమీదనే ఉన్నాయి. మీ రిద్దరూ చిన్నవాళ్లే—పయిగా వీత చంటివిడతల్లి. ఎప్పుడూ నన్ను విడిచి ఉన్నవాళ్లు కారు. గనుక యిల్లు జాగ్రత్తగా చూచుకోవలెను. గానుపుగోలలో చంటిపిల్లన బహు జాగ్రత్తగా చూడవలెను. నీవు నీవిహలకు నాక కాలకు బళ్లక నీకటి పడకుండా ఇల్లు చేరుకోవలెను. ఈవిధిమాట బాగా వినుండి

ప—నింటున్నాను పయిని చదువు.

ప—“నేను నెలలోపులో యింటికి వస్తున్నాను. మీశ్రేయసమాచారం తిరిచివాపర్తి కాలేజీలో నీన్నేహి తునిపేర జంటపే ఉత్తరం వ్రాసి తెలిపితే వాకు తెలుస్తుంది. కొంత మనసు కుదుటబడుతుంది. మళ్ళీ శ్రీరంగం గంపంచే వ్రాస్తాను.—మహాలక్ష్మి.”

ప—ఇది సంతోషవార్త. బాగా ఉంది. నెలలోపా? సరే, తిరిగి అమ్మడి అన్నప్రాశనకు ఇల్లు చేరుకొంటుం చన్నమాట.

ప—అవును. చిల్లని సంతోషవార్త విన్నాడు కాబట్టి కడుపు చల్లగా పెరుగు అన్నం తినండి, పనస తోనలు వేసుకొని. (రెండును వడ్డించును.)

ప—పనసతోన లెక్కడిది?

ప—నల్లద్రవురంపార్టీ పంపినాడని నుమాస్తా గారు చెప్పినారు.

ప—ఈ నెలవుడినాలలో మనకు మామిడిపండ్లు పనసపండ్లే కడుపునిండి ఫీజు, అయితే కొంచెం బైశాఖ పూజ చేసినావా?

ప—నుమాస్తాగారికి ఒక పాళేపు పెద్దచెక్క పంపినాను. ప్రక్కయింటివారికి పదితొనలు, నాకర్జిద్దరికి చెరినాలుగు, తరంగాలు పాడే యాయావర బ్రాహ్మడికి ఒక అయిదు ఇచ్చినాను.

ప—తరంగాల బ్రాహ్మడికి అయిదుపనసతోనలే యేమిటి, “గాయత్రి వనమాలీ—అతిమధురం మధురం-గాయత్రి వనమాలీ” అని పాడినాడంటే నీ వాయనకు నిలుపు కోపే యిస్తావు!

ప—ఏమి యిచ్చినా ఆవుగ్గ మంతా మీదే.

ప—అవును, నీవుగృహాలక్ష్మివికావడంచేతనాదే.

అమృత పాత్ర

పురాణం కుమారరామవళాస్త్రుగారు, బి. ఏ.

ఆప్రశాంతనిశ్చార్థమం దచట నేను
ఒకడడనే అటొత్తిగిలి పండుకొనినాను
కలతనిద్రలో తీయనికలలు గనుచు.
మెల్లగా నీవు వచ్చి నీమృదుకరముల
నాభంజము తట్టి మేల్కొల్పినావు; నీత
నూలత ఒకింత వంగి నీవాలుజడయె
నాగళము కౌగిలించుకొన్నది, శుభాంగి!
పెదవిమాటున దాఁగొని మధురభావ
మేదియో అయల్పడక, మరింతమధుర
మై, నయనయుగళముకాంతిమంత మయ్యె.

ఎవరు? అప్పరఃకన్యవా! ఈహతాశు
దరికి రానేల స్వర్గసాధంబు విడిచి.
అమృత మొసఁగిపో వచ్చినావా? తమోవి
లీన చేహుండ నగుచు నిద్రించునాకు;
ఐనచో పాత్ర పెదవుల కందనిమ్ము,
ఒక్కచుక్కైన బలికిపోకుండ తెమ్ము.
అమలస్వర్గీయసాధభాగముల నేవ
నాంతనీమల సంహరివోదఁచో, అ
టకె ననుంగూడఁ గొనిపోవటవె, అమర్త్య
నీమ కర్పణండ్ల ద్వత్సాధానేచనమున.

పిట్ట కథలు.

గుడ్డాడిసాము

శర

ఒకపూల్లో ఒక సెట్టి వుండేవాడు. అతడు చాలా బీదవాడు. ఆముదం అమ్ముకొని వర్తకం చేస్తూవుండేవాడు. దాంతోనే జీవనం. పిత్రార్జితం నున్న. ఒకరోజున ఆముదం పీపా తీసికో వెతుతున్నాడు, ఎద్దుమీదవేసి, ఆముదం కొనుక్కొనడామని. గోదావరిగట్టు వెంటజే వెతుతున్నాడు. “గుడ్డాడిసాము ఏట పడి పోయింది” అని వినిపడుతోంది. వంగిచూసాడు. ఒక గంగాళం కనపడింది. దాన్నిండా కాసులు వున్నాయి. వాటి నన్నిట్నీ పీపాలో పోసు కొన్నాడు. వెనక్కి చారి పట్టాడు.

చీకటిపడేప్పటికి ఒకపూరుచేరుకొన్నాడు. ఆపూరి సెట్టింట్లో బస. పాపం ఆ సెట్టికూడా చాలాబీదవాడే. “ఆపీపా యేమిటి” అని ప్రశ్నించాడు, భోజనాలయూక నలుగురు పెద్ద మనుష్యులతో మాట్లాడుతున్న సమయాన్న. “ఆముదంపీపా” అని సమాధానం చెప్పాడు. వడుకోమని ఒక వసారా చూపెట్టాడు సెట్టి. లోకాభిరామామాయణమంతా అయూక పీపా ఆ వసారాలో పెట్టుకొని దాన్నే తలచుకొంటూ నిద్రపోయాడు.

ఆ రాత్రే బసయిచ్చిన సెట్టిభార్య నీల్లాడింది. ఇంట్లో ఆముదం లేదు. ఆముదం పీపా సంగతి జ్ఞాపకంవచ్చి దానిదగ్గరకు వెళ్లి మూత తీసాడు. దాన్నిండా మొహిరీలే. వాట్నీ ఇంట్లోకి జారేశాడు. ఒక మొహిరీపెట్టి ఆముదం కొని పీపానిండా పోశాడు, చడిచప్పుడు కాకుండా.

తెల్లారాక మన సెట్టి లేచి ప్రయాణ మయ్యాడు, పురుడు వచ్చినసంగతి తెలిసి కొని, ఇంటివాళ్లకి యిబ్బంది అవుతుందేమో అని. పీపా యెత్తాడు. తేలికగా వుంది. మూత తెరిచాడు. రాత్రి జరిగిన సంగతులన్నీ తెలిసి కొన్నాడు. దాన్ని బట్టి నలుగుర్లోనూ ‘ఆముదంపీపా’ అని చెప్పాడు. మెదల్చానికి వీలులేదు. పీపా ఎద్దుమీద పెట్టాడు. “పిల్లా పిల్లాడా” అని ప్రశ్నించాడు సెట్టిని. “గుడ్డివాడు” అని సమాధానం చెప్పాడు సెట్టి. “గుడ్డివాడిసాము చేర వేశాముకదా” అనుకుంటూ మన వర్తకుడు యింటిదారి పట్టాడు.

వంకాయ

టి. వి. కనకవల్లి గారు

పూర్వ మొక సవాలుగా రుండిరి. వారి వద్ద నొక బ్రాహ్మణుడు మంత్రిగా నుండెను. ఇట్లుండ కొంతకాలమునకు మంత్రిగారి కొమార్తె వివాహము వచ్చెను. ఆ సందర్భములో సవాలుగారికిని ఇతరపెద్దమనుష్యులకును విందుజేయ దలచి, మంత్రిగారు వారి సందర నాహ్వానించెను. విందునకై అనేకభక్ష్యములు తయారుచేయబడినవి. వీనితోకూడ నూనెవంకాయను గూడ మంత్రిగారు తయారు చేయించిరి. సవాలుగారుకాని యాతనివజీర్లుగాని యెప్పుడును నూనె వంకాయను తినియెరుగరు గదా, వంకాయపై ననుచూచియెరుగరు. నూనెవంకాయ రుచికి నాశ్చర్యపడుచు సవాలుగారును అతని యనుచరులును ఇతరపదార్థములను తినుటనుంచి, దానినే తినదొడగరి. ఇంతలో సవాలుగారు తన సమీపమున నిలిచియున్న మంత్రినిజూచి 'యిది రేమేమిపదార్థ'మని ప్రశ్నించిరి. అతడు, 'ఇది నూనెతో వక్ష్యముజేసిన వంకాయ' అని విన్నవించెను. తక్షణమే సవాలుగారు 'ఒక వంకాయను తెచ్చి చూపు' మనిరి. మంత్రి ఒక పెద్దవంకాయను తెప్పించి వారి కిచ్చిరి. ఆ వంకాయను చేతబట్టుకొని సవాలుగారు త్రిప్పి త్రిప్పి చూడసాగిరి. కొంతతడ విట్లుచూచి సవాలుగారు, "వహవ్వా! వహవ్వా! దీనితో సమానమైన వస్తు వీచందమునందు లేనే లేదు. కావుననే దీనిశిరమున 'అల్లా' కిరీటము

నొకటి నిర్మించియున్నాడు" అని పొగడసాగెను. ప్రక్కనున్న వజీర్లును "అచ్చా అచ్చా" యనుచు గడ్డముల వవరించుకొనిరి. విందు పూర్తయయ్యెను. ఆదినమునుండి సవాలుగారు వంకాయనుతప్ప ఇంకొకపదార్థమును తినగూడదని తన యాస్థానములోనివారికేకాక, ప్రజలకునుగూడ గట్టియుత్తరువు చేసెను. కొన్ని దినములకే డొరిలోని తోటలన్నియు వంకాయ తోటలుగామారెను. ఎక్కడచూచినను వంకాయలే! ఎవ్వరియింటజూచినను నిత్యము వంకాయకూరయే! కొంతకాలమునకు వంకాయలు కాయుకాలము గడచిపోయెను. ఒక వంకాయ కూడ దొరకనట్టిపిత్తి వచ్చెను. సవాలుగారు కోపము వచ్చునేమోయని ముండ్లవంకాయలను దెచ్చి వండిపెట్టుచుండిరి. ఒకానొకనాడు వంటవారి పరాకువలన కూరతోడ ముల్లూకటి చేరియుండి సవాలుగారి గొంతులో గ్రుచ్చుకొనెను. సవాలుగారికి వంకాయపై మహా ఆగ్రహము కలిగెను. తక్షణమే వజీర్లసందరను పిలిపించెను. వారందరు వచ్చినతోడనే సవాలుగారు వారితో వృత్తాంతమంతయు జెప్పి ఆదినము మొదలుకొని యెవ్వరుగాని వంకాయకూరను తినగూడదని గట్టిగా నొక్కిచెప్పెను. ఈమార్పునకు కారణము దెలియక చకితులైన వజీర్లనుజూచి సవాలుగారు "యీ వంకాయవంటి హల్కావస్తువు లోకములో లేనేలేదు. కావుననే దీని శిరమునందు 'అల్లా'

దా తి న్నయము

చిత్రకారుడు: చేపూరు సింహాచలయ్యగారు, పల్నాటిమి.సి.

ఒక గూటమును కొట్టియున్నాడు" అని పలికెను. వజీర్లందఱునుగూడ "అచ్చా! అచ్చా!" యని యేకగ్రీవముగా తమ సమ్మతిని తెలిపిరి. తన ప్రజలలో యెవ్వరుగాని వంకాయను స్మరింప

వైన స్మరింపకూడదని నవాబుగారు శాసించిరి. మరల కొలదిదిసములలో వంకాయతోటలన్నియు నేలచదరమయ్యెను. వెదకిచూచినను వంకాయ మొక్కగూడ దొరకదు.

కోమటియుక్తి కోటిసేయు

(శ్రీ) కమలానాథ రాయగారు

అసగా, అసగా ఒక ఊరిలో ఒక కోమటి ఉండేవాడు. అతనికి భార్యతప్ప ఏవిధమైన సంతానముగాని, బంధువులుగాని లేరు. ఆ కోమటియొక్క, వ్యాపారము బెగుగా సాగుట చేత చాల ధనమును ఆర్జించెను. ఆ ఊరు నందు ఉండు ఒక దొంగ కోమటిసనమును దొంగలించ ప్రయత్నించుచుండెను. ఇట్లుండ వాడొకనాడు కోమటిదంపతులకు తెలియకుండా పెదలకడనే వారింట జొరబడి, అటకు పైని దాగుకొనెను. కోమటిదంపతులు ఇద్దరు రాత్రిభోజనముచేసి దొంగదాగుకొనిన అటకు క్రిందనే సంచుకొనిరి. కొంతసేపటికి భార్య భర్తలు పండుకొనిలో లేచో యని దొంగ అటకుపైనుండి తొంగిచూచెను. ఆ సమయమున కోమటి దొంగను చూచెను. కోమటి తన్ను గాంచలేదని నిర్భయముగా దొంగ అటకుపైసనే కూర్చుడియుండెను. దొంగ, దొంగ యని కేకలు వేసినయెడల దొంగ అటకుపైనుండి దిగివచ్చి తమ కేమి హాని చేయునో యని తలచి కోమటి ఒక యుక్తిని పన్నెను. అదేమనగా భార్యను లేపి "నీకు

మగబిడ్డ పుట్టిన ఇవ్వమా లేక ఆడుబిడ్డ పుట్టిన ఇవ్వమా" అని అడిగెను. "నాకు ఆడుబిడ్డ పుట్టిననే మంచిది" అని భార్య బదులు చెప్పెను. అది విని "నాకు మగశిశువు జనన మొందుటే ఇవ్వము. కుట్టవాడు పుట్టిన యెడల వానికి 'అప్పడు' అని నామకరణము చేసి, విద్యసంపత్సరములు వచ్చిన వెంటనే అక్షరాభ్యాసము చేయించి బడికి బంపుదును. వాడు పెద్దచదువు చదివి గొప్ప ఉద్యోగము చేసి మనలను పోషించును. వాడు బడినుండి వచ్చుట ఆలస్య మైనయెడల అరుగుపైని నిలచి 'అప్పహా', 'అప్పహా, అని కేకలువేసి పిలువ" వని కోమటి గట్టిగా అరచుచుండెను. ఆ కేకలు విని వాని పొరుగున నున్న 'అప్పడు' అనువాడు లేచివచ్చి రలుపు తట్టుచు "ఇంతరాత్రివేళ నన్ను ఎందులకు పిలచితి" వని అడిగెను. "నిన్ను నేను పిలువ లే" దని కోమటియు, "నన్ను పిలచియు లే దనుచున్నా నే" మని అప్పడును తగువు లాక్ష మొదలిడిరి. ఆ తగువును విని ఇరుగు పొరుగువారు లేచివచ్చి అచ్చట మూగి 'యే

మే' మని అడగగా కోమటి ఇట్లు చెప్పెను :
 “నాకు మగశిశువు పుట్టినయెడల ‘అప్పడు’
 అని పేరుపెట్టి వానిని బడిలో వేసేదనవియు
 నాడు బడినుండి వచ్చుట అలస్యమైన యెడల
 అరుగుపై నిలచి ‘అప్పడూ’ ‘అప్పడూ’ అని
 పిలచెదననియు నాభార్యతో చెప్పచుంటిని;
 కాని ఈయనను పిలువలేదు. నా భార్య నా
 మాట చెప్పనని మీరు భావించినయెడల

అటకుపైనుండు పెద్దమమయ్యని అనుగు”
 డనెను. వచ్చినవా రందరును ‘అటకుపైని
 యెవరున్నారు’ అని ఆశ్చర్యమును తెంది
 అటకు ఎక్కి పైనుండువానిని ఇట్టుకొని
 దొంగగా తెలిసికొని వానిని రాజధటుల
 కప్పగించిరి.

కథ కంటికి; మనం ఇంటికి.

వై రా గ్యం

పో. సి. రా. ఆచార్యులుగారు

ఒకపూజలో ఒక కాపురముంబు ఉండేది. అ
 యింట్లో ఆంధరు వైరాగానికి పేరుపోయినవాడు. ఒక
 నాడు త్రిమూర్తులు వాళ్లవైరాగానిని ‘పక్షింకామని
 ఆశ్రానికి వచ్చారు. వాళ్లపాలంలో బ్రహ్మదేవుడు ఒక
 పుట్టు అయినాడు; శివుడు వాసుదామ అయి అందులో
 చేరుకున్నాడు; విష్ణువు మునిబాప డయి ఆవర్గర
 నిలుచుకున్నాడు.

తండ్రికొడుకు రీతిని తెల్లవారే లేచి నాగస్థలకట్టు
 కొని పోయి ఆపాలంలో దున్నుతూ పుట్టువర్గరి గాగానే
 పుట్టులోఉన్న పాము బయటికివచ్చి కొడుకును కాటుచే
 సింది. నిలుపునా కింపవడి ప్రాణాలు విడిచినాడు, వాడు.
 జెనక మచకతో వచ్చినతండ్రి చచ్చిపోవేపున్న కొడుకును
 బాది కాస్తపట్టి యాక్కి ఆవలపోవేసి దున్నుకుంటూ
 పోయినాడు. ఆక్కడున్న మునిబాపడు వాడివర్గరకు
 నచ్చి ‘అయ్యా, చేరికందినకొడుకే! అందులో ఏక
 పుత్రవిషయం; పామునాక పడి చచ్చెనే! నీకీవయసులో
 ఎంతదుఃఖము ప్రాప్తించిందోయి!’ అని పీడార్థు
 మాటలు చెప్పినాడు. వాడు ఆయనను చూచి చిరునవ్వు
 వచ్చి, “వైరితండ్రి, నీనికి విచార మెందుకు మనకు?

‘ముగామబంగూ పేద పను పత్ని సుతాలయా,
 ముగమయే క్షయం యాంతి కా శత్ర పరివేదనా’

అని చెప్పలేదా పెద్దలు? ముగా పున్నులేవరకు బతికి
 వుండి, తీరగానే తపకోపము తాను పోయినాడు వాడు.
 ఈమాత్రానికి దింత ఎందుకు? అని దున్నుకుంటూ వుండి
 నాడు.

‘నీటితో లాభం లే’ దనుకొని ముసలాయన వాని
 పెండ్లామువర్గరికి పోయి బాని పుట్టేట్టుగా కొడుకు
 చావును వినిపించినాడు.

అది విని ఆపె ఒక నిట్టూర్పు విడిచి, “ఏమో
 వాయనా, ఇది చూయలోకం.

‘అనేకశతభాండాని భాంధకారః కళోతి వై,
 శిష్నభాండాః పరిత్యజ్య, కా శత్ర పరివేదనా’

అవడం నీవు వివలేదా? అయ్యా, కుమ్మరవాడు పసిరి
 పోయిన కుండలను పారవేయగా అని నుంటిలో కలిసి
 పోతున్నది కదా! ఇదిమాడ అంటే కామా! నీని
 కెందుకు విచారము? అనిచెప్పి తల్లి ఏదోపని చూచుకో
 పోయింది.

‘ఆముసుడికి తగినపెండ్ల మేరా’ అని ఆశ్చర్య
 పడుతూ, చచ్చిపోయి భార్యతావుకు పోయి మెలగుడి
 చావును సుండెబ్బలయ్యేట్టుగా తెలివినాడు, బ్రాహ్మడు

ఇక ఆపె అన్నదికదా, “అయ్యో, ఇంకొక పెద్ద సంగతిగా చెప్పి నన్ను పీదాగొట్టావ్వావు!

‘ఇదం కామ మిదం కామం నదీనోయేషు సంగతిమ్’ సంతోషావని చెప్పినాన కా తత్ర పరివేదనా’

అన్న పిల్లలమాట నీవు వివరేదా! కాలప్రవాసాలో రెండుకీపులు కలుస్తూ ఉంటుంది, భార్యార్థర్థలుగా; మళ్ళీ విడిపోతూవుంటుంది. అక్కడనుండి చేరిదారి దానిలే దీనికా నీకు యుగించివలసింది! పనిలేదు” అని నిర్విచారంగా ఉండిపోయింది. ఆ బ్రాహ్మ డక్కడనుంచి ఆపె తిమ్మపిల్లగారకు చెల్లి చెప్పినాడు, వానయినా యుగించడా అనుకున్నాడు. వా దాయకమ పారచూచి, “హ్యూహి—

‘వాసులో యవ్యగోరింకః పితా యవ్యధనంజయః, అభిమన్యుర్హతో యుద్ధే కా తత్ర పరివేదనా’

అనే పెద్దలమాట రేమకు తెలియండి కారు. గొప్ప పీరులయిన కృష్ణార్థులు కంటికి రెప్పలకరే కాదియూన్నా అభిమన్యుడికి చాక రిప్పించా? ఇంక మా బావమా ‘మెండుకు?’ అని నిర్లక్ష్యంగా మాట్లాడినాడు.

మామరారకు పీరందరి వైరాగ్యానికి నిష్ఠుర పోయినాడు. కుటుంబంలో అందరినీ పరిక్షించడం

అయింది. తనవట్టు పెట్టిందికాదు. ఇంక పనికితై పెక్కతై విసిరింది. దాన్నయినా లొంగదీయక పోతావా అనుకొన్నాడు. పాపం దానిదగ్గరికి చేరినాడు. చావు పంగలి చెప్పి ‘నీకు ముందు నిక్కు లేకపోయిందా’ అని తానుకూడా వీడినాడు. “నీవు చాల ముసలా యవ్వ. చోకస్వభావం ఎరగకపోవడం చాలా వింతగా ఉంది. మాడు:

‘నీకప్పుడ సమరూపా నానాపారిధిసంగమా, తత్తత్రయే చాపరం గుంతి కా తత్ర పరివేదనా’

పక్షులు ఆశ్రయమయినచెట్టు లేకపోయినప్పుడు ఇంకొక చెట్టును చూచుకొనడం లేదా? వారు పోవినవాడు నీకు పోయ్యకపోతాడా? ఎందుకు నాకు విచారం” అని జబాబు చెప్పింది.

అప్పుడు త్రిమూర్తులు వీరివైరాగ్యానికి చాలా పెద్దప్పకొని వారికందరికి ప్రత్యక్షం అయి, చచ్చిన వాడిని ప్రతికించివారు. ‘ఇంక వీళ్ల నిక్కడనే వుండి నిచ్చామంటే వైకుంఠం మక్కలబొడ్డి అయిపోతుం’ దనుకొని వాళ్లకు తెగుం ప్రసాదించారు. వెంటనే దివ్య విమానాలు వచ్చినవి. వాళ్లందరు వాటిని ఎక్కి వైకుంఠం చేరినారు.

కథ కంటికి, మనం ఇంటికి చేరుకున్నాము.

“చోరం”

ఒక గ్రామంలో వాటసారీలూ, ఆరుకాస్త్రీలు వోటికి వచ్చేట్టు చదివిన ఒక కాస్త్రీలు ఉండేవాడు. ఆయనకు చదివి గట్టిచేసిన నడుపును ఉపయోగపరచుకునే తెలివితేటలు ఉన్న. అయితే తన్నుమించిన పండితుడే లోకంలో లేడన్న గర్వం చాలా ఉండేది ఆయనకు. వారెట్లో వానిచదివిన పాఠితాటాకు పుస్తకాలు రెండుబండ్లకు సరిపోయేవి అటకనిండుకు నిండి ఉండేవి. అహోరాత్రాలు వాటిని ముందుపవనేసుకొని వీవోగట్టిగా వల్లికూ ఉండడం ఆయనకు ఆలవాటు. మఱీ, లేపొచ్చి, ఒప్పో సంస్కృత మే మాట్లాడేవాడు, అది

యూది ‘ఎంత పెద్దపండితుడూ’ అని ఆయనకు, ఆయన సంగతి తెలియనివాళ్లెళ్లయినా ఇంతో, అంతో తరుచు బుట్టచెవుతూఉండేవారు. పిత్రార్థి తంకూడా రాగావుంది, ఆయనకు. తనకు యాభయి, భార్యకు నలభయి యెనిమిది వాటినా సంతానం కలగనేలేదు. దిబ్బిడి కన్నుకు చచ్చేరకం యిది. నేకరం అంతా రూపాయలుగాహూర్చి బుట్టలోపోపి అటకనైన తాటాకుపుస్తకాల కట్టలో వాడెంది మామూలు. అట్లా రెండు బుట్టలకు నింపి వారుకున్నాడు.

పక్కయింటిలో, అంతే పండితుడు కాకపోయినా లోకజ్ఞానం కల పంతులూకాయన, ఉండేవాడు. ఆయన నిండా చేదవాడు; పిల్లలతోడి. దివభుక్తి బరగడంకూడ కష్టం. మంచిపరిచయం ఉన్న పక్కయింటికాస్తులను ఎన్నిమాడ్లు సహాయం చేయమని చేతుకొన్నా ఆయన చేకేవాడుకాదు. పంతులకు మండిపోయి, కాస్తులపెట్టును ఎట్లా ఆయనా సంగ్రహించవలె ననుకున్నాడు. కాస్తులతో మంచి పరిచయం ఉండడంచేత ఆయన గుట్టంతా పంతులకు తెలుసు. సమయం చూస్తూ ఉన్నాడు.

ఒక అమావాస్యనాడు, అర్ధరాత్రిపుడు, కన్ను బాడుచుకున్నా కానరాని చీకట్లో, కాస్తులు తెలుపు తీసికొని వెలుపలికివచ్చి మల్లి పోయేటపుడు తెలుపువేసి గడియపెట్టడం మరిచిపోయినాడు. అది కనిపెట్టినాడు పక్కయింటిపంతులు. మసిపూసుకొని మారువేషం చేసుకొన్నాడు; వరకొకగడియకు కాస్తులుగారియింటికీవచ్చి వాటితెలుపు మెల్లగా తీసినాడు; క్షిరమని కబ్బమయింది. కాస్తులు అది చిని మెలకువపడి 'కవాటశబ్దం కిం' అన్నాడు. పంతులు మాడుగంతుకతో 'హా' అన్నాడు. 'హా' అంటే ఏమిటా' అనే అలోచనలో ప్రడిపోయినాడు, కాస్తులు. పంతులు చప్పుడు కాకుండా అటకదగ్గరకు చేరి, దానిపైన ఉన్న రూపాయలబుట్టలను రెంటినీ తీసికొని మల్లి వెలుపటికి వచ్చి తెలుపు చేరవేసినాడు. మల్లి క్షిర మన్నది. 'పును కవాటశబ్దం కిం' అన్నాడు మల్లి కాస్తులు. 'హా' అంటూ పంతులు తనయింటికి దాటుకున్నాడు. ఇది వరకు విన్న 'హా' అనేదానినే అర్థం తెలియక ఆలోచిస్తూ ఉండే కాస్తులకు, 'హా' ఒకటి తపలుకుంది. అది మొదలుకొని నిద్రపోకుండా తెల్లగా తెల్ల వారేదాకా ఆలోచించాడు, వాటి అర్థానికోసం; తెలిసింది కాదు.

పండ్లయిన తోమకొకుండా విఘంటు పంపుటాలన్నీ ముందరమెట్టుకొని వీధి తిప్పె పయన మాడ్చుని ఆసులు తిప్పుతూ ఉన్నాడు.

పక్కయింటి పంతులు నిద్రలేచి పనులు తీర్చుకొని ఈకాస్తులను చూచినాడు: 'అయ్యో ఎవ్వరులేకే? ఏమిటి గ్రంథాలు తిరగజేస్తున్నారూ అని అడిగినాడు. రాత్రి బరిగివసంకరంతా కాస్తులు చెప్పినాడు. పంతులు ఆరెండ్రుకాలను వరసగా వ్రాసి కాస్తులకు చూపించాడు. అంతే కాస్తులు నాథరాపడి లేచి లోపలకుపోయి ఇల్లంతా చూచుకున్నాడు. అటకపయిన రూపాయలబుట్టలు లేవు. నిలువున నీరయి నేల మీద కూలబడ్డాడు, 'వాకురూపాయలన్నీ దొంగలు దోచుకొని పోయినారోయి,' అని అరిచి.

'రాత్రి రెండున్నరజామపుడు ఎవరో రెండు బుట్టలు ఎత్తుకొని మీయింటిలోంచి పోతుూఉండగా నేను చూచినా నండే. మీతో మాట్లాడానికి వచ్చి మీకు పండ్లొ ఏకో సమర్పించి పోతున్న వాళ్లనుకున్నానండే. ఆయ్యో, పాపం! రూపాయలు పోయినవా' అని పంతులు అన్నాడు.

ఇంతలో దొడ్లో పనిచేసికో పోయిన కాస్తుల భార్య వచ్చి 'పొట్టున వాకటితెలుపు గడియ తీసి ఉండి వది, మీరే తీసినా రనుకున్నానండే' అన్నది.

కాస్తులు అదిమొదలు పెట్టును మాటకబ్బడం చూసి ముఖంగా అనుభవించుకొంటూ వుండినాడు. కథ కంచికీ, మనం ఇంటికీ చేరుకున్నాము.

'మనోహరం.'

అమితనిష్ఠాగరిష్ఠత కగ్గిపుట్టి

తప్తమై కిల్బిషములు తఱిగిపోయి
అచ్చహృదయస్థుడైనట్టియవసరమున
గగనసుమ మది సోకినకరణి యయ్యె.

ఇది మహాత్మ్యలకారంభ మిద్ది శిశిర
హిమము జల్లునిపించుట, నిదియు నొక్క
యననుభూతమృత్యుసుఖము కనగరాని
భూసువల్లొకనిత్యవిభూతి యిదియ.

జలధి కిరుటించులనుగూడఁ గలియఁగట్టి
ఒక్కఁజే యన్న భావమ్ము నూఁదికొన్న
నాప్రకృతిలోన నిది యేలో నాద మొలుకు
గిరులు చుట్టుచు విన్న సంగీతమట్లు.

ఇదియు పంచేంద్రియమ్ముల గదిసికొనుచు
మానవాకృష్టదైవికమహిమతోలె
అన లనిత్యపుటంచుఁ గొనరుకొనుచు
కట్టుకొనఁ జూచె నొకపూర్వకర్మరజ్జు.
తెరలుతెరలట్ల మబ్బుపందిరులనడుమ
పొడవు సాగించుకొన జూచి నడచునట్టి
మెఱపు నామోద నొకమారు తెరసె ననక
పట్టి బంధింపజూచిన భ్రాంతి కయితి.

ఈమహాభ్రాంతి దట్టించి యింత కింత
జలము గురియించు మేఘమ్మునరణి నన్ను
పలుచబరచినకొలది నాబలము తగ్గి
ఎడము దూరమ్ము విచ్చిత్తి నేల పెంచు ?

ఇది గ్రహించిననాయెడ యెగసిపోవ
పొగిలి పొగలెత్తి సెగలెత్తి రగిలి రగిలి

ఇంతచిలుమేఘమై యింత కింత పెరిగి
జలధరస్వామిపోలిక చదలు ముట్టు
అనలు పడసీను నీటిబొట్టైన నిక.
హద్దు కుంచించ నొకబెత్తెడైన నిక
అంతలింతలు తగ్గక యట్టె నిలిచి
ప్రళయమేఘాకృతిగ నేను ప్రజ్వలించు
మెఱపుతీవీయ ! నీ విందు మెఱయవచ్చు
వెలుగు వెలిగించి నన్ను కవ్వించవచ్చు
వచ్చి నీయిచ్చ నిట నచ్చుపడగవచ్చు
ప్రళయమేఘమ్మునే నేను ప్రళయ మేను.

[గగనసుమము సూర్యతారంభము. ఇది
గజపలాయనోభయమిభ్య కాదు. అయినను
ఆ రో పమువలన నుత్పలకారంభాదికము
లనుభూతములే యగుచున్నవి. నాద మొలు
కుట దీని యనంతభావానేకములలో నన్యత
మము. ఇదియే కర్మరజ్జువని వ్యవదిప్త మగు
చున్నది.

మెఱపు జీవన్మరూపము. మేఘము తదా
రూఢమైన ప్రకృతి. ఉభయులకు ఉభయ
భ్రాంతి. “అనలు పడసీను నీటిబొట్టయిన
నిక” యనుదానిలో కవియొక్క తపోవ్య
గ్రత వ్యంతితమైనది. చివరిపద్యము ఏతా
వతా యిది జీవప్రకృతిలీలయని నిర్దేశించు
చున్నది.

—ఒకరు.]

అటల పెట్టె

కె. నరసింహాచారిగారు

ఇచ్చట వర్ణించబడిన అటలపెట్టెయందు తొమ్మిది అటలు కలవు. ఇదేరీతిని మన యిష్టము వచ్చినన్ని అటలుగల పెట్టెలను చేయవచ్చును.

చిత్రము 1.

ఒక అంగుళములు నిడివియు, అంతయ పెడల్పును గల ABCD అను ఒక అట్టను దీసి కొని, దాని అంచువెంబడి రెండు అంగుళముల పెడల్పుగల భాగములను (Margins) గుర్తించవలెను. అప్పుడు 6 అంగుళములు చదరము A, B, C, D, లోనల ఏర్పడును.

చిత్రమునందలి విధముగ మూలలందు కత్తిరించి అంచులను ఎత్తి మూలలను అతికించినయెడల పెట్టె అడుగుభాగము (చి. 6 B) ఏర్పడును.

చిత్రము 2.

పిమ్మట $8\frac{1}{4}$ అంగుళము నిడివియు, అంతయ పెడల్పును గల మణియొక అట్టను దీసికొని అంచువెంబడి చుట్టును, ఒక అంగుళము పెడల్పు భాగమును గుర్తించుకొనవలెను.

అప్పుడు చుట్టుగోడలు ఒక్కొక్క అంగుళములుగా EFGH అను $6\frac{1}{4}$ అంగుళము ప్రక్క పోగల మూతభాగము మధ్య మిగులును. దీనినిగూడ ముందటిరీతివలె మూలలందు కోసి, అంచులను మడిచి మూలలను అతికించినయెడల పెట్టెమూత పూర్తయగును. (చి. 7.)

మొదటి చిత్రమునందు AB యొక్క కొలత 6 అంగుళము లైనయెడల రెండవచిత్రమునందలి EF యొక్క కొలత ఒక పాతిక అంగుళము ఎక్కువగా నుండిన నేగాని ABCD కి పైన మూతగా EFGH దిగబడజాలదు.

చిత్రము 3.

ఒకటవచిత్రమునందలి AB కొలతకన్న $1\frac{1}{8}$ అంగుళము తక్కువ అనగా $5\frac{7}{8}$ అంగుళముల పొడవును, పెట్టెకు లోతగు $2\frac{1}{8}$ కొలతకన్న $1\frac{1}{8}$ తక్కువ అనగా $1\frac{7}{8}$ పెడల్పును గల అట్టముక్కల నాలుగింటిని దీసికొనవలెను. (ఇందలి పొడవు పెడల్పులలో $1\frac{1}{8}$ తగ్గించుట పెట్టెలో సీతానుకలు చక్కగ నిముడుటకొలుకే.) వాటి యందు

ఆప్యయ్య దీక్షితుని తాత యగు ఆరసింహయ్యచే కృష్ణ రామల సభ వలంకరించెను.¹ ఆప్యయ్య దీక్షితుని తండ్రియగు రంగరాజాస్వరి గొప్ప పండితుడై కవియై ప్రకాశాత్మయతి రచియించిన పంచపాదీకావివరణము నకు వివరణవిర్పణమును వ్యాఖ్యానమును రచియించెను.² ఈయన కర్ణాటకవిద్యావార్యుడనై తిరువనంతనూరు.³ ఈ తిరువనము గోవింద దీక్షితునికినూడ నుండెను.⁴ ఈయన యే యాస్థానమునను కవిగా నుండకపోయినను సమకాలీనులలో కీర్తిప్రాప్తుడై మెలగ నని తెలియును.⁵ ఈ వంశమునందలి నీలకంఠదీక్షితుడను కృష్ణయ్యదీక్షితుని భ్రాతృభ్రాతృడు సంస్కృతవాఙ్మయమున విరస్థాన పేర్వరచుకునియున్న విద్యుత్కర్పి.⁶ ఈయన “నీలకంఠ విజయచంపు”, “గంగావతరణకావ్యము”, “శివలీలార్ణవము” మొదలగు ననేక గ్రంథములను రచియించుటయే కాక గోవింద దీక్షితునివలె యాస్వీకృత్యగుల దిట్టయై మధురరాజ్యమున మంత్రిపదవి నలంకరించినట్లు చెప్పబడుచున్నాడు.⁷ ఈయన కవిత్వము గంగాలపారివలె విస్తృతమై శ్రోత్రపేయమై విరాజిల్లుచున్నది. ఈయన మంత్రిత్వ విషయములో నభిప్రాయభేదము కలదు. ఏతద్వ్యంగియులు, ప్రస్తుతము ప్రసిద్ధిపై కళాశాలలో సంస్కృత పాఠ్యాలు నయిన శ్రీయత పి.పి.యస్.

కాష్ఠిగారు “వంశావళి”కి పీఠిక వ్రాయుచు నీయన శ్రీ. శ. 1670 మొదలు 1705 వఱకు మధురలో మంత్రి పదవిలో నుండెనని వ్రాసినారు.⁸ అందే మరియొక తావున నీ సంవత్సరములమధ్య కొంతకాలము మొదట రాజు మైనరై యున్న కాలమున ప్రతినిధిగాను, తరువాత మంత్రిగాను నుండెనని వ్రాసినారు. ఈ వంశీయుడే యగు శ్రీ మహాలింగ కాష్ఠిగారు మంత్రిత్వ మంతకాలమో వ్రాయలేదు కాని నీలకంఠుడు మధురలో మంత్రిగా నుండెనని మాత్రము గట్టిగా వ్రాసినారు. కాని వా రిచ్చికకాలము వైదానలో నేతీధరించుటలేదు. వారు నీలకంఠుని మంత్రిత్వమునకు శ్రీ. శ. 1623 సంవత్సర విచ్చినారు. శ్రీ పి. పి. యస్. కాష్ఠిగారు నీలకంఠుడు శ్రీ. శ. 1618 సంవత్సర ప్రాంతమున జన్మించినట్లు చెప్పుచున్నారు.¹⁰ అట్టియొడ 18 యేట అనగా శ్రీ. శ. 1626 సంవత్సరమున మంత్రిగా నుండటగాని, గొప్ప వేదాంతచర్చలో పాల్గొనుటగాని యసంభవములు. ఈ విషయమున నొక చుక్కాని కలదు. నీలకంఠుడు తన నీలకంఠవిజయచంపును కల్పబింబు 4788 వ గ్రాసినట్లని చెప్పుచున్నాడు. ఇయ్యది శ్రీ. శ. 1637 సంవత్సర మును.¹¹ ఈ గ్రంథ విషయనయొక్క మొదలగ్రంథ మని చెప్పవచ్చును. అప్పటి కింకను మంత్రిత్వవిషయ వచ్చి

1. J. O. R. Madras, Vol. III. p. 158.

2. Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XII. p. 5206.

3. “ఇతి శ్రీమదరై వ్రతివిద్యావార్య శ్రీమద్ధర ద్వారకుల... శ్రీరంగరాజాస్వరివరసూనో...”
(విధిరసాయనము.)

4. భారతి ఆంగీరస వై కామహాసము, పుటలు ౮౨౬, ౮౨౭.

5. “యత్క్రియై నకల దిగంతరప్రచారా యో కాక్షి ద్వివరణదర్పణాభిధానం.” (వంశావళి.)

6. ఈయన గోవిందుని ద్వితీయపుత్రుడనై వెంకటమధి శిష్యుడు.

7. “శ్రీనీలకంఠమధిమానిమణి స్స యోధూత్ శ్రీనీలకంఠ విజయాభిధానంపుకర్తా,

యోనీలకంఠ పదపంకజ దత్తచిత్రః

యోనీలకంఠమధియాచనపాత్ర మానీత్.

యః పాండ్యచేశపతి రాస యదీయశీర్తి

ర్విక్రస్సందరీపదినదిత్రకథాన మేతి,

* * * *

యశ్చాన్యవాస మధురాం మధురామగారైః.

యః ప్రబంధాక మట్కలో దై వ్రారాగశతకాది మాక,

గంగావతరణం కావ్యం శివలీలార్ణవం తథా.

(వంశావళి.)

8. Introduction to Vamsavali, p. iii.

9. J. O. R. Madras, Vol. III. p. 144

10. Vamsavali Introduction, p. ii.

11. Ibid.

యొండ దని నా యూహ. తరువాత మంత్రి యగుట తలపించినయెడల శ్రీ మహాలింగ శాస్త్రిగారి యభిప్రాయము పూర్వపక్ష మగును. ఎవరి మైసూర్లో నీయన రాజప్రతినిధిగా నుండె ననువిషయమును నిర్ధారణ చేయుటకై శ్రీ సత్యనాథయ్యగారు వ్రాసిన మధుర నాయక రాజచరిత్రమును చెదికినను నా కనుమానము తీరలేదు. శ్రీ శాస్త్రి మహాలింగ శాస్త్రిగార్లు తిరుమలనాయకుని వద్ద మంత్రిత్వము చేసె ననుచున్నారని గాని యది సమ్యక్ కంఠమాత్రమును నీల లేదు. మరియు శ్రీ శాస్త్రిగారి కాల మందులకు విరుద్ధముగానున్నది. (క్రీ. శ. 1659 సంవత్సరములో మృతిచొందిన తిరుమల నాయకుని వద్ద క్రీ. శ. 1670 లో మంత్రిత్వము ప్రారంభించిన నీలకంఠ దెట్టుండయి సంభవమునను? శ్రీ శాస్త్రిగారు చెప్పినది నిజమే యైన చొక్కనాథుని యనంతర మాయన కుమారుడు కొలపిదినము లేరి చనిపోన నాయనకొడుకు పిల్ల వాడననప్పడు మంగమ్మగారు! (అనగా చొక్కనాథుని భార్య) భారము వహించినప్పు డీయన రాజప్రతినిధిగా నుండి యుంచెనలెను. అట్లయిన శ్రీ శాస్త్రిగారిచ్చినకాలము కొంతకాలకు పరిపూర్ణము. (క్రీ. శ. 1689-1706.)² కాని యిదిమాడ నమ్ముటకు కష్టముగా నున్నది. ఏలన క్రీ. శ. 1618-వ సంవత్సరములో జన్మించిన నీలకంఠ డిప్పటికి 76-వ సంవత్సరమున రాజ్య మేలగల శరీరమువోదార్థ్యము లుండవలెను. ఒకవేళ నుండెనేమో? ఉండిన మండవచ్చును. కాని యీయన తిరుమలనాయకుని కాలము నుండి మధురరాజాస్థానమున పండితుడుగా నున్న ట్లొప్పు కొనక లేవదు. ఈయనకు మధురరాజులు కొన్ని యగ్ర

హారముల నిచ్చిరి.³ నీలకంఠునితరువాత నీయనకాని తిరునల్వేలిజిల్లా నివాసముగా నేర్పరచుకొనెను.

నీలకంఠుని తమ్ముడగు చిన్నప్పయ్య అప్పయ్య II. కు దత్తుడుగా చెడలెను. ఈయన పేరుమాడ అప్పయ్య డీక్షితుడే.⁴ ఈయన “తంత్రసిద్ధాంతదిపిక” యనియు “దురూహశిక్ష” యనియు రెండుమీమాంసాగ్రంథములను రచియించెను. దైవగులు మీమాంసాశాస్త్రనిరయములనూర్చి యప్పయ్యడిక్షితుని వ్రాతలపై వ్రాసిన విమర్శనముల కన్నిటికి సమాధానములుగా నీరెండుగ్రంథములను రచియించెను. ఈతంత్రసిద్ధాంతదిపికను భట్టోదీక్షితుడు రచియించెనను ప్రవాదమున్నది కాని యది ప్రమాదము. గ్రంథాంతగద్యము స్పష్టముగా కావని తెలియజేయుచున్నది.⁵ ఈగద్యయందు ముగ్ధరప్పయ్యలు పేర్కొనబడినారు. అప్పయ్యడిక్షితుడు II. మాదా ఆలంకారతిల కాదిగ్రంథములను రచియించినట్లున్నది కాని యీ గ్రంథములెచ్చటను లభింపలేదు. అప్పయ్యడిక్షితుడు III. రచియించిన “దురూహశిక్ష” మాదా యొక్కడను లభించినది కాదు. ఈవంశీయులందరును కర్మగురులును పండితులునై వరలిరి. అప్పయ్యడిక్షితుని సామ్రాజ్యముంబయొక్క చరిత్ర మెచ్చటను కానరాదు. ఎవ్వరినద్దవో యున్నట్లు వినికిడియేకాని యింకను బయటపడక పోవుట విచారకరము.

అప్పయ్యడిక్షితుని కాలమునుగూర్చి వాదోపవాదములు కలవు. ఏతత్కర్మముంబయినోని యొకశాఖకు చెందిన శేషడిక్షితు లనునాయనతరువాత ప్రవ్రణించినవా

1. ఇప్పటికిని మధురలో “మంగమ్మవ్రత” నను పేరుగల సత్రము కలదు.

2. History of Nayaks of Madura, p. 204.

3. ఈవంశమువారు పాలామడై, కవయం మొదలగు ననేకస్థలముల నున్నారు. వీనిలో నొకదానికి నీలకంఠసముద్రముని పేరున్నది.

4. ఈయనను అప్పయ్య డీక్షితుడు III. అందము.

5. ఇతి శ్రీమధ్వరద్యాజకుల జలధికాస్తభ శ్రీకంఠమత ప్రతిష్ఠాపనాచార్యచతురధికేశత్రప్రబంధనిర్యాణధురంధర మహావ్రతయాళ శ్రీమదప్పయ్యడిక్షిత సోదర్య శ్రీమదచ్చాడిక్షితపాశ్రేణ, అలంకారతిలకాద్య శేకప్రబంధ నిర్యాతు రప్పయ్యడిక్షితస్య పుత్రేణ, ధూమిదేవీ నందనేన శ్రీమదప్పయ్యడిక్షితేన విరచితాయాంతంత్రసిద్ధాంతదిపికాయాం.....”

(తంత్రసిద్ధాంతదిపికా.)

సంఘమునా నామమును ధరించి అప్పయ్యదీక్షితచరిత్రము నొకదానిని రచియించెను. అందు అప్పయ్యదీక్షితుని బాతకమునూడా యియ్యబడినది.¹ కాని యిదివల క్రి మహాలింగశాస్త్రిగారు నీవిషయమై సరిశోధనముచేసి యన్ని ప్రమాణములను చేర్చి చర్చించి యిదివరికాచనియు, నీబాతకము వట్టబాతకమనియు చారిత్రకవిషయములతో చర్చించిన నిది సరిపోవుటలేదనియు నిర్ధారముచేసి యిది ప్రమాదమని సోపపత్తికముగా నిరూపించియు న్నాడు.² వీరియభిప్రాయ మిరువది వ్యక్తమవంతత్సరము నకు సరియైన శ్రీ. శ. 1520 సంవత్సరమున జననమందె ననియు శ్రీ. శ. 1593 సంవత్సరమున పరమపదించె ననియు, ఇయ్యది చారిత్రకదృష్టితో నాలోచించిన సమంజసముగా నున్నది. ఈవిధాంతము పూర్వపక్షమున వరకు దీనిని గ్రహించవలెను. పూర్వపక్షముకాచని నాకు గట్టిసమ్మతము. దీనికి చరిత్ర మిక్కిలి బలకరముగా నున్నది. శ్రీమహాలింగశాస్త్రిగారు నీతామహుడును నీప్రాంతమందు మిక్కిలి ప్రభావితమైన మహామహా పాధ్యాయ మన్నారకుడిరాజశాస్త్రిగారునూడా యీ యభిప్రాయమునే వెలిబుద్ధిపట్టునూడా చెప్పబడి యున్నది.

అప్పయ్యదీక్షితుడు ఇరువది సంవత్సరములవా డగునాటికి శాస్త్రములనన్నిటి నభ్యసించి విఖ్యాత శ్రీత్రి మంతుడై, విన్నవయసుననే వివాహముడై దీక్షితుడయ్యె ను. అప్పుడే సార్వభౌముడను నొకపండితచర్యు డీయన శ్రీత్రిచే నాకర్షింపబడి యాయన దర్శనముచేయుట కుత్సర వేశముమండి వచ్చెనట. ఇట్లు వచ్చి దర్శనము చేసి యాయననుగూర్చి యొకశ్లోకము చాటువుగా చెప్పె నట. ఈయన వివాహముగూర్చి యొకరసవంతమగు గాథకలను. శింశిలో సూరప్ప నాయకుడను నొకరా తేయ యుండెను. ఈయన పండితపోషకుడు. తదాస్థానమున రత్నశేఖర శ్రీనివాసదీక్షితుడును నొక పండితచక్రవర్తి యగు కవీశ్వరుడుండెను.³ ఈయన సర్వతంత్రవ్యతింగు డును బహుగ్రంథనిర్ణేతయునై యుండెను. పండితు డయినవాడెల్ల నీయనకు విసమితశిరస్కుడునుండెను. ఈయన యప్పయ్యదీక్షితునిచే నమస్కారము గొందుని ప్రతిజ్ఞబూసెనట! వీరి కిద్దరకును మధురయాస్థానమున సభ జరిగి వాగ్వాదము జరిగెను. ఆకాలము శ్రీ. శ. 142 సంవత్సరమని చెప్పబడుచున్నది.⁴ ఈవివాదము జరిగినది రామరాయలవిక్టల చివరితిమ్మనాయకుల యాస్థానమున యని నాయభిప్రాయము. వారు దక్షిణమునకు రాజప్రతి

1.

చం		శ	కు
		రా	
	రాశిచక్రము		
బృ			
	కే	కు	లగ్నము ర. బు.

4. "బద్ధస్థిర్ధాన్య విద్యశ్రేయముఖముఖమై
ముద్రణోష్ఠిద్ర మేధా
శిల్పిం స్త్రాయుష్పయజ్ఞా కథయ కథమన
క్రొస మల్కూ ప్రగల్భా,
క్రీడాచంచచ్చక్షేటా వాతకరటిఘటా
కుంభమాటాధిరూఢ
ప్రాధాన్యోపాయ మాఘా కిము మృగపతయే
రోహితా క్రోహితారః."

శ్రీ. శ. 1553 సం. 18 కృష్ణాంబర, లేక ఈ వర్షములు 1475 ప్రమాదీత సంవత్సర కన్యామాస కృత్తప్రథమ. ఉత్తరాశ్లాంసీ నక్షత్రము. (నివాసంద కృత అప్పయ్యదీక్షిత చరిత్రము.)

5. ఈయననుగూర్చి ముందు ముచ్చటించును.

2. J. O. R. Madras, 1928, p. 225.

6. అప్పుడు మధురలో చంద్రశేఖరపాండు్య డేలుచున్నట్లు శ్రీమహాలింగశాస్త్రిగారు చెప్పుచున్నారు కాని యదియనుమానము. ఆకాలము రామరాయవిక్టలుడు దక్షిణదండయాత్ర కలిరామరాయలచే సంపాదిన కాలము. విక్టలనితఃకృష్ణుడగు చివరితిమ్మగూపతి యప్పయ్య యొక్క ప్రథమపోషకుడు.

3. "విక్రమే భూతలం ప్రాప్య విజయే స్వర్గ మాయయా."

నిగులుగా వచ్చి మధురలో ఆస్థానమును స్థాపించిరి. వీరికావము లీప్రాంతమున క్రీ. శ. 1544—1555 మధ్యసంవత్సరముల కలవు. కావున నీవివాదము చిన తిమ్మనాయకుని యెదుటజేసిన నిర్ధారణముగా చెప్పవచ్చును. ఈవివాదమున రత్న భట్టును జయించునట్లు లేకపోవుటచే నాయన యొక పన్నుగడ పన్నెను. అప్పు య్యపాండిత్యమునకు మెచ్చి తనకుమార్తె నాయనకు వివాహము చేయునట్లు భూపతివ్యాసమున వప్పయ్య నొడింబరచెనట! అంతట వివాహముకాగా నల్లునిచే నమస్కారమునుపొంది తనప్రతిజ్ఞను కాపాడుకొనెనట! అప్పయ్యవార్య కేరు మంగళాంబిక.

అశీకాస్థానముల నీయన బహుమానములబడసి నను యాయన ముఖ్యపోషకులు ముగ్గురు. మొదటివాడు చినతిమ్మనాయకుడు. ఈయన పోషకప్రారంభకాలమున నప్పయ్య చిన్నవాడై యుండును. ఈయన యభ్యర్థనమున వేదాంతజేకుని యాదవాఘ్యుడయ కావ్యమున కప్పయ్య వ్యాఖ్యానమును రచియించెను.

* * * *

“శేషుమహి శేషజయతి త్రివివాధి శేషుపద్యభుంధురీన,
క్రిచ్చి తిమ్మరాజు ప్రతాపనీరాజితక్షమావలయః.

* * * *

సాహిత్యగోష్ఠిం పరసమాత్మిషన్నయ మేకతా,
యాదవాఘ్యుడయంకావ్యమశ్రోషీద్విగుహంముఖాత్.

అవ్యాఖ్యాతతయాపూర్వైరవసధివ్యక్త భావకం,
అభ్యుప్తమివళిప్తజ్ఞై రభిజాతం పారిత్యజిం.

తదాకర్ణనతస్పద్మి స్ఫుముదంచక్కునూపాలా,
విదుహం పురత ప్రస్థ వివృతహంస్యచేవయత్.

కవితార్కిక సింహస్య కావ్యమేతద్వధామతి,
వివృహిమి మహిపాల బహుమాన నియోగతిః.”

(యాదవాఘ్యుడయ వ్యాఖ్యానము, ప్రస్తావన.)

1. తంజాపురాంధ్రనాయక చరిత్రము, పుట 81.

2. చిన్న తిమ్మనవృత్తులు, చిన్న బొమ్మనూపాలుడు, వెంకటపతిరాయలు.

వేదాంతజేకునియం దప్పయ్య కెక్కువ గౌరవముండెను. యాదవాఘ్యుడయవ్యాఖ్యయే యాయన మొదటి గ్రంథమని చెప్పవచ్చును. ఈచిన్న తిమ్మనవృత్తి క్రీ. శ. 1555 సంవత్సరప్రాంతమున నవగా తాలికాబు యుద్ధమునకు పూర్వమే విజయనగరమునకు పోవరి సమేతుడై వెదిలిపోయెను. కావున నీవ్యాఖ్యానము క్రీ. శ. 1550 సంవత్సరప్రాంతమున రచియింపబడియుండును. అంతట నీయన వెదిరి వేలూరున చినబొమ్మనాయకుని ప్రాప్తుశేరెను. ఆకాలమున రాజాస్థానములు పండితులకును కవులకును పట్టుకొమ్మలుగా నుండెను. ఈ చిన్న బొమ్మనాయకుని తండ్రి చినవీరప్పనాయకుడు. తండ్రి తదవంతరమున క్రీ. శ. 1550 సంవత్సరప్రాంతమున నీయన రాజ్యమునకువచ్చెను. ఈయన యత్యంత శివభక్తుడు. అప్పయ్య దీక్షితుని కాలమున నదైవతమత వింతవై పునమండి శ్రీవైష్ణవులయొక్కయు, మరయొకవై పునమండి మధ్యమతముయొక్కయు వాదానికిలోనయ్యెను. వీనిరెండిటిమధ్య నదైవతము నరిగిపోవుచుండెను. సామ్రాజ్యమున వివాదానికి నదైవతమునకు సాయమువర్ప లేకపోయెను. ఇంతకుముందే శ్రీ కంకాచార్యుడు బ్రహ్మమూత్రములకు వైరభావ్యమును రచియించెను. కాని తత్ప్రచారమును గావించుటకు తగినవ్యక్తి జనింపకపోయెను. మఱియు నట్టి వ్యక్తి సర్వ తంత్రవిత్తం గ్రుడు కావలసియుండెను. అప్పయ్యలో నన్ని యోగ్యతలును కూడెను. అందుచేత నీయనను కొందరు పరశివాచారయగా నెంచుచున్నారు. చైవ్య మధ్యమతములు తర్కశాస్త్రముపై నాధారపడియుండెను. ఈతర్కమును వివాదాంశగదతో కొట్టివగాని యగుటకు వీలులేకపోయెను. సమయమున నమ్మచారికి మాదా మార్గము మావలసినవచ్చెను. అందుచే వైచాన్యైతములకు రెండిటికిని ప్రచార మవసర మయ్యెను. తద్వాద్యంతయంతయు వప్పయ్యదీక్షితుడు నిర్వహింప చలసినవచ్చెను. అందుచే వాయన కృతులు

3. శ్రీకంఠుడు బ్రహ్మమూత్రములకు మొదటి భావ్యుత్తర యని క్రీ. శ. వి. లక్ష్మణరావుగారు తమ హిందూమహాముఖమున వ్రాసినారు.

తేన శ్రీరంగరాజాధ్యక్షివరతనయే
వాప్యయజ్ఞాధిపేనా
కారి ప్రాజ్ఞోన్నతాగ్రం రజతగిరినిధం
కాలకంఠేశధామ."1

“అసీత్” అనుపద మట్టియర్థము నిచ్చుచున్నది. చినబొమ్మపువళియనంటెర మీయన యేయాస్థానము నందును నిలకడగా మన్నుట్లు కావరాదు. ప్రతిరాజును తనయాస్థానమునకు రమ్మని యాయన వాహ్వనించిరి. అంతట విజయనగరము చెవలి కొంతకాల మచ్చట మన్నుట్లు తెలియును. అప్పటికి విజయనగరపాత్రాజ్యము వెనుకటివన్నె దొరగను. విజయనగరమునుండి రాజధాని పెనుగొండకు వచ్చెను. అళియరామరాయల తరువాత, శ్రీరంగరాయలను చనిపోయి శ్రీ. శ. 1585 ప్రాంతమున వెంకటపతిరాయలు రాజ్యమువహించెను. అప్పుడు నాల్గయినవత్సరము లీయన యాస్థానముననుండి నట్లు కన్పట్టును. అందుచే వెంకటపతిరాయ లీయనకు తృతీయపోషకు డయ్యెను. వెంకటపతియాస్థానమునకు వచ్చినప్పటి కప్పట్లుకు రాజావరణ మంతగా యవన పరమైన బ్రి క్రిందిశ్లోకమువలన తెలియును.

“ప్రాప్తం తత్ప్రాప్తాయో కిలయదినా కియా
పూరణీయా నైసాంశో
నానిష్టంవా నివర్త్యం నిజవిషయతయా
దృశ్యతే కిందినత్ర,
కింతు వ్యాపార మేష ప్రళయతి ఫలసం
మోజవార్గం పరేషం

ప్రాప్తః పుత్రై రగతై ర్గతిన విలుధ గతో
వేంకటాద్దేశిపాలం.”

(నిధిరసాయనము.)

అప్పటికి స్వవిషయమున రాజాదర మనవనరమును నిధి కీయన వచ్చెను. తనశిష్యుడగు భట్టోజీదీక్షితు నచ్చట వెంకటపతి యాస్థానమున నియమించెను.2 వెంకటపతి యభ్యర్థనమువలన కూడా కొన్నిగ్రంథముల లీయన రచియించినట్లు స్పష్టము. కువలయానంద మట్టిది.3 ఈయన పరిమళమును నమలానందుని కల్పతరువునకు వ్యాఖ్యానమును గోవిందదీక్షితుని ప్రేరణమున రచియించెనని యైతిహ్యము కలదు ఇందు గోవిందు డప్పయ్యకంటె పెద్దవాడయినట్లు చెప్పచున్నారు.4 ఒకవేళ గోవిందుని ప్రేరణమున నప్పయ్య పరిమళమును రచియించి యుండవచ్చును. కాని గోవిందు డప్పయ్యకంటె తిప్పక చిన్నవాడు. అప్పయ్య శ్రీ. శ. 1520 సంవత్సరమున జనించినట్లు వెనుక మనవిచేసినాము. వాతంబాపురాంధ్ర నాయకచరితమున నీవిషయము సమగ్రముగా చర్చించి యున్నాను. శ్రీ. శ. 1618 సంవత్సరమువరకు జీవించిన గోవిందుడు శ్రీ. శ. 1593 సంవత్సరమున చనిపోయిన యప్పయ్యకంటె పెద్దవా డెట్లును? అందును నప్పయ్యకూడా చాలావృద్ధుడగువరకు జీవించియుండెను కాన నీవిషయ మింకను ససంభవము. గోవిందు డప్పయ్యకంటె తిప్పక యిరువదివత్సరములు చిన్నవాడని నాయాశయము. కాని యిద్దరికిని మేవా ముండెనని మాత్రము స్పష్టము. పెద్దప్పనాయకుని గుడి దినములలో

1. అదీయపాలెము కాసనములోని శ్లోకము, తక్కాజుము 1504.

అప్పయ్యదీక్షితుని కుమారునిపేరును నిలకంటి దీక్షితులని యాశాసనమువలన తెలియవచ్చుచున్నది.

2. J. O. R. Madras, 1928, p. 233.

3. “అమం కువలయానంద మకరో డప్పదీక్షితః,
నియోగాగ్నేంకటపతే ర్నిరుపాధికృపానిధేః.” -
(కువలయానందము.)

4. “నాహమధితేవోయత్రమత్రవిచ్చాప్తే”
కింతు దశేందువతంసిని పురహింసిని భూయసీభక్తిః.”

అని యప్పయ్య యనగా,
“అప్పయదీక్షిత కిమిత్కరిస్తుతిం
వర్ణయామ భవతో వదాన్యతాం,
పోతి కల్పతరు రర్థలిప్పయా
త్వదిరా మవసరం ప్రతీక్షతే.”
అని గోవిందుడు సమాధానము చెప్పెనట! అంతట నప్పయ పరిమళమును రచియించెనట!

నవప్రయోగిషీతుడు తంబావూరున పూజనంచెను.¹ శివానందు డిప్రయ్య తంబావూరున చాలాకాలము నివసించెననిమాదా చెప్పుచున్నాడు. ఈయన చినబామ్మగృహపతియనంతరము దక్షిణదేశమునందలి యన్ని యాస్థానములకును వెడలి పూజల నందినట్లు కన్పట్టును. తుదిపర్వంబు రీయన చిదంబరశ్రీశ్రీమున శివసన్నిధిని కాలముగడపి యప్పటనే వరముపడింది శివసాయజ్యమునంచెను. శైవమును సమర్థించి సర్వసిద్ధాంతమును శివపరమని చెప్పెను. కాని చైతన్యపులుచేసినట్లప్పుయ్య విష్ణుమామగము కానింపలేదు.² ఈయనచుట్టును ననేకగాథలను పెంచి తరువాతి వారీయననిజస్వరూపమును మాటుచేసివారు కాని యని యన్నియు తెలివిగల కవుల స్వకపోలకల్పితములేకాని నిజము లెంతమాత్రమును కాసేరవు. తుద కీయన శ్రీరంగమునందలి రంగశాఖుని శివునిగా ధ్యానింప శివుడై పోయెనని మాదా చెప్పుదురు. ఆకాలమున పాండిత్యమున నప్రయ్యతో సమానుడు లేడని గట్టిగా చెప్పవచ్చును. వాదమున నాయనకు కేసరియని పేరిడవచ్చును. ఇప్పటికి నదైవ్యతశైవములు నిలచియున్నవి యన్న తత్త్వరీయంతయు నప్రయ్యకే చెందవలెను. శైవ సిద్ధాంత ప్రవక్తలలో నీయన యగ్రస్థానము నలంకరించుచున్నాడు. ఈయనశైలి గంగాధూరీసమానము. విశ్వయచర్యలో నీయనతో సమాను డుండె టరుదు.

1. Aravidu, Heras; J. O. R. Madras, Vol. III, p. 159.

2. “విష్ణుర్వా శంకరోవా శ్రుతిభిరగిరా
మస్తు తాత్పర్యధూమిః

వాస్యాకం తత్రమాచః ప్రసరతి కిమపి
ప్రప్త మదైవ్యభిశాం,

కింత్రీకద్యేషగాధానలకరితపూదాం
దుర్మతీనాం దురుక్తాః

భింభం యక్ష్మో మూయం నహి భవతుతతో
విష్ణువిద్యేశంకా.”

3. “నాస్తిపూర్వం పరత్రవా అప్రయ్యదీక్షితా
త్కల్పి నీయనంకః, యస్మిన్మైతన్వేన వ్యాయసంచార
నైపుణం తాదృశ మాకలయేను.”

(మోహంసాభ్యుదయము.)

ఈయన మోహంసాగ్రంథముల నీయన పాండిత్య కేముషీ విశేషములు బాసుగా తెలియగలవు. ఇందచేపునికంటి మోహంసకు డీయనను “మోహంసామార్గవ్య”డని పిలిచెను.³ ఈయనయొక్క రచనాశోరణి మిక్కిలి స్వతంత్రము. ఆయనపూర్వపక్షమున కాయనయే సమాధానము చెప్పవలయును. విభిరసాయనమును చదువునపుడు పూర్వపక్షము చదువగా నీయన దర్శనమునే లేకుండచేయు నాయని యనించును. ఈయన రచియించిన కొన్ని గ్రంథముల కీయనయే వ్యాఖ్యానములను రచియింపవలసి వచ్చెను. దీనివలన తద్రచనములు మిక్కిలి భావగంభీరములని లేలును. ఈయన 108 గ్రంథములను రచియించెనని వదంతి.

“కాలేన శంభుశిల తావతాపి

కళా శ్చతుష్టప్తిమితాః ప్రణీత్యః,

వ్యాసప్రతింప్రాప్య సమః ప్రబంధాః

శతంవ్యధా దప్యయదీక్షితేంద్రః.”⁴

ఈయనగ్రంథములనుగూర్చి కొంచెము ముచ్చటించుము. ఈయన పరశ్శతీములైన గ్రంథములను రచియించినను దాదా పిరువదియైదుకుంటె పేరుచే నెవ్వరరుగరు.⁵ వీనిలో కొన్ని యముక్రితిములు; కొన్ని

4. నీలకంఠదీక్షితుని శివలీలార్ణవము.

5. (1) పరిమళము.

(2) సిద్ధాంతలేఖనగ్రహము.

(3) కారకకన్యాయరత్నముణి.

(4) శివాత్మమణిదీపిక.

(5) వాదనక్షత్రమాలికా.

(6) యాదవాభ్యుదయవ్యాఖ్యానము.

(7) రత్నత్రయపరీక్ష (భాష్యసహితము.)

(8) శివాధిక్యము.

(9) శివాదైవ్యతనిర్ణయము.

(10) శివకర్మామృతము.

(11) శివాత్మసంపాదిక.

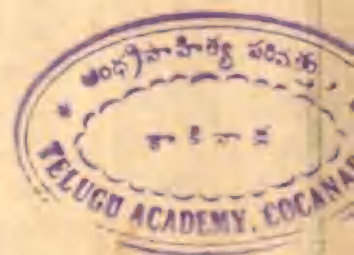
(12) భువలయానందము.

నామమాత్రావశిష్టములు.¹

హరివంశసారచరిత వ్యాఖ్యానమును గూర్చి యెట్టి యనుమానమును లేదు. గద్యమును దూచితప్పక ఈయన రచించినట్లు తెలియును.² కాని తత్కవ్యము మాత్రము గోవిందదీక్షితునిది కాదు. తద్విషయమును గోవిందునిక్రింద సమగ్రముగా చర్చించియున్నాను.

సమస్తకావ్యముల నభ్యసించి, సమస్తవైదికకర్మల నాచరించి, పరశ్వేతగ్రంథకర్తయై, విరాయుడై, సకల రాజనీరాజిత చరణుడై, దుర్మతఖండన చక్రవర్తియగు నీవిద్యత్కవికంఠీరపు నింతటితో నమాస్కరించి విడుచుచున్నాను.

(13) కావ్యప్రదీపికావ్యాఖ్యానము, మయూరభావలి.*

(14) ఉపక్రమపరాక్రమము.

(15) విధిరసాయనము (సుఖోపదీపి నీవ్యాఖ్యానమేకము).

(16) రామగీతావ్యాఖ్యానము.

(17) ఆనందలహరి (వ్యాఖ్యానసహితము).

(18) అశీతకుచాంబూస్తవము.

(19) ఆత్మార్పణస్తోత్రము.

(20) హరివంశసారచరితవ్యాఖ్యానము.*

(21) నిగ్రహోద్దేశము.

(22) ఆదైవతదీపిక.*

(23) శివరత్నవివేకము.*

(24) లక్ష్మణరత్నావళి.*

(25) చిత్రపటము.*

(26) చతుర్ముతసారసంగ్రహము.*

*ఈసర్దుంచిన గ్రంథము లముద్రితములు.

1. ఆదైవతదీపికయను గ్రంథ మప్యయ్యరచిత మెచ్చటను కానము. వృషింపాశ్రమిరచితమగు తన్నామకగ్రంథము ప్రకటింపబడి యున్నది. చిత్రపటమును నది తంజావూరునందలి గ్రంథమగునాయని యనుమానము.

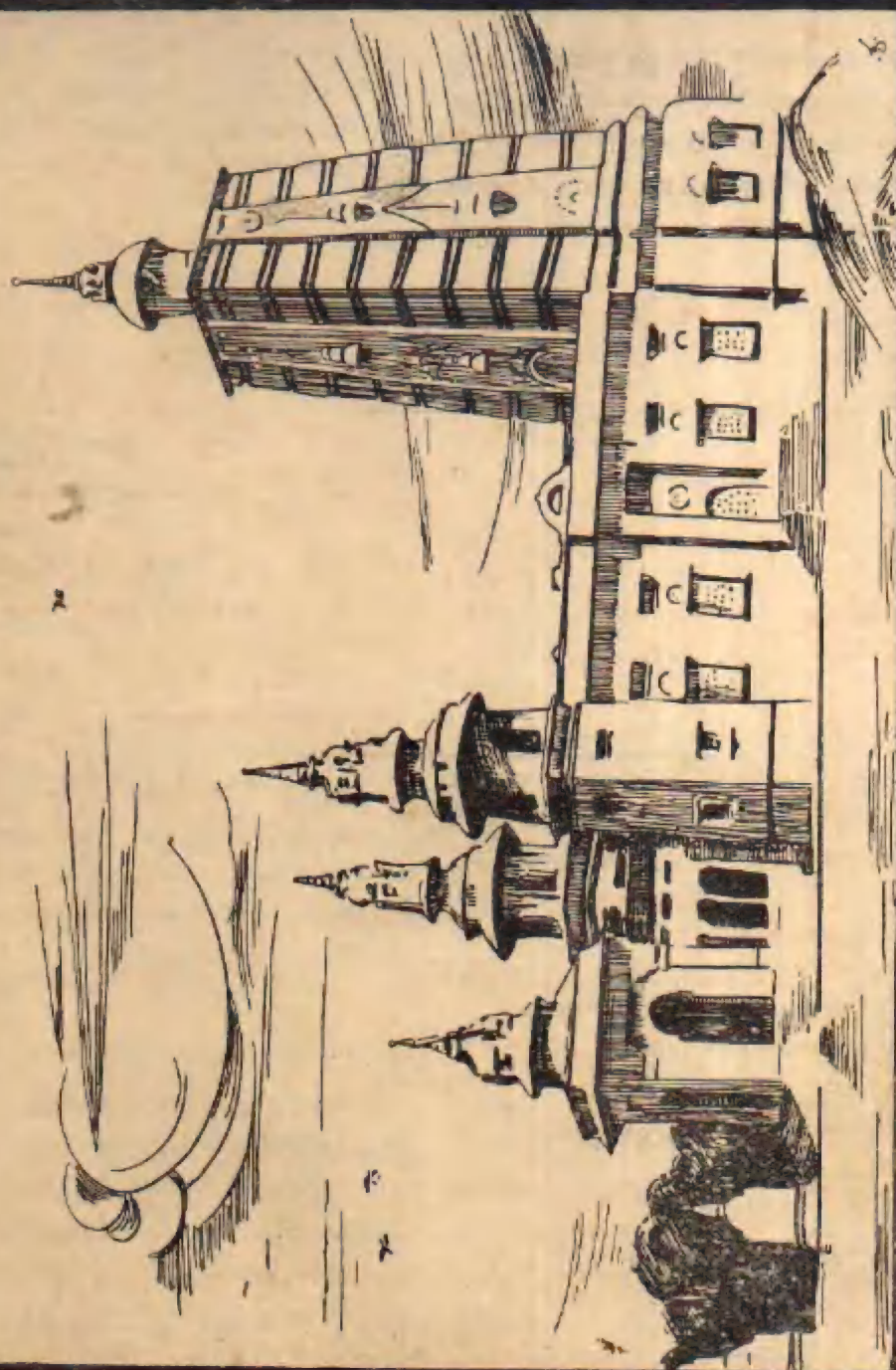
Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XII. p. 5142.

లక్ష్మణరత్నావళియను గ్రంథము నీయన రచించినట్లు తద్గ్రంథముయొక్క యసంపూర్ణ వ్యాఖ్యానము వలన మాత్రమే తెలియవగును.

Tanjore Skt. Catalogue, Vol. IX. p. 4079.

2. “ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజకులబలధి కావ్యభి శ్రీమదదైవత విద్యాధార్య శ్రీనివాసద్యాజి రంగరాజాధ్వరివరమోహనః.....”

(హరివంశసారచరిత వ్యాఖ్యానము).

[illegible]

౧

భారతదేశీయ స్వరాజ్యప్రాప్తికి భారతీయములగు వివిధజాతముల పరస్పరమైత్రీయు సామరస్యమును ఆనందమును, అందును హిందూముస్లి ముజాతముల సఖ్యము అత్యవసరమనియు పలువురు దేశీయరాజ్యాంగవేత్తలు గ్రహించి సర్వసంఘసామరస్యప్రచారము పరివర్తనములోనికి దే బ్రయత్నించుచుండుటయు వట్టిప్రయత్నములు సఫలకృత్యములగుటయు కన్నులపండువ యగుచున్నది. కాని ఇట్టిసామరస్యమును వృద్ధపరచుటకు సాంఘికముగాను సారస్వతీయముగాను వివిధప్రయత్నములు దేశములో నెల్లెడలను విరివిగాజరుగవలెను. అస్పృశ్యతానివారణవిషయమున సంఘములను తడుదసంఘములను ఏర్పడి పనినిగొందుచున్నట్లే హిందూముస్లిము సారూప్యములు ప్రజలజ్ఞానవృద్ధికి విశదపడునట్లు ప్రతికాప్రకటనములు, కరపత్రప్రచురణములు, సంచారకప్రచారక ప్రసంగములును ఎడతేక జరుగవలెను. లేకున్న విసామరస్యమునకు విభాతములు కలిగించి హిందూదేశదాసత్వమును బలీయముచేయుగల స్వప్రయోజనపరుల ప్రయత్నములు పొడవూపకమానవు. భావితస్సరమున భారతీ ప్రతికాముఖమున సారస్వతీయమున “హిందూముస్లిము సారూప్యవిరూపణ” ప్రయత్న మఖండముగ పాగును గాక యని వాయాశయము.

ఈవిషయమున మా భారతీశీర్షమువలె యాధ్యాత్మిక విజ్ఞానవిభాగములో ప్రత్యేకవిమర్శలు జరుగుచు వచ్చినవి. వాటిఫలితములను రాబోవుతత్వరమున “భారతి” లోను దేశములో ప్రసంగముల మాలమునను ప్రకటింపదలచుచున్నాము. అందుకు మంగళావరణముగా నీయంశమును గూర్చి నేను కొన్నిప్రసంగము లిందు వ్యాఖ్యానించుచున్నాను.

ఇంకో ఆర్యక, నెమిటిక్కు, ద్రవిడియక అని భారతవర్షీయములను తదితరులను భాషావిశిష్టముల నను

సరించి పాశ్చాత్యులుచేసిన నిర్ణయములు నిలువనేరవనియు, విభజింపబడిన యిట్టిభారతీయసంఘము లాది నొక్కసంఘమేయనియు, నొకేభాషను వ్యవహరించి యుండెడివియు కొందరు దాక్షిణ్యపండితులు రుజువు చేయుచున్నారు. తమిళము నాధారపరచుకొని యిట్టి యొక్కప్రతిపాదనయు చేయువారిలో మ || రా || రా || శ్రీ మాశీక్యవాణకరుగాడును, ఎమ్. ఎస్. రామస్వామి అయ్యరువారును ప్రముఖులు. సుదీపుగా జంకించరాని మహాపండితులు. చూచిమాడికుండా “విద్వివాద” లని త్రోసివేయుట కవకాశము లేనివాదమును లేవదీసినవారు. వీరిలో రెండవవారివృద్ధికి ఆరబ్బు, యూదుభాషలు (నెమిటిక్కు అనబడుతెగలో ముఖ్యమైనవి) రెండును తమిళభాషాజన్యములని సిద్ధాంతరాధారితములు చేయుచున్నవారు. ఇది యొకవిశేషము.

భారతీశీర్షములో సాంఘికవ్యవహారముల ననుసరించియు, మతగ్రంథముల ననుసరించియు, శివాత్మేతర మాత్యతత్వముల ననుసరించియు నీహైందవ,— అందులోను ఆర్య, ఆర్య-ద్రావిడ,—ముస్లిముసంఘసారూప్యములు విమర్శింపబడుచున్నవి. అందులో కొన్ని సాంఘికవిచారణల ఫలిత మిందుదాహరింపబడుచున్నది.—

హిందువులవలెనే—అందును భారతీయారులవలెనే—నెమిటిక్కులనబడు ముస్లిములను పారలొకరులు, ఆర్యప్రతిపాదనపరులు, శివితములో నీత్యరకటాక్ష ముచేసించువారు. శివితములో ననుక్షణమును “తత్ సత్ బ్రహ్మర్షణమస్తు” అని గడపవలసినవారు. ఐహికశివితములో ననుక్షణమును ఆసర్వసాక్షిసమక్షమున జరుగుచున్నదనువారు. సంస్కారపరులు. తమప్రతికార్యమును సంస్కారపురస్సరముగా చేయువారు. కాని హిందువులలోవలె నీ వారిలోను జ్ఞానలోపముచేత ధర్మమాధ్యము కలిగి గతీనుగతికముగా కేవలము కర్మవాదులైన ధాండసులుగలరు; జ్ఞానపరులగు నూఫీలుగలరు. హిందూ

వన్యములలోవలె వారిలోను పలుతెరగులను ధీరులు కలరు. వీరిలో పురోహితులవలె వారిలో జాణుకలరు. వీరిలో కవిపండితులవలె వారిలో పండితులుంటారు. వీరిలో ఉద్యోగివంటియులవలె వారిలోనుఉద్యోగివంటియులకలరు. వీరిలోవాతవర్ణవ్యవస్థవలె వారిలో నాలుగుతెగలవారు కలరు. వీరిలో నీచాతుర్వర్ణ్యమునకు నున్యములకాలములోవలె వారిలో నాలుగుతెగలవారి కివి అనులోమ విలోమవివాహములు కలవు కాని వీరిలో మనుష్యులికీపూర్వ మందురక వారిలో నీయములోను విలోమవివాహములలో నొకదానికన్న నొకదానికెక్కువతక్కువలులేన, అనగా సెమిటికులవలదు అరలు, గుర్రు, పాఠశి, పశును తెగలకాలములు మనుషులకీ తక్కుపూర్వపు దినములలో "ఆర్య" జాతమునుండి విడపడిపోయిన ఆర్యులైయుండవలయునని తోచును. కాని విశువులను వీజన్యమునుసారముగా తండ్రిసంకేతమునకు చెందితేయుటచే గృహ్యమాత్రముల ప్రకారము నిర్ణయించబడిన యార్యజాతమువంటివారే—ఆర్యులే—ముస్లిములై యుండినవలెనని తోచును. బ్రహ్మకృతియైనైశ్వర్యమునాద్రజాతము లనాది యగు ద్వీజసంఘమునుండియే వివిధములగు కర్మభేదములచేతకొక కర్మలోపములచేతకొక వీర్యసేవకు బ్రహ్మంధపురాణ సిద్ధాంతమువంటిదే ముస్లిములలో సేకు, సయ్యదు, మొగల్, పశును అనునాలుగుతెగలను ఏకసంకేతస్వములేయను గాన. ఇట్లు హిందూముస్లిము సంఘములకు సాంఘికాధ్యాత్మికాదినిర్ణయములలోను ఆశయములలోను ఇన్ని సామాన్యములు కనబడుచుండగా వీటివన్నిటిని మరచి ముస్లిము రీనాడు భారతదేశములో భారతీయు లగు హిందువులతో నేమాత్రమును సంబంధములేని యస్వదీర్యు లగు భిష్ముజాతీయులనునియు హిందూముస్లిము నుతముల కేమాత్రమును పోలిక లేదనియు చెప్పుచుండుట కడుంగడుకోచనీయము. ఇది మన బ్రిటిషు విద్యార్థిధాన ప్రభావముకాని వేరొందుగాదు. ఏబదియవరకు సంవత్సరముల క్రిందటివరకును హిందూముస్లిము సంఘముల కెంతో సఖ్యముకలిగియుండెను. బ్రిటిషుదేశములలో రాజ్యాధిపత్యములకై పోరాడిన హిందూముస్లిము రాజాలైనవ్యములలో హిందూ

ముస్లిము జాతములవారగు యోగు లిరువాగులయందును పోరాడి తమ యేలికలకొరకు-హిందువు, ముస్లిము అను భేదిములేక- తమరక్తమును ధైర్యముగా ధారపోసిరి. యుద్ధములులేనిదినములలో "విద్యయావిద్యా" అను న్యాయానుసారముగా పరస్పరవిద్యాదానమునందును విద్యావ్యాసంగమాలందును వృత్తి జీవనములందును సాధాత్రముతో మెలగియుండిరి. అప్పటివారి పరస్పరాన్యోన్యతానికైష్టము లగు చరిత్రలు జనసామాన్యమునకు తెలియపరచుటయే భావిభారతరాజ్యాంగవిధానమును స్వరాజ్యవిధానముగా మార్చుటకు పరమోత్కృష్టమును సాధనమని తోచుచున్నది. ఆంగ్రావనియం దీ ప్రయత్న మయోగుమై భారతావని కాదర్శప్రాయమును నుగాక!

ఆర్యపండితవారగు భారతీయులు విహికజీవితమును జననముతో ప్రారంభించురు. "అజన్మాంత"మని జీవితమునకవిధి. కర్మస్థానములపృథివికి కీవును భోగస్థానమును సరలోకమునుండి వచ్చును. పరమాత్మతో నైక్యమునుటకు నైహికజీవనములన్ని కీవును తానురాందవలసిన సంస్కారమును పొందును. అనేకజన్మ సంస్కారములవల్లగాని జీవునికి కర్మపరంపరనుండి ముక్తికలుగ నేరదని యార్యసిద్ధాంతము. ఒక్కజన్మసంస్కారముతోనే శ్రమహమ్మదు ప్రవక్తవారు చూపిన మార్గమున పోవువారికి ముక్తికలుగవచ్చునని ముస్లిము సిద్ధాంతము. ఎట్లయినను విహికము జననముతో ప్రారంభము, మరణముతోనంతము- "పునరపిజననం పునరపి మరణం" అని ఆర్యు లందురు. అయితే కావచ్చునని ముస్లిము లందురు. కర్మవాసనారాహిత్యమువలన ముక్తియని యిరువురును అంగీకరించినయంశమే.

కాగా జననము శుభోదంతము. కుటుంబమునకు సంతోషజనకము. హిందూముస్లిముసంఘముల రెండింటిలోను ఇట్లే. హిందువులలోవలెనే స్త్రీజననముకన్న పురుషజననమంద్న సంతోష మెక్కువ. పురుషశిశువు పేర చేయబడు బలిదానమునకు రెండు గొర్రెపొడులు

నిర్ణీతమును బలియైతే స్త్రీశిశువుపేర జరుపబడుదాని కొక్కగారాహితే నిర్ణయములు. *

గర్భిణియైనస్త్రీని ఏదవమానమున పుట్టింటికి తీసికొని వెళ్లే ఆచారము హిందువులలో గలయున్న ముస్లిములలోను గలదు. అప్పుడు ఆమెపుట్టింటివారు జరిగించేఉత్సవమునకు "సత్వహ" అనిపేరు. ఇది "సత్ + హ" లేక "సప్తహ" యను సంస్కృత పదబంధము. సప్తహనీయోత్సవ మన్నమాట. ఏడుమొదలుతోమొదల వూసమువరకు, అనగా పురుడు వచ్చేవరకూ ముస్లిముస్త్రీలు ఉజ్జ్వలమున వస్త్రములుగాని ఆభరణములుగాని ధరింపరాదట. బహుశః దుష్టిదోషము తిసుటననియ్యియుండును. లేదా అది దీక్షాసమయమేమో. అయినయెడల ప్రసవించుట యంతపవిత్రమైన యంతంతో లేటపడును. ప్రసవమయ్యెకోజన "సవకు ఫాతీహ" అనగా క్రియపామ్యుడు ప్రవక్తవారి పుత్రికపేర "ఉపహరణివేదన" చేయుదురు. ఆమెకరుణచే స్త్రీకి సుఖప్రసవముగాక యనిమాళియము. ప్రసవమయ్యెవరకూ రాత్రి "రత్నజ్ఞా" అనుసంగితోత్సవము చేయుదురు. "రత్నజ్ఞా" యనునది "రాత్రజాగరణ" అన్న సంస్కృతపదబంధమే. హిందువులలో వలెనే ముస్లిములలోను స్త్రీకి ప్రథమప్రసవము పుట్టింటి జరిపించుటయే సహితవాచారము. ప్రసవమైన స్త్రీకి ఆరోజుయెడల నలువదిదినములు పురిటిరెక్క. జాతాశోచము వంటిది. పురిటిగది సాధారణముగా చాటనివ్వరు. పని పాటులలోనికి రానివ్వరు.

హిందువులవలె ముస్లిములును మనవంటి కగోచరములగు భూతవిశాచాదులు మనల నావరించికొనియుండునవి నమ్ముదురు. అట్టివి పురిటియింటిలో జొరకుండ ప్రసవమైన స్త్రీపర్యంకముప్రక్క నొక నిమ్యకాయ యును బొడ్డుకొనినకత్తిగాని కత్తెరగాని, కొన్నిచేప రెమ్మలతోకూడా ఉండును. పురిటికోజలలో ఆగది నీటి కెరువచ్చినను బిడ్డకు సాంబ్రాణిఘోషము చేయు

దురు. హిందువులలో తివుడును ఆహుతుకూడా ఘోషముచేయుదురు. వీటివల్ల అన్ని విధములగు దుష్టిదోషములు పోవువట. గదిలోనికి కుక్కయగాని పిల్లనిగాని రానీయరు. అవ్వోట పిల్లి పేరైనా ఎత్తరు.

హిందువులలోవలెనే ముస్లిములలో నామకరణ సంస్కారము లోక్యముకాదు. అసంస్కారము వారిలో పుట్టినవాడే జరుగును. కొంద రదిజుగేశ్వరకూ తల్లికి పానీయమేమియును ఈయరు. పుత్రోదయమైనసంగతి "పుతహ" యను సుత్సవముతో పంచదారముక్కలు పంచిపెట్టుదు బంధుమిత్రాదులకు తెలియపరచుదు. "పుతహ" యన్నది "పుత్రోత్సవ" యనుసంస్కృతము నికు తద్భవము. ఆర్యులలోవలె బిడ్డ తండ్రివంశమునకే చెందును గనుక తండ్రివంశవారి వంశనామమే ధరించును. ఉదాహరణము, పిల్లవాని తండ్రి నయ్యరుఅయితే అతనిపేరులో మొదటిమాట నయ్యును ఆనియుండవలెను. ఈవంశనామములు ప్రాచీనార్యులలోని కర్మ, వర్మ, సుప్త, దాస యను వంశబోధకపదములవంటివి. వీటిలో నవేకవికేషములు కలవు. ఇవిరానురాను లోపించుటకుచే యేముస్లిముబిడ్డ యేవంశీయుడో వెంటనే తెలియదు. ఆర్యజాతియం దిదీవల జరిగినవంశీయనామ సాంకర్యములవలెనే ముస్లిములలోను జరుగుచువచ్చినది. అదిగాక అనులోమవిలోమవివాహములనుబట్టి కూడా కొన్ని సాంకర్యములు కలిగినవి. ఉదాహరణములు.

౧. తండ్రి పేకువంశీయుడు + తల్లి నయ్యును

వంశీయ బిడ్డ(పేకుతెగ) పేకు అనువంశనామము ధరించును. మరీపు అనిపేరు ధరించుట నిధి. ఇది రెండవవక్షము.

౨. తండ్రి మొగవ + తల్లి నయ్యదాని. బిడ్డ భోజాజదాయి అనుపేరు ఇతరమాటలతో కలిపి ధరించవలెను.

* ఇందులో నుదాహరింపబడు ముస్లిముఆచారములకు ధాన్యా జాఫరుమరీపు అనుపండితుడు రచించిన "ఖుమాక-ఎ-ఇస్లాము" అను గ్రంథము, మద్రాసు, హిస్సెకబాదము అందు కో. ౧౯౦౫ (ముద్రితము).

ఇట్లే కేసువంశీయులకు భోజా, గోలాను, ముహూర్తము, దీను, బకవ, అల్లి, అల్లా అను నామాంతములును, సయ్యులకు సయ్యుడు, మీరు అను నామాంతములును, మొగలలకు మీర్జా, చేరు, ఆగా అనునామాంతములును పదానుబంధ భాష అనియు నిర్దేశములుకలవుగాని రాసురాను ఇరియు హిందువులలోవలెనే కలగలవు అయిపోయినవి. కాని యిట్లు వారును తెగలును (ఏకవంశజులములు) వాటివాటికి ప్రత్యేకమగు నామాంతములను ముస్లిములలో భారతీయూర్వులయందువలెనే యందుటమాత్రము గణనీయము.

మరియు ముస్లిములలో బిడ్డలకు తండ్రితరము వారి వర్గత్రయములో, ఆర్యులలోవలెనే, నామనిర్దేశము చేయునాచారము గలదు. లేదా కులరైతతములుగా నెన్నుబుఱులపేర్లు పెట్టుదురు. కొందరు నామనక్షత్రవిధానముగా జననకాలనక్షత్రము చేరులో మొదటియక్షరముగాని కుదియక్షరముగాని తీసి దానితో ప్రారంభించుపేరు పెట్టుదురు. లేదా పుట్టినదినమునుబట్టి యందుకనుగుణమున పేరు పెట్టుదురు. హిందువుల గృహ్యసూత్రవిధానముగా నామకరణము చేయునప్పుడు “మాన నామ్నా, నక్షత్రవామ్నా” అని వ్రాయుదుర. దానికి దీనికి వస్తుతః ఏమీ భేదము లేదు. దీనినిబట్టిమాడ కాలమానసిలి చైత్రవర్త్యములచేత నార్యసంఘమునుండి యేవాడోవిడిపోయియు నప్పటియాచారముల ననుసరించుచున్న ఆర్యసంఘములే యీముస్లిములేనో యని పొడకట్టుచున్నది.

శిశుజనన సంబంధములగు నుత్సవముల శాతము—

౧. శిశుజననమైన మూడవదినమున “పట్టి” యను నుత్సవము ముస్లిములలో చేయుదురు. తల్లికి తలదిక్కు దీసి పాపిటతీసి దువ్వి యలంకరించి మాతాశిశువులకు కంటికికాటుక పెట్టుదురు. ఈకాటుకకు “కజర్”, “కలిక్” అనిపేరు. “కజ్జుల”, “కలికం” అని సంస్కృతపదములే యివి.

౨. ఆరవదినమున “ఘట్టి” యను నుత్సవము బిడ్డలున్నప్పటియినవా రిది ఆలోచననే చేయుదురు. ఇది “వట్టి” (= ఆరు) అను సంస్కృతపదభవము.

౩. నలువదియవనాడు జరుపునుత్సవము హిందువులలో బాలసారవంతిది. బంధుమిత్రాదుల కా శోలి రోజున “చిక్కపము” పోయుదురు. పీకాయ, నువ్వులు, నలుగురికి పంపుదురు. ఈ ఉత్సవమున కాంగ్రదేశములో “చిక్కపము” పోయుట అని పేరు వచ్చినది. “చిక్కప” అనగా నలుగురికి. ఖురాను ప్రకారము ఈ నలువదియవనాటి యుత్సవము జరిగే వరమా ప్రసవించినస్త్రీ ప్రార్థనజరుపగూడదు. ఉపవాస ముండవూడదు. ఖురానుముట్టవూడదు. మసీదులో కాలు పెట్టవూడదు. అవగా ఆమె ఏమిసేసినకిని పనికిరాదన్నమాట. నెలపురుడువైలేవరమా, అవగా నలభైరోజులు వాచేవరమా హిందువులలోను ఇట్టిఅంక్షయే కలదు. ఈరోజున బిడ్డకు తల్లి చంకవా రాధరణాదికము చిత్తురు.

౪. ఈ నలువదియవదినముగాని అంతకుముందుగాని (హిందువులలో ౨౧ దినముననే) బిడ్డను ఉయ్యాలలోపెట్టి యుత్సవముచేయుదురు. దీనికి “గవ్వార” యనిపేరు. ‘గవ్వార’ యనునది సంస్కృతపదము. “గుహ” యని యర్థము. ఉయ్యాలలో ఉన్నట్లు గుహలో ఉన్నట్లే ఉండుము.

౫. ఈ రోజునగాని ఆ మరుచటిదినమునగాని “ముండన” యను కేశఖండనోత్సవము చేయుదురు. ఇది చాలాపవిత్రమైన సంస్కారము. హిందువులలో వలెనే ఆరోజున మంగలివానికి బహుమతులుచేరుకును. కొందరు బిడ్డకు కులరైతతములగు బుఱులపేర ఫించములుందు నాచారమును కలదు. దరగాలకు మొక్కు కొన్నవారు బిడ్డ కై దారువత్సరములువచ్చువరకును కేశఖండనము చేయించరు. హిందువులలోను ఇదియే యాచారము. “ముండన” అనునది కేవలము సంస్కృతపదమే.

ఈరోజుననే “ఉభేకా” అను బలిదానము చేయుదురు. ఇది చాలాముఖ్యమైనది. శిశువునకు దీక్ష

యెప్పు నిచ్చునవని జరగబడును. అవాదు ఒకటో రెండో గొర్రెపాదులు బలియాయబడును. పురుషుడై లే రెండు, స్త్రీయై లే ఒకటి—దీనిని బలియిచ్చుచు అరబ్బు నీరుంతయు చెప్పుబడును—

“సర్వకర్తుడవగు నోదేవా, నా యీబిడ్డకు నూ రుగా ప్రాణమునకు ప్రాణము, రక్తమునకు రక్తము, తలకు తల, యెముక కెముక, జుట్టుకు జుట్టు, చర్మము నకు చర్మము నీకు సమర్పించుచున్నాను. నీకుగా నీ మేకపోతును బలిదానము చేయుచున్నాను.”—అని.

దీనినిబట్టి యిట్టి జనసంఘము ప్రాచీన హిందూ ఆర్యసంఘమునకు గృహ్యకర్మలలో నెంతవర్గిరగా నుండెనో యూహింపవచ్చును.

ఇట్లే బిడ్డకు నాలుగవమాసమున “బ్రహ్మబంధన” మనియు, ఏడవమాసమున చట్టవమా (నాకియటు = ప్రాశ వము) అను అన్నప్రాశనోత్సవమున, బిడ్డ ప్రాకగలిగి వచ్చును “మోక్షిబంధన”, “రేంగడ” మను నుత్సవ

ములును జరుపుదురు. ఈయోత్సవముల పేర్లన్నియు సంస్కృతభాషమే. అనుబిడ్డలకు ఒకటిరెండు సంవత్సర ములు గడవకముందు చెవులుకుట్టెంతరు. దీనికి “కణ్డ వైదన” అని పేరు. ఈనూట “కర్ణచేదన” మను సం స్కృతమే.

ఇట్టికాలికర్మసంస్కారముల నన్నిటినిబట్టియు, వాటిని గూర్చిన నియమములను బట్టియు, వీటికి ముస్లి ములలో వచ్చు సమానముల పేర్లు సంస్కృతజన్యము లేయగుటబట్టియు ముస్లి ముజనసంఘములు పూర్వ మెప్పుడో, అనగా హిందూసంఘము మనుస్మృతిబద్ధమై పోవక పూర్వము సంస్కృత భాషగా నుపయోగించిన సంస్కారపరాయణులైన పాశరౌకికులైన యాగ్యులై యుండవలయునని లేలును. కాగా హిందూముసల్మాన్ విశేషము వస్తుతః ఎందున్నదాయని వితర్కించవలసి వచ్చును.

విద్యాభ్యాసప్రారంభాది యితరసంస్కారము లింకొక వ్యాసములో వ్యాఖ్యానము చేయబడును.

౧. ఇద్రాద్రి రామదేవాలయములు

శ్రీ చమ్యేటి గోపాలరావుగారు తీసిన ఆకస్మిక చ్చాయాచిత్రము.

జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తినిర్మాణములు-వాటివలన కలుగుభాములు

బుర్రాలక్ష్మణరావు గారు, L. E., (B. H. U.)
(Economic Advantages of Hydro-Electric Schemes)

ప్రపంచమునందు వాడబడుచున్న శక్తిస్వరూపములన్నిటిలోను విద్యుచ్ఛక్తియొక్క ప్రాముఖ్యత పర్యవదిలేము. అట్టిప్రాముఖ్యతకు గలకారణములు-
౧. విద్యుచ్ఛక్తిని అపారముగ మన్నింప జేయవచ్చును.
౨. విద్యుచ్ఛక్తిని దూరప్రదేశములకు సులభముగను, చాకగను తీగలవ్వారా పంపవచ్చును. కావున ప్రపంచమున నీవిద్యుచ్ఛక్తి అతిచాకధరలకు తయారుచేయ గల్గుటయే ప్రతిభింజనీయ యొక్కయు అశేయమై యున్నది. ఈ అశేయము ఇప్పుడు ప్రపంచములో దివదినాభివృద్ధిచేయుచున్న జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణముల వలన (Hydro-Electric Schemes) చాలవరకు భరించుచున్న దనియే చెప్పవలెను. ౧౯౧౪లో జరిగిన ప్రపంచయుద్ధమునకు తరువాత ఇటలీయెదలకు దేశములలో కఠినమువంటి ఆర్థికపారిశ్రామికాభివృద్ధిలకు ఈజలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములే ముఖ్యకారణము అని నేషోల్ల మనము వినుచున్నాము. మనదేశములో జనసామాన్యమువందరికను అట్టినిర్మాణములయొక్క ఆవశ్యకతనుచరించుచు, వాటియొక్క ఆర్థికతత్వమును గూర్చియు, యెన్నో శంకలు తీరుటలేదు. అట్టిశంకలలో ముఖ్యమైనవేవనగా-౧. ఈనిర్మాణములు ఆర్థికపారిశ్రామికవ్యాపారాభివృద్ధికి ఎట్లు సాయపడగలవు? ౨. అమితమరుద్రవము నీనిర్మాణములలో ఉపయోగించుటవలన, ఆవచ్చించినధనమునకు వడ్డీయొక్కట్లు నా? లేక ౩. ప్రజలపై బరు పడుచుండునది ఎక్కువగునా? లేక అనునవి. ఈ ప్రశ్నలకు తీరములు పొంద్యమైనంతవరకు తెలుపుటయే ఈవ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

1. మనదేశపు రాజధానిలో ౧౯౨౯ సంవత్సరములో సుమారు ౧, ౧౦, ౦౦౦లు (పెట్రోలు పేరాఫీకాక) విలువగల రాత్ననిబొగ్గ దిగుమతిచేసి నాము. ఇదిగాక సింగరేణిగనులనుండిమాడ చాలబొగ్గ మనపరిశ్రమలలోవాడుకచేసి నాము. మొత్తము మనరాష్ట్రములో సుమారు ౧, ౨౫, ౦౦, ౦౦౦లు విలువగల బొగ్గ, మానె వివిధకర్మాగారములలోను, పరిశ్రమలలోను వాడబడినది. అయితే ఈమొత్తములో మాడువంతల ప్లానే ఆంతకుపరియగు జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి వాడబడినదనుకొందము. అట్లయిన ౧, ౨౫, ౦౦, ౦౦౦లు మిగిలివచ్చుచుంటు. ఈ విద్యుచ్ఛక్తిని తయారుచేయుటకు సుమారు 2౧, ౨, ౦౦, ౦౦, ౦౦౦లు అవసరమగును. ఈసామ్య యితరదేశములనుండి అప్పుతెచ్చినయెడల దానిపైవడ్డీ మొదలగు ఖర్చులు సంవత్సరమునకు ర౯ లక్షల రూపాయలగును. కనుక పై ౯౮౫ లక్షలలోను ర౯ లక్షలు తీసివేయగా మిగిలినసామ్య ర౭౭ లక్షల రూపాయలు. దీనిలో సుమారు ౨౦ లక్షల రూపాయలు ప్రతిసంవత్సరము యంత్రాలయపు ఖర్చులకింద పోగా మిగిలిన ౨౭ లక్షల రూపాయలు లాభమును మాట (Net profit). ఈ ౨౭ లక్షల రూపాయలు, దేశాభ్యుదయకరమగు ఇతరపారిశ్రామికాభివృద్ధికి ఉపయోగించవచ్చును. అనగా ఇప్పుడు మనము ప్రతి సంవత్సరము ౯౮౫ లక్షల రూపాయలు బొగ్గ, పెట్రోలు మొదలగువాటి విషయమై ఇతరదేశములకు పంపివేయుచున్నాము. కాని మనము మనరాష్ట్రములోగల జలపాతములను పయోగించి జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములను

1. Major Howard's lecture to the Madras Rotary Club.
E C M A (Engineering College Magazine, Benares) 1931. No. III.
2. Pykara Hydro-Electric Scheme. •

మల వెలకొల్పినయెడల ప్రదేశములకు ౪౯ లక్షల రూపాయలు మాత్రమే పంపుటగాక మొత్తముపై ౨౬ లక్షల రూపాయల భాగమునుగూడ పొందుదున్నాము. మరియు కావలసిన మూలధనము ౭ కోట్లు రూపాయలు మనదేశమునందే సమహర్వగలిగినయెడల ఆ ౪౯ లక్షల రూపాయలుగూడ విదేశీయులకు పంపవలసిన అవసరముండదు.

౧౯౨౧ వ. సంవత్సరపు గవర్న మెంటు లెక్కల ప్రకారము మవరాష్ట్రములో మొత్తము ౬౬,౦౦౦ H. P. (Horse Power) వివిధయంత్రాలయములలో వాడబడినది. తరువాత నీవదిపంతవత్సరములలో కలిగిన అభివృద్ధి సుమారు ౨౪,౦౦౦ H. P అని యనుకొనవచ్చును. కాగా మొత్తము ౬౬,౦౦౦ + ౨౪,౦౦౦ = ౯౦,౦౦౦ H. P. అని వేలెను. మరియు నీ ౯౦,౦౦౦ H. P. వేర్వేరుయంత్రాలయములలో వేర్వేరు మొత్తములుగా వాడబడినవి. అదియునుగాక ఈ యంత్రాల అన్నిటిలోను ఒకేపయమున, ఆయావాటికి కావలసిన శక్తి మొత్తములు (Individual Maximum power demands) ఒకేసారి వాడబడుట సంభవించదు. కావున విలన్నిటియొక్క మొత్తపు టావళ్ళకపు శక్తీసంఖ్య (sum of all the Individual Maximum power demands) కంటె, ఏసమయమందైనను ప్రధాన విద్యుచ్ఛక్తినిలయము (Central Electrical power station) పైబడుడిగొందు చాలతక్కువగ నుండును. ఏదేని ఒక సమయమున, నీవిధయంత్రాలయములలో కావలసిన శక్తి మొత్తములయొక్క (Individual Maximum demands) మొత్తపుటావళ్ళకపు శక్తీసంఖ్య (Sum of all the Individual Maximum demands) కంటె, అదేసమయమున ప్రధానవిద్యుచ్ఛక్తి నిలయముపైబడు శక్తీహింపడు (Power demand on the Central Station) కంటె గల నిష్పత్తి (ratio) 'Diversity factor' అందురు. నీవివర మనము ౬౬,౦౦౦ H. P. తయారుచేయుగల ప్రధానవిద్యుచ్ఛక్తి నిలయమును నిర్మించినయెడల మనవివిధ కార్యకారముల

వన్నిటిని సమావేశముగ నకుంపగలుగుదుము. దీనినిబట్టి ఒకేపదివి విద్యుచ్ఛక్తిమూలమున తదితర మైన శక్తివిశేషముల (other forms of Power) కంటె తక్కువ ధరలో, తక్కువయంత్రములతో చేయవచ్చునని వేలుచున్నది.

మవరాష్ట్రములో ఎన్నో యెకరములవేల నీటి వసతిలేక బంజరుగా మండిపోయినది. అట్టివేలకు విద్యుచ్ఛక్తివలన సమపలుకు పంపులవ్వారా నీటివసతి కలులకేసి, దానినిధిలవంతముగ నొనర్చవచ్చును. ఆవిరియంత్రములతోను, నూనెయంత్రములతోను, నడుపుటకంటె, పంపులు, విద్యుచ్ఛక్తిమోటారులతో నడుపుటయే మగమము, సులభగ్రాహ్యము.

మవరాష్ట్రములోనికి దినమతియగు ప్రతి ౧౦ పౌనుల (lbs) బొగ్గు (coal) నుండియు ఒక H. P. (one utilizable Horse Power) తయారగుచున్నది. ఈపదిపౌనులబొగ్గుభీరు ౧.౮ అటౌలు. (@ ౧౮.౨౫/టన్ను). మండిచిప్పితిలలో నడుపటకు ఒక పెద్దదిట్ట ఇంజను ఒక H. P. తయారుచేయుటకు ౬ పౌనుల బొగ్గువాడును. ఈ ౬ పౌనులబొగ్గు భీరు ౧.౧ అటౌలు. ఈభీరునకు, పనివాండ్రుబిల్లులు, వడ్డీలు, మరమ్మత్తులు, మొదలగుభిర్లులలో వంతు సుమారు ౦.౪ అటౌలు, కలిపినయెడల మొత్తము భీరు ౧.౫ అటౌలుని వేలెను. అయితే ప్రైకారాస్కీయు ప్రకారము ఒక H. P. తయారుచేయుటకు 1౦.౫ అటౌలు మాత్రము పట్టును. కావున తయారైన ప్రతి H. P. యిగ్గర మన వెంటిపోమ్మ వృథాగా భిర్చుపెట్టుచున్నామో వేరే చెప్పనక్కరలేదు. మరియు బాయిలర్లు (Boilers), వాటితో కూడికొని యున్నకట్టములు తోలూ వాటిపైన చకలివిధముల సులభసాధ్యములైన విద్యుచ్ఛక్తి మోటారులు (Electric Motors) వాడవచ్చును.

మరియు నీజలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిలయముల, వైల్డ్వెల్విహోవర్లు మొదలగు వాటివలె దేశముయొక్క

1 o. 5 as/H. P. on a block of 1,000 H. P.

బలమును మూల్యములు (Solid Assets) గా పరిగణింపబడును.

ఇట్టి జలపాతజనిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణముల స్థాపించుటకు మనరాష్ట్రములో మంచిస్థానములు గలవు. ప్రస్తుతము పూర్తిగానున్న ప్రైవేట్ జలద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణమేగాక అట్టివింకను ఒకటో రెండో మనరాష్ట్రములో స్థాపించుటకు వీలున్నదినియు, అవసరమనియు భావించుట. ఆంధ్రదేశములో జయపుర సంస్థానములో నిట్టి నిలయము స్థాపించుట కవకాశములున్నవని చాలకాలముకిందనే విన్నాము. ఇంకా యితరస్థలములలో గూడ జలపాతములు గలవు. అజలపాతముల విద్యుచ్ఛక్తిజనకములుగ చేయుచున్న మన జోకగొప్ప ప్రయత్నము చేయవలసి యున్నది. కనగా, అమెరికా, స్విట్జర్లాండు మొదలగుదేశములు విద్యుచ్ఛక్తి విషయములో అప్పుడేమై మెట్లు చేరవలసియో తెప్పవచ్చును. వాటిలో పోల్చుచూచినయెడల మన రాష్ట్ర విద్యుచ్ఛక్తి విద్యుచ్ఛక్తి యనుమాటయొక్క అర్థమును మాత్రము తెలిసికొనుచున్నది తెప్పవలెను. 19వదాలో మనిషిఒక్కంటికి (Per Capita) ౧,౪౦౦ యూనిట్ల విద్యుచ్ఛక్తి వాడబడుచున్నది. మనమెన్నరాష్ట్రములో ౩ యూనిట్లు మాత్రమే వాడబడుచున్నవి. అయితే విద్యుచ్ఛక్తి విషయములో మనరాష్ట్ర మెట్టి స్థానమునందు వున్నదో తెలియజేయుటకు మనరాష్ట్రములో మాత్రముగా స్థాపించబడిన ప్రైవేట్ జలద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములతో ములగానుటయేగాక ఒకప్పుడగ్రహము నలంకరించుచున్న దేహా యనినూడెప్పవచ్చును. కానివైద్యశ్యమునుబట్టి యింకను అభివృద్ధినిండుట కెంతయవకాశముగలదో స్పష్టముకాగలదు. అపారమగు విద్యుచ్ఛక్తిని తక్కువభారములో తయారుచేసి తక్కువ

ధరలకు పంచిపెట్టవలయునన్న జలపాతజనిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములతో మురేచియుపాటిరావు. మనదేశములో నింతవరకు స్థాపించబడిన కొన్ని జలపాతజనిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములయొక్క లెక్కల పరీక్షించిన యెడల నీది మయము లేటపడగలదు. పంజాబరాష్ట్రములో మాత్రముగా స్థాపించబడిన "ఉహావ"నది జలపాతజనిద్యుచ్ఛక్తి నిలయమువారు ఒకేసారి 36,000 K. W. తీసికొనువారికి యూనిటుఒక్కంటికి ౯-౧౫ వైసలవొప్పన విద్యుచ్ఛక్తి పైచేయియుటకు కంట్రాక్టునిచ్చియున్నాడు. దీపములకు తిరిగిర మైన చిన్నచిన్న పరిశ్రమలకుగూడ మామూలుకంటె చాల తక్కువధరలకు విద్యుచ్ఛక్తి సేయగలమని చెప్పవచ్చును. 3 మునూరులో కావేరీ జలపాతజనిద్యుచ్ఛక్తినిలయము చాలకాలమువారిది. అక్కడివాల్టి యూనిటుఒక్కంటికి దీపములకు ౪ ఆటాం, పరిశ్రమలకు ౧౫౫ (301 H.P. & above), నీటినితోడుపంపులకు ౧౫ ఆటాం-ప్పన నిర్ణయించబడినది. మనరాష్ట్రములో మాత్రముగా స్థాపించబడిన పట్టణ విద్యుచ్ఛక్తి నిలయమువారు యూనిటు ఒక్కంటికి దీపములకు ౬ ఆటాం, పరిశ్రమలకు, మిల్లులకు 3 ఆటాంల వొప్పనను ప్రస్తుతముచున్నాడు. కొన్ని ప్రదేశములలో దీపములకు యూనిటు ఒక్కంటికి దీపములకు ౮ ఆటాంల మాత్రపుచుకొనుట కలదు.

జలపాతజనిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణముల స్థాపించుటలో ముఖ్యముగా కొన్ని సంగతులు గమనింప వలసియున్నది. అట్టివి నిర్మించుటకు ఇబ్బందులు (Technical difficulties) లేనంతమాత్రమున ఆరికముగా నవి లాభము చేపూర్వకమనని నమ్ముటకు వీలులేదు. తక్కువమొత్తముగల విద్యుచ్ఛక్తి మధ్యవంతయెడలకు జలచక్రములకంటె (turbines & water wheels) ఆవిరి, చూడ, యంత్రములే. (steam & oil engines)

- 1 Major Howard's (Chief Engineer, Pykara Hydro-Electric Scheme) lecture to the Guindy Engineering College Students, Society—"Hindu" 19th Aug. 1932.
- 2 ECMA (Benares Engineering College Magazine) 1931, No. III. "Uhl River Hydro—Electric Scheme."
- 3 Ibid. 1930, No. II. "Cauvery Hydro-Electric Scheme."

ఉపయోక్తములగును, లాభకరములగును ఉంచునని చెప్పవచ్చును. అయినను లేకున్న మొత్తము గల విద్యుచ్ఛక్తి సుద్ధిరింపజేయుటకు జలశక్తి ఉపయోగింపబడకపోలేదు. 1 పంజాబురాష్ట్రములో New Jagger-ton Wollen Mills లోను, Amritsar H. E Pumping Installation లోను 670 K. W. 525 K. W. ప్రమాణముగల విద్యుచ్ఛక్తి జలవిక్రమాలముగా నష్టములేకుండు తయారుచేసినారు, అయితే మార్గప్రాంతముల కీకత్తిని పంపించిన అవసరము లేకపోయినది. కాని సామాన్యముగా జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములు లాభకరములుగా నుండవలెనన్న ఈనిర్మాణము లేయే ప్రదేశములకు విద్యుచ్ఛక్తిని ఫస్ట్ యిచ్చేయనో ఆయా ప్రదేశములయొక్క మొత్తము 'Load factor' బాగుండునలెను. 'Load factor' అనగా సంచితము మొత్తమున ఫస్ట్ యిచ్చేసిన యూనిట్ల సంఖ్యకును, విద్యుచ్ఛక్తి నిలయుములో కలకొల్పబడిన యంత్రముల యొక్క శక్తి మొత్తము (total capacity in K. W. of the machinery installed) ఆ సంచితములో ఫస్ట్ యిచ్చేసిన గంటలసంఖ్యతో సుబించిగా వచ్చిన మొత్తమునకును గల నిష్పత్తి (ratio). ఈ నిష్పత్తి ఎంత యెక్కువగానున్న (Load factor) అంత బాగున్నదిన్నమాట. అనగా విద్యుచ్ఛక్తినిలయుములో సమ హర్వబడిన యంత్రములయొక్క మొత్తపు శక్తి సంఖ్య

(installed Kilowatts) లో చాలాభాగము నిర్మించుండవలెను. కావున ఏయే ప్రాంతములలో పరిశ్రమలు వృద్ధికాగలవని తోచినో ముఖ్యముగ వాయుప్రాంతములలో జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తినిర్మాణముల కవకాశము లున్నవేమో తెలిసికొని అట్టియవకాశము లున్న యెడల తప్పక యిట్టి నిర్మాణముల స్థాపించవలెను.

2 ప్రైవేట్ కంపెనీలలో ఒక్కొక్క H. P. తయారుచేయుటకు (యంత్రముల కొనుబడి, వనినాండ్ల, అవకట్టులు, తదితరఖర్చులు కలుపుకొని) రు. ౬౩౦ లు. (capital cost) లేక రు. ౪౦౦ లు (from installed H. P.) నిర్వయివచ్చును. హిందూదేశములో ఇప్పటి వరకు స్థాపించబడిన జలపాతజ విద్యుచ్ఛక్తినిలయుములలో ఒక్కొక్క H. P. తయారుచేయుటకు అయిన ఖర్చులలో మిక్కిలియెక్కువైనది (Maximum) రు. ౧, 3౬౦ లు. మిక్కిలితక్కువైనది (Minimum) రు. ౨౪౦ లు. కనుక average నిర్వయ రు. ౮౦౦ లు. కాని ప్రైవేట్ కంపెనీలయొక్క చిఫ్ ఇంజనీరుగారైన మేజర్ హెన్రీగారు ఒక యూనిట్ల తయారుచేయుటకు ఖరీదు రు. ౭౫౦ లు చాలాపొడవనియూ మనదేశములో సంతకరక జలపాతజవిద్యుచ్ఛక్తి నిర్మాణములు లాభకరములుగా నుండుననియు చెప్పుచున్నారు. మనదేశములో ఆఖరీదు చాలవలసిన యవసరముమూడ నుండును.

1 Sir Gangaram's Pocket Book of Engineering.

2 Major Howard's Lecture to the Guindy Engineering College Electrical Engineering Students' Society.

3 Sir Gangaram's Pocket Book of Engineering.

ఎరువుల నుపయోగించు విధానము

నరు లకిగిట్టు వానలు
గురియును సవ్యములు పండుకొలదికి మిగులక,
మూఁధులు ఘనముగఁ దిశకును
ధరలేఁ బ్రహవృద్ధి తేనగుఁ ద్రావ్యయనక,
చెట్టుచెనెన రాజనమును తెలుకును
గావించగల మహాకర్మ కులును.

అనంతమాత్రము తన భోజరాశీయములో
ఉత్తమ వ్యవసాయమును, రైతులను గూర్చి
చెప్పఁజూచుచున్నాడు. రాతిచెనెనను వరి,
చెంకు పండించగల కర్మకవిత్తులును సప్తాభివృద్ధికి
అత్యంతవర్ధకములైన ముఖ్యాంశములను తెలిపినవా
రుగా నుండును. అనగా నిస్సారములగు నేలలోగూడ
సరియైన పంటలను పండించుటయే కుల్యవ్యవసాయంక
గము.

ప్రప్రథమములో తినివంత భూమి గలిగి యున్న
స్వకు సవ్యములు రాసుగనే పెరుగుచుండెడివి. రాసు
రాసు జవాభివృద్ధి యుపటవల్లను, వ్యాపారపౌకర్యము
లభికము లగుటవల్లను ఆహారపదార్థములు వ్యాపారవస్తు
వులు ఎక్కువగా పండించవలసిన పరిస్థితు లేర్పడి విరా
మము లేకుండ పంటలను పండించవలసివచ్చుటవలన
క్రమేణ భూములు నిస్సారములగుదు వచ్చినవి. ప్రపంచ
ప్రజాభివృద్ధికిని మారుమందులవలన ఆహారపదార్థముల
కంటె వ్యాపారపదార్థముల కెక్కువ ప్రాముఖ్యము గలు
గుటచే మనదేశములోని భూములు క్రమక్రమముగా రీత
లేపోయినవి. కాలచక్రము ననుసరించి మనవార్లకు చల్లి
ఆన్నముకు బదులుగా కాఫీ ఉపమామొదలయిన చెట్లు
ముఖ్యములయినవో అనేకీని మనభూములకు కృత్రిమపు
ఎరువు లగత్తము లైనవి. లంచమిచ్చినగాని నేలగూడ
పండకున్నది. తినినరీతిని బలపరచుటే లంచమిచ్చుట.

నేలను బలపరచుటకు ఎరువులు వేయవలెను. వీటిని
మానుషివస్తువులుగా విభజింపవచ్చును. పశువులయెరువు,
మేకలజెంటు, పొడిమిమ్ము మొదలగునవి చంటిపిల్లలకు
తల్లి పాలవంటివి. గానుగపిండ్లు (oil cakes), పచ్చిఆకు
యెరువులు (green manures) పోత పాలవంటివి.
ఇప్పుడు 50 పెసిలచే అమ్ముబడు రసాయన వస్తువులతో
తయారుచేసిన యెరువులు వర్షాపాలవంటివి. తల్లి
పాలు, పోతపాలు వలయుచుండువట్టుకు సరిగా దొరక
నప్పుడు వర్షాపా లేట్లనక్కరము లగుచున్నచో అట్లే
ఆయెరువుకుమాత్రం అగత్త మేర్పడుచున్నది. ఏకాగ్రీతో
భూమిని బలపరచినగాని పంటలు సరిగా పండకున్నవి.
మాతనవైద్యవిధానములో ఇంజక్షనులకు ప్రాముఖ్య
మేర్పడినట్లు ఎగువులువేయుటలో ఆయెరువులకు స్థానము
లభించినది. పిల్లలకు తల్లిపాలు దొరకనప్పుడును, చాల
నప్పుడును, పోతపాలో వర్షాపాలో పోసి శిశువులను
పోషించుట విధియైనప్పుడు వానిలో నేమి ఉపయోగిం
చుట మంచికో శిశుత్వత్వము ననుసరించి చైద్యులు
చెప్పజీతించి, నూనూలు ఎరువులు చాలినంత లభించక
యితరయెరువు సుపయోగింపవలసివచ్చినప్పుడు వ్యవ
సాయశాస్త్రజ్ఞులు భూతత్వమును బట్టియు వైరులను
బట్టియు నీటివసలి మొదలగు ఇతర పరిస్థితులనుబట్టియు
ఏయే యెరువులను ఎంతెంత వేయవలయునో నిర్ణయింప
వలయును. కాని యాయెరువుల నమ్ము కంటెనే వీజెంట్లు
మాటలను నమ్మి రయిగులు మోపబోమాడరు. పశువుల
యెరువును కొద్దిగవైనను వేసి వానితోగూడ యెరువును
ఉపయోగించిన భూములు చెడిపోకుండమంతును. అట్లు
పశ్యాదుల యెరువును వేయక ప్రత్యేకముగా రాసాయ
నికములను ఎరువులనే ఉపయోగించిన యెడల నేలలు
త్వరలో చెడిపోగలవు. రాసాయనికములగు ఎరువులసమైక్య
సారావట్టువలె తాత్కాలికమైనది. ఆయెరువుల నుప
యోగించిన చెంటనే పైర్లు నల్లవడి పోడిగా వచ్చుట

చేత మోసపోవాడు. ఏరువుల ముపయోగించుటలో తెలియవలసిన ముఖ్యాంశము లెన్నో కలవు.

సస్యములు బాగుగా పెరుగుటకు నేల మృదాన్నితమై యుండవలెను ఈ ఆరుగుణములను ప్రత్యేకము సస్యాభివృద్ధిని కలుగజేయు సామర్థ్యముకలది. వలయునంత ౧. సస్యాచారపదార్థములు, ౨. నీరు, ౩. గాలి, ౪. అనుకూలమును ఉష్ణత, ౫. వేళ్లుప్రాకుటకు తగినంత అవకాశము, ౬. హానికరమగు వస్తువులు లేకుండుట. వీనిలో ఏది లోపించినను మొక్క సరిగా పెరుగజాలదు. గణితశాస్త్రాన్ని ౨ × ౩ × ౪ × ౦ మొత్తము మున్నయివట్లు లోపించిన నుణమును బట్టి ఫలితము కూన్యమగును. ఈలోపమునే వ్యవసాయ రసాయనశాస్త్రజ్ఞులు అవసరమైన మితిగా (limiting factor) చెప్పుదున్నారు. ఈలోపమును పూరించేనగాని సస్యము సరిగా పెరుగజేరదు. కనుక ఈయారింట్లను మొదటిదయిన “సస్యాచారపదార్థము” లందు ముఖ్యాచారములు మాడు: వత్తెని, భాస్వరము, బూడిద

కాగము, పిటికిగాను విరిగియున్న నోరువులు అమ్మబడుచున్నవి. అన్ని నేలలలోను సస్యములకు కావలసిన ఆహారపదార్థములు కొద్దిగనో నొప్పుగనో ఉండియుండుటవల్ల ఏయేరువు వేసినను యెవల మొక్కలు పెరుగుట కారంభించి వైవచెప్పిన ఆరుగుణములలో లేనికై నను లోప వేర్వడినస్థితి సంభవించినప్పుడు పెరుగుట ఆపి పోవుటయేగాక పెరుమాప వశించుఆవస్థ తీరిపించును. ఇట్టి అపాయము రాకుంప కని పెట్టవలెను. రాసాయనికములను ఏరువులు తోలుత అమ్మకమునకు వచ్చినప్పుడు ఒకవ్యవసాయ శాఖోద్యోగి అతని తల్లి గారికి సీతికరమగు తులసిమొక్కను బాగుగ పెరిగేట్లు చేయునట్లేళ్ళముతో నుప్పెడు ఆమోనియా ఏరువును తులసి మొదట వేసి కప్పిపెట్టగా ఎటువై అచెట్టు నచ్చినది. కనుక క్రొత్త ఏరువుల ముపయోగించునోరువారు ఏయేరువులను ఎంతెంత, యేవిధముగా చేయవలయునో సరిగా తెలిసికొని మరి ఉపయోగించవలెను.

మదనమోహన మాలవీయుని బంగళా

చాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ. శ్రీ.

స్వదేశములలోను భారతావని కడు నీడదనుట దెల్లు రంగీకరించిన విషయమే! ౧౯౨౨-వ సం॥ లో ఫింశిలేషిరాస్ గారు భారతీయుని సాలు పరిశకటాదాయము రు. ౧౧౬ లు అని గుఱించి యుంకిరి. ఈ గుఱితియు పత్తవిదూరమైనదని పెక్కుమంది భావించుచున్నారు. ప్రఖ్యాతి కెక్కిన ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలకు కె. టి. హగారి లెక్కల ప్రకారము భారతీయుని సాలుపరిశకటాదాయము రు. ౬౭ లు కన్న నధికముగ లేదు. షోస్, వాదము కొఱకొనించుక నేపు సిరాస్ గారి గణితమే పత్తమైనదని యంగీకరింతుము. అప్పుడైనను తదితర దేశముల సాలుపరిశకటాదాయముతో భారతీయుల యాదాయమును పరిపూర్ణము చేసిన మనదేశము దుర్భరదారిద్ర్యవస్థలో మునిగియున్నదని స్పష్టపడ గలదు. ఇట్టి పరిపూర్ణత క్రింది పట్టికలో చూపబడినది:—

దేశము పేరు	సాలుపరిశకటాదాయము (తలప) రు.
అమెరికా	౧,౯౨౫
ఇంగ్లాండు	౧,౦౦౦
ఆస్ట్రేలియా	౫౫౫
కనడా	౫౫౫
ఇండియా	౧౧౬

పైన పేర్కొనబడిన పట్టికవలన తదితర దేశముల కంటె భారతదేశ మార్థికముగ కంటె వెనుకబడియున్నదియు తెలియుచున్నది. ఐనను లెక్కలతోను, పట్టికలతోను పనియేమున్నది? భారతదేశము కడు దారిద్ర్యవస్థయందున్నదనుట నే నారంభముననే సుదీనినట్లు సర్వజనాంగీకృతమైన విషయమేకదా.

ఇట్లు భారతదేశము ఘోరదారిద్ర్యపీడిత భూమి యైనను వైస్రవోషంక్రింద ప్రభుత్వము విపరీతముగ ధనము వెచ్చించుచున్నది. ధనహాపము క్రింద చూచిన మనదేశములో కంటె మఱికొన్ని దేశములలోనే సైనిక వ్యయము క్రింద హెచ్చు మొత్తములు ఖర్చుపెట్టబడుచున్నవి. కాని దేశముయొక్క సాంపత్తికీపు ఆదాయమునకును, సైనికవ్యయమునకును గల యంతరమును పోల్చిచూచిన ప్రపంచమునగల దేశము లన్నిటిలోను భారతదేశములోనే యధికముగ వెచ్చింపబడుచున్నది. ఈక్రింద నుల్లేఖింపబడిన పట్టికలో నట్టిపోలిక చూపబడినది:—

దేశము పేరు	మొత్తము ఆదాయములో సైనికవ్యయము నూటికి
ఇండియా	౪౫.౨౯ వంతులు
జపాను	౨౬.౫౭ "
ఇటలీ	౨౩.౪౬ "
ఫ్రాంసు	౧౯.౭౫ "
సంయుక్తరాష్ట్రములు	౧౬.౦౯ "
ఇంగ్లాండు	౧౪.౭౫ "
జర్మనీ	౭.౧౬ "

ఈ పట్టిక వలన మనసాంకెత్సకీపు టాదాయములో దాదాపు సగము సైనికవ్యయము క్రిందనే చెల్లి పోవుచున్నట్లు వినితమగుచున్నది. కానికొందరు ప్రభుత్వోద్యోగులు వైవిధ్యము సంగీకరింపరు. ప్రభుత్వదాయములో సైనికవ్యయ మెంతభాగ మాక్రమించుకొనుచున్నదో నిర్ణయించుటయందు కేవలము కేంద్ర ప్రభుత్వదాయమునే గాకరాష్ట్రీయప్రభుత్వముల ఆదాయమునుకూడ లెక్కలోనికి తీసుకొనవలెనని వారు

1 Indian Economics, by Jathar and Beri, Vol. 11, p. 169.

2 Public Finance and Our Poverty, by J. C. Kumarappa, pp. 104—5.

వాదించును. వైనికకాళు కేంద్రప్రభుత్వమునకు చెందినది గాన వైనికయమును నిర్ణయించుటయందు కేవలమొక కేంద్రప్రభుత్వదాయమునే గైకొనుటనిర్వహ్యము. ఈభర్తయమును త్రోసిపెట్టి రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల ఆదాయమును కూడచేర్చి లెక్కకట్టవలెనని వాదించినచో కేవలము వానితోనే సంతుష్టిపడవలె? రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల ఆదాయముతోపాటు జిల్లాబోర్డులు, తాలూకాబోర్డులు, పంచాయతీబోర్డులు మున్నగునాని ఆదాయములను కూడ చేర్చుకొనినచో మజిలీత బాగుండునుగదా.

ప్రస్తుతము వైనికవ్యయముక్రింద సంవత్సరమునకు ఖరీదు ౫౦ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టబడుచున్నవి. ఈదుర్భర వ్యయమును గూర్చి భారతరాజకీయనేత్రులు కాంగ్రెసు ప్రట్టివప్పుటినుండియు గగ్గోలు పెట్టుచున్నారు. కాని యది తగ్గింపబడుటకు బదులు హెచ్చింప బడుచున్నది. “స్వతంత్రము కంటుబడుచోటు” (Where Freedom Falter) అను గ్రంథమున జర్మనీ యుద్ధమునకు పూర్వమును, తర్వాత పదివత్సరములకును వివిధచేతముల వైనికవ్యయములో గల వ్యత్యాసము స్పష్టముగ గొకపట్టికలో నీయబడినది. దానిలో ౧౯౨౪-౨౫ వ సం. లో ౧౯౧౪-౧౫ సం. లో కంటె భారత ప్రభుత్వము వైనిక కాళు క్రింద దాదాపు రెట్టింపు వెచ్చించెనని తెలుపబడినది. ఇంతటి హెచ్చుదల మఱిదేశమందును గావరాదు. ఆపట్టికను క్రింద చూపుచున్నాను:—

దేశము పేరు	హెచ్చుదల నూటికి
ఇండియా	+ ౯౦ వంతులు
ఇంగ్లండు	+ ౩౨ “
జపాను	+ ౮౯ “

తెల్లియము	+ ౩౪ “
ఇసుక	— ౧౦ “
ప్రాంసు	— ౩౨ “

౧౯౨౨-౨౩ సం. లో దను నివేదికను వ్రాసిన ఇంచీకేప్రకమిటీవారు సహితము వైనికవ్యయము చాల హెచ్చుగ నున్నదనియు, దానిని కనీసము ౫౦ కోట్ల రూపాయల వైదను తగ్గింపవలయుననియు సిఫారసు చేసిరి. వారు వ్రాసినవాక్యములను క్రింద కేరొగ్గనుచున్నాను:—

“పర్యవైన్యాధ్యక్షుడు మా యభిప్రాయముతో నేకీభరింపకపోయినను ధరలు మజిలీకొంత పడిపోయిన నట్లయిన వైనికవ్యయమును కొలదింపవత్సరముల పిదప ౫౦ కోట్ల రూపాయలకు మించకుండునట్లు తగ్గింపవచ్చునని మేము తలంచుచున్నాము. ఈ మొత్తమైనను భారతదేశీయుని భరింపమని కోరవలసిన దానికంటె హెచ్చునీ మాయభిప్రాయము. వర్తకము పునరుద్ధరింపబడుటవలన ప్రభుత్వదాయము వృద్ధిచెంది నప్పటికిని వైనికవ్యయమును మజిలీకొంత తగ్గించుటకు ప్రయత్నింపక యుపేక్ష జరిగించుటకు సవ్యమైన కారణమేమియునుండదని మేము భావించుచున్నాము.”

ఈ నివేదికను వ్రాసిన తర్వాత ధరలు సగమునకు మోగా పడిపోయిన నప్పటికిని వైనికవ్యయము ౫౦ కోట్లకు తగ్గింపబడనే లేదు. తమ కనుకూలముగ లేనప్పుడు తాము నియమించిన కమిటీలకు కూడ ప్రభుత్వము వారిట్టి గౌరవమునే చూపుచున్నారు.

వైనిక చోట దాదాపు ౫౫ కోట్ల రూపాయలు వైనికకాళుకై వెచ్చింప బడుచున్నవని నేను

3 Vide Legislative Assembly Debates, Vol. I, No. 32, p. 2117—Dt. 19-3-29.

4 “Should a further fall in prices take place, we consider that it may be possible, after a few years to reduce the military budget to a sum not exceeding Rs. 50 crores, although the Commander-in-Chief does not subscribe to this opinion. Even this is more, in our opinion, than the tax-payer of India should be called upon to pay, and, though, revenue may increase through a revival of trade, there would, we think, still be no justification for not keeping a strict eye on military expenditure, with a view to its further reduction.” Quoted in Sixty years of Indian Finance, by K. T. Shaw, pp. 80-82.

వ్రాసియుంటిని. కాని నిర్మలముగ వంతకన్న చాల హెచ్చుగనే సైనికశాఖకై ఖర్చు పెట్టబడుచున్నది. సాధారణ పరిస్థితులలో సైనికశాఖకింద రావలసిన కొన్ని మొత్తములు తక్కినవానిలో తేర్చబడుచున్నవి. సైనిక ఆర్థికశాఖ (Military Finance Branch) కై యేటేట ఖజానా 2 లక్షల రూప్యములు వెచ్చింప బడుచున్నది. ఈ మొత్తము వ్యాయముగ సైనికవ్యయము క్రిందకు రావలయును. కాని యది భారత ఆర్థికశాఖ (Indian Finance Department) యొక్క ఖర్చులలో తేర్చబడుచున్నది. ఇట్లే పశ్చిమోత్తరపరిపాలన కాపలా కాయలుకు నియమింపబడిన వారి ఖర్చులన్నియు పశ్చిమోత్తర పరిపాలన రాష్ట్రపువ్యయము క్రింద త్రోసివేయబడుచున్నవి. ఈ కాపలాకు దాదాపు కోటిరూపాయలు ఖర్చును. ఇంతేగాక, కేవలము సైనికదృష్టితో వేయబడిన రైల్వే (Strategic Railways) పై వచ్చుపడ్డ మంతయు రైల్వేశాఖ పెట్టిపె యిచ్చబడుచున్నది. ఇట్టిరైల్వే వసతులులన యేటేట దాదాపు 3.2 లక్షల రూప్యములు వడ్డము వచ్చుచున్నది. వానిని నిర్మించుటకై పట్టిన పెట్టుబడి పైన ప్రతివత్సరము ౧ కోటి ౬౩ లక్షల రూప్యములు వడ్డీదండుగ తగులుచున్నది. ఈమాదిరిగ సైనికవ్యయమును వ్యాయ దృష్టితో పరిక్షించినచో వది 8౬ కోట్ల రూప్యములకు మించిపోగలదు. 5

సైనికవ్యయ మిట్లు విపరీతముగ నుండుటకు మన దేశమందున్న బ్రిటిషుదళములే చాలవఱకు కారణమై యున్నవి. ౧౯౨౪ వ సం.లో భారతప్రభుత్వమువారు “సైన్యము — దానిపరిణామము” (The Army and Its Evolution) అనుగ్రంథము రోకదానిని ప్రకటించిరి. ఆగ్రంథపు ౧౫౩ వ పుటలో భారత సైనికుని కన్న బ్రిటిషుసైనికునికి దాదాపు వాలుగురెట్లు హెచ్చు ఖర్చునవి స్పష్టముగ వ్రాయబడినవి. ౧౯౨౧ వ సంవత్సరములో భారతశాసనసభయందు దొకప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తర మొసగుచు సర్ గాడ్ ఫ్రే ఫెల్ గారు పోటను నొక్కొక సిపాయికి సంవత్సరమునకు రు ౫౦౦ లు

చొప్పున ఖర్చునవనియు, సోల్దిరునకు రు. ౨, ౦౦౦ చొప్పున ఖర్చునవనియు పలికిరి. మఱొక విపరీత మేమన, బ్రిటిషుసైనికునికి బ్రిటిషుదేశములోకంటే భారతదేశమున హెచ్చుగ ఖర్చును. ఈవిషయమును భారతప్రభుత్వమునకు సైనికకార్యసర్వాయగు జి. యం. యంగుగా యొప్పుకొనిరి. వారు భారతశాసనసభలో నిట్లుపలికిరి: “ఇంగ్లండులో మన్న బ్రిటిషుదేశములకంటే భారతదేశములో మన్న బ్రిటిషుదేశములకు హెచ్చుగా ఖర్చు గను.”

బ్రిటిషు సైనికుల కర్తవ్యధికమైన కేతనములే గాక తలకీర్తిరి. పు అలవెన్సు, వివాహపు అలవెన్సు, ఫర్చిచరు అలవెన్సు మున్నగున వివిధ యొనగబడును. ప్రస్తుతము భారతదేశమందున్న బ్రిటిషుసైనికులకు కేవలము వివాహపు అలవెన్సుల నిచ్చుటకే ౫౦ లక్షల రూప్యములకు పైగా వెచ్చింపబడుచున్నది. ఈ అలవెన్సుల విషయమై మున్యుందు వివరముగ చర్చించును.

మనదేశపు సైనిక వ్యయము విపరీతముగ నుండుటకు కేవలము బ్రిటిషుసైనికుల కొనగబడు హెచ్చుతీర ధర్త్యములే కారణము గాదు. భారతసైనికశాఖవారు పెక్కువిషయములలో పతిరుపారాగా ఖర్చుపెట్టుదురు. ఇంచితపుకమిటివా రిట్టిరుబారా ఖర్చులను కొన్నిటిని కడుతీవ్రముగ విమర్శించియుండిరి. ఇట్లు విమర్శింపబడిన వానిలో సైనికశాఖవారి వస్తుసంగ్రహణ పద్ధతి ప్రథమమైనది. ౧౮౪-౧౯౨౨ వ తేదీని మిలిటరీ డిపార్టుమెంటు వారివద్దనున్న వస్తుసమదాముపు ఖరీదు దాదాపు ౨౦ కోట్ల రూప్యములని అంచనా వేయబడినది. వీనిలో యుద్ధపరికరములు, మందుగుండు సామగ్రి మున్నగు నదియే ౧౪ కోట్ల రూపాయల ఖరీదుచేయును. ఇట్లు విపరీతముగ సామగ్రి నిలువచేయుటవలన పెక్కునష్టములున్నవి. ఆవస్తువులు కొంతకాలము గడచిన పిదప నిరుపయోగము కావచ్చును. లేదా, వానినిగ తగ్గిపోవచ్చును. ఒక సంవత్సరమున యుద్ధ పరికరముల కొరత (Ordnance Department) వారు పలికినవానికంటే చికిషేయగ నున్నదని ౫౦ లక్షల రూప్యముల విలువగ

వస్తుసముదాయము నమ్మిజేయు పెంచిరినియు, దానికి ౯ లక్షలకు మించి ధర రావని యంచనా వేయుటకెనదనియు పై కమిటీవారికి తెలుపబడినది. ఇంతేగాక వస్తువులను విపరీతముగ నేకరించి నిలువచేయుటవలన వడ్డీవస్తువుకూడ వచ్చును. ౧౯౨౨ వ సం.లో నిలువయున్న వస్తువులపైన సెలకు మాటికి యేనిమిదిఅకౌల వడ్డీచొప్పుననే సంవత్సరమునకు దాదాపు ౧ కోటి ౨౦ లక్షల రూప్యముల వడ్డీ దెడుగ తగులును. ఈవడ్డీయు లన్నియు నటుండ చేతి నిండ వస్తువు లున్నప్పుడు వానిని విరివిగ వాడుట సహజముగ సంభవించును. పైవచేర్చొనిన సంవత్సరము లన్నియు దృష్టియందుంచుకొని ఇందికేపు కమిటీవారు వస్తు సంక్రమణలో సరితాగరూకతతో మెలగవలసి యుండు నని సిఫార్సుచేసిరి. కాని వారిసిఫార్సు వాచరణ లోనికి గొలిపవచ్చినట్లు కామహింపదు. ఇప్పటికిని వస్తుసముదాయమును మొదట విపరీతముగ నేకరించుట, పిదప నిరుపయోగమరిచిపిమ్మి యేర్పాటుగరకు తెగనమ్ముట జరుగుచునేయున్నది. ఈమధ్యనే నిరుపయోగమైన వస్తుపానుగ్రీ నమ్ముటవలన క్రిందిమొత్తములు జమవచ్చినవని మిలిటరీ అకౌంటు కమిటీవారు తమరిపోర్టులో వ్రాసిరి :—

సం.	రు.
౧౯౨౬—౨౭	౧,౯౩,౦౦౦
౧౯౨౭—౨౮	౩౬,౭౨,౦౦౦
౧౯౨౮—౨౯	౪౨,౪౪,౦౦౦
౧౯౨౯—౩౦	౨౯,౩౦,౦౦౦

మొత్తము ౧,౧౦,౩౯,౦౦౦

పై యంకెల వలన ౧౯౨౬-౩౦ సంవత్సరముల మధ్య నిరుపయోగమైన వస్తువుల నమ్ముటవలన ౧ కోటి రూప్యములకు పైగా జమవచ్చినట్లు తెలియుచున్నది. సాధారణముగా నిట్టియమ్ముకములలో పదిరూపాయల వస్తువు రూపాయకు చెల్లిపోవుచుండును. కనుక పై కాలగుసవత్సరములలోను భారత దేశమునకు కనీసము ౯ కోట్ల రూప్యములు వడ్డీ ము వచ్చియుండును

ఇందికేపుకమిటీవారు సరఫరాశాఖ(Transport Service) ను కూడ తీవ్రముగ విమర్శించి యుండిరి. ౧౯౨౨ వ సం. ప్రాంతమున పై శాఖ ప్యాసిఫిక్మున ౨౬౧ మోటారుకార్లు కలవట. ఇన్ని కార్లు అనవసర మనియు, ౧౫౦ కార్లున్న సరిపోవుననియు వారు వ్రాసిరి. ఇట్లే వారు మఱి పెక్కు దుబారా ఖర్చులను తగ్గింపమని సిఫార్సులను చేసిరి. సరఫరా శాఖకు ౧౯౧౩-౧౪ సం. లో దాదాపు ౨ కోట్ల రూప్యములు ఖర్చుగుండుదెడిది. కాని ౧౯౨౨ వ సం. వచ్చుపరీకా వ్యయము ౬౩ కోట్ల రూప్యములకు పెరిగి పోయినది. సవ్యముగ పరిపాలించినచో దీనిలో ౧ కోటి ౧౫ లక్షల రూప్యములకు పైగా ఖర్చును తగ్గింపవచ్చునని కమిటీ వారు రిపోర్టుచేసిరి.

భారతీయసైనిక వ్యయమును గూర్చిచర్చించు నపుడు మనము మఱొకముఖ్యవిషయమును గమనింపవలెను. ప్రతిదేశమును స్వరక్షణకై సైన్యమును పోషించును. అట్లే భారతదేశమునకూడ కేవలము దేశరక్షణ నిమిత్తమే సైన్యము పోషింపబడుచున్నదా? ఈప్రశ్నకు బ్రిటిషుప్రముఖుల చేతనే ప్రత్యుత్తరము చెప్పించిన పాగుండును గదా?

కొంతకాలము భారతదేశమునకు రాజప్రతినిధిగ మన్నకర్ణము ప్రభువుగారు తమగ్రంథములలో నొకదాని యందు డిట్లు వ్రాసిరి:—

“భారతదేశ సైన్యము ప్రారంభము నుండియు ధర్మత్రయమును గలిగియున్నది. ఆధర్మత్రయ మేమనః భారతదేశాంతరంగికశాంతి రక్షణగావించుట, భారతదేశపు సరిహద్దులను కాపాడుట, తుణుములో ప్రపంచములోని తదితర భాగముల కెక్కడికై నను సామ్రాజ్య సేవకై బయలుదేరెట్లుటకు సంసిద్ధముగ నుండుట, చిరకాలమునుండియు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యరక్షణయందు కడు ప్రాముఖ్య స్థానముక్రమించి భారతదేశము తనతృతీయ ధర్మమును చిక్కగ నిర్వహించుచున్నది.”

6 “The Indian Army in fact has always possessed...a triple function: the preservation of internal peace in India itself; the defence of the Indian frontiers, and prepared-

కర్ణప్రభువుగారు పుష్కముగ నుచివనట్లు భారత దేశ నైస్యము సామ్రాజ్యరక్షణకు మాడ వినియోగించు కొనుట కుద్దేశించబడి నప్పుడు దానికగువ్యయములో సామ్రాజ్యము కొంతభాగమును వ్యాపకముగ భరింప వలదా? ఈప్రశ్నకు ప్రస్తుతము బ్రిటిషుదీవులకు ప్రధాన మంత్రిగనున్న మాక్స్ బాల్ఫూర్ గారు యోగ్యత క్రింది విధముగ ప్రత్యుత్తర మొసగిరి :-

“భారతదేశ నైస్యములో చాలభాగము — కనీసము సగము — సామ్రాజ్య నైస్యమని చెప్పవచ్చును. ఈభాగము భారతేతరావసరముల కుపయుక్త పడుచున్నది. కనుక దానికను అర్హులందఱు మనము భరింపవలెను.”

కాని భారతదేశ నైస్యకర్తయములో నొకరొగి నమ్మితి నైనను బ్రిటిషుప్రభుత్వము భరించుటలేదు. ఇట్లుండ, సామ్రాజ్య కార్యనిర్వహణకై భారతదేశ నైస్యములను విదేశములలో ముపయోగించినప్పు డైనట్టి యదనపు అర్హులుమాడ మననెట్టివైనదో దుద్దబడినవి. మొదట ఈస్టు ఇండియా కంపెనీవారును, తర్వాత బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారును భారతదేశ నైస్యములను చైనా, పర్ష్యా, సేపాలు, అఫ్ఘనియా, ఈజిప్టు, మొదలను, ఆప్తమస్థానము, మున్నగు దేశములలో యుద్ధములను నట్టుటకు వినియోగించిరి. దీనికిగాను ౧౮౫౭ వ సం.నకు పూర్వము ౩౫ కోట్ల రూప్యములును, ౧౮౫౭-వ సం.నకు పిదప ౩౩౨ కోట్ల రూప్యములును అదనముగ

అర్జుపెట్టబడినను. ఈమొత్తమంతయు నవ్యాయముగ భారతదేశము నుండి నమూనా చేయబడినను.

జె. సి. కుమారప్ప గారి లెక్కల ప్రకారము నేవలము భారత దేశావశ్యకతల కొరతే భారతదేశ నైస్యము పోషించబడి యుండినచో నైస్యకాఖ్య క్రింద ౧౮౫౭-౧౯౩౦ సంవత్సరముల మధ్య ౧౩,౩౦౦ కోట్ల రూప్యములు మాత్రమే అర్జుపెట్టవలసివచ్చెడిది. కాని భారతదేశ నైస్యమును సామ్రాజ్యకార్యనిర్వహణకుమాడ నుద్దేశించుటవలన ౨,౧౭౦ కోట్ల రూప్యములు అర్జుచేయబడినను. ఈవిధముగ భారతదేశ నైస్యకాఖ్యక్రింద నైస్య పోషించబడిన సంవత్సరముల మధ్య ముమారు ౭౫౦ కోట్ల రూప్యము లధికముగ ఖర్చింపవలసి వచ్చినది.

ఇంతే గాక, భారతవర్షము బ్రిటిషునైస్యకులకు శిక్షణ గలుపుకొనుననియై ముపయోగించుకొనబడుచున్నది. ఈసందర్భమున మేజరు డి. గ్రావాం పోలు గారు క్రిందివిధముగ వ్రాసిరి:-

“నిష్కర్ష X నొప్పుకొనక పోయినను, సశక్తి మేమన, భారతభూమి బ్రిటిషునైస్యమునకు శిక్షణ నొసగుటకు ప్రధానమైన స్థానము.”

౧౮౭౦వ సం.లో ప్రారంభించబడిన “షార్టు సర్వీసు సిస్టము” (Short Service System) క్రింద నైస్యముగ బ్రిటిషునైస్యకులకు భారతదేశపు న్యాయములో శిక్షణగరపబడుచున్నది. ఈపద్ధతిక్రింద నైస్య

ness to embark at a moment's notice for Imperial service in other parts of the globe. In this third aspect India has for long been one of the most important units in the Scheme of British Imperial defence...”—Lord Curzon in his book, “The Indian Corps in France.”

7 “A large part of the Army in India—certainly one half—is an Imperial Army which we require for other than purely Indian purposes and its costs, therefore, should be met from Imperial and not Indian Funds.”—Government of India, by J. R. MacDonald, p. 135.

8 Vide Report on Financial Obligations between Great Britain and India Vol. I, pp 64-66.

9 “The fact is, of course, although it is not usually so candidly admitted, that India is the chief training ground of the British Army.”—Major D. Graham Pole in New India, 3-7-1930.

ద్యోగికి ౭ చత్వరములును పైనికునికి ౫ చత్వరములును ఇతఁడు గలసి, పిదపవారిని యింగ్లండువకు పంపివేయుదురు. వీరికి తరిఫీరువోదనలు కనుకవ్యయముగాక, వీరిని ఇంగ్లండు నుండియిండియాకు తెచ్చుటకును, తిరిగి ఇంగ్లండుపంపుటకును కావలసిన స్త్రీ మరుభర్తలుహడ మనపైననే వేయబడుచున్నవి. ౧౮౭౩ వ సం.న ౬,౯౩,౦౦౦ పౌనులు పై మదాపారిందిన స్త్రీ మరుభర్తలుక్రింది చెల్లింపవలసి వచ్చెను. ౧౯౦౦ సం.లో నియమింపబడిన చెల్లికమి వనువారు పైభర్తలలో ౧౫ ము బ్రిటిషువారు భరింపవలెనని నిఘోర్పఱచెడిరి. కాని వానిలో ౧,౩౦,౦౦౦ పౌనులు మాత్రమే బ్రిటిషుప్రభుత్వము భరించుచున్నది. తక్కినవందలయొక మువయ్యల చెల్లించుకొనకుని వచ్చుచున్నది. ఈవిధముగ మనవ్యయముతో తరిఫీరు వోందిన వారందఱును యింగ్లండుపైనికకై నభివృద్ధిపరచుటకుపయుక్త పడుచున్నారు. ఈపద్ధతిని గూర్చి గోడ్లగారు చెల్లికమివనుముందు సాక్ష్యునిచ్చును క్రిందివిధముగ పలికిరి:—

“మేము ‘షార్టుసర్వీసు’న కను భర్తలను పెట్టుకొందుము. కాని దానివలన కలుగు లాభమంతయు ఇంగ్లండువకు పోవును. ఈపద్ధతిలో గలసలసల మేమన, దానివలన పెద్దతిబద్ధులభించును. మాయింగ్లీషురిబద్ధు యింగ్లండులో వున్నది. అది మా కన్ని వేళలయందును ఉపయోగపడదు. అందువలన భారతదేశమున గల బ్రిటిషుసేనలను యుద్ధసన్నద్ధములుగ నుంచవలసివచ్చుచున్నది.”¹⁰

గోడ్లగారి వంటి మితవాద శిఖామణి ఖండిందిన పద్ధతినిగూర్చి వేరుగ విమర్శన గానించుట కేవల మనవన రముగదా!

నేను పైన వివరముగ వర్ణించినట్లు భారతదేశ పైవ్యయ పెక్కువిధములుగా సామ్రాజ్యసేవకై వినియోగించు కొనబడుచున్నది. కాని దానికిగాను భారతదేశమున కట్టిముదరా యివ్వబడుటలేదు. ఇట్లుగానించుట యన్యాయ మని మాకౌ న్నాటుముత్రిగారుమాడ నుడివిరి. కాని భారతదేశమునకు జగుసుచున్న యన్యాయమిది యొక్కటియే కాదు. ఎప్పుడైన సర్వోపగరము కలిగినప్పుడు బ్రిటిషుప్రభుత్వ పైనికదేశములు భారతదేశమునకు రప్పింపబడినయెడల దానికనుభర్తలు భారతీయుల నుండి రాబట్టుకొనబడుచున్నవి. దీనికి ౧౮౫౭ వ సం.లో జరిగినసిపాయిరిప్లవము మదాపారణగ నైకొనవచ్చును. అప్పుడు భారతప్రభుత్వసహాయార్థము కొన్ని బ్రిటిషుసేనల రప్పింపబడినవి. అసేనలు భారతదేశములో వున్నంతకాలమువానికైన భర్తలన్నియు బ్రిటిషుప్రభుత్వము. గుంజా కొనెను, పోనీ, అంతటితో సరిపొయినదా? లేదు. బ్రిటిషు సేనలు భారతదేశమునకు పయనమైన లేదీ ౬ మాసముల క్రితము నుండియువానికైన భర్తలంహడ వసూలుచేయబడెను.¹¹ ఈవిషయము “మాయింటికి వస్తే నాకేమి పెనతావు; మాయింటికి వస్తే నాకేమి తెస్తావు” అన్న పామెతను గుర్తునకు తెచ్చుచున్నది.

ఇట్లే “క్యాపిటేషను” భర్తలపేరిట భారతదేశమునకు మఱియొక అన్యాయము జగుసుచున్నది. భారతదేశమునకు బయలుదేరి వచ్చుటకు ముందు సోల్దీగులకు కొంతకాలము బ్రిటిషుదేశములో తరిఫీ దొసగబడను. దానికను భర్తలంతయు భారతప్రభుత్వము నుండియే వసూలుచేయబడను. దానినే “క్యాపిటేషనుచార్జి” అందురు. ప్రారంభములో దీనిక్రింద ప్రతి సోల్దీరునకు ౭ పౌనుల ౧౦ పిల్లింగుల చొప్పున బుచ్చుకొనుచుండిరి.

10 “Here we pay for short service, but the advantage of the system goes all to England. The peculiar merit of the system is that it gives a large reserve. Our English reserve is in England, and it is not always available to us. Hence the British troops in India are all placed on a war footing.”—Speeches of G. K. Gokhale, Appendix I, p. 32. (G. A. Natesan & Co., Madras.)

11 Vide Report on the Financial Obligations between Great Britain and India, Vol. I, p 15.

యుద్ధములో దీనినే ౧౧ హేతులు ౪ పిల్లింగులకు పెంచిరి. ఇప్పుడు ౨౮ హేతులు ౧౦ పిల్లింగుల చొప్పున బుచ్చుకొనుచున్నారు.¹² ఇట్లు తరిగిచేసి చార్జీలను విపరీతముగ వసూలుచేయుట యక్రమమని భారత ప్రభుత్వము వాడు మొరపెట్టుకొనుచు వచ్చిరి. కాని బ్రిటిషు యుద్ధకార్యాలయము (War Office) వారు వారి మొదలను నిన్ను మెన్నటిదనుక వాలించలేదు. ఈమధ్యనే దీనిని సూక్ష్మము, మజిలీని చార్జీలను గూర్చియు విచారణ సలహా కొక వ్యావహారికముగా చేయబడినది. కాని కమిటీనభ్యుత్పన్న క, దాని విచారణ క్రమము మున్నగునవి ప్రజామోచకముగ లేవు. దీనిని దానివలన “గ్రుడ్డిలో మెల్ల” యన్నట్లు కొంత విజృంభణ బాధయు కట్టిన సేమో చూడవలసియున్నది.

ఏకారణములచేత పైని పేరు భారత దేశమున పైనికాఖ్యై విపరీతముగ ఖర్చు పెట్టబడుచున్నది. ఇందువలన ప్రభుత్వపు బాక్కినములో, తదితర దేశపితకారకములైన విద్యాకాఖ్య, ఆరోగ్యకాఖ్య మొదలగువానిపై కావలసినంతగ వినియోగించుటకు ధనము మిగులులేదు. ఇంగ్లండులో తలకు ౨ పిల్లింగుల ౬ పెన్నీల చొప్పున విద్యావ్యాప్తికై వినియోగించబడుచున్నది. మనదేశమున తలకు కేవలము ౭ పెన్నీల చొప్పుననే ఖర్చు పెట్టబడుచున్నది. ప్రస్తుతము మనదేశమున విద్యాకాఖ్యపై ఘోషారు ౧౨ కోట్ల ౩౮ లక్షల రూపాయలు వెచ్చించబడుచున్నది. ఇంగ్లండులోనిది నికొకడహాన మన్నయెడల వ్యాయముగ విద్యాకాఖ్యపై ఘోషారు ౨౭ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చు పెట్టబడవలెను. దీనినిబట్టి మనపైనికవ్యయము దేశాభివృద్ధి కంటే ప్రతిబంధకముగ నున్నదియో పోతక మహాళయులే యూహించుకొనగలరు.

ఈ దుర్బల పైనికవ్యయము కనీసము సగము వలకైనను తగ్గింపబడనిచో భారతవర్షము సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధి నంది సాటిదేశములలో గౌరవప్రదస్థానము నలంకరింప నేరదు. కనుకనే గాంధీమహాత్ముడు తన

చారిత్రాత్మకమైన ౧౧ మరతులలో “పైనికవ్యయమును మాటికి ౫౦వంతులతగ్గింపుట” అనువానినికూడచేర్చెను.

వ్యాపకవ్యయముగ ప్రయత్నించినచో పైనికవ్యయమును సగమునకు తగ్గింపుట సాధ్యమే. ఏదేశమైనను స్వీయ రక్షణకొరకు కేవలము పైనికవ్యయమే తీవ్రవాధారముగ పెట్టుకొన్నవానిపై వాధారపడియుండలేదు. అట్లాధారపడిన, భారతదేశమందువలె పైనికవ్యయము దుర్బలముగ పెరిగిపోవును. అందువలన స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్న ప్రాంసు, జర్మనీ, ఇంగ్లండు, అమెరికా, జపాను మొదలగు దేశములన్నియు “నిర్బంధ పైనికవ్యయవిధానము”, “రై ఫ్రులక్లబ్బు”, “కాడెటా కోర్సు”, “టెలిగ్రాఫీయలు ఫోర్సులు”, “వాలంటరీఫోర్సులు” మున్నగు పాఠశాల పెన్నిటినో అవలంబించుచున్నవి. వీనివలన పైనికవ్యయము చాల తక్కువయ్యెను. కాని యవసరము కలిగినప్పుడు దృఢ గాఢుడై యున్న ప్రతిదేశమునూ యుద్ధమున కక్కరకువచ్చును. ఇట్లు పైనికవిద్యనే తీవ్రపాఠిక పెట్టుకొనక, కావలసిన తరిగిచేయుటకే, అవసరము వచ్చినప్పుడు దేశరక్షణ కుపయుక్త పడువారినందరిని “రిజర్వు” అందురు. ఈక్రిందికొన్ని నబడిన పట్టికవలన కొన్ని స్వతంత్రదేశములలో గల పైనికుల సంఖ్యయు, రిజర్వు సంఖ్యయు తెలియగలదు¹³ :-

దేశము	పైనికులు	రిజర్వు
బ్రిటిషు దీవులు	౧,౨౯,౪౦౦	౪,౮౦,౭౦౦
ప్రాంసు	౬,౭౭,౫౦౦	౨౯,౫౭,౭౦౦
జర్మనీ	౬,౧౦,౦౦౦	౩౪,౪౦,౦౦౦
జపాను	౨,౧౦,౦౦౦	౮,౭౦,౦౦౦

ఇట్లు తదితర దేశములలో పైనికులనునకు కనీసము నాలుగు రెట్టిధికముగ రిజర్వుబలమున్నది. కాని భారతదేశమున యిట్లు కాదు. ఇక్కడ ఘోషారు ౧౦ లక్ష ౫౦ వేలమంది పైనికులు లున్నారు. రిజర్వులో ఘోషారు ౬౭ వేల మంది మాత్రమే యున్నారు. ఈక్రిందిపట్టిక¹⁴

12 Vide Indian Review, October 1932.

13 Vide 'Fifty Years of Indian Finance,' p. 83 (foot-note).

14 Vide Legislative Assembly Debates, Vol. I, No. 23, p. 1511—Dt. 5-3-29.

వలన కేవలము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యముతో పోల్చిచూచినను ప్రైవేటుముఖ్యో మన మంత వెనుకపడి యున్నదియు తెలియుగలదు.

దేశము	పురుష	మెరిటోరియలు	లక్షమందిగల
	జనసంఖ్య	ప్రైవేటులు	మెరిటోరియలు
			ప్రైవేటులు

భారతదేశము

౧౬,౩౯,౯౫,౫౩౪   ౧౫,౦౭౪   ౧౧

ఇంగ్లండు

౨,౨౫,౧౭,౫౦౦   ౧,౮౩,౬౮౧   ౧౧౧

ఆస్ట్రేలియా

౨౭,౬౨,౭౭౦   ౩,౫౪,౦౦౦   ౧౨,౮౧౨

న్యూజిలాండు

౭,౦౭,౫౫౬   ౨౨,౨౨౫   ౩,౧౧౦

తక్కిన దేశములలో వలె మన దేశములోకూడ నిజవ్యవస్థ పరిపూర్ణముగ ప్రవేశపెట్టబడినందుల ప్రస్తుతమున్న ౧ లక్ష ౫౦ వేల ప్రైవేటులలో చాలమందిని తగ్గింపవచ్చును. అప్పుడు ప్రైవేటులము పూర్తిగ తగ్గిపోవును. దీనివలన ఖర్చు తగ్గినను రక్షణశక్తి వృద్ధి నందును.

ఒకవేళ ప్రస్తుతమున్న ప్రైవేటులను తగ్గించుటకు వీలులేదని వాదించిన ప్రైవేటులమును దేశావస్థదాని కము గాకుండు చేయుటకు మరేయొక మార్గమున్నది. నేడు భారతదేశమునగల బ్రిటిషుప్రైవేటులను, బ్రిటిషుప్రైవేటులలోద్యోగులను తీసివేసి వారిస్థానముననే భారతీయులను నియమించినచో ప్రైవేటులము సగమునకుపైగా తగ్గిపోగలదు. దీనివలన ప్రస్తుతమున్న ప్రైవేటులసంఖ్య తగ్గదుకూడ.

ఇచ్చెల్లు పాద్యులగనో కొంతవఱకు నిరూపింప యున్నది. ప్రస్తుతము మామూలు "రేషన్"కాక ప్రతిసోల్దరునకు రెలకు రు. ౬-౧౩-౬ ఫోజులపు అలవెన్సు (messing allowance) ఇవ్వబడుచున్నది. సిపాయికి రెలకు కేవలము రు. ౦-౧౦-౦ మాత్రమే

యివ్వబడుచున్నది. అవగా ప్రైవేటులవెన్సులో ప్రతిసోల్దరునకును సిపాయికన్న పురుషుడు ౧౦ రెట్లు ఎక్కువ ముట్టుచున్నది. సోల్దరును తీసివేసి వారిస్థానమున సిపాయిలను నియమించినచో దీనిలో కచ్చి లక్షల రూప్యముల ఖర్చును తగ్గింపవచ్చును.

తలక త్రింపు అలవెన్సు (hair cutting and washing allowance) క్రింద ప్రతిసోల్దరునకు రెలకు రు. ౩-౦-౦ ఇవ్వబడుచున్నది. ఈతల కత్తిరింపుననే ప్రతిసిపాయివద్ద రెలకు రు. ౦-౫-౦ పట్టుకొనబడుచున్నది. దీనిలో బ్రిటిషు ప్రైవేటులను తగ్గించుటవలన ౨౦౦౦ లక్షల రూప్యములను పొదుపుచేయవచ్చును. పైగా వారిస్థానే నియమింపబడిన సిపాయిలవద్దనుండి ౨౦౦ లక్షల రూప్యములను విగబట్టుకొనవచ్చును. మొత్తముమీద దీనిలో ౧౨౦౦ లక్షలరూప్యముల ఖర్చును తేలికగ తగ్గింపవచ్చును.

దుస్తులజలవెన్సు (kit and clothing allow. ance) క్రింద సోల్దరునకు రు. ౫-౧౫-౦, సిపాయికి రు. ౨-౧౫-౦ ఇవ్వబడుచున్నది. సోల్దరుస్థానే సిపాయిని నియమించినచో తలకు రు. ౩-౦-౦ చొప్పున మొత్తము ౨౦౦౦ లక్షల రూప్యముల ఖర్చును తగ్గింపవచ్చును.

సజ్జికరణపు అలవెన్సు (equipment allowance) కూడ ప్రైవేటులకేనే ఇవ్వబడుచున్నది. దీనిలోకూడ ౨౦౦౦ లక్షల రూప్యములను ఆదాచేయవచ్చును.

ఫర్నిచరు అలవెన్సు (furniture allowance) క్రింద వివాహితులైన సోల్దరులకు రెలకు రు. ౩-౪-౦ ఇవ్వబడును. ఈ అలవెన్సు సిపాయిల కివ్వబడదు. దీనిలో పురుషుడు ౩ లక్షల రూప్యములను పొదుపుచేయవచ్చును.

వివాహపు అలవెన్సు (married soldiers allowance) క్రింద వివాహితుడైన ప్రతి సోల్దరునకు రెలకు రు. ౩౦-౦-౦ చొప్పున ఇవ్వబడును. పదిమంది భార్యలను కట్టుకొన్నను సిపాయి కిట్టి అలవెన్సు క్రింద కాని వ్యూహితుడ ముట్టును. దీనిని తీసివేయుటవలన ౮ లక్షల రూప్యముల ఖర్చును తగ్గింపవచ్చును.

బిడ్డల అలవెన్సు (Soldiers' Children Allowance) క్రింద బిడ్డలుగల ప్రతిసోల్దరువకు బిడ్డకు నెలకు రు. ౧౦-౦-౦ చొప్పున నలుగురు బిడ్డలవలకు యివ్వబడును. ఈ అలవెన్సుమాత్రం సిపాయికి లేదు. దీనిలో ౬ లక్షల రూప్యములు మొదలు ౮ లక్షల వలకు ఖర్చు తగ్గింపవచ్చును.

సోల్దరులకు పారిశ్రామికశిక్ష వొసస నియత్రము ప్రతిసంవత్సరమును ౬ లక్షల రూప్యములు చెచ్చింప బడుచున్నది. సిపాయిల కిట్టి సౌకర్యము లేదు. దీని సంకయ తగ్గింపవచ్చును.

ప్రస్తుతము భారత వర్షములో ౬౦ నేలమంది సోల్దరు లున్నారు. వారిసందర్శిని తగ్గించినచో ౪ కోట్ల ౪౩ లక్షల రూప్యములను పొదుపుచేయవచ్చును.

ఇట్లే మఱి పెక్కు విధముల ఖర్చును తగ్గింపవచ్చును. నేడు భారతవర్ష నైనికదశములలో నున్న శ్వేత వర్షుల సందర్శిని తగ్గించి, వారిసాసమున భారతీయులను నియమించినచో (వైన కొంతవలకు చూపబడినట్లు) నైనికవ్యయములో ౩౨ కోట్ల రూప్యములను పొదుపు చేయవచ్చును. ఈ లెక్కలనన్నిటిని వివరముగ సొకరచయిత కొంతకాలము క్రిందట బొంబాయి క్రానికలు పత్రికలో చర్చించెను.

ఇట్లే నైనికవ్యయమును తగ్గించుటకు మఱి పెక్కు మార్గము లున్నవి. కీని వాచరణలో జెట్టుటకు ప్రతిబంధకము లేవియులేవు. శేవలము బ్రిటిషువారిస్వాదయము పరివర్తనమునందవలెను. ఆస్వాదయ పరివర్తనముచేయుట కొఱకే నేడు గాంధీమహాత్ముడు యెరవాడచెరసాలలో తపస్సుచేయుచున్నాడు.

అంగ్లో హైందవ మహమ్మదీయ సమ్మేళనమునకు నూచనలు

పున్నమచందమామ

విభూషణ, కవిరాజ శ్రీ రాజా పద్మవాయ వేంకట నీలాద్రిరాజగారు

నీరజబాంధవుండు నలినీమలినీకరణప్రచారనీ

హార మడంప విల్గొనినయవ్వుడు వాని నెదుర్కొనంగ నీ
హారమరీచి యెత్తిన శరాస మనంగ జునర్వసూశుభా
కారమువొల్పె దత్కరవికర్షితమై గగనాంగణంబునన్.

అలరుగైదవజోదుమామ యిలువేల్పెయుండ నింద్రాణితో
గలియన్ బల్లకి యెక్కి మోచు మునివర్గం బెత్తివైవన్ దివి
దలక్రిందా నహుషేంద్రువైఖరి మఖానక్షత్రభాక్ష్మాని మం
డలముక్తం బహితార గానబడియెన్ బ్రాచ్యచలగ్రంబునన్.

తెమలిచి సంజకావితెర దించిన మంచముమీద యామినీ
కుముదదళాక్షి కన్దవమొగుమ్మ దొరంగునెడన్ దవగ్రభా
గమునకు దెచ్చు తూర్పుచెలికత్తియ హవలిచేలి మించుట
ద్వముక్తియదోచె ఫల్గునుల దాపున జాబిలి హస్తవైపునన్.

వ్రాలకవ్రాలె నస్తశిఖరంబున జిర్రయు స్వాతిగోల్వగా
మాలతి నవ్వ శీతకరమండల మవ్వుడు కాలపూరుషో
స్మీలితహస్తము క్తరజనీరమణీస్తన హారమధ్యగ
స్థూలనవప్రవాళమణి శుంభదనుత్తమనాయకాకృతిన్.

౧

మన మాతృభాష రాజభాష కాకపోవుటచే స్ఫూర్తవ్యావహారికానుభావనికములగు విషయములను సరిగాఁ జర్పించుటకుఁ దగిన పరిభాష. మనకుఁ బరిచితమై యుండలేదు. మఱియు వాంగ్మూలముతో వ్యక్తికరింపఁబడు కొన్ని భావములు మనభాషాసంప్రదాయమునకు నూతనము లగుటవలన, దండనీతిలో విధినిషేధనియమములను జర్పించునపుడు పాఠిభాషికపదములను జాగ్రహారితతో నెమ్మ కొనవలయును. పంశయములను వీలై సంకటకుఁ దొలగించుటకుఁ గొన్ని పదముల నిట్లు పొందుపఱచుచున్నాను :—

౧. Criminal Law = దండనీతి.

౨. Law = వ్యవహారము, ఆచారము, ఆజ్ఞము, రాజ్యాజ్ఞ, కార్యాకార్యనియమము, వ్యవహారవిధి, స్మృతి.

౩. Crime = అపరాధము, దోషము, పాతకము, నేరము.

౪. ప్రత్యుపకృతి = Compensation.

ప్రకరణముఁ బట్టి పయిపదములలో ననువగువాని నచ్చటచ్చటఁ బ్రయోగించుచున్నాను.

౨

అధునిక దండనీతి కొన్ని కొన్ని యపరాధములకు మరణశిక్ష విధించుచున్నది. అత్యంతపాతకులగు వారు సంఘములో జీవించదగదనియు, ప్రూరమృగములను సంహరించునట్లు వీరలను గూడ నశింపఁజేసినఁగాని సంఘము వర్ధిల్ల దనియు, గొందఱు దండనీతిజ్ఞుల యభిప్రాయము. దీనికిఁ బూర్వపక్షము చేయువారు, మరణశిక్ష యెట్టిపాతకమునకైనను విధింపఁదగదనియు, నట్టి శిక్షవిధాన మధర్మమనియుఁ జెప్పుదురు.

ఈవిషయమును బూర్తిగాఁ జర్పించుటకుఁ బూర్వము దండనీతి పూర్వచరిత్ర నెఱిగియుండవలయును; మఱియు దండనీత్యుపప్రస్థంభముల నెఱిగియుండవలయును. కావున దండనముననేమి? ఎట్టిచిత్తకార్యములు దండవార్తములు? దండించువా రెవరు? దండనము వలనఁ బ్రయోజనమేమి? అనుప్రశ్నల కుత్తరము రీతి వలసియుండును.

మానవుని జీవితము సాంఘికము. మానవునిలో సంఘీభావము వృద్ధిజొంది, రాష్ట్రమునునది యేర్పడి నప్పుడు, రాష్ట్రపరిపాలనాక్రమముతోఁగూడ మానవుఁడు దండించు నవధి, మానవసాంఘికపరిణామములో నొక యున్నతమైన సోపానము. మనప్రశ్నల కుత్తరము లిట్టి స్థితిలో నున్న సాంఘికవ్యవహారములను బరిశీలించిన గ్రహింపవచ్చును.

రాష్ట్రపరిపాలనాక్రమములోఁ గార్యాకార్య నియమమును, స్మృతివ్యవహారనిర్దేశమును ముఖ్యములు. దండనీతియనునది కేవలము కార్యాకార్యములను కాపించునది. ఇయ్యది కార్యము. కొన్ని సాంఘికపరిస్థితులలో ప్రతివ్యక్తియు నిట్టికార్యము విధిగా నిర్వర్తించవలయును. ఇయ్యది అకార్యము: కాననోల్లంఘనముఁ జేసిన నెవ్వఁడైనను శిక్షపాత్రుఁడు కాఁగలఁడు. ఇట్లు దండనీతి నిర్దేశించుచుండును. ఇట్టి దండవార్తకార్యాకార్యములగును, స్మృతివ్యవహారవిషయములకును భేదము కలదు. అది యెట్లున:—

౧. దండనీతిలో నిషేధింపఁబడిన కార్యములు దోషములు, పాతకములు; స్మృతివ్యవహారనిషిద్ధకార్యములు పాతకఘాతువులు కావు.

౨. అకార్యము లన్నియును అన్యథాఘాతులు. కాని పాతకముల వలన సంభవించు ననధము సంఘసర్వస్వమునకును హేయము; అస్పూర్త వ్యావహారికములు

అట్టిప్రత్యక్షులకు సంబంధించునవియే కాని, ఇతరుల యెడ బాధకములు కావు.

3. పాతకములను దంపించునట్టి యధికారము కేవలము రాష్ట్రీయము. ప్రత్యేకవ్యక్తులకు దండవక్రియ యందు పురస్కారము లేదు.

౪. పాతకులకు శిక్షవిధింపవలయును. అస్పృశ్య వ్యావహారిక కార్యములను జేయువారు ప్రత్యుపకృతి గావింపవలసియుండును.

ఈ భేదములు ఉదాహరణమువలన స్పష్టమగును.

౧. సేనాకవర్తకుడను. మఱియొక వర్తకుడగు గొన్ని వీసల పంచవార నిచ్చెదనని వాగ్దానము చేసి యుంటిని. అట్లు ప్రతిజ్ఞ పెట్టెచ్చి లేవంతులకు, సేనా తనికీ బ్రత్యుపకృతి గావింపవలె సేకాని వేటమియు లేదు. అట్టిప్రతిజ్ఞ భంగము చేయుటవలన సేను పాతకుడను (Criminal) గాను.

2. కోపావేశమున సేనాక మనుష్యునిఁ జంపితి ననుకొందు. అట్టితెలి సేను పాతకీ నగుదును. మరణ దోషము ప్రత్యుపకృతిచే కాంటింపదు— కాసనవిహిత దండవమును దోషి యవశ్యము పొందవలసినదే.

అట్లైనఁ గార్యకాలములోఁ బూర్వోదాహృత విభాగ మెట్లు కావింపవలయును ?

అందులకుఁ బ్రత్యేక మాత్రము కానరాదు. “జనవాక్యంతక ర్తవ్యం” అనునదియే మూలమాత్రము. సాంఘికచరిత్రఁ బరిశీలించిన నేకకాలానుసారముగాఁ బైవిభాగము మారుచున్నట్లు తెలియును. ఒకానొక పుడు మరణదోషమునకు మాడ నార్థిక ప్రత్యుపకృతి గావింపఁగలిగినవాడు శిక్షితుఁడు కావనవరము లేకుండెను. ఈవిభాగభారము కాసనసభలపై ప్రక్షుతముకలదు.

పిమ్మట దండవమువలన ప్రయోజనము విచారితము. తత్ప్రయోజననిరూపకార్యము చతుర్విధవదములు కలవు:—

౧. ప్రతీకారవాదము.

2. పారివర్తనవాదము.

3. నిరోధవాదము.

౪. భయహేతువాదము.

౧. ప్రతీకారవాదము

పాతకుఁడు సంఘమున కపచారముజేసెను. కనుక సంఘము దోషికిఁ బ్రతీకారము గావింపవలయును. ప్రతీకార మొనర్చుట మానవధర్మము. శిక్షితుఁడైన పాతకునివలన ధర్మసంస్థాపనము కాగలదు. దుష్టశిక్షణ వలన సంఘమును దహింపఁజేయు ధర్మాగ్రహజ్వాల కాంతినొందును. ఇట్లు ప్రతీకారవాదులు తమపక్షమును సమర్థించుకొందురు. ఇందు వృద్ధుల వచనముల మాడఁ బ్రమాణములుగాఁ జూపవచ్చును. “నర్వో దండ జితో లోకః...” అని మనువచనము. దండభయముచేతను గాని యధర్మమును నిర్మూలించనాధ్యము కాదు. పాశ్చాత్య స్మృతికారులఁ, “Eye for eye, foot for foot, tooth for tooth, hand for hand must go” — “నీకత్తువు నీకట్టి యపకార మొనరించెనో అట్టి యపకారమును నీకత్తువు వెదలఁ గావింపవచ్చు” నని చెప్పి యున్నారు.

కాని, కేవలము దండవము ప్రతీకారభావముతో జేయుట న్యాయవిధానము కాఁజాలదు. పాతకజనకము లగు ప్రవృత్తులకు మూలకారణ మాలోచించి, వానిని నిర్మూలించిన, పాతకములు రాష్ట్రబహిష్కృతముగా కాగలవు. ఇట్లు తర్కించువారు

2. పరివర్తనవాదులు

వీరి మతము ప్రకారము దోషిలు రోగులు. దుష్కార్యప్రవృత్తి మానసికరోగము. అంధత్వము బధిరత్వము వలెనే, పాతకత్వము వికృతి. అట్టిరోగోత్పత్తికి వివిధ కారణములు గోచరించవచ్చును. సంస్కారసంపర్క పరిస్థితి విశేషముబట్లు బట్టి వ్యక్తుల ప్రవృత్తులు మారుచుం

* పదార్థము:—కంటికి కన్ను, పంటికి పన్ను (బ్ల), కాలికి కాల, చేతికి చేయి ఇవ్వవలసియుండును.

దును, కాని వస్తుతః ప్రతివ్యక్తియందును గుగుణమే యున్నదికాని దుర్గుణములేదు. అట్టితరీ దోషులయొక్కలఁ బ్రతీకారభావము విహించుటకన్న దయఁబూని వారినీ సహ్యార్థానువర్తన లగునట్లు చేయుటమే రాష్ట్రీయాధికారముయొక్క పరమానిధియై యుండును. కనుక నీరికి, కారాగృహము లన్నియు నిగవిహారకాలములుగా మారుచున్నవి.

ఇట్టిసంకల్పములో నిజము లేకపోలేదు. సమాజముగా మానవుడు పాలికి కాఁడు. మనుజునకు సంస్కారసంపర్కదులవలన వృత్తిపరిణామము కలుగును. కనుక, ఎట్లు దుష్టసంస్కారదులవలన వాఁడు పరితంఁ డయ్యెనో, అట్లే సుసంస్కారములవలన పునీతుఁడు కాఁగలఁడు.

ఈ కల్పన యెంత సమంజసముగా నున్నను, దీనియాచరణ విధానము దుర్బోధము. వ్యవహారరీతిని గొంతవఱకు నిరుపయోగము. ఒక పంచమహాపాతకు నకు విద్యాయుద్ధులు గఱపి, యింద్రియ వైఫరీత్యములను దృఢప్రజ్ఞతో నిరోధించునంతటి మనిపుంగవునిగా మార్చుట దురూహము. — అట్టిపరిణామము వచ్చుటలో నసందర్భమేమియు లేక పోయినను, సాధారణముగా నట్టిది సంభవించుట మిక్కిలి దుర్లభము.

మఱియుఁ గామక్రోధప్రోచితములగు దుష్కర్మములు నిరోధింపఁగలిగినవికారములని చెప్పుటలో సారస్వము తక్కువ. ప్రపశమమున రాష్ట్రీయాధికారులు దోషములను తేయువారలను నిరోధించినయెడల, రాష్ట్రములో కాంతి నెలకొల్పవచ్చును. కనుకఁ దద్విధానము ప్రధానముగాని, వేఱిదియును ముఖ్యముకాదు. ఈవిధమునఁ బరివర్తనవాదుల నాక్షేపించువారు

3. నిరోధవాదులు

పీరిమతమున దండనము నిరోధవార్థము. శిక్షితుఁడగు దోషి, పునర్దండనమునకు వెఱచి తనస్వార్థంత్ర్యముఖములను గోల్పోవలేక, తిరిగి పాతకకృత్యముల నాచరింపఁబూనఁడు.

పీరివాదము వ్యవహారరీతినిఁ జక్కఁగా నున్నది. ఇంకొక వాదము, భయహేతువాదము.

ర. భయహేతువాదులు

చాలవఱకు నిరోధవాదుల పథమునే యవలంబించుచున్నారు. పీరిలకు భేదము విస్తారములేదు. దండనాచర్యము భయహేతువాదుల ప్రకారము, సంఘముందు భయోత్పాతము కలిగించుట. శిక్షితుఁడగు దోషి సంఘమునకు భయభిన్న మగుచున్నాఁడు. ఏతత్స్పృశివలన నెవ్వరైనను దండనీతినిరుద్ధకార్యములను తేయుటానరు.

ఈమూత్రము ననుసరించియే కాఁబోలు మాఁడు శతాబ్దముల క్రిందట నింగ్లండు ఫ్రాన్స్ దేశములలో దోషులను చెట్టపై నెరిదీసి, యాక లేబరముల నట్లే కాకులకును గద్దలకును విడుచుచుండెడివారు. అట్లు వ్రేలాడు కంకాళములు ప్రతిపత్తికునకును కాననోల్లంఘన ఫలమును జక్కఁగా చిత్రించి బోధించుచుండెడిది.

ఆదినములు నడచినవి. అట్టి దుర్భరవిధానములు నేటి దండనవిధానమందుఁ గానరావు.

ఈమూత్రమున కూడ వాస్తవముగా దోషము కానరాదు. ఒకానొకదోషికి విధింపఁబడిన శిక్ష సంఘమునకు విఘాతము.

కాని మెనియాసింపిన చతుర్విధవాదములను బరిశీలించి యాదినఁ బ్రత్యేకముగా నేర్పినను, అసంపూర్ణమని తెలియును. ప్రతీకార, పరివర్తన, నిరోధ, భయహేతువాదము లన్నియు సమ్మేళనము చేసినఁగాని దండన విధానోపప్తంభము క్లిరప్రతిష్ఠ గాంచనేరదు. ఎట్టి దండన విధానములైనను, ప్రాశస్త్యాప్రాశస్త్యములను దేశకాలానుసారముగా విచారించి, నిరూపించినం గాని న్యాయవర్ధనములు కానేరవు.

ఇత మరణశిక్షవిధానముయొక్క న్యాయాన్యాయములనీ విచారింపవచ్చును. ఆధునికదండనీతిలో, గురుతమగు శిక్ష మరణము. చిరకాలమునుండియు,

నిట్టి విషాదము నానాదేశములనుండి గలదు. ఇట్టి శిక్ష మహాపాతకులకే విధింపఁబడుచున్నది.

అయినను నాగరికత పెంపొందినకొలది, మరణ శిక్షను దండకాసనములనుండి తొలగింపఁ బ్రయత్నము కానవచ్చుచున్నది. ప్రాచీనకాలమున మరణశిక్ష విధించు వత్తును మరణవిధానములు మహాఘోరములు. దోషిని నూత్నముగా బ్రాణత్యాగముచేయనీయక, పలుకష్టముల పాలుచేసి కుదకు చంపెడివారు. ఇట్టియాచారము, పాశ్చాత్యదేశముననేమి, మనదేశముననేమి, ప్రబలముగా నుండెడిది. ఏమియులచేఁ ద్రొక్కించుట, మరుగుచుండెడి తెలములఁ బడఁద్రోయుట మొదలగు క్రియలు, లోక విదితములు. క్రమ క్రమముగా, మరణక్రియలలో నూత్నములే యెన్నకొనఁబడినవి. అమెరికాదేశములో విద్యుచ్ఛక్తివలన మరణముఁజేయుట కొన్నిస్థలముల యందుఁ గలదు.

అదియట్లుండఁ గొందఱు ధర్మశాస్త్రకోవిదులు మరణశిక్షయే అప్రకృష్టమని తలంచుచున్నారు. మరణ శిక్ష దండనస్మృతినుండి తొలగించుటకు సాధ్యముకాదని తలంచువారలలో న్యాయాధ్యక్షుండను డార్లింగ్ మొదలగువారు కొందఱుకలరు. వారివాదము నూత్నము: మహాపాతకుఁడు అపరాధికి వ్యాఘ్రకుల్యుఁడు, వానిని సంహరించుటయే సంఘమునకు శ్రేయోదాయకము. అదండ్యులను దండించుట యెంత పాపహేతువగునో దండ్యులను దండింపకపోవుటయు నంత పాపహేతువే యగును.

దీనికిఁ బూర్వపక్షము మిక్కిలి బలీయము. అది ముఖ్యము లగు మూఁడుకారణములపై నాధారపడి యున్నది:—

౧. భగవద్దత్తమున మానవతీవితమును సంహరించుటకు, మానవమాత్రున కధికారములేదు. తాను నశింపఁ జేయఁగలఁడెకాని మానవుఁడు, పునరుజ్జీవింపఁజేయలేఁడు

కనుక, మానవునకు మరణశిక్ష విధించుట కధికారము లేదు. అయ్యది యాశ్చర్యకృష్టమైన వ్యతిరేకము.

౨. గుణ దోష విచారణచేయు న్యాయాధ్యక్షుఁడు ప్రకటితకార్యములనే విచారించును కాని, మానవతత్త్వము పరిగా నాలోచింపఁబూసఁడు. అతి భ్రష్టచరితుఁడైనను కాలపరిణామమున మిక్కిలి గుణవంతుఁడు కావచ్చును.

అట్టివానిలో నంతర్యాసినియై ఏమహాశక్తి ప్రవహించుచున్నదో? మరియు నొకానొకఁ డతిపునీతుఁడైనను కొంతవఱకు హేయగుణాన్వితుఁడు కాఁడని నిశ్చయముగాఁ జెప్పదగునా? బ్రతికియుండిన తీవ్రము మారవచ్చును. బ్రతికియుండిన మానవునిలో నేరణియున్న శక్తుల మద్బోధము చేయుటకు సమయము చిక్కును.

౩. సాధారణముగా దోషములు స్థిరపరచుట కష్టము. ప్రత్యక్షముగా దోషము చేయఁబడినట్లు రుజువులు దుర్లభము. న్యాయాధ్యక్షుఁడు అనుమానించి, పరిశీతులనుబట్టి యూహించి, ఆరోపితదోషమును నిర్ధారణ చేయవలయును.

న్యాయాధిపతి యెట్టి హేధావియైనను, మానవుని భీతికే స్వల్పమైనదయే నమ్మవలయును. అట్టి వారే, ప్రమాణపురుషగణము మాడ. అట్టితరి కిందితస్పృశ్యము కలిగినను, మరణశిక్ష ఆన్యాయహేతు వగునేనా యనుభయము కలుగును. కనుక, సాధారణముగ మరణ శిక్ష తొలగించుట శ్రేయోదాయక మగునేనా.

ఈహేతువులచే, గాంధీమహాత్ముఁడు మొదలైన మహాపురుషులు కొందఱు మరణశిక్షను, దండనస్మృతి నుండి తొలగింపవలయుననియే యభిప్రాయపడుచున్నారు.

(కృష్ణునివలె దక్షిణనాయకత్వమును వహించి చరించు మధుకరయువకుని మోటుమానిసివనియు, జపలుండవనియు నింపించి భర్త కెఱింగించి పద్మకోరకకారానిహితాత్ముఁ జేయుదునని నళిని బెదరించినది. ప్రణయకోపము వీడి ప్రేమసి మరలఁ బ్రసన్నయగుట కాతని వేడికోలు.)

విభుఁడు విభుం డటందు వరవిందమ! న న్నతఁ డేమి నేయు? నీ రభస మొకింత చూచిన కొలందిగఁ బ్రేమయు పెచ్చుచుండె, నా కభయ మొసంగి ప్రోవఁ దగు నంతియ కాని తిరస్కరించుచో నుభయులముఁ మునుంగవలె నుద్ధతశోకమహంబురాశిలో.

ఎక్కడనో నభమ్ముపయి నేఁగుచుఁ దా నొక మాటు గూడ నీ ప్రక్కకు రానివాఁ డకట! భర్తయె తీవ్రమయూఖుఁ డోసి! నీ కెక్కడివెట్టి? బాల్యమున నింతవికాసము సంతరించి నీ మక్కువ కాస్పదుండయిన మాన్యుఁడు తండ్రి యనంగఁ జెల్లఁడే?

మూలములేని కోపమును ముగ్ధ! వహింపకు నన్నవంటి ప్రేమాలయుఁ డీ త్రిలోకములయందును లేడని నీ వెఱుంగవో? చాలును బాలు నింక నవిచారిత వాక్యము లేమి నేతు? నే గాలియొ సోఁకుటఁ బెడమొగం బగుచుంటివి! క్రొత్తవాఁడనే?

అదియును సంతసంబె విను మంబుజకోరకబంధనంబు నా కొదవుట! నాయవస్థ కయయో! యని కుంది ప్రసన్నచిత్తమై తుదకు వికస్వరోన్ముఖముతో నది న న్నలరించుఁ గాపునఁ బెదరెడు వాఁడఁ గానుజమి! విద్విషవృత్తిఁ జరింపఁబూనుచో.

ఎఱిగి యెఱుంగలేక వచించినఁ జెప్పెడి దేమి? నీకు నా మొఱకుఁడనమ్ము పూర్వ మనుభూతమె? పూవిలుకాని బారికిఁ గుఱియయి చేయుచేష్ట లనుకూలములే యగు, భోగిపూర్ణయా తరుణికి మోఱకుం డగునె తత్త్రియకాంతుఁ డొకింత తెల్పుమా!

‘ఇంకొకతే కానుపించినయెడల నన్ను - వదలిపోదువు నీ పుత్రవంచకుడవు
 నమ్మగా రాదు నీకుఁ బున్నెమ్మ గలుగు - నరుగు మొదేని నను వీడు’ మందువేని?
 జనుల కాసింపఁగాఁ జాలిన విద్యావిశారదులైన భాస్వామివరులు,
 తమప్రవృత్తియు శిష్యులతికి నాకర్మమై యలరారఁగను నుపాధ్యాయగణము,
 జగముఁ బ్రోచెడు మతాచార్యవర్యులమరి సన్నాసులైన ముష్కరశతంబు,
 నంఘ మథోగతిఁ జనుచున్న దిఁక మార్పు కావలె ననెడు నంస్కర్తచయము,
 నొక రనఁగ నేల? మనకన్న నూహయందుఁ - బెద్దతా మానవులె సిగ్గు విడిచిపెట్టి
 వియతి మాలి చరింపఁగ నీచజాతి - కీటకమున కుండవే లోటుపాట్లు!

అన్యపుష్పానవపిపాన నష్టదష్ట - డేగుచుందును మతి చలియించి కాని
 నత్యమును బల్కుచుంటి సంశయము వలదు-నాకు నీ వన్న నెపుడుఁ బ్రాణమునుమ్ము!

చిన్నతనంబునుండియు వశీకృతమా హృదయమ్ము గల్గి నీ
 సన్నిధి నే చరింపుదు నజస్రము నీ గుణనెం న్నవంబు న
 త్కున్నతమా కలన్వనముతో నొనరించెద నట్టి నాయుడన్
 గన్నియ! నీ వొనర్చెడు వికారము పైఁచుట యెట్లు తెల్పుమా!

చంపక మట్లు నీకు నతిసాహసముగ బలు మున్నచో ననుగ
 బంపుము పోవువాడ నగుమాత్రము నీవయి నాన లేక, యీ
 తెంపును జంపు చాలును గదే! యిఁక నీమధు వాననిచ్చి మ
 న్నింపుము! దోష మున్న నహియింపుము! నావయి గూర్చి నింపుమా!

లోకబాంధవుడనగా మూర్ఖుడు. లోకమున కంతకును ఆయురారోగ్యముల నిచ్చి బంధు కృత్యము పెరపుటవలన మూర్ఖుడు లోకబాంధవుడయి వాడు. ఇట్టిమూర్ఖునియొక్క ఉపాసన—సేవయే, లోకబాంధవోపాసన.

మానవులమును మనకు దైవభక్తి పరమావశ్యకము. ఏకాంతివారయినను—వాస్తవములమీదనుండినిండు— అందరును ఏదో యొకవిధమైన దైవమును గొలుచుచునే యున్నారు, అందరికీని భక్తి యనునది వలరాలింది. ఇట్టి భక్తి దైవముపై మనకు గురురవలయు నన్న మనోనిశ్చలత యవశ్యకము. మనోనిశ్చలత సాకారమున వస్తువుల యందు గాని సాధ్యము కాదు. అందుకయిచే విగ్రహము తీర్చుట, ఇట్టియెడ ప్రత్యక్ష-దైవము, లోకబాంధవుడు నను మూర్ఖుని యుపాసన మన మనోనిశ్చలతకు మిక్కిలిగ తోడుపడవలదా? పైగా లోకబాంధవుడు తన్నుపాసించువారికి ఆయురారోగ్యములను, తద్వారా విశ్వకర్మమును బడనుమగదా!

ఈలోకబాంధవోపాసన మన పూర్వుల యాచరణయందుండినది. కాలగతి బట్టి దానియందు మనము మానవులకు సన్నగిల్లుచు వచ్చినది. కాని నేడది మరల మానవుల హృదయముల పొడిమాపుదుండుట సంతోషించినది. అంతం దివ్య దీయూపాసనను సాధింప సంస్థలు బయలుదేరుచున్నవి. దీనియందు దాచరమును నానాటికి పాల్పడుచున్నది. ఎందరో దీనివలన ఆయురారోగ్యములను బడయుచున్నారు.

ఇట్టి యీ లోకబాంధవోపాసన యెట్లాచరింప వలయునో తెలుపుటయే యీవ్యాసముముఖోద్దేశ్యము. ఈలోకబాంధవోపాసనచే మనవారు మూర్ఖులను స్మరము లందురు. వీనివలన దేహమునకును, మనస్సునకును మితిలేని లాభములు గలుగును.

విధానము

నిత్యము బ్రాహ్మమహార్తమున, అనగా మారోగ్య దయమునకు పూర్వమే, లేచి, కాల్యకృత్యములను దీర్చు కొని స్నానము చేసి శుభ్రమైన వస్త్రములను ధరించి, అశూన్యలభాటుడయి చెల్లుచేయు లేని శుభ్రమైన బయలుప్రదేశమునకు వెళ్లి, మెట్టపల్లములు లేని, గట్టిగ నున్న సమప్రదేశమును చూడవలెను.

తరువాత భూర్భుగ తిరిగి వస్త్రము మోకాళ్లపైకి గట్టి తడితరవస్త్రముల విస్తరింపవలెను. శుభ్రమైన తెల్లని వస్త్రమును (సుమారు రెండుమగులు చదురముగలదానిని) భూమిపై పరచవలెను. రెండుపాదములను కలిపి కాలి బొటనవ్రేళ్లు గుడ్డఅంచును చేర్చియుంచవలెను. శరీరమును సరిగా నిలబెట్టి నమస్కరించి యుండవలెను. చేతిబొటనవ్రేళ్లు తొమ్ముత్తవ్య నుంచవలెను. తిక్కిన ఎనిమిదవ్రేళ్లు కలిపి యుంచవలెను. మూర్ఖునివైపు చూచుచు దృష్టి స్థిరపరచి కారీరక మానసిక దైవికబలములు రావలెనని మనస్సున మూర్ఖుని బ్రార్థించి, ఓం, హ్రోం, మిత్రాయ నమః యని మూర్ఖుననుష్కారములు ప్రారంభింపవలెను.

మొదటిపాదము (ది. ౧):—పై చేర్చినవిధమున

నిలువబడి, కిరీటమును వంచరాదు. దృష్టిని ఎదుటి వస్తువుపై నే క్షాంతసేపు నిలుపవలెను.

రెండవస్థానము (చి. ౨):—“ఓం హ్రం మిత్తాయ నమః” అనుచు చేతులను పైకి ఎత్తుచు గాలిని పీల్చవలెను. చేతులు చేవులకు తగిలితగులవ ట్లుండవలెను. ఆరచేతులు ముందుకు ఉంచవలెను. శ్రేణు కలిసియుంచవలెను.

మూడవస్థానము (చి. ౩):—వంగి అరచేతులను భూమిమీద (వస్త్రముమీద) చాతీవెడల్పిన ఉంచవలెను. చేతితోనున్న శ్రేణు, కాలితోనున్న శ్రేణు పరచిన వస్త్రములందున ఉండవలెను. ఈవిధానము చేయునపుడు చాలామందికి కాళ్లు వంచవలసి ఉండును. మొల

కష్టముగ నున్నచు క్రమముగ చేసినచో లేలికగ నుండుటయే కాక హెచ్చరికగానూడ ఉండును. యుక్తును మోకాళ్ల యొద్దకు తీసికొనివెట్టుటకు ప్రయత్నించవలెను. ఇప్పుడు రెండవస్థానమున పీల్చినగాలిని పూర్తిగ వదలవలెను. వంగిన కాళ్లుకొంచెము ఎక్కువకు ప్రయత్నించవలెను.

నాలుగవస్థానము (చి. ౪):—కుడికాలును బెనుకకు వారి శ్రేణుపై పొడమును నిలుపుగా మోపి యుంచవలెను. కాలిని భూమిమీదనున్నచో గాలినిగూడ తోలికి పీల్చవలెను. మోకాలు భూమికి తగులవలెను. ఎడమపాదము భూమి నాన్నియుంచవలెను. ఎడమకాలు ఎడమచేతిలోపల నుండవలెను. నడుమును బాగుగా వంచి ముందుకు చూడవలెను. చేతులు కడల్పరాదు.

ఐదవస్థానము (చి. ౫):—ఎడమకాలునుగూడ

వెనుకకు కాని కుడికాలితో చేర్చవలెను. రెండు పాదములు కలిపి నేళ్లపై నిలుపవలెను. మడమ లొకాశమును చూచుచుండవలెను. ఈస్థానమున జాత్రు కిందికి ముండవలెను. కీరము నిందిరాదు. కీరము వలెను చేతులపైని, కాలివ్రేళ్లపైని నిలుపవలెను. గాలిని కుంభించియుండవలెను.

అరవస్థానము (చి. ౬):— నొసలు, రొమ్ము, మోకాళ్లు ధూమికి తగులువట్లు పరుండవలెను. గాలిని వదలవలెను. పాదములను పూర్తిగా ధూమిమీద నానించ వలెను. చేతులను కదపరాదు.

వీడవస్థానము (చి. ౭):— చేతులపై పూర్తిగా లేచుచు గాలిని పీల్చుకొనవలెను. ఆకాశమువైపు చూడ వలెను. మెడను పార్శ్వమైనంతవరకు జనుకకు వంచ

వలెను. మోకాళ్లు ధూమికి నాన్నియుండవలెను. చేతులు కదపరాదు. వంచును బాగుగా వంచవలెను.

ఎనిమిదవస్థానము (చి. ౮):— తలను కడుపు లోనికి తోసికొని, బొడ్డును చూచుచు గాలిని వదల వలెను. పాదములను పూర్తిగా ధూమిమీద నానించ వలెను. చేతులను కదపరాదు.

తొమ్మిదవస్థానము:— ఎడమకాలును యథా స్థానమున చేర్చుచు గాలిని లోనికి పీల్చుకొనవలెను. నడుమును వంచవలెను. ముందునకు చూడవలెను. (నాల్గవస్థానము ప్రకారము ఉండవలెను.)

పదవస్థానము:— కుడికాలును మోడ ఎఱ్ఱము కాలుతో చేర్చి మూడవస్థానమున నున్నట్లుండవలెను. ముక్కును మోకాళ్లయొద్దకు తీసికొనినెల్లచు గాలిని వదలవలెను కాళ్లు వంగకుండ కొంచెము పైకి ఎక్కువకు ప్రయత్నించవలెను.

పదునొకండవస్థానము:— మొదటిస్థానమునకు వచ్చుట. గాలిని పీల్చుకొనవలెను.

షర:—పై పదునొకొండుస్థానములు కలసి ఒక నమస్కార మును. ఇరువదియైదు (౨౫) నమస్కార ములు కలసి ఒకయావర్తన మనబడును. అట్టి యావర్త నములు ఇరువది సం. ల వయస్సు దాటినవారు నాలు గై వయిన చేయవలెను. ధూమిమీద అరచేతులు పెట్టి నది మొదలు (3-వస్థానము) మరల మొదటిస్థానము

వకు వచ్చునంతవరకు చేతులను కదపరాదు. బయలు ప్రదేశమున మూర్ఛనమస్కారములు చేయుటకు వీలు లేనిచో తమ యింటిలో గానీ, వెలుతురు బాగుగా వచ్చు ప్రదేశముననే వను చేయవచ్చును. మూర్ఛని పట్టమో, లేక తమ ఇష్ట దేవతపట్టమో ఒకదానిని ఎదురుగా నుంచుకొనుట మంచిది.

ఈక్రింద నుదాహరించిన ౨౫ మంత్రములు ౨౫ నమస్కారములు చేయుటకు వీలునున్నది. ఎన్నియైన ర్తవములు చేసినను ఈమంత్రము లే, నమస్కారముల వారంభించినపుడెల్ల వరుసగా ఒక్కొక్కమంత్రమును గట్టిగా ముచ్చరించవలెను. ఆ ట్లుచ్చరించుటగాలన ఊపిరితిత్తులకు చలము కలుగును.

- ౧. ఓం హ్రం మిత్రాయ నమః.
- ౨. ఓం హ్రీం రవయే నమః.
- ౩. ఓం హ్రూం సూర్యాయ నమః.
- ౪. ఓం హ్రౌం భావనే నమః.
- ౫. ఓం హ్రాం ఖగాయ నమః.
- ౬. ఓం హ్రాః పూష్టే నమః.
- ౭. ఓం హ్రం హిరణ్యగర్భాయ నమః.
- ౮. ఓం హ్రీం మరీచయే నమః.
- ౯. ఓం హ్రూం ఆదిత్యాయ నమః.
- ౧౦. ఓం హ్రౌం సవిత్రే నమః.
- ౧౧. ఓం హ్రాం అర్కాయ నమః.
- ౧౨. ఓం హ్రాః భాస్కరాయ నమః.
- ౧౩. ఓం హ్రం హ్రీం మిత్ర రవిభ్యాం నమః.
- ౧౪. ఓం హ్రూం హ్రౌం సూర్య భానుభ్యాం నమః.
- ౧౫. ఓం హ్రాం హ్రాః ఖగ పూషభ్యాం నమః.
- ౧౬. ఓం హ్రం హ్రీం హిరణ్యగర్భ మరీచిభ్యాం నమః.

- ౧౭. ఓం హ్రూం హ్రౌం ఆదిత్య సవిత్వభ్యాం నమః.
- ౧౮. ఓం హ్రాం హ్రాః అర్క భాస్కరాభ్యాం నమః.
- ౧౯. ఓం హ్రం హ్రీం హ్రూం హ్రౌం మిత్ర రవి సూర్య భానుభ్యాం నమః.
- ౨౦. ఓం హ్రాం హ్రాః హ్రం హ్రీం ఖగ పూష హిరణ్యగర్భ మరీచిభ్యాం నమః.
- ౨౧. ఓం హ్రూం హ్రౌం హ్రాం హ్రాః ఆదిత్య సవి త్రర్క భాస్కరేభ్యాం నమః.
- ౨౨. ఓం హ్రం హ్రీం హ్రూం హ్రౌం హ్రాం హ్రాః మిత్ర రవి సూర్య భాను ఖగ పూష హిరణ్యగర్భ మరీచ్యాదిత్య సవి త్రర్కభాస్కరేభ్యాం నమః.
- ౨౩-౨౪. ఈనమస్కారములు చెందును ౨౨-వ నమస్కారమువంటివి.
- ౨౫. ఓం సవిత్రే సూర్యనారాయణాయ నమః. నమస్కారములు పూర్తియైనతరువాత 'ఓం పద్మిన్యమహ్నయానమేత శ్రీ సూర్యనారాయణస్వామినే నమః' అని నమస్కారముచేసి భగవంతుని కీర్తియైన నొకభజమును నివేదనచేసి, భుజించిన ఆహారాకోగై శిశ్యర్థములు గలుగును.
- సూర్యనమస్కారములని లాభములు :— ఎనిమిది సం.ల వయస్సు చాలినది మొదలు మునుపలివయస్సు వరకు గల శ్రీ పురుషు లెల్లరు వీని నాచరించవచ్చును. ఈసూర్యనమస్కారములు మలబద్ధము, ఉబ్బసము, అతిర్లము, నంజ, వృష్ణ, బుద్ధిమాంద్యము, సోమరితనము, చర్మరోగములు మున్న నవానిని పూర్తిగ నివారించును; శ్రీల ఋతుదోషాదిరోగములను నివారించి వారిని సంతోషపంతురంద్రుగ చేయును.
- సూర్యనమస్కారముల నాచరించువారు సాత్వికాహారమును మితముగ భుజించుట మంచిది.

చెన్న రాజధానియందు ౧౯౩౦-వ సంవత్సరము జూలై ప్రారంభము మొదలు
సెప్టెంబరు తుదివరకు గల మూడు నెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆరోగ్యశాస్త్రము

ఆరోగ్యమాన్యము—(ప్ర) దీనదయాశు అండ్ కో., మద
రాసు

ఆరోగ్యశాస్త్రము, పా. ౩—చెంకటరామయ్య

కథలు—విలిహాసికములు, పౌరాణికములు

పురాణకథలు, భా. ౧—పి. సూర్యనారాయణశాస్త్రి

పురాణవిమర్శిక, భా. ౧, ౨—యం. చెంకటరత్నం

బారతకథలు—వి. మైసూరయ్య

వివాహకచరిత్ర—వి. సూర్యనారాయణ

విశ్వామిత్రుడు—యస్. తిరునెక్కటాచార్యులు

క్రీరామరచిత్రము—(ప్ర) జి. హరిసర్వోత్తమరావు,
సంపాదక

క్రీరామేశ్వరచరిత్ర—పి. సుబ్బయ్యశర్మ

సగరపట్టాభిషేకము—(ప్ర) శ్రీశీతారాం అండ్ కో.,
కాకినాడ

—కల్పితములు

కలియుగవిరోధకథలు—వి. టి. నరసింహాచార్యులు

కుటుంబవిరోధకథలు, భా. ౧—(ప్ర) పిక్కిరియల్
కో., మదరాసు

నవీన చిత్రకథలు—(ప్ర) కె. మునిస్వామి నాయుడు
అండ్ కో., మదరాసు

రత్నప్రభ—ఎ. వి. నరసింహంపంతులు

—చారిత్రకములు

కాలిదాసుచరిత్రము—యస్. యస్. ఆంజనేయులు

తీమాతనామానుడు, చంద్రహాసుడు—(ప్ర) పి. యస్.
చెంకటేశ్వర అండ్ బ్రదర్స్, మదరాసు

విష్ణుసత్తుడు—జి. రాధాకృష్ణశాస్త్రి

కల్పము

వివాహక చరిత్రలు—(ప్ర) పి. వి. సుబ్బరావు,
వర్యాపురము

గణితశాస్త్రము

విజయరంగగణితము—(ప్ర) టి. వి. చెల్లప్పశాస్త్రి

అండ్ సన్స్, మదరాసు

గణితశాస్త్రము, బుక్ ౩—వి. శ్రీనివాసాచారి, పి.
యస్. కృష్ణస్వామిఅయ్యంగారు

నవీనప్రారంభగణితము, తి. ౧, ౨—జి. వి. రమణయ్య,
జి. గోపాలం

వేద్యురగచేయతగినట్టి చిరుగణితపుస్తకము, నెం. ౧, ౨—
యల్. వి. లాసక

వేద్యురగా చేయతగినట్టి సంఖ్యమానము—యల్. జి.
లాసక

శిశుగణితము, భా. ౧, ౨—యస్. కృష్ణరావు

గేయములు

కుశలవట్టాభిషేకము—మస్తాక్ చరీఫ్

గంగాపరిణయము—వి. సన్యాసదాసు

జానకిరామనారాయణము—వి. భాగవత్ స్వామి

చేపిఅంకమృగజనకీర్తనలు—వి. గంగరాజుకవి

పరతత్త్వీర్తనలు—మొహియద్దీన్ ఖాన్

విఘ్నేశ్వరవిజయము—టి. కోటయ్య

శ్రీమానందశతకమునకీర్తన—యం. పాపయ్య

శ్రీ సుమతీనాయ గేయామృతము—సాయం వరద
దాస్

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము : ఆ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము; అనువాద
కులు. ప.—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సబ్బీ.—సబ్బీకము.

- శ్రీ పాండరంగ భజనకీర్తనలు—టి. శేషదాసు
 శ్రీ లక్ష్మీనృసింహాధ్యనామృత కీర్తనలు—టి. యజ్ఞ
 మహాలక్ష్మమ్మ
 శ్రీ వీరబ్రహ్మాండ వామ తత్వకీర్తనలు—జి. నాగ
 భూషణదాసు
 శ్రీ సీతాకల్యాణభజనకీర్తనలు—వి. వీరరాజు
 శ్రీ హరి కీర్తనలు లందలి భజనకీర్తనలు—కె. సర్వే
 శ్వరుడు
 సీతావియోగంబు కలసి మోక్షము—పి. రామదాసకవి

చ రిత్ర

ఆంధ్రులు—యం. వెంకటరత్నం
 ప్రపంచచరిత్ర—విజ్ఞానభిక్షు
 ప్రపంచచరిత్రము, భా. ౧, ౨—కె. వందనం
 హిందూదేశచరిత్ర, భా. ౨—యస్. శ్రీనివాసరావు
 హిందూదేశచరిత్రకథలు—వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు
 హిందూదేశచరిత్రకథలు, బుక్ ౧—యం. కె. సుందర
 వరదాచార్యు
 హిందూదేశచరిత్రకథలు, భా. ౨—పి. యస్. శ్రీని
 వాసాచారి

చిత్రలేఖనము

చిత్రలేఖనము, బోధనాపద్ధతులు—టి. ముచ్చయ్య

చట్టము

బాల్యవివాహ నిరసనచట్టము—(ప్ర) యం. యస్.
 పార్థసారథి అయ్యంగారు, మదరాసు
 కారదాచట్టము—(ప్ర) అన్నపూర్ణాదేవి గ్రంథమాల,
 గుంటూరు

భందశాస్త్రము

కవిత్వ చింతామణి—పి. కోటి నరసింహము.

జీవితములు

సెహిలియను బోసపార్తి జీవితము — (ప్ర) వి. రామ
 స్వామి శాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు
 రమణమహాబుషి జీవితము—తత్వానందస్వామి

వ్యోమశాస్త్రము

జాతకదర్శనము—యస్. పురుషోత్తమకవి
 జాతకనిర్ణయము—యం. రామమూర్తి
 శ్రీ వ్యోమజుంతి—పి. వెంకటకృష్ణరాయశర్మ

దండకము

శ్రీ వీరాంజనేయస్వామి దండకము, ఆంగదీయబార
 పవిత్రము—కె. వెంకటకృష్ణ భావవారాయణ
 మూర్తి

ధర్మశాస్త్రము

ధర్మసింఘ—కె. కామశాస్త్రి

నవలలు

కర్పూరమంజరి, భా. ౧—పి. లక్ష్మీవరసింహము
 తిరుగుడు పెండ్లి—వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు
 దేవేంద్రబాయి—కె. కృష్ణమూర్తి
 ధైరవఖడ్గము—కె. కృష్ణమూర్తి
 మాయామయి, భా. ౫—కె. రంగయ్య
 రాసిలస్—(అను) కె. వరసింహం
 లలిత—(అను) జె. సత్యనారాయణ
 లలితకుమారి—వి. సుబ్బరావు
 సంతి (ప్ర) ఆ. లక్ష్మణస్వామినాయుడు, రాజమ
 హేంద్రవరము

నాటకములు

అభిజ్ఞానశాకుంతలము—(అను) కె. కొండలరావు
 కన్నుల దొరకడు అను గజకొంగ వైరాగ్యము—వి
 సుబ్బారెడ్డి
 కుకలవ—జే. లక్ష్మీవరసింహము
 చారుమతీకౌసలము—పి. లక్ష్మీవరసింహము
 పద్మపూర్ణహము—యస్. పురుషోత్తమరావు
 పాండవోద్యోగము—తిరుపతివెంకటేశ్వరకవులు
 ప్రచండచాణక్యము—పి. లక్ష్మీవరసింహరావు
 ప్రతిజ్ఞాకాంఠవచము—యం. మూర్త్యనారాయణశాస్త్రి
 ప్రసన్నయుధిష్ఠిరమహానాటకము—కె. విశ్వనాథం
 భక్తగోరాంగ—వి. వెంకటరత్నశర్మ

భిష్కబ్రహ్మనారి—యన్. రామానుజరావు
చంగూన్‌చౌడి—యన్. రామానుజరావు
విచిత్రవివాహము—పి. లక్ష్మీనరసింహరావు
విప్రసందేశము—కె. వెంకటరావు
శ్రీకృష్ణరాయబారము—పి. మాణిక్యశర్మ
సంపూర్ణోత్తరరామాయణము—రామనారాయణకవులు
సత్యహరిశ్చంద్రనాటకము—యన్. రామానుజరావు

నిఘంటువు

ఆంధ్రపదనిధానము (పద్యము)—టి. రామకౌసల

నీలి

బాలనీతికథాచరి—కె. వరలక్ష్మయ్య
నీతికథాపద్యము—పి. బాలకృష్ణరెడ్డి
నీతి కథామాలాచరి—జి. యస్. రావు
నీతి పద్యములు, త. ౪—(ప్ర). జి. కోనండ్ల రామ
స్వామి, వర్ణాపురము
నీతిపద్య రత్నాకరము—(ప్ర) జి. లక్ష్మణస్వామి,
పితాపురము
నీతిరత్నాకరము—కె. శేషాద్రిశర్మ

పరిశిష్టము

అచ్చప్పదీపిక—(ప్ర) విజ్ఞోరియా బుక్ డిపో, మదరాసు
అనుపదికర్తవ్యముల దృగ్గణితపంచాంగములు—(ప్ర) వి.

రామస్వామికాస్త్రీ అండ్ సన్స్, మదరాసు
ఆంధ్రవాచక పుస్తకము, బుక్ 3—కె. నరసింహం,
పి. యస్. నరసింహం

ఆర్థరాశము—యన్. సూర్యనారాయణ
ఉకారప్రాసరామాయణము—పి. వెంకటరామయ్య
కమలాకరము. భా. ౧—(ప్ర). కె. సీతారామస్వామి,
అనకాపల్లి

కమలానాదకములు, తరగతులు ౧, ౨, 3, ౪, ౫—
యన్. కామేశ్వరరావు

కృష్ణధరణము, భా. ౧, ౨—(ప్ర) యం. యస్.
శర్మ అండ్ కో., తెనాలి

కలియుగ అల్లకల్లోలము—సి. వెంకటరమణయ్య
కల్లుపారాయణ కవ్వములు—పి. పెరుమాళ్ దాసు

గృహతంత్రపాపపుస్తకములు, బుక్ ౧—జి. వెంకట
రామయ్య

గుణితబోధిని, భా. ౧—కె. వీరరాఘవయ్య
గురుశిష్యసంవాదము—(ప్ర) కె. సుబ్బరాయ కృష్ణ
మూర్తి, తెనాలి

చమత్కార చాటుపద్యములు—(ప్ర) జి. లక్ష్మణ
స్వామి, పితాపురము

జన్మపుత్రిక—యం. రామమూర్తి
టీకాలవిజయము—కె. యస్. కన్నీకేశ్వర ఆయ్యర్
తీర్థనూత్రావివరణము—(ప్ర) పి. నారాయణమూర్తి,
తుని

గాధ్యము—జి. వెంకటేశ్వరయ్య జగన్నాథరావు
జయప్రదీపము—కె. రామచంద్రకవి
పరీక్ష విజ్ఞానచంద్రిక—పి. అప్పయ్య
పెద్ద బాలబోధ—పి. కన్నయ్యనాయుడు, మచిరాసు
ప్రసూపాతము—పి. సత్యనారాయణరాజు
బాలబోధ—(ప్ర) శ్రీశివయ్య లిటరేచర్‌సాసైటి, మచి
రాసు

బాలరామాయణము—హెచ్. నానుజేవరావు
బృహన్నలవిజయము—వి. శేషాద్రిశర్మ
భక్తమండారము—కె. సీతారామరాజు
భక్తిమార్గము—పి. వెంకటరామయ్య
భారతియోధులు, భా. ౨—సి. వీరభద్రరావు
భారతీనాదకములు, కం. ౧, ౨, 3, ౪, ౫—యం. సత్య
నారాయణ, పి. సూర్యనారాయణ, కె. వెంకట
కాస్త్రీ

భోజాదు—యన్. వి. నరసామికాస్త్రీలు
మద్యమాంసవిషేషము—పి. రామానుజశెట్టి
మిత్రభాషితము, పా. ౧—జి. నరసింహకాస్త్రీ
మూల్యము—పి. వెంకటరమణయ్య
మొదటిమర్గాద—టి. యస్. రామస్వామి ఆయ్యంగారు
రథాంగరూపము—కె. రామచంద్రకవి
రామేశ్వరనూత్ర—ఇ. వెంకటరావు
రూముపాదీపాచరిత్ర—వైయక్ అపామక్
లోకజ్ఞానము, త. ౨, 3—పి. సుబ్రహ్మణ్యం

వర్ణనకర్తాకరము, భా. ౨, ౩—పి. లక్ష్మీనారాయణ, విశాఖపట్నము

వివాహకచరితి పద్యములు—(ప్ర) సి. పెరుమాళ్, నంద్యాల

వివిధకుసుమావళి—కె. వెంకటరావు

వివేకవాచకము, బుక్ ౫—పి. లక్ష్మీవరసింహం

విషాదీవిగ్రహము—యన్. విశ్వనాథశాస్త్రి

శరీర నైవాలయరహస్యార్థ పాఠిత్రము—నర్సిరావంత్ మోడి

శిశువ్యభావము—యస్. భూషణం

శిలవతి—యం. వెంకటగుబ్బయ్య

శ్రీధనశేష్యరచరిత్రము—పి. వెంకటరత్నశర్మ

శ్రీనమ్మశాస్త్రి కులత్రయం—పి. సుబ్బారెడ్డి

శ్రీమద్రామానంద జీవరాపద్యములు—పి. చిన్నయ్యచార్యులు

శ్రీమొగిళిదర్శనము—పి. కృష్ణాచారి

శ్రీయోశ్యరమృగాది మహిమలు—జే. వాగభూషణదాసు

శ్రీరామసుజానువర్ణనము—పి. లక్ష్మీవరసింహం

శ్రీరామచంద్ర చరణచామరము—యన్. సూర్యనారాయణ

శ్రీ చతీహితచర్య—పి. కోటిరెడ్డి

శ్రీ హరికథావిధానము—కె. బాలబ్రహ్మచంద్రదాసు

సంస్కృత లఘుబోధిని, భా. ౧—పి. టెగ్గేశర్మ

సమీరసంబేదము—యస్. వాసుదేవరావు

సిద్ధిమ్మ, తి. ౨—యం. నరసింహారావు

సుమచాల—కె. గంగన్న

పార్శ్వశామికము
సిద్ధిపరిత్రమ—టి. బ్రహ్మానందరావు వర్మ
చేతిమగ్గుపుసేత—పి. వాసిండ్లన్

పురాణము

అంగ్ర వచన శ్రీ కల్పిమహాపురాణము—కె. విజయరామవయ్యంగారు

ప్రకృతిశాస్త్రము

పద్ధతివిజ్ఞానశాస్త్రము, భా. ౪—యం. పాంబలివరావు

ప్రకృతిపరిశీలన—టి. సత్యనారాయణ మూర్తి, యం. లక్ష్మీవరసింహాచార్యులు

ప్రకృతి శాస్త్ర పాఠములు, భా. ౧, ౨—వెంకటరామయ్య

ప్రకృతి శాస్త్రపాఠములు, భా. ౪—జి. వెంకటరామయ్య, పి. సుబ్రహ్మణ్యవర్మ, జి. సత్యనారాయణ

ప్రబంధము

యయాతిచరిత్రము—పి. తెలగనార్య

ప్రహసనము

అవును—ధ. కామేశ్వరరావు

భూగోళశాస్త్రము

చెన్నరాజధాని భూగోళ శాస్త్రము, తి. ౫—యస్. భూషణం

ప్రపంచభూగోళము, భా. ౧, ౨—టి. కోదండరామ

భూగోళము, భా. ౨, ౩—పి. సత్యనారాయణ, పి. దీక్షితులు

భూగోళశాస్త్రము, భా. ౧, ౨—యం. వెంకటేశ్వర

రావు

భూగోళశాస్త్రము, భా. ౨—ఆర్. కేవలీరిరావు

భూగోళసంగ్రహము—పి. రామచంద్రరావు, పి. వి. రామకృష్ణరావు

మారుతి భూగోళశాస్త్రము—పి. నారాయణమూర్తి

హిందూచేతము—యం. వెంకటశాస్త్రి

మతము—హిందు

అంగ్రీర్వాణశకకోశ సహజము, భా. ౨—యం. వెంకటరామవచార్యులు

చాత్రాద శ్రీవైష్ణవమతసంగ్రహము—పి. శ్రీనివాసరా

మానుజదాస్

యాజ్ఞప్రయోగామక్రమణిక—(ప్ర) పి. లక్ష్మీనృసిం

హశాస్త్రి, మచిలీపట్టణము

లింగయజ్ఞోపవీతము, మహాలీల లింగమణిమాళిక—పి.

కోటయ్యశాస్త్రి, పి. బసవశంకరయ్య

—ఇతరములు

అమృతాధారము—జె. ఆలక్

ఆంతరంగికతీర్థము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మదరాసు

కైలాసములో సాధు సుందరసింహుగారికిని మహమ్మదీయ క్రైస్తవ మహామునిగారికిని జరిగిన సంభాషణ—

(ప్ర) జె. రాజగోపాల్, నుటూరు

జూనియరుసభ్యులు బడి పాఠశ్రమము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మదరాసు

పడిపోయినసింజ—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మదరాసు

పారిపోయిన మేక—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మదరాసు

వైదికకథలు—(ప్ర) యం. కామ్యూత్

మతబోధిని—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మదరాసు

రక్షణమార్గసంగీతములు—(ప్ర) తెలుగుబాపిష్టు ప్రచురణ సంఘము, బెజవాడ

రాజకీయములు

భారతదేశమున రాజకీయాభివృద్ధి—(ప్ర.) డి. కె. పట్టే, బెజవాడ

వేదాంతశాస్త్రము

అమృతయోగసారము—టి. సూర్యవారాయశిష్యురం

గురుశిష్యసంవాద రాజయోగామృతం, భా. ౧—సి.

వెంకటరత్నం

పరిమళచోళచరిత్ర—జి. వీరబ్రహ్మచార్యస్వామి ప్రవృత్తిమార్గవికారము—డి. సవామిరాజయోగి

బ్రహ్మమార్గప్రదీపిక—యస్. వెంకయ్య

వైద్యశాస్త్రము

అష్టాంగస్వాదయము—(ప్ర) వి. రామస్వామి శాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు

చరకసంహిత—(ప్ర) ఆర్. వెంకటాచలపతి ప్రసాద శాస్త్రి, బెజవాడ

తైరాగివిటికీలు—వి. బలరామదాసు

వైద్యోపన్యాసములు, భా. ౧—యం. సత్యనారాయణమూర్తి

వ్యాకరణ శాస్త్రము

ఆంధ్రచంద్రిక, భా. ౧—కె. వెంకటశాస్త్రి

ఆంధ్రవ్యాకరణము—సి. సత్యనారాయణరాజు

ఆంధ్ర వ్యాకరణపాఠము, భా. ౧—వి. వీ. వి. నరసింగరావు

అరంభవ్యాకరణము, భా. ౧—వీ. పరబ్రహ్మశాస్త్రి, వీ. వ్యాసశర్మ

కవిజనసంక్షేపని—యం. రామభట్రికవి

సంగ్రహవ్యాకరణము—కీ. వీరేశలింగం పంతులు

శతకములు

దాశరథిశతకము—(ప్ర) వీ. లక్ష్మణస్వామి నాయుడు, రాజమహేంద్రవరము

శ్రీ శోభిత్యరశతకము—వి. వెంకటస్వామిహారావు

శ్రీరామచంద్రశతకము—వి. సుబ్బారెడ్డి

శ్రీలంకాగీత్యరప్రభు శతకము—యం. వెంకటస్వామి

సంగీత శాస్త్రము

సంగీత గానదర్పణము—యస్. గోవిందదాసు

సాంఘికము

దుర్యోధిధ్వంతభాస్కరం—ఎస్. లక్ష్మీవృషింహశాస్త్రి ప్రారంభసాంఘికశాస్త్రము—డి. సత్యనారాయణ

మూర్తి

సాంఘికశాస్త్రము—యం. కృష్ణమాచార్య

స్తోత్రము

రామగీత—జె. వెంకటరామరాజు

పారికథలు

చోకామీనువిచరిత్రము, పారికథ—వి. శంకరయ్య

శ్రీ కుశలవ జననము, పారికథ—పి. సత్యనారాయణచార్యులు

విమర్శనము

పల్లెటూరి పడుచులు

గ్రంథకర్త : కొవ్వలి లక్ష్మీవరహింసారావుగారు.

క్రాసుపైకా, పుటలు, ౧౦౦ వెల రు. ౦-౪-౦

ఆరిక సాంఘిక మతవిషయములయందు, హిందూదేశ మతిదుస్థితియందున్నది. ఈలోపములవలన సంఘమునకును, దేశమునకును కలుగు హానివిగురించియు, వీటిని పరిష్కరించుట యెంతకష్టమో, సంస్కర్తలకు ప్రజలెంత సానుభూతిని జూపుచున్నారో యను మొదలగు విషయములనే చిన్నికథలమూలముగ ఆంధ్రలోకమునకు గ్రంథకర్తగారు వెల్లడిచేసిరి.

కష్టతీవులకు ఒకపూట భోజనమునకు చాలునంత కూరిమాడ ఇవ్వని హెచ్చుకాల్లు బలిష్ఠులయి లీడసాదల నిక్కట్టులపాలుచేయుచున్నారు. భవవంతుల యిత్యాచారములను దురుముట్టించుటకు స్థూలమగు మార్గముల గ్రంథకర్తగారు మామించినప్పటికిన్ని అందులకు ప్రధాన సాధనమున పట్టుదలను వీడరాదనుమాత్రము మాత్రము వెంకియొక్క పిచ్చిమాటలలో నిమిచ్చియున్నారు. "మాపిపోవాలి సావుకాల్లు మాపిపోవాలి. రాట్నమే తిండెట్టా" లను అమాయక ప్రమాటయం దాయర్థమంతయు గాననగును.

అతిబాల్యవివాహములు హిందూసంఘమున కొనరించు కీడింత యని చెప్ప నలవిగాను. ఇందులకు మూలకారణము అజ్ఞానము. కనకముయొక్క ఉత్సాహము, అభిమానము, అజ్ఞానాంశకారమున బడి తనవెల్లెలిని వైద్యవ్యయ పాలుచేసినది. బారపాలతోడనే వివాహము చేయు ఘోరము లేవరయిన నుందురా?

కనకమువంటి స్థితియందున్న పల్లెటూరిపడుచును జ్ఞానవతిగా మార్పు పులభము. తనయొక్కయు, తనతలిదండ్రులయొక్కయు బుద్ధిపూర్వకమైన చేష్టలే తనవెల్లెలివైద్యవ్యయనకు కారణములు. ఈవిషయముల తాగుతెలిగియే యున్నది. కావున ఇట్టివారి మూలమున సంఘసంస్కరణ చేయబూనిన తప్పక సిద్ధి గలుగును.

హిందూసంఘమున మతము ప్రధానస్థాన మాక్రమించియున్నది. మనవలెనే పుట్టి మనవలెనే పెరిగి మనవలెనే చచ్చువారిలో గొంత రస్పృహ్యులెట్లు కాగలరు.

పల్లెటూరిపడుచుల కమాత్యభూషణ మనవన దీక్ష. సుందరమున గలదు. పూర్వార్చాకపరాయణులగువా రీమాతనోద్యమముల తిరస్కరించుచున్నారు. కుల మేదైవము నుజ్జాశక్యముచే పంచము దగ్రహి వానిని మిరగలదు. దైవ మెపుడును సదర్శులనే గాపాడును.

అస్పృశ్యతానివారణకు బూనుటకు ముందు విద్యాభివృద్ధి గలుగవలయును. పండితులయ్యు పూర్వార్చారములయందలి యభిమానముచే మూర్ఖులను బొంది యున్నారు.

కార్యదీక్ష బూనిన సుందరము - గాయములలో స్పృహ లేక పడెయిండ్లగా ఆమె కుపచారము చేయవలయు నను కరుణామూల వెంకి కొడుకునకు గలిగినది.

"పంచము దేవడు. వాడు మనస్థాపరుడు కాదా." కార్య

దీక్ష, కరుణ, ఓషి, గలిగిననే గాని యిట్టి ఉద్యమముల సఫలీకృతములు గానేరవు.

గ్రంథకర్తగా రిట్లే యింకను మాత్రం గ్రంథముల మూలమున విరకాలము సంఘసేవ చేయుదురగాక.

ఓ. ప.

మతత్రయ గీతాభాష్య విమర్శ

గ్రంథకర్త : పతిరాజకేకటకృష్ణదాసు, నీలూరు.

కానుపైజ, ౮౦ పుటలు, వెల ఆణాలు ౪.

గ్రంథకర్తగా రీతిప్రకమున ద్వైతాద్వైతవిభిన్నాద్వైత సిద్ధాంతముల సంగ్రహముగా విమర్శించి తమ యమధర్మానుష్ఠానముల విషయములను శ్రీకృష్ణతత్త్వమును నామముతో వివరించుచున్నాడు. త్రిమతముల కొక్కపెట్టిన విమర్శించి, ఖండించి, స్వమితస్థాపనము నొక చిన్న గ్రంథముతో వీరు చేయఁజూచుట సామాన్య మన నొప్పును.

శంకరసిద్ధాంతములేవన, ౧. బ్రహ్మమొక్కటియే నిత్యము, ౨. జగత్తు మిగ్గ, ౩. బ్రహ్మము మాయాపుత్రమై పరిభ్రమించుచుండును, ౪. మాయాత్రిక్ముణము కావించి 'సోహంబ్రహ్మ' యని యెఱుఁగుటయే మోక్షప్రాప్తి—మొదలగునవి.

౧. ప్రకృతిపురుష పరమేశ్వరులు భిన్న భిన్నములు, నిత్యములు, ౨. పరమేశ్వరుఁడాత్మ ప్రకృతి పురుషు లాతనికి శరీరము, ౩. భక్తిప్రపత్తులచే నిశ్వర స్వరూపానుభవము పొందఁబడే మోక్షము—మున్నగు నవి రామానుజ సిద్ధాంతములు.

మాధ్వప్రతిపాదితము లేవీయన, ౧. చిదదిదీశ్వరులు మూడును సత్యములు, ౨. ఈశ్వరునకు ప్రకృతి పురుషులకును శరీరాత్మసంబంధములేదు, ౩. ఈశ్వరుఁడు స్వతంత్ర తత్త్వము. ప్రకృతిపురుషు లస్వతంత్ర తత్త్వములు, ౪. భగవత్కృతమున జీవులకుఁ గలుగు స్వస్వరూప యోగ్యమగు నానందమే మోక్షము—మొదలుగాఁగలవి.

గ్రంథకర్త గారు "వ త్వే నాహం జాతు నాసం" అను నొక శ్లోకాధారమున త్రిమతముల నూహించుకొని తమకుఁ దోచినవీతి యంటియు సంబంధము విమర్శించుచు, పూర్వోత్తరసంపదర్శముల వచిలి శ్లోకముల నుదాహరించి యందలి యర్థములమున ప్రైవారి సిద్ధాంతముల ఖండించుచు, తుట్టుకుదకు శంకరప్రతిపాదిత విషయ మొకటియు రామానుజ సిద్ధాంతము నొకటియు కలిపి కల గూరగంపగా శ్రీకృష్ణతత్త్వమును నామమున వేరొందు సాపించిరి. ఇందలి విషయము లివి— ౧. జీవేశ్వర శ్రీకృష్ణులు మూఁడును నిత్యములు, ౨. జీవప్రకృతుల శీశ్వరునియం దైశ్వర్యము కలదు, ౩. భగవంతుని నుండి యపరశక్తియు, అపరశక్తినుండి ఆచేతన ప్రకృతియు నుద్భవించుచున్నవి. దీనిని శ్రీకృష్ణ తత్త్వమునట్లకన్నను త్రిమత సిద్ధాంత కరణమను నుపసంహరించుచును.

భగవద్గీతా యోగ శాస్త్రమునందలి యర్థ మతి విగూఢము. చతుశ్శాస్త్రపండితులై స్వాగ్ధ రహితులై పరోపకారదీక్షపరతంత్రులై పరమపావనులై భగవత్కృతాత్మలభిజ్ఞానమును విస్తరించిన ఆచార్యసిద్ధాంతములయందు లోప ముండఁబోదు. లోపము కానవచ్చుటకు మన జ్ఞానవృద్ధియే కారణము. సిద్ధాంతపరిశీలనా గాధములోఁ బడిపోయిన పరమాత్మమనుసంధానము ప్రాప్యముకాదు.

ఈ గ్రంథాంతమున మోక్షసత్తిగల వ్యక్తి కర్మ ఫలాపేక్షరహితుఁడై కర్మాచరణము కావించు వలయు ననియు, జ్ఞానయోగము దుర్లభ మనియు నిత్యాది విషయములు చక్కగా వివరింపఁబడినవి.

‘జగన్నాథం.’

తులనీదళము

కర్త : విద్యార్థన, సాహిత్యసరస్వతి, మా. కేరీ రాజగారు. చిన్నపైజ, ౩౦ పుటలు, వెల ఆణాలు ౪. లభించుస్థానము : బాలభారతీ గ్రంథనిలయము, చాగల ముద్రి, కర్నూలు జిల్లా.

ఇందలి కథావృత్తాంతము కృష్ణశూలాభారము. జగన్నాటకమాత్రధారుడగు శ్రీకృష్ణవరమాత్యు, చిత్ర కుత్తిలేని సత్య సంపదకు సంతోషింపక స్థిరభక్తియును రాలగు వైదర్భ సమర్పించిన శులసీదళమునకు పరితూగగుట భక్తిప్రభావమును వెల్లడించుచున్నది. గ్రంథమున విశేషముగ వ్రతవృత్తాంత ముండుటచేతను తులసీదళము దుక్కి నీభక్తిప్రకర్ష మున కొకాకొక హేతువుగామాత్ర ముండుటచేతను గ్రంథనామము విషయమునకు తగినటుల లేదు. తులసీమాహాత్యు మింకను ఎక్కువగా వర్ణింపఁబడియుండిన బాగుండును.

గ్రంథము ముంజరీద్విపదియాపమున గులభిక్తిలే యందు సుబోధముగా నున్నది. సంస్కృతాంధ్రపదములు సమానముగా నున్నది. కొన్ని కొన్ని పట్టుల చాల రసవంతముగా నున్నది. భక్తిరసమే అంగిగాను శృంగారాది తక్కివరసములు అంగములుగా నున్నవి. ఉపమా, రూపకాద్యులంకారకోభిలేమై యలరారుచున్నది. ఈ చిన్నిపాత్రయు చాలీకల కవశ్యపరిణయము, కవిరాజు ఇట్టి గ్రంథములు పెక్కులరచించి భాషాసేవ యొనర్చుచుండునాక!

‘జగన్నాథం.’

కుష్మసామిశేతకము

కర్త: కవిరాజు, నూతాశ్రమము, తెనాలి.

చిన్నపైజా పుటలు ౧౦౪, చెల ఆణాయ ౨.

ఈ చిన్నగ్రంథమున కుష్మసామి యనుపదముతో కంతమగుచు నూట రెండుగీతము లున్నవి. కృష్ణసామి యను పదమునకు వికృతిరూపమున కుష్మసామి ముద్దు కదముకాలోలు! ప్రాతవియును శ్రాత్రవియును అగు నీకులు గ్రంథమున గలవు. సుమతీ, కృష్ణ, కుమారీ, భాస్కర, వారసింహాది నీతిదాయకములగు శేతకములు ఆంధ్రవాఙ్మయమున నన్నియో కలవు. ఆంధ్రజేత నీతి మతాచార సంప్రదాయము లన్నియు నిట్టి గ్రంథముల సోదాహరణములు.

ఈ పాత్రమున, ‘అంత్యనిష్ఠుడముకన్న నాదినిష్ఠుడము మేలు’ ‘ఉప్పులేని కూర చప్పన’ మొదలగు ప్రాచీన లోకోక్తులు కావనగుచున్నవి. ‘నవలచదువు, వ్యాత్యంబుల కవిరకట్ట-యోట్లు, సిగరెట్లు, సినిమాలు, చీట్లు, కాఫీ-మాత్రే సప్రవృత్తనము’ లని కవిచాల చమత్కరముగా నుడివినాడు. ‘Uneasy lies the head that wears the crown,’ ‘A crowned head vainly longing for a toilor’s sleep’ అనునట్లు ‘తిరిపెమెత్తి తిరించెడి తేజకున్న’ యాత్మసంకుప్తి కలదనాధ్యునకును అను ఈ గ్రంథమందలి నీతి హృదయంగమముగా నున్నది. ఈచిన్ని పాత్రయు ప్రాథమిక పాకరాల బాలర కత్యంతావశ్యకము.

‘జగన్నాథం.’

ముద్దు చెల్లెలు

గ్రంథకర్త: దేశిరాజురామదాసుగారు

క్రాసుపైజా, ౧౬ పుటలు, చెలలేనిది.

ఇందు గ్రంథకర్త తనసోదరియగు శ్రీమతి గురు బాదే వెంకటరమణమ్మగారి యకాలమరణంబునకు చెగచును, వందురుచు వ్రాసిన అరువది పద్యంబులు కలవు. ఇదిసోదరీరత్న మయొక్క యకాలమరణము కవికుమారుని కల్పనాచతురమున మనమునందు చెల్లుగరాని కాశ్వత చింతాచిహ్నము. గంబాంశల్లా శ్రీకాకుళపుర శ్రీరామకృష్ణమండ్రణాలయములో ముద్రితము.

గ. న.

సూర్యతల్లి

క్రాసుపైజా, 3౪ పుటలు, (అమూల్యము).

ఇది వీలూరు గోరక్షణపదితి కావ్యప్రచురణము లలో నొకటి. శకుపోషణసమర్థ మగునట్టియు, తీయ, క్వాస, ఉబ్బిపను మొదలగుకోగముల నివారిం చునట్టియు ఊరము కోసంగ గోవులను, భూమిని భేదించి,

పరటులను పండించి ప్రసాదించుచు, సంపద్యవృద్ధినిచేయు వృషభములను, ఉపయోగకరములైనవన్నీని తిండిపెట్టి పోషించి, తననంతరము దొక్కమాడ్చి కృశింపజేసి కనాయివారి కమ్ము అవివేకుల కతివదర్శులకు విలపించుచు, వాటిని రక్షించుటకు గోరక్షణసమితుల తేర్చరచవలసిన ఆవశ్యకతను నూచించుచు పలువుర భుజాతేనకవులు వ్రాసిన పద్యరత్నంబులెల్ల నిందు మార్పబడినవి. ఏలూరు గోరక్షణసమితివారు వీనిని ప్రచురించినందుకు ప్రశంసార్హులు. ఈపుస్తకమును పల్లిపట్టణముల ప్రజల కుదితముగ పండిపెట్టి తమధర్మవిధర్మసారాంశములను చాటుదురుగాక!

X. న.

దర్పదళనము-సూక్తిరత్నావళి

గ్రంథకర్త: శ్రీయుత గొల్లపూడి శ్రీరామకృష్ణగారు.

క్రాసుపైజా, గుటక పుటలు, వెల రు. ౦-౧౨-౦.

దివ్యుడు విద్యానిజోడిన గ్రంథమాలవారిచే ప్రకటితము.

“దర్పదళన”మును తేజోవందనవిరచితకావ్యమున కాంధ్రీకరణము. దర్పహేతువులగు కుల, ధన, విద్యా, రూప, కౌరవ్య, దాన, తపములను ఏడు అంశములను గూర్చి ఇందు పహేతుకముగ చర్చింపబడినది. వానిని గూర్చి దర్పము వొందరాదనియు, అట్లొందినచో అది వాతహేతువు లగుననియు సోదాహరణముగ తెలుపబడినది. తైరి విషయోదిత మయ్యు ప్రయత్నపూర్వకముగ నున్నదిని చెప్పవలసియున్నది. ఉన్నతతరగతులకు పకనీయముగ నుండుటకై అట్లు వ్రాసితిమని గ్రంథకర్త నునువుచున్నారు. ప్రాచీనగ్రంథములలో నున్న పుడునిధుంటువుల సాయమున అర్థము చేసుకొనవలసినవియు, అధునాతనవచనగ్రంథములలో నెన్నడు ముదయోగింప నావశ్యకము లేనివియు నగు ‘ఇల్లదు’, ‘ఉక్కిరము’, ‘కంటు’, ‘కయిలూటము’, ‘తిగప్రోలుదాయ’, ‘పుయిలోడు’, ‘బ్రుపి’ యిదిలఘదపము లవ్వటవచ్చుట గలవు. విషయము గంభీరమైనది. ఇంతకంటె సులభములగు పదములు ప్రయోగించినను అగంభీరము చెడదు. పాండిత్యప్రాగల్భ్య

ప్రాచుర్యము కొరకు వ్యాసములను వ్రాయమి కైరియొక్క యొక ప్రధానలక్షణమని మాలింపు. ఈపదముల యొక్క అర్థములను విద్యార్థులకు తెలుపుటకు వేలు విధములగు ఆవకాశములు దొరకకపోవు.

తైరి యామత్కృతమయ్య ధారాశ్రమై, ఉత్సాహజనకమై, పాఠకుల మనంబును బాణగోమయండుట గ్రంథకర్తయొక్క అనూనరచనాచాతుర్యమును, విశేషభాషాపరిశ్రమను చాటును. పాఠశాలలో పఠించు కామరచనమువలెను ఇట్టి నీతివిషయములు పాఠ్యగ్రంథములద్వారా బోధింపబడుచేని, యువకులు పెద్దవారలలోపలనే యోగ్యులై తరువాత సజ్జనసంప్రసాదమును తీవ్రమును గవపగలుగుదు రనుట కాటంకము లేదు. గ్రంథకర్త ఇట్టిగ్రంథము లింకను వ్రాసి దేశీయ యువకుల నీతిప్రవర్తనకు దోహదము చేయుదురుగాక.

సూక్తిరత్నావళిలో భర్తృహా, అనంతమాతృహ, పెద్దన, వేంకమాంబ, మమారధూర్జటి, శంకర కవి మొదలగు పదిమంది పూర్వకవుల గ్రంథములనుండి ప్రశస్తమగు ఘట్టము లేర్పి మార్పబడినవి. పూర్వకవుల హాసు, వారిరచనలలోను విద్యార్థులకు ప్రశమపరిచయముగొల్పి, ఆంధ్రభాషయొక్క తేటదనమునం దాదరము పురిగొల్పుట కిది యోతయు అనుమలించును. ఈ గ్రంథమును పదిపాఠాలు సత్పరిశ్రమతో చదివినవారి కనర్గళరచనాసామర్థ్యము, నిర్దుష్టపదప్రయోగము వీధించునని చెప్పవచ్చును. పాఠ్యగ్రంథనిర్ణయకాళివారి యాదరణము నీగ్రంథము బహియదగినది.

X. న.

శ్రీ విజయలక్ష్మీవిలాసము

క్రాసుపైజా, ౨౦౮ పుటలు, వెల రు. ౧-౪-౦.

గ్రంథకర్త: కవిసార్యశ్రమ, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికృష్ణగారు.

ఇది జయపురము సంస్థానమునకు ప్రస్తుతము ప్రభువుగానున్న శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారి జీవితమును, విద్యానివేకములను, సురగణ

ములను, వదాన్యతను, కవిత్వానితోడములను, ప్రజాపరిపాలనా చాతుర్యమును వికసితమింపజేయు ఉల్లాసములుగల పద్యప్రబంధము. జయపురపురాజుల వంశప్రారంభము, సంస్థానసంప్రదానముల చరిత్రము, రాజ్యవిస్తీర్ణము, విభజనము మొదలగు చరిత్రాత్మక ప్రదేశాత్మక విషయములెల్ల చక్కగా విందు వివరింపబడినవి. కవిగారింకూ కవిత్వమునేకాక భావికాలపు చరిత్రపరిశోధకుల భవకరించు విషయముల నెన్నింటినో సమూహింపిరి. సంస్థానములోని కొండలు, నదులు, జంతువులు, జలపాతములు, గనులు, త్రేత్రములు, తోటలు, వనములు మొదలగువానిని మనము పఠించునప్పుడు అసంస్థాన భూగోళమును చదువుచున్నట్లుండును. ఇట్టిసామాన్యవిషయములపైకూడ తమ కవితారసమును విట్టి అమందానందదాయకములుగా నొనరించుట కవిగారి అకుంతిత కవితాసామర్థ్యమును చాటును.

ఇట్టికృతిపతియొక్క పట్టువు, బాల్యము, విద్యాపరిశ్రమ, పండితపరిచయము, శేషుషీవి శేషము, తార్యాచరణక్షేత్ర మొదలయినవానికి సంబంధించిన భాగము లొకవ్యాసములో చదివినయెడల మనకు సామాన్యముగ తోచునట్లే యైనను, కవియొక్క రసవల్లేఖని తిరిగినమాత్రముననే వాని కొక యమర్త్యసౌందర్యము లభించినది.

అన్యర్థకవిసార్వభౌమ విరుదాంకితులును, సంపూర్ణ భారతానువాదన సమర్థులును, కలిగిండపెంచిన కలికులును వగు కవిగారి నిరర్థకభారనుగూర్చివ్రాయుట అవాచక్యము. క్యాలికోడెండు. జయపూరు మహారాజుగారి చిత్రపటము గ్రంథాదిని గలదు.

గ. స.

శ్రీ వేమభూపాల విజయము

గ్రంథకర్త: రావాడ వెంకట్రామకాశ్రిగారు.

క్రాసుపైజ, ౮౦ పుటలు, వెల రు. ౦-౬-౦.

శ్రీ. క. ౧౮౦౦ మొదలు దాదాపు ౧౮౪౦ వరకు పాలించిన పెదకోమటి వేమభూపాలుడు "అద్దం

కి" ని రాజధానిగా చేసికొని కొండవీడుదుర్గమును పాలించిన ప్రోలయ వేమభూపాలుని యన్నయగు మాచమహిపాలుని పోతుడు. ఇతనిదిగ్విజయయాత్ర యాగ్రంథమునం దభివర్ణితము. ఇతనికి "పేరవారాయణ", "మాచవారాయణ", "జగనాబ్ధిగండ" ఇత్యాది విరుదములుండెను. ఇతనియాస్థానమున కృంగారనైషధకృతి భర్తయగు మామిడి సింగనమంత్రి ప్రధానామాత్యుడుగను, శ్రీ నాథుడు విద్యాధికారిగను, అభినవభట్టబాణునిరుదాంకితుడగు వామనభట్ట ప్రధానపండితుడుగను మండిరి తెలియవచ్చుచున్నది. ఇతడు మంచీగూరుడును, పండితుడును అని ప్రఖ్యాతి వడసెను.

వామనభట్ట ఇతనిదిగ్విజయ యాత్రను సంస్కృతమున "వేమభూపాల" చరితమును పేర గద్యకావ్యముగ వ్రాసెను తైలిలో ఇది కాదంటిని పోలుటచేత ఇతనికి వామనభట్టబాణుడని కీర్తి కలిగెను. శ్రీమాన్ ఆర్. వి. కృష్ణమాచార్యులుగారు దీనిని ముద్రమును గద్యములోనికి మార్చిరి. ఈచరిత్రము వాఢారముగ చేసుకొని కవిగారు దీనిని మాడుఉల్లాసముల పద్యప్రబంధముగా రచించిరి. కవిగారి విద్యానిరువగు శంకరభట్ట కాశ్రిగారి కీ గ్రంథ మంకితము.

మొదటిఉల్లాసములో కృతినాయకుని వంశమునకు మూలపురుషుడగు ప్రోలయభూపాలుని వివాహముయొక్క అద్భుతసందర్భము సుందరముగ వర్ణింపబడినది. రెండవఉల్లాసములో కృతినాయకునివరకు గలిగిన వంశ విస్తృతియు కృతినాయకుడు కలింగ, అంగ, వంగ, రాజ్యాధిపతులను, ఇతర ప్రాచ్యభూపతులనోడించుటయు కాంచీపురమును సందర్శించుటయు, పాండ్యేశ్వరక ప్రభువులను గెలుచుటయు వర్ణించబడినవి. ఇంతటితో ఆతని దిగ్విజయాభిలాషతీరక పశ్చిమదిశకుపోయి గుర్జరులను, సారాస్థ్రులను, యవనులను, సింధుదేశాధీశుని, కాంభోజ దేశాధీశుని గెలిచి, కాశ్మీరమున కొన్ని నాళ్లు విడిచి, గ్రీష్మంతున హిమవన్నగరమునకేగి, అక్కడ పర్యవసానులతోడించి వారివద్ద తానుకలుగొని, వింధ్యప్రాంతములకు వచ్చి దక్షరామభిషేక్యవని దర్శించి, తన రాజధాని

కరుణించి, ఎవరిరాజ్యమును వారి కొప్పించి పార్వభౌముడై, తన విజయయాత్రముచ్చటలను మిత్రులకుచెప్పెను కవిగాయకీనబంధుజన పోషకుడై భర్తయుగా రాజ్యముచేయునుండిన చరిత్రము తృతీయోల్లాసములో వర్ణింపబడినది.

తైలి సులభపదకలితమై తేనెసోనవల తీయగ ప్రవహించుచున్నది. కథాబాహుళ్యము లేక చర్యవెనుక చర్య నుండరముగ కూర్చబడినది. ఒకపద్యమున కొక పద్య మీడితీయకుండుటచేత ఏపద్యమునుకాని తైలి కొర కుదాహరణముగ నెత్తివ్రాయజాలము. చమత్కారము, రసపోషణము, తెంపెలుగనిధార, సులభపదముల కూర్పు అన్నియు కలిసి పాత్రుల చిత్తముల జూజుగ నును. బల్లారి “కృష్ణదేవరాయ గ్రంథమాల” వారీచే అయిదవప్రచ్ఛముగ ప్రకటితము. వలయువారు “మేనే జరు, భారతీభవము, కాలబజారు, బల్లారి” కి వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

X. న.

సూతపురాణము - ద్వితీయ

తృతీయాశ్వాసములు

(రెండు సంపుటములు)

డెమ్మిపైజ, ౮౪, ౯౪ పుటలు. వెల చెరి యొక రూపాయి.

గ్రంథకర్త: కవిరాజు త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు.

ఇది బూతుపురాణము కాని ప్రాత పురాణము కాని కాదనియు, పూతపురాణమనియు కవిగారి అభిప్రాయము. ఏపురాణకారుడుగాని తనగ్రంథమును నే అొకవిధముగా భావించడని అందఱకు తెలిసిన విషయమే. ఈ పురాణముయొక్క ఉద్దేశ్యము, రక్తిగత పురాణము లెల్ల తవ్వలతడుకలనియు, పక్షపాతిబుద్ధులగు బ్రాహ్మణమృగ్యుల ఉత్సాహముచే ఆర్య నాగరికతా విజృంభణముకొఱును, ద్రవిడసభ్యతాసంహారము కొఱు

కును వ్రాయబడినవనియు బుజువుపరచుటయే యని తోచెడిని. తరువాత పురాణములేనో పుక్కిటిగానలై యుండును. వాటిని పరిశ్రములని విశ్వసించువారు లేరు. ఈశ్వరనియందు భక్తి, కర్మకాండయందు నిష్ఠ, సత్యతాచాదిగుణములయందు గౌరవము పురికొల్పవలెనని వాటియొద్దేశ్యము. జపలను మూర్ఖులుగాకాని, హులులుగాకాని, స్వార్థపరులుగాకాని చేయవలెనని వాటి ఉద్దేశ్యము కాదు. వాటి అర్థమును తెలుసుకొనలేక మనతత్వములకొలది మనము మూర్ఖులుగానో, భోగలాలకులుగానో మాటిమేని వానిని దూషించిన ప్రయోజనము లేదు. ఎటువంటిగ్రంథము లిద్దినను మన మట్లే తయారగుదుము.

పెక్కులు మహనీయుల కలంపుప్రకారము పురాణములు ధర్మాధర్మ సంఘర్షణములు, కలహములు మొదలగు వానినిగూర్చి తెలుపును. దానినే కవీంద్రులు చిలవలుపలలుగా చేసి అలంకారనిమిత్తమును, విశదీకరణము నిమిత్తమును మనుష్యులుగాను, జాతులుగాను, సౌఖ్యములుగాను, దుఃఖములుగాను, వరకముగాను, స్వర్గముగాను వర్ణించుకొనిపోయిరి. ఇంతకును పురాణముల వంటి ఉద్దీర్ఘములు వ్రాయువప్పుడు కవినరుల డెందములలో ఎట్టి సంచలనములు జరుగుచుండునో చూడగలవా రెవ్వరు? చౌదరిగారుకూడ సుప్రకృష్టవియు, పురాణరచనాకుతూహలకాలియు నగుటచేత వ్యాసవాల్మీకాదుల డెందములలో జరుగుచుండెడినందడి నించుకయూహించుటకష్టముకాదు. పుణ్యసిద్ధికొఱును మోక్ష లభికొఱును పురాణములను వ్రాసితిమని చెప్పుకొనుచున్న కవిపుంగవులు, సర్వధౌత సమర్థబుద్ధియొక్క ఉత్కృష్టమత లోకమునకు చాటదలచుకొన్న గ్రంథములను వ్రాయువప్పుడు జాతిద్వేషము, విషయవాంఛాపరాయణత మొదలగు మౌఢభావముల ప్రోద్బలమునకు లోబడి నవారని యూహించుట యెంతవరకు సముచితమో ఊహింపరాకున్నది.

ధర్మాధర్మయుద్ధములో ధర్మపక్షమువారందఱును ధర్మమును బాగా తెలిసిన సుజ్ఞానులనికాని, సర్వ

హించగల సమర్థునికాని నిర్ణయింపలేదు. అభ్యర్థనకు మువలంబించినవారుమాడే శుద్ధపాపులనికాని, వారి జీవితములో సద్భావముకాని సత్కార్యముకాని గలిగియుండరని చేసియుండవలసికాని చెప్ప వలెదు. మొదటిపక్షములో ప్రమాదముగలవారును, పతిభలుముమాడ ఉండవచ్చును. మొత్తముమీద మూలకృతి తీసుకొనబడినవారు చేయబడినది. అంతరముగల వివరములుమాడే ఉచితగౌరవముతోను, ఈసడముతోను పురాణములలో ఉదాహరింపబడినవే కాని అవ్యాయము చేయబడలేదు. ఇందుచేతనే పురాణములలోని దేవతలు అన్ని విధములను మనఆభిమానమునకు గాని, రాక్షసులు మనసంపూర్ణ దూషణములకుకాని పాత్రులు కాకున్నారు. మొదటి తెగలో మనము రూపింపతగినవారును, రెండవ తెగలో మనము ప్రశంసించతగినవారునుమాడే గలరు.

ఇట్టిప్రాచీనగ్రంథములను పట్టుకొని వానిలో ఆర్యద్రావిడజాతుల పోరాట మంతర్లతముగ వర్ణింపబడినవనికాని, వీరిలో కొందరు విదేశీయులు కొందరు స్వదేశీయులనికాని, మనదేశములోని జాతులలో కొన్ని యొకతెగనుండి మఱికొన్ని మఱియొకతెగనుండి దీనినవనికాని, అమెరికా-ఆఫ్రికాలలో తెల్లనల్లజాతుల సంఘర్షణలో జరుగుచున్న అవ్యాయములు, క్రార్యములే పూర్వ మార్యావర్తమున జరిగి అవే యీపురాణములలో వర్ణించబడినవనికాని ఊహించుకొనేవా రూహించుకొనవచ్చును. పాశ్చాత్యచరిత్రకారుల వ్రాతలు వారి కాధారముగామాడ దొరకగలవు. కాని పురాణగ్రంథములను పఠించునప్పుడువానిలో నవినచారిత్రకసంభవములయొక్క ప్రతిబింబము లున్నవని యూహించుట విమర్శకుల ప్రధానప్రమాదములలో నొక్కటైయున్నదనిమాత్రము చెప్పగలము.

మన ఆభిరుచులకు, ఆశయములకు సరిపడని విషయము లనేకములు పురాణములలో సుండవచ్చును. పూర్వగ్రంథములలోను ఆచారములలోను ఉండవచ్చును. అవి ఆకాలమువారి అనునరణముకొఱకు వ్రాయబడినవి, వారామోదించినవి, మూర్ఖులలో మూఢులలో ఇప్పటికిని ఉపయోగించినవారిలో వీరిని మొదటివారుగ వెన్న

పెక్కు రాదరించి అనుసరింప గోరుచున్నవి. ఇంత మాత్రమున అవి కావ్యతనత్యములనియు, మార్పరానివనియు మనము తలచ నక్కరలేదు. అవి దేశకాలభేదములనుబట్టి మారుచునఉన్నవి, మార్చుచువచ్చును. విగతజీవులై కీర్తిశేషులైన శ్రుతిస్మృతిపురాణకారులపై జండాదుై ధూషించకుండానే ఆపని చేయవచ్చును. మార్చవలె నని మనము కోరునకెల్ల మంచిమార్పులు కాకపోవచ్చును. మార్పుటకు సాధ్యము కాకపోవచ్చును. అట్టితల్లిని నువ మొందజేసి ఎన్ని తిట్టినను అసలుప్రయోజన ముండదు. ఇట్టిపురాణము లెన్నివ్రాసినను అసంప్రయోజన ముండదు. ఇట్టిపురాణము లెన్నివ్రాసినను పూర్వపుపురాణములపైని వానిలోని కల్పనలపైని ఉండెడి గౌరవము తగ్గిపోవునని ఊహించుటకు వలెదు.

సీతాదేవి తాను రావణునికి దొంగిలి లంకకు గొంపోబడి, ఇడుములు గుడిచి, రాక్షసుల (ద్రావిడుల)ను రామునిచేత బరిమార్పించలెనను కోరికతోనే రామునితో కలిసి పన్నినకుట్ర ప్రకారమే రాముని తెలిపితెలిపి మాయలేడి వెనుక పంపించెననుటయు, ప్రహ్లాదుడు తనతండ్రిని చంపించు ఉద్దేశ్యముతో ఆర్యుల (దేవతల) కుట్రలో చేరి భక్షిసటించి తనతండ్రిని పింహముచే చంపించెననుటయు మొదలయిన ఆరోపణలు ఎంతవఱకు ఆనందింపదగినవో పాకకులకే విడిచిపెట్టుచున్నాము. ఇట్లే కవిగారు ద్రావిడ పక్ష పాతపరవశులై అశ్లాఘ్యములగు వ్రాతల ననేకములను వ్రాసిరి. ఇది వారిగ్రంథములోని విషయముమగుర్చి.

ఆనంగతిని విడచి, కవిత్వము, ధార, శైలి, గమనిక, వదుపు మొదలగు తొడవులను గుర్చి ఆలోచించిన ఎంతయు సమ్మోహకరముగ నుండును. పరిశుద్ధములగు పదములు, నిర్విరోధముగుధార, ముద్దారుశైలి, సులభముగు నడక, అచ్చతెలుగులును అతిపరిచిత సంస్కృత పదములును కలిసి అల్లిబిల్లిగ అల్లుకొనిన చెల్వము గ్రంథము నామాలాగ్ర సుండరము జేయుచున్నది. పురాతన కవితారీతులను నవీనభావప్రకటనముకొరకు చక్కగా

ఎచ్చును. వీరికి లి పురాణరచనముకొర కెంతయు తని యున్నది. ఇట్టి కవితాసంపద జేబురీతిగా ఉపయోగింపవలెనని మేము కోరెదముకాని, వీరికి వర్ణ వివక్షత, పురాణచోదితార్థము మొదలగువానియందుగల విశోధ భావ రంపరయే వీరి కవితానేతమునకు మూలకారణమై యుండవచ్చుననియు, అది తేటన్నచో ఇట్టి కావ్యము వ్రాయుటయే పానిగజేమా అనియు భావించి కవిత్వ పక్షపాతము కలవారముగనుక అతని భావ ప్రభావముల జోలికి పోక, ఈ ఆచేగములూ వారుండుకొన్న సందర్భములూనే తక్కిన ఆశ్వాసములనుగూడ పూరించి వారి కవితాప్రజ్ఞ యొక్క పారథమును ఆంధ్రనేతము నందు విరజల్ల వలెనని కోరుచున్నాము. గ. న.

సువర్ణకోశము

గ్రంథకర్త: జి. వెం. రాఘవయ్యంగారు.

క్రాసు $\frac{1}{2}$ పైస, ౧౦౦ పుటలు.

ప్రాచ్య పాశ్చాత్య పథ్యతల తీరుల కెల్ల ఎట్టిభేద మున్నదో కవితాకల్పనలకుమాడ అట్టిభేద మున్నది. కవితాకల్పనలకు ఆధ్యాత్మికచింతలలో సెట్టిపాన మున్నదో భౌతికచింతలయందును అట్టియవకాశ మున్నది. కవితాశక్తివ్వారా ఆధ్యాత్మికసూక్ష్మములను పాశ్చాత్యులు ఎంతవక్రంగా చూపకాలలో, ప్రాచ్యులును తత్సహాయ్యమున వానిభౌతికవిషయములం దంత యుత్సాహమును పురికొల్పలేరనుట అశ్చర్యముకాదు. అయినను ప్రాచ్యపాశ్చాత్యసాహిత్యలపరస్పరసమ్మేళన మున కుద్విశుబ్ధాయందు భావవై దగ్ధ్యవాంఛారతులన మన దేతమువారికి పాశ్చాత్యకవిత్వపు తీరుల గ్రహింప వలె నని కోరుట మిగుల సమంజసము. ఇది కవితానిపుణు లగువారు పాశ్చాత్యులనుప్రసిద్ధ కవిప్రవరుల యుల్లేఖన ముల వాంఛికరించుటవలన తప్ప వేరువిధమున సాధ్యము కాదు. ఇట్టిపనికి పూనుకొని చాలవరకు సఫలీకృతమనో రథులైనవారిలో ఈకవిగా లొకరు.

వైయంకమును గ్రంథకర్తగారి 'నిదుర', 'వలపు సారము', 'ఇంద్రమున్ను', 'దీవగీతి', 'శాన్తికస్యూతి'

మొదలగుగీతములను పఠించినవారు మలభముగ గ్రహించి గలరు. పాశ్చాత్యకవిత్వమును పాశ్చాత్యభావల వధ్య సింపినవారు పాగడుగులో ఆశ్చర్యము లేదు. ఆభావము లను, ఆరీతులను అనువదించుటకైన ఆంధ్రభాషలో చదివి, కేవలాంధ్రభాషావికారములనుగూడ కొనియాడవలెనని కవి గారి యుద్దేశ్యము. ఆంగ్ల భాషరాని ఆంధ్రకవులు వీనిని చదివి తమ అభిప్రాయములను బ్రకటింపినచో ఆంగ్లకవి త్వము మనదేశస్థుల భావములలో సెట్టియభిప్రాయములను కలుగ చేయగలవో తెలుసుకొనవచ్చును. భాషాంతరీకర యు చాలసరసముగను, ధారాశ్రమగను, సాగ్యమైనంతవఱ కాంగ్ల సూలమునకు దగ్గరగను ముడువట్లు వ్రాయవయి నది. భాషాంతరీకరయగునో పూచీలేకుండా కవి యొక్క భావములు, రచనాసౌకుమర్యము, ధార యె ట్టివో యెఱుంగోరువారు 'కవిక్రయము', 'స్మృతిగీతి' అను పద్యములను పఠించి యెఱుగవలెను. కవితాపరిక్రమ చేతుగోరువారునా, విమర్శనలు వ్రాసుగోరువారునా, సాహిత్య వీవాపరాయణులును వీనిని పఠింపవలెను.

గ. న.

సాంసవాంకురము

గ్రంథకర్త: అయ్యమని వెంకటాచలపతి రావు గారు. దెబ్బిపైస, ౧౩౨ పుటలు, వెలుగు. ౧-౧-౦.

దుశ్యోధనుడు చంపవడి కేమంతపంచకంబులో త్రోయబడినవాడె పరీక్షితుజననమునకుగల వృత్తాంత మును కవిగారు ఎనిమిది అంశములుగా పెంచి వ్రాసి వారు. అపాండవము చేయించవలెనను దుశ్యోధనుని వాంఛ, అత్యర్థానుప్రతిష్ఠ, శతపము, వనము, ధోరచర్య, ప్రతీకారము, వ్రోవద్యాదులనుఁబుము, కృష్ణుని ఉప కేమము, చాకాంకురవాంఛ, పరీక్షిజననములలో నూడిన భారతములోని రసవంతమునపుట్టల నెంచి గ్రంథకర్త ముంచిదికిపెట్టెనని చెప్పవచ్చును. పాటలు, పద్యము లతోమాడ నాటకము కలకలలాడుచున్నది. చరిత్రమునా, పాత్రలును ఇతివృత్త ప్రసిద్ధములు. గ్రంథము వలయువాడు

గ్రంథకర్తగారికి బెజవాడకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

X. న.

ఆంధ్రరఘువంశము

గ్రం.కర్త: శ్రీ. కే. మండలేమల సీతారామకృష్ణయ్యగారు.

దెమ్మిపైజ, ౨౧౨ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

కవిగారు శ్రీ బొమ్మిలి సంస్థానాధీశ్వరుల ఆస్థానకవి; విద్వద్వర్తకులు; అనేక రాజసమన్వయములు విశ్వద్రోహములను అందిరి; సహజసన్నిహితీభినులు. అట్టి హరివిత్వము ఎంతిద్రవ్యముగ నుండగలదని మన మాసింపవచ్చునో, అంత ప్రశంసనీయుడుగ నున్నదని యీ గ్రంథము నొకవారి పఠించినవారికి తోపగలదని నన్ను దిగియున్నది. మూలము కాళిదాసుదేయయ్య భాషాంతరీకరణము కలిపయ్యస్వతంత్రమయి, మూలాపేక్ష లేకుండనే వ్రాయబడెనా యన్నట్లు స్వతస్సిద్ధమై యున్నది. పెక్కుమదమలలోని సంజేహములు మూలమును చూచి తీర్చుకొనవలసి వచ్చును. కాని దీని కట్టి బాధలు లేవు. కాళిదాసురఘువంశమువంతుగల సౌలభ్యము, సౌమహర్మ్యము, మాధుర్యము, కోమలత్వము మొదలగు పల్లక్షణములెల్ల ఇం దలరారుచు "ఆంధ్రరఘువంశ"మనునామమున కిది యెంతయు నమరియున్నది. "మండలేమల వెంకటపక్షిణామూర్తి, c/o మండలేమల వెంకటరాష్ట్రీగారు, డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టరు ఆఫ్ మ్యూజిక్, ఇచ్ఛాపురం" అని వ్రాసి పుస్తకము తెప్పించుకొనవచ్చును.

X. న.

శ్రీ మదరుణాచలక్షేత్ర మాహాత్మ్యము

అనువాదకులు: వి. గోపాలుడు.

క్రాసుపైజ, ౯౭ పుటలు, వెల రు. ౦-౨-౦.

ఉత్కలరార్కడుల్లలోని తిరువణ్ణామలై అను పుణ్యక్షేత్రముయొక్క చరిత్ర మిందు భక్తజనహృద

యభోదకముగ నులభింప గ్రంథకర్త లిలో వ్రాయబడినది. శ్రీమదీశ్వర యతీంద్రులవారు ద్రవిడభాషలో వ్రాసిన గ్రంథమున కిది ఆంధ్రానువాదము. ఇం దనే కాధ్యాత్మికరహస్యములు వివరింపబడినవి.

అరుణాచలయోగి ప్రోతము, విఘ్నాతి కద్రాక్ష మహిమ, శివప్పటి, శివునిరావధ్య, తేర్వతయోగ్యము, శీవస్మృతలక్షణము, స్థలమహిమ, ఈ దేవుని కొలిచి ముక్తిపొందినవారి చరిత్రలు, నిగిప్రపక్షిణమహిమ. కార్తీకద్వీపము, ఆసితకుచనామకీయన పార్వతిమాహాత్మ్యము, ఆమె తీవగ్న, అరుణిరీనాథుల చరిత్రము మొదలగు మయములతో కూడి గ్రంథము మిగుల మనోరంజకమై యున్నది. తీర్థయాత్రాపరులకును, చరిత్ర పఠకుమహిమము గలవారికిని గూడ మిగుల ఆకాశ్యకము. అందుగు ఆంధ్రతాత్పర్యము క్రమలగు సంస్కృతశ్లోకములును, గ్రంథాంతమున నాంధ్రపద్యప్రోతములును కూడ నున్నవి. చలయువారు "శ్రీ రమణీయ పుస్తకాలయము, N. A. తిరువణ్ణామలై" కు వ్రాసిన బడయగలరు.

X. న.

సంధ్య

గ్రంథకర్త: శ్రీ యలమండిలి శ్రీరామయ్యగారు.

ఈ గ్రంథమునకు సీతేశ్వరావధి శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు "సంధ్యలో తమ స్థావరించిన చోట్లు చెండు. అం దొకటి తల్లికొడుకు, రెండవది ప్రేయసిని గూర్చి, రచయిత వ్యావయము విచారించుకొన్నది. ఈకావ్యమున కిది నీజము. ఈతమస్వయం దీయే యీకావ్యంత చివురారు నొడిగి యాత్మలీలా భాసమానప్రమానరాశిని బూచినది.....శ్రీరాములుగారు వివరితకవి. భావకవులెల్లను గిట్టికే. ఈయనైవేత్య మేకమైన సత్యదార్థమును స్త్రీపుంస్వరూపముగా భ్యానించుటలో గలదు.....భగవంతుడు భక్తునియపాసనానుపారముగ సునయనాపను చాల్చును.

ఇది భక్తహృదయలీల.....ఈకావ్యప్రతిపాదితమైన వస్తువేమి? దీనికి నాయకు డెవరు? నాయక యోధుడు? రస మెట్టి? అవి లాక్షణికులు విరియరాకుండు! .....ఇది కవిప్రాచీనపదము.....శ్రీరామలుగారి భావవివర్ణాలత్వమున నూడ నుపరిమిక్తుత జ్ఞానశేఖరివ్యుత్పతించోలి ప్రతిభాసించుచున్న దమట నిస్సంశయము" అని నడిచిరి.

ఈకవి తనకీవనమున సంస్కృతేతయందు మనఃశ్లేశమును, భక్తభారమును దుర్భరములు కాగా, నిజమనోవీధియందు సంచరించిన భావములను హృచ్చి ఏమని పిలిచినను పలుకు ఏకవాధుడన పరమాత్ముని సంతోధించి ధ్యాన మనన రూపమున రచించిన కావ్యమిది. రచనము ఇంచుప్రాంపులు గలరై పవిత్రభావభరితమై రసవంతముగ నున్నది.....కాని ఈరచనము సాంతముగ (Original) తోచినది గాక, కావ్యనిధి క్షితింద్రనాథ కామారు ప్రభృతులు చూపిన తెరువు వనుసరించినరైయున్నది. (ఈపంగతిని గ్రంథకర్తయే స్వీకరించియున్నాడు.)

క్రాసుపైజా, ౧౧౦ పుటలు, మంచికాగితములు, చక్కనిఅర్థపేపరు అట్ట. వెల వివరింపబడలేదు. కృష్ణాజిల్లా అంగలూరులోని శ్రీ చైతన్యగిరియము మానేజరు గారికి వ్రాసిన నో పుస్తకము ప్రతులు తొరకును.

జి. బి.

తంజాపురాంధ్రనాయక చరిత్రము

గ్రంథకర్త: శ్రీమదుగంటి వీథారామయ్యగారు, ఎమ్.ఏ.

[ఆంధ్ర గ్రంథమాల పదునేడవ కుసుమముగ బ్రకటితము.] వెల రు ౨ ల. (ఆంధ్రపత్రికా మద్రాలయము, ౭, తంబుపెట్టిపేణి, మదరాసు.)

ఆంధ్రుల దక్షిణాకాళిగమనచారిత్రమున తంజావూరి ఆంధ్రనాయకరాజప్రకరణ మొక సంస్కరణీయమగు ఘట్టము. క్రీస్తుకము ఎనిమిదవశతాబ్ది ఆరంభమున నుండి కాంచీపురరాజ్యాధిపతులైన పల్లవ భూపతుల

యాధానములం దాదరాశయములను వెల్లడికొనుచు వేసవేదాంగపారసలయి ఆంధ్రబ్రాహ్మణులు చాలమంది దక్షిణమునకు వలసపోవుచువచ్చిరి. పల్లవముల్ల నుండి వర్మచుహారాజు తామ్రదాసములం నొకానొకదాని యందు పెండ్లివబడి ప్రతిగ్రహీతలవిని చెప్పుబడిన నివాసగ్రామములలో చాలభాగ మిప్పటి కృష్ణా, నందియారుమండలములంపలిదిగ తెలియకన్బుటయే పూర్వోక్తవిషయమును గ్రహపఱుచుచున్నది. అటుతగుకాతక్రీస్తుశకము పండ్రెండు, పదునూడు శతాబ్దాలయందలి తెలుగు నోడులయొక్కయు, కాకతీయులయొక్కయు దక్షిణ దిగ్విజయ యాత్రలనల ఆంధ్రుల దక్షిణాకాళిగమనమున తొలింత ప్రాప్తావము కలిగినను విజయనగర సామ్రాజ్యమును బహిరించిన సాళువ, తుళువ, ఆరవీటివంక రాజశేఖరుల కాలమునగాని దక్షిణాదిని ద్రవిడ దేశమున ఆంధ్రులనలన లేర్పడలేదు. ముఖ్యముగ కృష్ణ దేవరాయ, అచ్యుతరాయ, సదాశివరాయులుకాలమునను, ఆరవీటి భూపతులకాలమునను తెలుగువారు మంగ్రులయి, దణ్ణాయకులయి, కార్యకర్తలయి, రాయసములయి విజయనగరరాజ్యరమావిహారమునకు సముద్రత్రయముదిత మయిన దక్షిణభూమిని రాజమార్గము లేర్పఱిచిరి. అంతియకాక ఆంధ్రుల సమరాశ్వములు సమద్రమునగూడ లంఘించి పూర్వము యాభ్యాసమని, నేపాళమని పేరు వహించిన బాళ్ళుతోనూపిన సింహాళమున సముతము వీరనిహారము సలిపినది. విజయనగర చక్రవర్తులకు సామంతులయి తెలుగునాయకులు తిరుగ భూముల నేటి దక్షిణాది వాంధ్రనాగరకతకు, సౌష్కృతికి, కళలకు పాదులు కట్టి ఆంధ్రవిజ్ఞానవల్లసిని ప్రోది నేసిరి. ఇట్టి సామంతరాజవ్యూలలో తంజావూరు, మధుర నాయకులు కాలక్రమమున ప్రబలలయి, విజయనగర సామ్రాజ్యము రక్షనలేగిడిరగరంగమున మణిగిపోయినను తెలుగుకన్నెకు దక్షిణాదిని ప్రాపును ప్రోపును అయి తెలుగువావుటా తంజావూరు, మధుర దుర్గములపయి రెవరెవ లాడించిరి.

స్మృతీయమయిన తంజావూరి ఆంధ్రరాజచరిత్రమును పెక్కు సంస్కృతాంధ్రకావ్యములును, కాసనము

లును, ఆంగ్ల గ్రంథములును బరిశోధించి మిక్కిలి శ్రమ పడి శ్రీ సీతారామాయగా రీగ్రంథమును విరచించి ఆంగ్లంబుకృతములకు పాత్రులయిరి. ఇంతవఱ కేడవయమును దరిసికొనుట కున్న చల్ల బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచేత ప్రకటించబడిన 'తంజావూరి ఆంగ్ల రాజ్యచరిత్ర' మొక్కటియే. ప్రధానముగ నిది మొకంతేతే సంపాదితమయిన కైఫీయము. చక్కని కడువిపులమయిన సీతక చేర్చి శ్రీ శాస్త్రిగారు దానిని మైదెప్పిపేర నొక పాత్రముగ ప్రకటించిరి. ఆంగ్ల భాషయందయినను ఈచారి త్రమును చలంపు ప్రశ్నోక్తపు ప్రక మేదియు లేదు. అట్లునుట ఆంగ్లంబు కిది అచక్కావరణము.

మొదట కృష్ణదేవరాయల వైస్యాధిపతులలో నొకడుగ నుండి, తీదప ఆతనియనంతరమున విజయనగర రాజ్యభారమును వహించిన అచ్యుతదేవరాయల క్రింద నొకలేతమునకు రాజప్రతినిధియయి తంజావూరాంధ్ర నాయకరాజవంశమును స్థాపించిన తిమ్మనాయక, బహ్యుండిల ద్వితీయపుత్రుడు చినచెవ్వప్ప నాయకుడు తంజావూరు రాజధానిగ ద్రవిడమండలమును బరిపాలించెను. సంగీతసాహిత్యవిదురుడును, సంస్కృతాంధ్ర కవితావికారుడును అయిన గోవిందదీక్షితులవారు చిన చెవ్వప్పనాయకునికిని, అతనికొమారుడును తంజావూరి రెండవనాయక ప్రభువును అయిన అచ్యుతప్పనాయకుని కిని ప్రధానియు దళకర్తయు నై ప్రసిద్ధిపరచిరి. నాయక ప్రభువులలో పర్యక్రమమునకు, సంగీతసాహిత్యములకు చేరుగన్నవాడు అచ్యుతప్పనాయని కొమారుడు రఘునాథనాయకుడు. ఈ కవిరాజు స్వయముగ పెక్కుగ్రంథములు రచియించెను. ఈనాయకవంశమున కడపటివాడు రఘునాథతనయుడయిన విజయరాఘవ నాయకుడు రఘునాథాభ్యుదయనాటకమును రచియించెను. పెక్కురుకవయిత్రు రీతని యాస్థానము నలంకరించిరి. ఈతనికాలమున తంజావూరు, మధుర, విజయనగరముల అంతఃకలహములు, ఆత్మకాభిషరాయణములయిన మధుర తంజావూరుల యాహ్వనప్రోద్బలమున దక్షిణమున కెత్తివచ్చిన మహమ్మదీయుల దండయాత్రలు, ఇతరమతముల వసాధరించి ప్రశ్నోక్తము విజయరాఘవ

నాయకుడు బైష్ణవమునెడ చూచిన విశేషవరాధిహాసములు ఆతనికాలమున దేని కదియె తంజావూరినాయక రాజాధికారమును క్షీణింపజేయుటకు నోడ్వడినవి. తుదకు మధురనాయక ప్రభువయిన చొక్కనాధి నాయకయ్యొక్క దళవామయయిన వేంకట కృష్ణప్ప నాయకుడు వేసిన తంజావూరి ముట్టడియందు విజయ రాఘవనాయకుడును, అతని కుమారుడు మన్నగు చేవుడును పీరికయనము నలంకరించుటతో తంజావూరి నాయకరాజవరిపాలనము శ్రీ. క. ౧౬౩౩ లో సమాప్తమయినది. తంజావూరి పతనమునకు దివప మధుర చొక్కనాథనాయకనియుక్తుడయిన అశ్వగిరి నాయకుడు మొదట కొంతకాలము మధుర సామంతుడుగ రాజ్య మేలినను పిదప నాయాధికారమును ఛిక్కిరించి స్వాతంత్ర్యపతాక విరిచెను. కాని తంజావూరి ముట్టడిసమయమున క్రతువులకు చిక్కకుండ పాటి పోయిన మన్నగుదేవతనయుడనటకు చెంగమలగాను స్వసిత్వసించోసన సంపాదనమునకు సాయపడవలసినదని చేసికొన్న విష్ణుపముమిద విశాఖరపు సుల్తాను తన మహారాష్ట్రసేనాపతియైన ఏకోతీ నాథనికి సాయముగ బంప, నావాహినీకవుడు, సంగ్రామమున అశ్వగిరినాయని నోడించి చెంగమలదానును తంజావూరి సించోసనమున బ్రతిష్ఠించెను కాని రాజ్యకాంక్షితత్వమునందు యాతడు పిలుచుచుకొని తంజావూరిసించోసనము వ్యాకమించుకొని ౧౬౩౩ లో తంజావూరిమహారాష్ట్రరాజ్యమును స్థాపించెను. ఈవిధమున తంజావూరాంధ్రనాయక ప్రకరణము ముగిసినది.

ఈచారిత్రమును గ్రంథకర్తగారు ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయము పక్షమున విశాఖపట్టణము ఏ. వి. యల్. హోలనందు ౧౯౩౧-వ డిసెంబరులో చేసిన ఆరు ఉపన్యాసములలో చల్లచేించిరి. ఈగ్రంథమును రచించినందుకు గ్రంథకర్తగారి ఇభినందంపరవసియున్నను సవరింపవలసిన విషయములు చాల కలవని చెప్పవలసినదని నందుకు చింతించెదము. కొన్ని చారిత్రిక విషయముల సందర్భమునను, లేదులవిషయమునను స్పష్టముగ కావబడు తప్పులు కొన్ని దొర్లినవి. మధుర, తంజా

పూర్వమున రాజులను గురించిన 'వృత్తాంతము'లను ప్రమాణములుగ దీసికొనుట విచారకరము. ఈ వృత్తాంతములు చాల ఇటీవలికాలమున రచియింపబడినట్లు కన్పిస్తును. గ్రంథమునందు పలుతావుల చర్చ యావశ్యకమైనను కావనములను జక్కగ పరిశీలించినచో చాలావట్లు నిట్టిచర్చ కవకాశ ముండెడిది కాదు. అదియునుగాక కాలనిర్ణయమునకు గాని మహిమోజ్జి విషయమునకు గాని సంబంధించిన చర్చయంతయు 'పుట్టుపోట్ల'లోనికి బాగియుండిన అసలు పరిశ్రమయము ఆచరపతనయోగ్యమయిన కథవల నవదియందును. ఇప్పుడు వ్రాసినట్టి ననుసరించి యది పాఠకుని హృదయమును పెక్కుచర్చలతో కలవరపడిచి అసలు విషయము మహోధము కాకుండజేయుచున్నది. రావోప్రాంతము సారవంతమయినది; ఫలవంతమయినది అనువాడుకగ పర్యమని తెలిసిన స్వల్పవిషయములకు పయితము సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములనుండి ఉదాహరణములను, ఆకరములను ఇచ్చుటవలన అనావశ్యకముగ గ్రంథము బహుళమయినది. అంగ్లగ్రంథోదాహృత భాగములకు తెలుగుసేతయు, తెలుగు అనువాదభాగములకు అంగ్లముమూలమునుగూడ చేర్చబడినది. సంస్కృతగ్రంథములనుండియు పెక్కు వర్ణనశ్లోకములు ఉదాహృతము లైనవి. ఇది యవసరము. కొన్ని కొన్ని సిద్ధాంతములపట్ల గ్రంథకర్తగారు ముద్రసిద్ధ పరిశోధక గ్రంథము లనుకొనబడువాని వాధారముగ గతక మాటాధారములనే పరిశీలించి వానిమీదనే ఆధారపడియుండిన సెంతో బాగుండెడిది. ఆకాలపు చారిత్రక పురుషుల చేతలను తర్కించి, వారి నెగురుగ నుండినట్లు సంబోధించుట (౧౬౧, ౧౬౪, ౧౬౭, ౨౨౦, ౨౭౩, ౨౮౩, ౨౮౭, ౩౦౯, ౩౨౭, ౩౨౮ పుటలు చూడవలెను), వారీలవృత్తాదులను గురించి తెగడుట బాగడుట, జగ్గరాయరాజున, మహమ్మదీయవాస్త్రీసూరి పదములనుపయోగించుట-ఇత్యాదులు బహుళపరిశోధనమున రచియింపబడు నిట్టి గ్రంథములయందు చిత్రములు కావు. వానివలన నొకవిధముగ పుస్తకముగౌరవము తగ్గును.

పుష్కరముగ గనబడు కొన్ని ప్రమాదము లిటు నుదాహరణములు గ్రంథకర్తగారు వ్రాసినట్లు (౧) వీరచోళుని కొడుకుకాదు కులోమంతుడు. అతడు రాజరాజునరేంద్రుని కొడుకుడు. (౨) బృహదీశ్వరాలయమును గట్టించినది వీరచోళుడుకాదు : రాజరాజు. కావుననే దానికి రాజరాజేశ్వర, రాజేశ్వరనామములుకలవు. (౩) మలికొకాన రెవ్వరును మధుర రాజధానిగ జేసికొని అచ్చట నివసించి చక్షిణచేశము నేలయింపజేరడు. ఇచ్చిన ఆకరము ఎట్టి హిస్టరీ ఆఫ్ ఇండియాలోనూ. అది ఆక్స్ ఫర్డ్ హిస్టరీ అని యుండవలెను. అందునును మలికొకాన మధురయందు నివసించి చక్షిణచేశము నేలెనని చెప్పి యుండలేదు. (౪) సానున నరసింహుడు పలాయితుని గావించిన 'గణపతి' ఎవరు? గణపతియని యుండవలెనా? (౫) మామండ్రుతక్క పుత్రులు కృష్ణదేవరాయలకు లేరనుట తప్పు. మగపిల్లలు పుట్టిరి కాని గలిరిరి. (౬) తంజావూరి రాజ్యస్థాపనమువకంటె మధురరాజ్యస్థాపనమే ముందనుట పరికారు. చాల ఇటీవలివయిన మధుర, తంజావూరు వృత్తాంతముల ననుసరించి ఈవిషయము నిర్ధారణము చేయబాడుట ప్రయోజన రహితము. ఈ వృత్తాంతములవలన చెరియవచ్చు విషయములు కావనములవలన చెరియవచ్చువానికి విరుద్ధములు. 'దాక్షిణ్యం', కృష్ణస్వామిఅయ్యంగారు, పర్యవశాఅయ్యంగారు ప్రభృతులూపాడ నిట్లే వ్రాసిరి; సిద్ధాంతకరించిరి? అన్న నది యొక ప్రమాదము కాబాడు. (౭) సానుననుండ నరసింహరాయల పరిపాలనము క్రీ. శ. ౧౪౯౭ తోనే ముగిసినప్పు డాతనికి వాగమరాయకుడు. క్రీ. శ. ౧౫౦౫లో వింజనాయకుడుగ నుండుట యెట్లు బాగును? ఈ సందర్భమున నీయబడిన ప్రమాదము లన్నియు తప్పులే. ౧౯౧౯-వ సంవత్సరపు ౩౧౮-వ కావనమువలన చెరియవచ్చు సంవత్సరము శకము ౧౪౦౬ లేక క్రీ. శ. ౧౪౯౪. అంతే కాని క్రీ. శ. ౧౫౦౫ కాదు. పొదిరిహీరానుగారి ఆరవీటివంక గ్రంథమునందలి పుటలకిచ్చిన యాకరము లలో పొట్రుయందును వాగమరాయని పేరే కనబడదు. (౮) చెవ్వప్పనాయని రాజ్యారంభసంవత్సరమును నిర్ణయించుట

యందును కష్టము కాని కాపనములవలన అతడు శ్రీ. శ. గుప్తగ వలకు కాక శ్రీ. శ. గుప్తాం వలకు పాలించినట్లు తెలియుచున్నది. (౯) తెనుఱు మిషనరీల ఉత్తరములవలనను, కాపనములవలనను అచ్యుతప్పనాయకుని రాజ్యకాలము శ్రీ. శ. గుప్తగ నుండి గుప్తా వలకు (ఒకటి రెండు సంవత్సరము లింకను లోపుననేమో) అని తెలియవగియున్నది. (౧౦) వల్లప్రాకారముయొద్దమున అచ్యుతప్పనాయకుడు వీరప్పనాయకునికి సాయముగ వెళ్లివాడుకాని వేంకట పతిరాయలపక్షమునగాదు. ఈయుద్ధమున అచ్యుతప్ప నాయకుని నైత్యము లోడిపోయినవి. ఈయుద్ధాధారమున గ్రంథకర్తగారు చేసినయూహలు, కట్టుకొనివచ్చిన సిద్ధాంతములు సవరింపవలసినవి. (౧౧) అచ్యుతప్పనాయ కుని పరిపాలనము గుప్తా వలకు కావున అతని పరి పాలనకాల చరిత్రమున చోళగ, జగ్గరాయవిక్రోహ పుత్రాంతాదులను జేర్చ నవకాళము లేదు.

ఎన్ని చర్యలు చేసినను, ఎంతవ్రాసినను సామాన్య పాఠకునికి కావలసినవి ఆయారాజవంశముల కప్పు డున్న

పరస్పరసంబంధము కాని, ఎవరితరువాత నెవరు రాజ మునకు వచ్చిరన్న విషయము కాని, ఏయేయుద్ధ ములు జరిగినవని కాని కాదు; తంజావూరి ఆంధ్ర నాయకరాజులు దాక్షిణాత్య సంస్కృతి, నాగర కతల కట్లు తోడ్పడిరి? ఏమి చేసిరి? తరువాతి తరములవారికి వారు విడిచిపెట్టి వెళ్లిన వారసత్వ మేది? ఆంధ్రరామద్ర సెంతవరకు నిలుపగలిగిరి? ఇట్టి విష యములు ప్రధానములు. అందువలన ఆయారాజుల చరి త్రమును వర్ణించునప్పు డేమి చెప్పినను వీరి చెప్పుకపోయి నను గ్రంథకర్తగారు వీని సుపసంహారమున గాక యొక ప్రత్యేక ప్రకరణమున వ్రాసిన సెంతయో బాగుం దెడిది. ఎట్లయినను ఆంధ్రచరిత్రమునందలి యొక ప్రత్యేక ప్రక రణమును త్రవ్వ బయలుపటిచి యీ రీతిని ఆంధ్రలోక మునకు సమర్పించినందులకు ఆంధ్రులు గ్రంథకర్తగారి యెడల కృతజ్ఞులై యుండగలరు.

గ్రంథము కడుసుందరముగ ముద్రిత మయినది. చాలబొమ్మలు కలవు.

మ. సో. శ.

అడవి బ్రదుకు

మకరత్తోరణము

('విను పశాసు' వద్ద 'విక్టోర్ ఫోటో' — పుణాసు)

శ్రీ యుజి. కె. రంగస్వామయ్యగారి ఛాయాచిత్రము.

మక్కరత్నోరణము

(‘విను పూసు : పద్ధి విజ్ఞాన్ ఫోటో’ — మద్రాసు)

శ్రీ యు.పి. కె. రంగస్వామయ్యగారి ఛాయాచిత్రము.

బొమ్మల కొలువు

శ్రీ మహావరంగంగారి ఛాయాచిత్రము.

స్వీకారము

(గ్రంథములు)

ఆంధ్ర హితోపదేశచంపుపు

గ్రంథకర్త, మహాపాధ్యాయ, కళాప్రవూర్ణ
వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు. ప్రకాశకుడు, వేదము
వేంకటరాయన్, కమల్లేశ్వరసిని, జి. టి. మదరాసు,
౧౯౩౨. క్రాసుపైజా ౨౮౦ పుటలు, అనుబంధము
౮ పుటలు. వెల తెలియదు.

మైత్రేయి

(ఓకాకోక వైదిక కథ.) పండిత శ్రీ సీతానాథ
చత్రాచార్యగారును అవారి ఆంగ్ల గ్రంథమునకు జ్ఞానాంబ
గారి ఆంధ్రానువాదము.

జంబీర చికిత్స (విద్యుపండు వైద్యము)

ప్రకృతీగ్రంథమాల-౪౩. గ్రంథకర్త, దువ్వూరి
రామకృష్ణరావు, బి. ఏ., పిఠళ్లపల్లెరము, రాజమహేంద్ర
వరము. ప్రకాశకులు, ప్రకృతీకార్యాలయము, బెజవాడ.
వెల ౦-౩-౦. చందాదారులకు ౦-౨-౦. క్రాసుపైజా
౧౮ పుటలు. ఈ పుస్తకము వాలెంటిను నాన్న అను
వాంగ్ల దేశీయుడు వ్రాసిన గ్రంథము ననుసరించి వ్రాయ
బడినది.

భక్తకథావళి (మొదటి భాగము)

శ్రీమత్ వంగీపురం రంగస్వామి అయ్యంగారు
వారిచే వ్రాయబడినది. చిత్తూరు జిల్లా పాకాల బోర్డు
మిడిల్ స్కూల్ లోనున్న గ్రంథకర్తకుగాని చిత్తూరు
విల్లీరియా జూబిలీ టెన్కు గాని వ్రాసినచో పుస్తకములు
దొరకును. క్రాసుపైజా ౪౬ పుటలు. వెల ౦-౪-౦.

సందనూరు, జంబుదాసు, కల్లవ్వనాయకారు,
నారదుడు, త్యాగరాజు, బమ్మెరసోతరాజు, రామరాజు,
రుక్మాంగదుడు, ఆంజనేయుడు, రామదాసు, లగూర్చిన
కథ లిందు గలవు.

విరజోపాఖ్యానము

గ్రంథకర్త, చల్లా లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి,
తెలుగుపండితులు, శ్రీరామ హైస్కూలు, మచిలీపట్ట
ణము, కృష్ణాజిల్లా. క్రాసుపైజా ౧౧౩ పుటలు, వెల
౦-౧౨-౦.

A Handbook of English Grammar

ఆంగ్లవ్యాకరణము (తెలుగున)

గ్రంథకర్త, కె. యస్. మణియన్, ఉపాధ్యాయులు,
జమ్మలమడుగు. క్రాసు పైజా ౯౦ పుటలు;
వెల ౦-౮-౦.

ఆంధ్ర కుండమాల (నాటకము)

రాజమహేంద్రవరమునం దాంగ్రపండితులగు కవి
శేఖర వడ్డాది సుత్యారాయ విరచితము. డెమ్మి పైజా
౮౩ పుటలు, వెల ౦-౧౨-౦.

భగవద్విషయము

శకజోపమహర్షి నూత్తమున వ్రావినదామ్నాయము,
సభావ్యము. ఇది ఉ. వే. శ్రీమత్ కొంధూరు కృష్ణ
మాచార్యులచే సాంధ్ర టీకా తాత్పర్య భాష్యముగ
నొనర్చబడెను. క్రాసు పైజా ౧౨౮ పుటలు. వెల
౧-౦-౦. పెల్లూరుజిల్లాలోని గూడూరు బోర్డు హై
స్కూలు ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులగు గ్రంథకర్త
గారి వద్ద పుస్తకములు దొరకును.

విచారసంగ్రహము

సాధు ధ్యానానందులచే ఆంధ్రీకృతము. క్రాసు
పైజా ౩౬ పుటలు. వెల ౦-౪-౦. శ్రీ కాంతిమిత్ర
మును, పుంబుకాలపాళెయము, చల్లపల్లిపాట్ల, కృష్ణా
జిల్లాకు వ్రాసినచో పుస్తకములు దొరకును.

౧. కిశోరవీరులు (Wolf Cubs)

౨. కిశోరవీరుల తరిబీతు విధానము

(Methods of Cub Training)

వెన్ను పురి రాష్ట్రీయ బాలవీరుల సంఘమువారి ఆమోదము వందినది.

గ్రంథకర్త, పరిగె వెంకటరమణరావు గారు, బి.ఎ., బి. ఇ.డి. ('డి పాత్ ఇండియా బాయ్స్ స్కూల్', తెలంగాణ అనుబంధపు సంపాదకుడు.)

ఇందు మొదటిది క్రొవ పైజా ౭౬ పుటలు. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ఏలూరులోని శ్రీరామ స్కూల్ గ్రూప్ మాస్టరుగారికిగాని, కడపజిల్లా రాయచోటిలోని శ్రీ కృష్ణ స్కూల్ గ్రూప్ మాస్టరుగారికిగాని వాలుగు అణాలను పంపినచో ఈ పుస్తకము ప్రతి ఒకటి పంప బడును.

రెండవది క్రొవ పైజా ౮౬ పుటలు. ఏలూరులో శ్రీరామకృష్ణ స్కూల్ గ్రూప్ లో రోవర్ లీడర్ లగు జ్యోతుల వెంకటరావుగారికిగాని, తెనాలిలో తాత్ర పేటలో ఉండే పరిగె వెంకటరమణరావుగారికిగాని వాలుగు అణాలను పంపితే యీ పుస్తకంకాపీ ఒకటి పంపబడును.

దస్తావేజుల మతలబులు

గ్రంథకర్త, శ్రీ కర్ణపాలెం కృష్ణరావుగారు పల్లిమరు, పులివెందుల రంగయ్యగారు, చీరాల. డెమ్మి పైజా ౬౮ పుటలు, ౦-౧౨-౦.

సూర్యనారాయణ శతకము

గ్రంథకర్త, డాక్టర్ జువావల్లభుల వెంకటేశ్వర్లు గారు, A. V. A. C. ఆచ్చంపేట, కాకినాడ పోస్టు, డెమ్మి పైజా ౧౬ పుటలు. వెల ౦-౧౦-౬.

సత్యాగ్రహ ప్రకాశము (తెలుగు)

శ్రీమత్సరమహంస పరివ్రాజకాచార్యులగు శ్రీ మద్దయానంద సరస్వతీస్వాములవారిచే వేదాది వివిధ పచ్చాస్త్ర ప్రమాణ సమన్వితముగ సార్యభాషయందు వ్రాయబడినదాని ఆంధ్రానువాద సంకల్పకులు ధూ రాజరత్నాచార్యులుగారు. ప్రకాశకులు, చక్రిణమోద రాబాద్ ఆర్య సమాజ్, రెసిడెన్సీ, హైదరాబాద్, చక్కన్. ౧౯౩౨. రెండవమార్పు. పెద్దపైజా ౮౬౪ పుటలు. వెల ౨-౦-౦.

౧. గీతాబోధ (భగవద్గీతాభాష్యము)

గ్రంథకర్త, మహాత్మా గాంధీ. అనువాదకుడు: ఉన్నవ రాజగోపాలకృష్ణయ్యగారు, హిందీ ఉపాధ్యాయుడు.

ఆంధ్రగ్రంథమాల: ౧౮ వ కుసుము. క్రొవ పైజా ౭౪ పుటలు. వెల ౦-౪-౦.

౨. సబర్మలీ ఆశ్రమ నియమములు

గ్రంథకర్త, మహాత్మా గాంధీ. అనువాదకుడు: ఉన్నవ రాజగోపాలకృష్ణయ్యగారు, హిందీ ఉపాధ్యాయుడు.

ఆంధ్రగ్రంథమాల: ౧౯ వ కుసుము. క్రొవ పైజా ౬౨ పుటలు. వెల ౦-౪-౦.

వలయువారు, ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, పోస్టుబాక్సు ౨౧౨, మద్రాసు అని వ్రాయవచ్చును.

పి ర దౌ సి

గ్రంథకర్త, జి. బాపువకరి, తెనుగుపండితుడు, వినుగొండ, గుంటూరుజిల్లా. ఈ చరిత్రాత్మకమైన పద్య కావ్యము క్రొవ పైజా ౫౮ పుటలుగలది. వెల ౦-౪-౦.

శ్రీమదభినవాంధ్ర వ్యాకరణ సర్వస్వము

గంధకర్త, ఉభయభాషాప్రవీణ, గుడ సత్య నారాయణశాస్త్రిగారు, బోర్డు మిషన్ స్కూల్ తెలుగు పండితుడు, దాచేపల్లి. వలయువారు వ్రాయవలగు విలాసము:—రామకృష్ణ గంధమాల, భరతాశ్రమము, ఆదిపూడి, పర్వూరుపోస్టు, క్రాసు పైజాన ౨౩పుటలు, వెల ౦-౬-౦.

శంకరశతకము

(నీతి భక్తి సమన్వితము.) కావ్యాలవిశ్రీడితవృత్తములు. సంగం జాగర్ల మూడి వాస్తవ్యులు, కొత్త భావయ్యగారిచే రచింపబడినది. ౧౯౩౨. క్రాసు ౧౮ పుటలు. వెల ౦-౨-౦.

సిద్ధార్థశతకము

(శ్రీ బుద్ధభగవానుని బోధ) నీతి భక్తి సమన్వితము. గంధకర్త: కొత్త శివలింగయ్యగారి కుమారుడు సంగయ్య, సంగం జాగర్ల మూడి. ౧౯౩౨. క్రాసు ౧౮ పుటలు, వెల ౦-౨-౦.

వేణీసంహారమ్

శ్రీశ్రీ నారాయణ ప్రణీతమ్; వేణీసంహార నాటకమ్ శ్రీ లక్ష్మణమూరివిరచితయో చూడామణ్యాఖ్య యావ్యాఖ్యయాసమేతమ్. చెన్న పుర్యామ్: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్, ఇల్ల్యేలై: ప్రకటితమ్, ౧౯౩౨. సంస్కృతపాటకము, తెలుగు లిపి. డెమియైజాన ౨౨౮ పుటలు, వెల ౧-౪-౦.

శ్రీ శరణాగతి (తమిళ గేయములు)

డిమ్యి ౧/౧౬ పైజా, పు ౧౨౦. వెల రు. ౦-౬-౦. బెంగాలీ మూలగంధమునకు కర్త: నిత్యలీలాప్రవృత్త కామర్ భక్తివిదేవ. తమిళ అనువాదమునకు కర్త: పి. యన్. శంకరనారాయణ అయ్యర్, బి. ఏ. బి. యల్.

ప్రకాశకులు: శ్రీ గౌడియమతమువారు, వాల్తూ గోపాలపురము, కెఫీడ్రెలుపోస్టు, మచిరాసు.

౧. మాధవి

డిమ్యి ౧ పైజా, పుటలు ౬౮, వెల రు. ౦-౮-౦.

౨. గాసిప్ ఈవిల్ (Gossip Evil)

డిమ్యి ౧ పైజా, పుటలు ౧౨౦, వెల రు. ౦-౧౪-౦.

పై రెండు తమిళ పాటకములకు రచయిత: యన్. కె. పార్థసారథిగారు, బి. ఏ., బి. యల్., జిల్లా మునపలు, మన్నూరుగూడి. ఈ గ్రంథములు గంధకర్త యొద్ద దొరకును.

లాయర్స్ డైరీ - ౧౯౩౩

ఫోటోస్కేపు పాడుగుపాటిపైజా. వెల రు. ౧.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్, ౨౯౨, ఎవ్ల సేడ్, మచిరాసు, ప్రచురించినది.

పుటకు చెందుదినములు. చివరను మెమోరాండము కాగితములు. ౧౯౩౪ సం. నకు మార్చి నెలొఖరువరకు పుటకు ౩ విభాగముల క్రింద దైనికచర్యనిమిత్తము ఏర్పాటు.

శ్రీముఖనామ సంవత్సర వజ్రాబ్జమ్

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమద్విద్యపతి చినపూర్ణాచార్య సిద్ధాంతిన: పుత్రై: కల్యాణ వీరభద్ర, సుబ్రహ్మణ్య, కృష్ణ మూ. శ్రీ శిషుచల, కామేశ్వర, శాస్త్రిభిర్విరచితమ్.

(పత్రికలు)

ఆంధ్రప్రకాశిక

ప్రతి ఆదివారము ప్రకటింపబడు ప్రజాపత్రిక. లెనున. ప్రకాశకులు-సంపాదకులు: డి. యస్. రావు గారు, చాకలిపేట, మదరాసు. సం. చందా ౨-౬-౦. ౬ వెలలకు ౧-౪-౦. విశిషంధిక అర్ధశా. ౮ పుటలు. సంపుటం ౧. సంచికలు ౧, ౨, ౩. డిసెంబరు ౪ ౧౯, ౨౫ లేదీలను ప్రచురితములు.

India Tomorrow

ఆంగ్ల పత్రిక. సంపు. ౩, సంచిక ౩, డిసెంబరు ౫ లేదీని చేరినది. సంపాదకుడు, అనుకంధనాథ రాయ్. కార్యాలయము, బి. ౨౧, కాబేజీ స్ట్రీట్ మార్కెట్, కలకత్తా. విశిషంధిక ౨ అణాలు. క్రాసు ౨౮ పుటలు.

The Indian Nation:

A high class English Monthly.

స్వేమర్ సంబర్. సంపు. ౧, సంచిక ౧. డిసెంబరు ౧౯౩౨. క్రాసుపైలిన ౩౮ పుటలు. వెల ౨ అణాలు.

ఇంగ్లీషు. సచిత్రము. ప్రధానసంపాదకుడు: శ్రీ లాల్ గుడి సుబ్రహ్మణ్యము గారు. సహాయసంపాద

కుడు, శ్రీ టి. యస్. సదాశివగారు. కార్యదర్శి, శ్రీ టి. యస్. శంకర్ గారు. ముద్రాపకులు: బి. యస్. ప్రెస్. కార్యాలయము: "లక్ష్మీవిలాస్", ౩౩౦ బ్రిష్టికేన్ హాయిరోడ్డు, మదరాసు.

సుబోధ

కన్నడము. సచిత్రమాసపత్రిక. సంపుటం ౮, సంచిక ౨, డిసెంబరు ౧౯౩౨. సంపాదకుడు, యం. రామరావుగారు, సుబోధప్రకటనాలయము, బెంగళూరు నగరము. క్రాసు ౪౮ పుటలు. సం. చందా ౨-౦-౦. విశిషంధిక ౦-౫-౦.

వి నో ది ని

డిసెంబరు ౧౯౩౨. ప్రథమసంచిక. క్రాసు ౫ పైజా. పుటలు ౩౦. మదరాసు ఎస్కూరులోని లోగ్ర ముద్రణాలయమున అచ్చొత్తింపబడి శాస్త్రిటవును గోవిందప్పనాయకపీఠిలోని ౨౩౪ నెంబరు గృహమునుండి శ్రీ పి. గోపాలస్వామినాయుడింగారి సంపాదకత్వమున ప్రచురింపబడుచున్న శ్రోత్ర లేలున మాసపత్రిక. శ్రీ వి. టి. నరసింహాచార్యులు, డా॥ ఎస్. కేమగిరిరావు గార్ల సంతకములతోడి వ్యాసములును, ఇతర విషయములును ఇందు గలవు. 'నవ్యుల సచిత్ర మాసపత్రిక.' యట యిది. సం. చందా ౧-౦-౦. విశిషతరి ౦-౨-౦.

కుతుబ్ మినార్

ఇది మొగల్ దివానమా,
ప్రళయశివ మహాస్మశానమా?

* * * *

ఇది విజయస్తంభమా,
చలవిద్యుచ్ఛంద్రచూడదంభమా?

* * * *

ఇవి జీర్ణ సమాధులూ,
ప్రమథగణ నివాస వీధులూ?

* * * *

ఇది యవనవికాసమా,
నలేక తాండవ విలాసమా?

* * * *

బసవరాజు అప్పారావు.

11-11-1932. కుతుబ్ మినార్ వద్ద.

ఫ్రాంక్ డి. రూజ్వెల్ట్

ఫ్రాంక్ డి. రూజ్వెల్ట్ ఎలినార్ రూజ్వెల్ట్ ని—
పెళ్లికి పూర్వంకూడా రూజ్వెల్ట్ ఆనిడ—ఎలినార్ని
పెళ్లి చేసుకున్నప్పుడు ఇమోషన్ రూజ్వెల్ట్ పూజకు
లని ఆసక్తిపడటానికి వెళ్లెట్ట, ఓమారు సంవత్సరాలకేసి
చూచి, “చాలా సంతోషించేనోయ్. మా మంచిపని
చేశేవు. పేరు నిలువజెట్టేవు ఎలాగయితేమా” అన్నట్ట,
ప్రెసిడెంటు ఇమోషన్. పేరుమట్టుకి కాదు, ప్రతిష్ఠ
కూడా నిలువజెట్టేడు ఫ్రాంక్ డి. ఆ “రూజ్వెల్ట్”
లో మాహాత్మ్యం ఉంది. ఓమంత్రిం.

ఫ్రాంక్ డి. రూజ్వెల్ట్ బిశేషంగా లేవీ కనిపించేవు. మామూలుగానే ౧౮౮౨ జనవరి ౩౦నీ పుట్టేడు,

న్యూయార్క్ లో. హార్వర్డులో బి. ఏ. పుచ్చుకున్నాడు, ౧౯౦౪ న. కాలంబియాలో ఎల్. ఎల్. బి. అయ్యేడు, తర్వాత. ప్రాజీస్ ఆరంభించేడు, ౧౯౦౬ కి. ౧౯౧౦ మొదలుకుని ౧౯౧౩ దాకా న్యూయార్క్ సెనేటులో ఉన్నాడు. కాని ౧౯౧౩ ని వెనేటూరికి రాశీవాచా ఇచ్చేడు, సహాయనాకామంత్రిత్వం అంగీకరించటంకు. ౧౯౧౩ని పక్షవాతంబట్టి అంగవైకల్యం సంభవించింది, రూజ్వెల్ట్ కి. ఆదర్శాని ౧౯౨౦ దాకా జీవితం ధీన్న మైహి యింది. ౧౯౨౦ ని న్యూయార్క్ గవర్నరుగా నియమించేరు ఇతణ్ణి.

పుట్టుక—ప్రెసిడెంట్—పక్షవాతం; ఇవ్వే కనిపిస్తోన్నాయి ముఖ్యంగా. రూజ్వెల్ట్ ప్రెసిడెంటు అయ్యేసంపే హూవరు ప్రెసిడెంటు కాకపోవడంకూడా అయ్యేడు. అంతే. పరిస్థితులే రూజ్వెల్ట్ గలుపుకి కారణం. ఓ ప్రెసిడెంటు ప్రభుత్వంలో ౧౦,౦౦౦,౦౦౦ గురు నిరుద్యోగులై ఉంటే ధాన్యంగోపేడు ౧౦ సెంటుకి లోపుగా వెలుతోంటే మళ్లీ ప్రెసిడెంటు ఎలా ఆవుతాడా ప్రెసిడెంటు? ఏమిహం పెట్టుకొని? అల్లాసే అన్నారు అమెరికాలో అందరూ. “నీమూలాన్ని దేశంలో ధనం తరిగిపోతోంది. మా కేవా, ఎందుకు పనిపాటలేక ఏమిస్తోన్నాగో. అంతే! నువ్వే కారణం” అన్నారు హూవరు కేసి. అటువైపుని కాలంబస్ లో నుంచని ఆగస్టు, ౨౦ ని రూజ్వెల్ట్ అన్నాడు: “నిజం చెప్పేరు. అంతే! హూవరే కారణం. కాకపోతే నువ దేశంలో ఎప్పుడూ లేవి ఈ ఆర్థిక సమస్యలిటి? ప్రెజ్టెట్టి ఓదీని కంతా ఇతరదేశాలే కారణం. నువ మేం చెయ్యగలం? ప్రపంచవ్యాపారం స్తంభించిపోతోంది! అంతోన్నాడు హూవరు, తప్పు తనలో పెట్టుకుని. షీఫీ. ఇలారంకి. మరోమాట. ఈమధ్యపావని పేషం ఏదీటి? ఎన్నా ధ్వంసగలం ఇలా సోర్సు కట్టుకుని” అంతో. ఆక్రందస్థితులతోటి సెల్లిపాయ్యారు జను లంతా రూజ్వెల్ట్ పక్షం. రూజ్వెల్ట్ కి ౬,౦౦౦,౦౦౦ ల మెజా ట్రి వచ్చింది. దొక్కమొహం వేసుకుని హూవరు

అన్నాను: 'అభివృద్ధిలోయే. నా సాహాయ్యం ముట్టుకు ఇస్తోంటాను అభ్యంతరం లేకుండా' అని.

౧౮౫౬ అయోధ్యక మాడవ డెమోక్రాటిక్ ప్రెసి డెంటు రూజ్వెల్ట్. Civil War తోటి అమెరికాలో డెమోక్రాటిక్ పార్టీకి ఓటవ్వేళ్ళం, ఓటూత్రం, ఓవీటి అంటో లేకపోయింది. కేవలం అధికారంలోకి రావలె నని కుతూహలపడే ఓసంఘంగా పరిణమించింది. అంచేతే గడచిన ౧౨ ఏళ్ళూమాడా ఓ డెమోక్రాటిక్ ప్రెసి డెంటు అయినా లేదు.

ఈ ఎలక్షన్ ఫలితాన్ని రూజ్వెల్ట్కి Electoral Collegeలో ౫౩౧వోట్లకి కలెంవట్టు, Senate లో ౧౦, House of Representatives లో ౧౦౦, మెజార్టీ వచ్చేయి. రూజ్వెల్ట్ కెంపు అన్ని విధాలా మంచిదే. Congress ఎల్లగా డెమోక్రాటిక్ గా ఉంటోన్నప్పుడు, దాంతోటి వీధివించే ప్రెసిడెంటు ఉండవడమే అమెరికారాజ్యాంగవిధానం! కేయం. కాని రూజ్వెల్ట్ ఎల్లగ పరిపాలనా విధానాన్ని సాధించగలడు?— ఈ ప్రశ్నపైనే ఆధారపడిఉంది, అమెరికా భవిష్యవీరం, దాంతోటి ప్రపంచసృష్టికూ.

రూజ్వెల్ట్ చేయవ్రాసుకున్న ఓ, ముఖ్యంగా కన పడుతోంది మద్యపానని పేదపరచగ చిట్టమే. దీంతోటి గవర్న మెంటుకి ౩,౦౦౦,౦౦౦పాట్లు వెల ఆదాయం వస్తుందిట, ప్రతిదైంటు దీనికి ౧౫పెన్నీల పన్ను వేస్తే. అందుకోసమై "మత్తు కలుగజేసే పదార్థాల" అన్వయం చేవరించి, నీరూ, light వైనూ, అల్లంటిని కావని తేలెస్తారు! అందుమూలాన్ని ఆర్థికసమస్యనీ, మద్య పానపదమస్యనీగూడా తేల్చినదా రవుతారు. ఓ ప్రభుత్వం ఓదేశాన్ని త్రాగించి, ఆత్రాగుడుపైని పన్నుతో కాల తేపం చెయ్యడం సమ్యం గాయా మరి?

ఎలక్షన్ లో రూజ్వెల్ట్ ఢంకా వాయించిన 'Nine-point Program' అంతాకూడా అమెరికా ఆర్థికపరిస్థితులని బాగుచేసేటందుకే. రైతులకి, నిరుద్యోగులకి పనులు—కట్టడాలు, అల్లంటిమి—కల్పించి, వాళ్ళని పోషించటం, బ్యాంకుల్ని ఇంకా బాగా తనిఖీచెయ్యడం, మారకాన్ని ఎల్లగో బాగు పరచటం,

Speculationని తగ్గించడం, తక్కినవి. కాని బడ్జెటుని బాగుపరచటానికీ, నిరుద్యోగులకి గవర్న మెంటు పనులు కల్పించటానికీ పొందిక కనిపించదు. కాకపోతే పన్నుల్ని హెచ్చించాలి. ప్రస్తుతస్థితిలో అమెరికా హెచ్చుపన్నుల్ని సహిస్తుందని తోచదు.

హూవరుప్రభుత్వం ఎప్పుడూ League తోటి సహకారమాత్రాన్నే ఆపలందించేది. కాని అమెరికా ఎప్పటికీ ఇటూ అటూ కూడా కాక League ప్రాంగణంలో ఓ ఆధిపింగమనే పచారు చేస్తోంది. ఈ త్రిశంకుత్వం అన్నిపార్టీలకి దిక్క—ముఖ్యంగా ఈ చీనా-జపాన్ సంఘర్షణలో. పైపెట్టు Congress ఆమోదినేసే గానీ ప్రెసిడెంటు ఏం చెయ్యడానికీ ఆప మద్దడే. పూర్వం ౧౯౧౪ ని Versailles ఒడంబడికలో బిల్కొ చేసిన సంతకం అధికప్రసంగం అంది Congress. "బిల్కొ మా ఏజంటుముట్టుకే. హువరూరి ప్రవర్తించే" డంటూ. అంచేతే రూజ్వెల్టు భావిప్రవర్తనని నిర్ణయించటం కష్టం. కాని ౧౯౨౩ ని "శాంతిసాధనాల్లో మహాత్రవమయింది League" అని రూజ్వెల్టు అదాన్ని కొంత వైర్యం హెచ్చుతోంది.

ప్రస్తుత వాణిజ్యస్థితికి కారణం బంగారం అంతా అమెరికా భాండాగారాల్లోకి వెళ్లిపోవడమే అన్న విషయం విడిచిపే అందరికీ. ఆర్థిక పునరుద్ధితనానికి అమెరికా చెయ్యగల ఉపకారం తన tariff ని తగ్గించి పరస్పరవ్యాపారాన్ని ప్రోత్సహించడం. ఇందు మూలాన్ని అంతర్జాతీయ వ్యవహారం బాగుపడుతుంది కాస్త. కాని, ముఖ్యంగా అమెరికా ప్రపంచానికి చెయ్యగల సహాయం మళ్ళీ వెండిని చలామణి చెయ్యడం. అంటే వెండి! ఆర్థికస్థితి నివ్వడం.

ఏం చేస్తావో రూజ్వెల్టు? మరోమాట. ఎరీనార్ రూజ్వెల్టుకి సరుదాలు చాలా ఉన్నాయి. ఆవిడకి చక్కగా అయిదుగురు విడ్డబూ, వాళ్ళకి మరి ముగ్గురూను. ఓ Furnitur ఫ్యాక్టరీ ఉంచుకోండిట. ఓ పిల్లలపత్రికకి సంపాదకురాలు కూడా. వాకానికి రెండుకోజాజు ఓ న్యూయార్కునూగూల్లో కాస్త ఇంగ్లీషూ, చరిత్రా చెబుతుందిట.

గురజాడ అప్పారావు పంతులు

అప్పారావు మహాకవి. అతని గ్రంథాలు కొంతో
కాలు కావు గాని అన్ని సాసలు తీరన జాతరల్నాలు.

అప్పారావు భావుకత్వాన్ని గ్రహణశీల కల
వారిలో కొంతమంది యెరుకుదురు. చాలామంది
యెక్కడోవడానికి కారణం మిక్కిలి చిన్నదే; అయితే
చాలా బలమయింది.

అప్పారావు కన్యాశుల్కం పరిశోధనకు, విశేష
లింగంపంతులు సవీనవాదియని నిర్యోధయే; గాని అతని
వాద్యయం పాశ్చాత్యుల కన్యాశుల్కాన్ని చక్కగా
పరిచయపరచజాలేటంతటిది కాలేకపోయింది. మైగా—

అప్పారావు చేరు మొదట కవిగాకంటే వ్యాస
హాసకథామూలంగా ప్రఖ్యాతి పొందింది. పండితులు
చేసిన ప్రతివాదాలూ, పుస్తకాలు చేసిన విమర్శలూ
అక్షరాస్యుల కంటికి ఆతన్ని పరిచయపరిచాయి. తర
వార కన్యాశుల్కమూ, ఖండికావ్యానూ, చిన్నకథలూ,
మాటామంతి వ్యాసపరంపరా రసీకుల హృదయాలమీద
అతని చేరు అయ్యునుద్రేకాయి.

అప్పారావు వారాచమాతునికి ప్రయివేటు పెక్
టరిగా ఈ కన్యకాశ్రమం వ్రుదై వుంటే యింకా యెన్ని
మహాగ్రంథాలు రచించివుండునో. ఆంధ్రవాద్యయానికి,
ఆమూలాన్ని ఆంధ్రసంఘానికి యింకా యెంత వికాసం
కలిగింది వుండునో.

అప్పారావు మృతివల్ల అతని తీవ్రభావి గతమై
పోవడమే కాదు; అనేకమంది నవకవులకు కామగీత
మంచి వరవడి అనంపూర్ణమై పోయింది.

అప్పారావు రచనల్లో పెద్దది, ప్రధానమూ
అయిన కన్యాశుల్కం నాటకమా ప్రమాదమా? ఇది
అనవసరప్రశ్న. ఏమంటే? ఆగ్రంథాన్ని సరిగ్గా యె
దించితగ్గ ప్రధాన విషయం యిది కాదు. అందులో
కవిత్వం వుందా లేదా, వాద్యమిహిహిహి లాస్వాదించ
దాని కందులో రసం వుందా లేదా?

అప్పారావు రచనలు చేతబట్టి కట్టమోపాలు
మాత్రమే పరిశీలించేవాడు రసీకుడు కాదు; పండి
తుడూ కాదు; చివరికి వాద్యయం అంటే అధిరుచి
కలవాడుమూడా కాదు.

అప్పారావు వాదనగా ఆంధ్రవాద్యయాకాశం
మీద ప్రవతార. అది అనవసరమాత్రమే కాదు;
మార్గదర్శకం మూడాను.

నేడు మనూరకవిసింహాల్లో అప్పారావుని
అనుకరించేవారేమీరు లున్నారు. అప్పారావు రచనల
మాధుర్య స్వభావించే రసీకులుమూడా చాలామంది
వున్నారు. కాని అనుహాకవిని గౌరవించడానికి ఒక
కలాచిగ్రహప్రతిష్ఠాపనం లేదు; వాక్తైలనిగ్ర ప్రవర్త
నమేనా లేదు; చివరికి, నలుగురూ వాక్వాట మాయని
అతని భావుకత్వాన్ని స్వగించుకోవడమేనా లేదు.

మొన్న మొన్న కళాసమితివారు మాత్రం చిన్న
యెత్తుమీద రాజమహేంద్రవరంలో వాక్ స్మృతిపథి
జరిపారు.

మొత్తానికి మనలో అకార్యకరణమే గాని
కర్తవ్యనిష్ఠ తక్కువ; ఉద్రేకమే గాని ఉద్దేశనమ
తక్కువ; అనుకరణమే గాని స్వయంనిర్ణయం తక్కువ.

గురజాడ అప్పారావు పంతులు ఆంధ్రవాద్యయం
లో కౌత్సహకడలు చూపిన ధీకారి. అతన్ని మనం
మరిచికోలే ఆది చాలా వార్షక్యంలో చేరిపోతుంది.

—శాస్త్రి.

అది మధురాధరాధరతటాంచలమందు సుధాహృదంబులో
నుదయమునొంది తొల్లొలుత, నువ్వి కపోలము లాక్రమించి నె
మ్మది గల నూతనప్రణయమాధురి జూపు కటాక్షవంక్తి నం
పడలు వెల్పార్చి వెన్నెలలు ఫలమునం జెలరేగ వర్తిలుక.

ఆవిమలప్రఫుల్ల దరహాస విలాసములన్ మనోజ్ఞ నం
భావన లేవినిల్పినవా! మాటికిమాటికి నాయెడంద గ్రొం
దీవల లేరనేకువల దేలిన పూవుల తేనె గ్రోలి మో
దావకమైనయట్టి సరసాళివిధంబున జొక్కిపోయెడిన్.

సానతి భాసమాసవదనమ్మున జిప్సిలు విష్క-ళంక రా
గాసవ మాను మత్తహృదయం బొకరవ్యయు దృష్టి లేక పే
దాన సదాసఖిమధురహాససుధారసవీచికా సము

ద్భాసితడోలికాళి సుపథంబును ముట్టుచు నూగగోరెడిన్.

నకలమ్ము నానందసరసిలోఁ దేలించు పండువెన్నెలతేట నిండుచలువ ;
తొలిసంజవేళ రేకులు విప్పి తేనెలు గ్రుమ్మరించెడి పూల కమ్మదనము ;
ఒకదానివెనుక వేతొకటిగా బయనించు పెరియేటి తరగల జెలగుసాగను ;
'జలజల' మందు వెన్నెలరేల గురిపెడి మంచుముత్యాలలో మించుమురుపు ;

తావు గొన్నవో ఆకావిమోవితుడల! - రమణి దరహాసరేఖావిలాసములను
గాంచి ముగ్ధుండవై యంతకన్న జగము - వేట లేదని నన్ను నే విస్మరింతు.

వెలదిమధురాధరాధర లింబమందు - జెలువ మొలికించు వెలదివెన్నెలల తళుకు
నవ్వులను చాటి సాగసుల నివ్వటించు - పల్కుదురుమల్లి కాహారభంగి నెనగు.

కలముల నీను సోయగపుగన్నుల చొల్కు-మనోజ్ఞ హాసవో
చులు, విచలించులోలకుల చొక్కపుసీపులు మేళవింప గ్రొం
దభుకుల చిమ్ము నెమ్మొగము నాహృదయాంతరవీధి నెల్లవే
ళల నెడబాయకుండు మధురప్రణయస్మృతులెన్నో రేపుచుక.

పువ్వులనేకవృంతముల బుట్టుచునున్నవి నేడు ; తావులన్
నివ్వటిక! జగమ్ములను నించుచునున్నవి; రేపు కంటికిన్
దవ్వయి రాలిపోవు పసుధాస్థలి నాప్రియురాలి దళులే
నవ్వులపువ్వులో వికసనమ్ముల నిత్యమనఃప్రియబ్బులె.

శ్రీ జి. వి. వరహరిశ్చంద్రగౌర

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున యం. బి., డి. యస్. అను పైద్యపట్టమును సంపాదించిన ప్రశస్తిపత్రములు.

శ్రీమతి యస్. ఈ. శే. జగదీయ కన్యగారు,
 డి. ఏ. యాక్. టి.
 'హిందూ' ప్రేరేపక కమిటీ, మంగళూరు.

శ్రీమతి రాజ్ కుమార్
 పత్ని, కర్నూలు జిల్లాలోని సర్వకర్మ
 సమితి, మంగళూరు. ఆంధ్రప్రదేశ్
 ప్రభుత్వం ద్వారా మంగళూరు జైలు
 వద్ద యిచ్చిన పోషకాహారం. ఆంధ్రప్రదేశ్
 ప్రభుత్వం ద్వారా మంగళూరు జైలు
 వద్ద యిచ్చిన పోషకాహారం.

కరవు కాలపు కళాశాల

రానున్న ౧౯౩౨-౩౩-వ సంవత్సరమున విద్యార్థులు పలువురు ధనవ్యయమును భరింపజాలక ప్రకృతిపు కళాశాలలలో చదువును సాగించుకొన జాలకుండురు. అట్లే సమర్థులను నుపాధ్యాయులును పలువురు నిరుద్యోగులు కాగలరు. కావున పరస్పరాశ్రయభావమున సభల తమ గాంచగల యాయుధయభ్యుదయలలో కొంచెదు భాత్కారికమును నీకళాశాలయందు జతపరచబడుదురు.

ఈ కళాశాలను సెలకొలుపుటకు, ఆస్తి, విరాళములు మొదలగునవి వేవియు లేవు. ఒక సంవత్సరకాలము చదువునకు, భోజన నివాసములకు ఒక్కొక్క విద్యార్థి యాయవలసిన ౨౫౦ రూపాయధనముతో నిది నిర్వహింపబడును. ఇందుపాధ్యాయులకు శీతము లేదు. భోజన-నివాసములకు మాత్రము సౌకర్యములు కలిగింపబడును. విద్యార్థుల గదులకు అద్దె వెలకు ఏబది పంట్లుండును.

విద్యార్థుల కిది భోజనమునకు పైసికుల పద్ధతి ననుసరించి దినమునకు ఏబది పంట్లుకు మించిన వ్యయము కాజాలదు. విద్యార్థులే తమగదులను బాగ్గు తీవరులు కొనవలెను. వడ్డన, పాత్రలు కడుగుట మొదలగు పనులు వంతుల ప్రకారము తామే చేసికొనవలయును. ఇట్లయిన ప్రకృతిమ కళాశాలలలో నయ్యెడు వ్యయమున నాడవవంతు మాత్రమే కాగలదు.

మంచి అనుభవము, సామర్థ్యము గల యుపాధ్యాయు లొక యిరువది మంది దరఖాస్తుల నప్రచే ఆంపుకొనియున్నారు. ఈ కళాశాల కొరకు వాసిగోటను

(D. C.) నగరమునకు దెబ్బదిమైళ్ల దూరమున, పోర్టు రాయల్ (వర్తి నియా) నందు 'రెప్పహాస్పితు' వదియొద్దవ నొక ప్రకాంత గుండుర ప్రదేశము సంపాదించబడెను. సముచితమగు గ్రంథాలయ మొకటి కళాశాలకు లభింపనున్నది. విద్యార్థివృద్ధికాములుగను, ప్రజాపితైషులుగను మిక్కిలి కేరునకెక్కిన వాయుకులు పలువు రీనూతనోద్వ్యయమును లెస్సయామోదించిరి.

ఏబండ్ర మొదలు మార్గరవరకు విద్యార్థులు ఏడాది చదువునకు ౨౫౦ రూపాయలకు తక్కువకాని ధనమును వ్యయింప పంపిండులుగ నున్నవారు లభించిన వెంటనే యీ కళాశాల ప్రారంభము కాగలదు.

* * * *

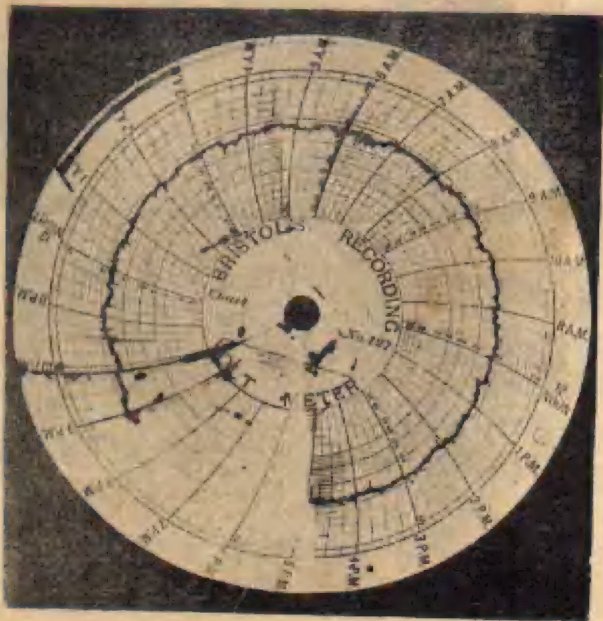
ప్రపంచము దారిద్ర్య భూయిష్టమయి యున్న యీకాలమున మామూలు కళాశాలలయందు చదువుటకు చాలినసామ్యు లేని వారికొరకయి ఈక్రాంతమాదిరి కళాశాలను స్థాపింప 'న్యూ రింబ్లిక్' అను పత్రికయందొకలేకరి వైసూచనలు చేసెను. ఈ పద్ధతి చాల బాగుగ నున్నది. విద్యార్థివృద్ధికి చాలి సంత అవకాశములేని భారతదేశమున నిట్లు అల్పవ్యయమున సాగించగల కళాశాలల కెన్నింటిక్లేనావశ్యకత కలదు.

ఆడువారి కొంపమీదికి

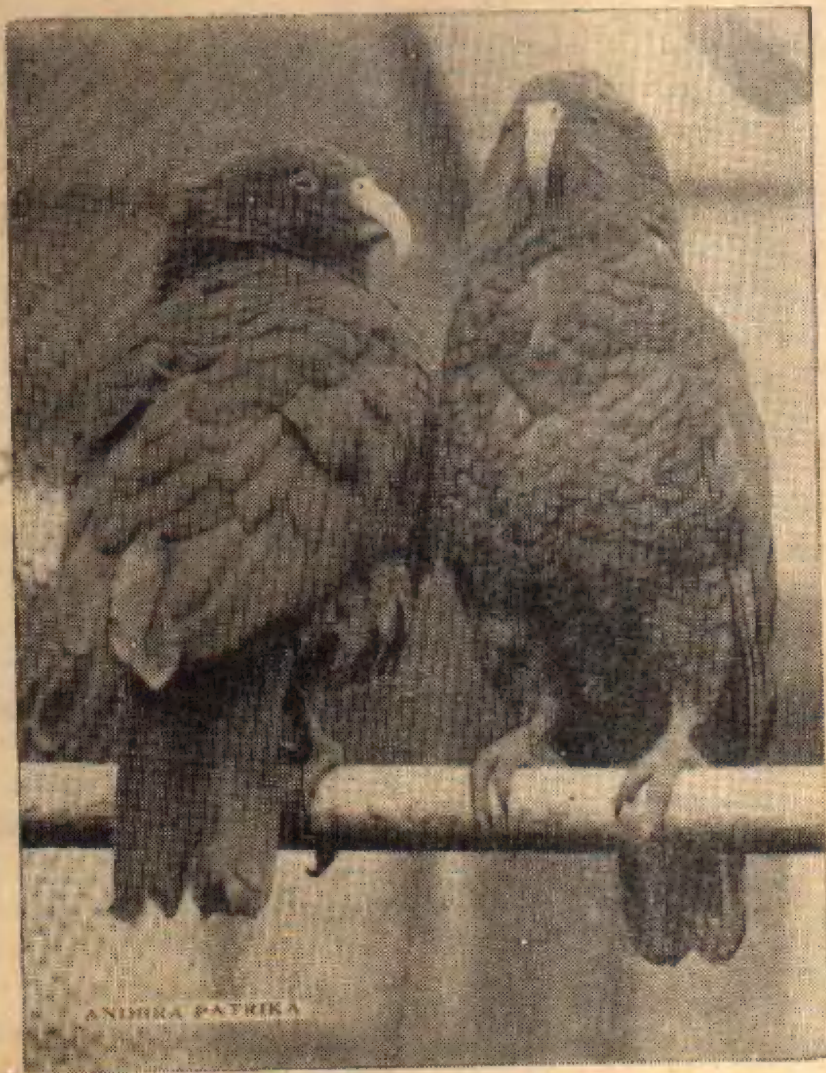
౧. ఇంటి మగవారు లేనిసమయమున ఆడువారు చేయవలసిన, తెచ్చుమాటలను, గమనాగమనములను సరిగా నర్థించి యట్లులనులే విజ్ఞించు విద్యుచ్ఛక్తి.

౨. ఆడువారి గమనాగమనముల నర్థించునట్టి యీ సాధనము.

G. S. A.

మేకిలను తిను రామచిలుకలు

పై మధ్య యోగ విమర్శనము

3లో. రవైగుజాస్సాలభై స్మరస్య
స్వర్ణాభకర్ణా బధిరావధూతాం,
నురోక్తురోతు స్మరమోహనిరా
ప్రబోధ దక్షిణి కి మక్షరాణి.

సం. పై మధ్యము. 8. ౬౮.

మన్మథుఁడం తన ధమవైంకారముచేత దమయంతి

పై మోహము గల యింద్రునిఁ జెదిటివానికిగాఁ జేసెను.
ఇటుపైని బృహస్పతి కామవికారములకు లోను గాఁగూ
డదని బోధించెడి నీతికావ్యములు మహేంద్రుఁ డెట్లు
విను నని భావము.

దీనికి ప్రకృతము ముద్రింపఁబడిన ప్రతిలో ఆంగ్రికరణము ఇట్లున్నది.—

పుష్పగనర్గ లా మధుస

పుంజనుకన్యకానం బొసర్పి వా

స్తోమ్యతి కర్ణ ముత్ మనసి

జండు చెవుప్పడఁజేసె నక్కటా

గీమ్యతి యేమి చెప్ప నిట

గ్రంథ బహుళిక గామవిక్రియా

దుష్పగనర్గిన్ మనసు

మార్పమిక్రై బహు నీతిశాస్త్రముల్.

శృంగారవైషమ్యము, 4. ఆ.

ఈపాఠములో అర్థము సరిగాఁ నుదురకపోవుట చేత శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గారు మాఁడవ పాదములో, “గీమ్యతి యేమి చెప్ప నిటఁ గ్రంథ” అని దిద్ది, “ఇట = ఈ స్త్రీలోలక విషయములో, క్రింద = ఇంతకు పూర్వము, బహుళిక = ఇంద్రునికి, కామవిక్రియా దుష్పగనర్గిన్ = కామవికార మనది చెడుమార్గముందు వర్తించుటకు, మనసు మార్పమిక్రై = మనస్సును ప్రవేశపెట్టకుండుటకై, బహు నీతిశాస్త్రముల్, ఏమి చెప్పెక, — నీతులు ఎన్ని యేనియుఁ జెప్పినాఁడు కాని అది సమయమునకు అక్కఱకు రాలేదు” అని టీక వ్రాసిరి. వీరి టీకలో పూర్వమందు బృహస్పతి యింద్రునకు బహునీతులు చెప్పినట్లును అది యిష్ట దుపయోగింపనియట్లును కనఁబడుచున్నది. చెవుడు లేనియప్పుడు వినిననీతులు చెవుడు పట్టినతరువాత నుతపు నకువచ్చునటు లోకవిరుద్ధము. మఱుట మఱవకుండుట యనునది మనోధర్మములు గాని శ్రోత్రధర్మములు కావు గదా. మూలములో బృహస్పతి చెప్పుచున్న మే ఆ వాక్యములు చెవుకొపట్టిన ఇంద్రునకు విసఁబడుటలేదని సరసముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది. పూర్వము చెప్పబయు చెప్పకపోవుటయు ప్రకృతవిషయములు కావు. బధిరత్వము గలిగిపెక్కు జరిగినవిషయమే యిచ్చటఁ బ్రతిపాదించఁబడవలయును. అభిప్రాయములో వైషమ్య వీరి పాఠాంతరమును టీకయును గూడ మూలమున కనుగుణముగాఁగాని యుక్తియుక్తముగాఁగాని యున్నట్లు గోచ

రింపదు. మఱియుఁగొన్ని వ్రాతప్రతులుమాడఁగా ననేక విధములుగాఁ బాఠాంతరము లున్నవి. కాని అవియుఁ గూడ నిట్టివే యైయున్నవి. ఇవియున్న యను మూలభిప్రాయమునకు మారములును అనన్వితములును అగుటచేత వాకు సంశయముకలిగి సవిమర్శముగా వాలోచింపఁగా, “గీమ్యతి యేమి చెప్ప నిటఁ గ్రంథ” అనుపాత ముండియుండ నచ్చునని తోచెడిని. ఇందుఁగల నులు రసజ్ఞులు గ్రహించెదరుగాక.

ఇటఁ క్రిందకొ = ఇట్లుపిమ్మట, ఇతఃపర్వము, బృహస్పతి యింద్రునకు బహునీతిశాస్త్రము లేమిచెప్పును— అని యర్థము. అనఁగా ఇంద్రుఁడు బధిరుఁడై యుండఁగా అతనికి ఎంత చెప్పినను చెదిటివానికడ కంటి మాడినట్లు నిష్ఫల మగుటచేసి బృహస్పతి చెప్పఁ జాలఁడని భావము. మూలములో, ఇంద్రుఁడు బధిరుఁడైనాఁడు కావున బృహస్పతి చెప్పెడి నీతివాక్యములు ఎల్లు విసఁగలఁడు—అని యున్నది. ఆంగ్రికరణములో, ఇంద్రుఁడు బధిరుఁడై యున్నాఁడు కావున వానికి బృహస్పతి నీతి వాక్యము లెల్లు చెప్పఁగలఁడు—అని యున్నది. ఇందు వాక్యభేదమే కాని అభిప్రాయభేదము లేదు. బృహస్పతి చెప్పలేకుండుట గాని ఇంద్రుఁడు విసలేకుండుట గాని ఇంద్రునకు బాధిర్యము కలిగిన తరువాతనే జరిగినవి. ఆంగ్రికరణమూలములలో చెప్పిన పైరెండువిషయములు మాత్రమే బధిరునియొడ కనఁబడియుండిన, అది రెండును ఇరువురచేతను గ్రహింపఁబడినవి. శ్రీనాథుఁడు మూలములో నున్న పదముల చొప్పుననే పోవక, వేఱుమార్గమునఁ బదము లుపయోగించి మూలములో బధిరునకుఁ జెప్పఁబడిన “క్రీణతాకర్తృ”ను విడిచి బధిరునకు “ఇతరులు చెప్పఁజాలకుండుట” యను మఱియొకరికి గూడ కల దని లోకమునకుఁ దన లోకానుభవమును బహునిపులుగుగా నెల్ల డించుచు మూలాభిప్రాయముతో నేకీభవించినాఁడు. ఇంక క్రిందుశబ్దమునకు—పై పంక్తి, క్రింది పంక్తి—అక్రిందిపంక్తి—మొదలగులోకవ్యవహారములన ఆనంతర్యాధియు సిద్ధించియే యున్నది. కావున ఈ పము యొక మనియును విశేషము లున్నయెడలఁ బ్రాజ్ఞులు తేలి పెదవనియును విశ్వసించుచున్నాఁడను.

పి. చిదంబరశాస్త్రి.

కీ. శే. సర్ బయ్య నరసింహ శర్మగారు

భద్రాద్రి స్నానములరేవు

శ్రీ చమ్మటి గోపాలరావుగారు తీసిన ఆకస్మిక చిత్రము.

3. బ స వే శ్వ రు డు

(బసవేశ్వరుడు విజ్ఞులునిమంత్రి; శుద్ధవీరనైపుడు. రాజ్యాజ్ఞ లేకయే ఖజానాలోని సామృంతయు నొక మిండజంగమదేవరకు దాన మొనరించినాడు. తంత్రము పన్ని మిగిలిన మంత్రులు రాజుతో ఈనంగతి చెప్పినారు.)

మంత్రులు—

స్వామి, చెప్పిన కొండెమాను మఱి చెప్పంజూడకున్న న్నిజ స్వామి ద్రోహ కళోరపాతకము సంప్రాప్తించు నానర్హుఁడ సామీచీన్యవినాశ్యతమ్ము బసవస్వాతంత్ర్య మోర్వంగలే మేమంచు ని్వశదీకరింతుము తనీయేష్టానుకృత్యైర్మముల్.

మేము వచించుసంగతులమేలు దలంపడు మిండజంగమ స్వామి యొకండు నే డడుగవచ్చిన కోశేధనమ్ము సర్వమున్ బ్రేమము మీర దాన మొనరించె యథేచ్ఛగ నింక భూప్రజా త్నేమము నేవిధాన బరికింపగలారమొ భూభృదగ్రహీ!

బసవనినూడి రాజ్యపరిపాలనము స్వవరించు అన్నడుం బాసగడు, చేతగాక నచివుల్ మసిచేసిరి రాజ్యమన్న వె క్కనమగునింద కేము గుఱిగా బనియేమి? మఱొందుకొల్వనన్ మనల దలంతు మోయధిప, మా కటుచేయ ననుజ్ఞనీయవే.

విజ్ఞులుడు—

మించిన వేడ్క నొక్కమిడిమేలపు మిండనికై వసమ్ము గా విందితివంట కోశగతవిత్తము సర్వము మాయనుజ్ఞ ప్రా పించకమున్నె రాజ్యము విభిన్నము చేయదలంచితే మమున్ వంచన చేసి, నీదునచివత్వము చాలును జాలు మా కికన్.

గడునరి మంత్రినై ప్రజలకష్టనుఖమ్ము లెఱింగి రాజ్యము న్నడవెడి ధీవిశారదుని న న్నవనీపతి శిక్ష నేయనో

పడుగడ యందు నీమనసువచ్చినతీరున గోళమంతయున్
వడివడి గుల్ల చేసి నను నాశమొనర్ప దలంప బాడియే.

బనవనిబానయంద్రుడు పరభాగ్యము లొల్లమి చాలు జాలు నీ
పన దెలిసెం ద్వడీయుల కపారధనాకరమైన నాదు బా
క్కునమును స్వార్థముంబలె నఖండమునంబున బంచిపెట్టి వై
శన మొనరింప నెంచితివి నజ్జను లిట్టితెజంగు మెత్తురే.

గౌరవపాత్రమైన యధికారమునం గయినేసి రాజ్యపుం
భారము నీపయి నివడిచివైచినయందుకు మంచిమేలు చే
కూరిచినాడ వింత యనుకో బనియేమి మదీయవిత్తభం
దారము నింపి నీమనసు వచ్చినచోటికి బామ్ము వేగమే.

బనవడు—(తనలో)

ఈశ్వర, పాలితనాకా-ధీశ్వర, తుహినావనీధరేశ్వరతనయా
త్రేశ్వర, పరితోషితమా-నీశ్వర, నను భక్తు గరుణ నీక్షింప గడే.

నేనుము మీర నీచరణనీరజములే భజించు జంగమ
స్వామి యొకండు న న్నడుగవచ్చిన లేదనలేక భారుణీ
స్వామి యనుజ్ఞ పొందకయె నర్వధనమ్మును భారవోసితిన్
భూమివిభండు కోపనరిపూరితు డయ్యెడి నేమి నేయుడు.

నాకడ నొక్కపైసయ్యునం గనుపట్టదు, భూవిభండు నా
పైకము దెమ్మటంచు బలవంతము చేసెడి, నీయకున్నచో
జేకురు గౌరవాత్యయము శీతమయూఖికళావతంస! నీ
చే కిరుణింప వీవిధి నుపేక్షయొనర్చిన దిక్కు గల్గునే.

పంచినవేడ్క నీచరణపద్మములే గతియంచు నమ్మినా
డం బరమేశ, నీదగు కటాక్షసుధారస మింత చిల్క గా
లం బరుదెంచె నేసిలుగులం బడకుండగ నన్ను గాచు భా
రం బది నీదకాదె గిరిరాజసుతాహృదయేశ్వరా, ప్రభా!

శర్వ! ధనమ్మునర్వము నొసంగితి న న్లడలేర్ప భక్తసా
పర్వణకాళి వీపె గలవంచు ధరేశ్వరుకోశమున్ యథా

పూర్వముగా నవంతేధనపూరితముం బాసరించి దృగ్ద్యయూ
పర్వము జేసి భక్తపరిపాలనదక్షతచూపు మోక్షభూ!

(అమలమనీష దాన గతియుం చెదనమ్మి నుతించు భక్తప
త్తమునిమొ జాలకించి దయదాల్చి మహేశ్వరు డార్చరక్షణ
క్షము డవనీవిభుండు బరిషత్ప్రీతసభ్యులు జూచుచుండ గా
నమితధనమ్ములం గురిసె నదృతభంగి నమాత్యుముందటన్.)

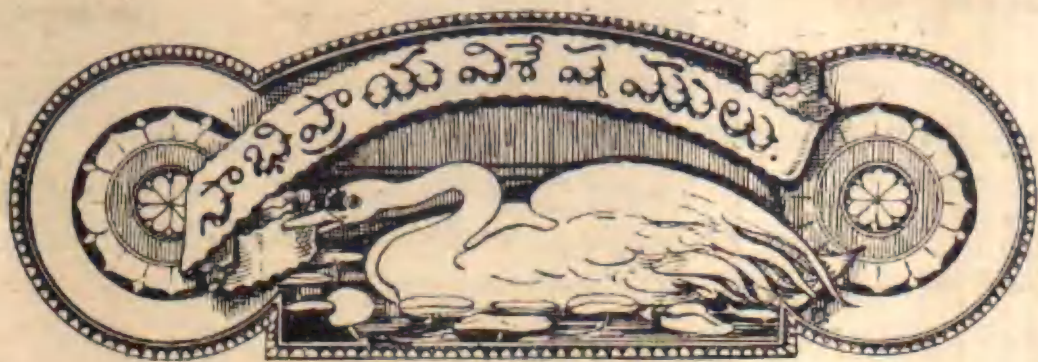
బ స వ డు—

కరుణాపూర్ణుడు భక్తవత్సలు డనంగధ్వంసకన్యామి నన్
బరిరక్షించుచునుండ నేకొత్త సంప్రాప్తించు భండారపున్
పారుగు ల్నింపుకొనంగ జూడు మిదిగో సామ్యంతయుం దెచ్చితిన్
ధరణీవల్లభ, నన్ను నీటుణవరిత్యక్తాత్ము గావింపవే.

చి జ్జ లు డు—

కలుషస్వాంతులు మంత్రు లీర్ష్య నెదియో కాపట్య మూహించి ని
శ్చలభక్తిప్రథితు నినుం దెగడి మత్స్యాంతమ్ము నత్యాగ్రహ
విలముం జేయుట గ్రందుమీ దరయ కే బీడించితిన్ నిన్ను నా
వలనం గల్గిన నేరము స్పయించి సంభాళించు మంత్రీశ్వరా!

అనఘ మదీయదోషముల నన్నిటి పైరణజేసి మంత్రివై
మునుపటివోలె ధర్మగతిపాంశము దప్పకయుండ రాజ్యర
క్షణ మొనరించుచుం బ్రజ లఖండరమావిధవోజ్జ్వలాంగులై
ఘనసుఖమందుచు న్మనెడునట్లుగ జేసి యనుగ్రహింపవే.

కాలమానమునందు పుష్కమాసము
 ప్రకృతిమనోహరమైన సకలసౌకర్యములకును
 నాకరముగ నున్నది. ప్రకృతిసిద్ధమైన పుష్క
 మాస సౌకర్యములకు క్రిస్తుచును పండుగలు
 జరుపడి ప్రజాప్రవృత్తియందు నూతనోత్సా
 హమును గలుగ జేయుచున్నవి. దేశమునం
 దంతటను వేడుకలు, వినోదములు, సభలు,
 ప్రదర్శనములు ప్రజాహృదయము నాకర్షించు
 చున్నవి. సుందర శాంతి భావభరితము లైన
 నూతన సంవత్సరాభినందనప్రేమలు సర్వత్ర
 ప్రత్యక్షము లగుచు ధర్మసంస్కరణమును
 జేయుచున్నవి. ఈవర్షసమయమునందును
 శ్రీమంతుల మానందముతోపాటు దరిద్ర
 నారాయణుల దుఃఖమును ప్రత్యక్ష మగు
 చున్నది.

అదినందియును జిజ్ఞాసువులు, తత్త్వ
 జ్ఞులు, శాస్త్రజ్ఞులు, కళాకోవిదులు, కవులు,
 రాజ్యాధికారులు, మతాచార్యులు, ధీరులు,
 వీరులు మొదలగు మహాపురుషులు దుఃఖనివృ
 త్తికిని, సుఖప్రాప్తికిని జేసిన ప్రయత్నములును,
 ధర్మ నిర్ణయములును నీమహాసమస్యను ఎంత
 పరకు సాధించినదియును ఎప్పటి కప్పుడు

విచిత్రవేదముగను గనుపడు చుండును. ప్రపం
 చావృతము లైన సిద్ధాంతము లన్నియును
 ఎప్పటికప్పుడు తరిణోపాయములుగను గనుపడి
 నను దేశకాలావరణములందు పరివర్తనమును
 బొందుచు కాలతరంగములందు నిర్వీర్యము
 లగుచున్నవి.

ప్రకృతి స్వరూపములవలెను ప్రకృతి శక్తి
 యును సనుకూణమును రూపభావపరిణామ
 మును బొందుట సహజధర్మము. సహజధర్మసిద్ధ
 మైన రూపపరిణామమును భావపరిణామ
 మును భయవిభ్రాంతులను గలుగజేయుచు
 ప్రపంచమునందు సంక్షోభమును గలుగజేయు
 చున్నవి. సంజాతమైన మృత్తునకు మృత్యు
 పును, మృతమైన మృత్తునకు పునర్భవమును
 రూపపరిణామములు. భావరూపపరిణామమయ
 మైన జగత్తునం దహంకారము గలుగజేసెడి
 పరివేదన దుఃఖమునకు మూలమగుచున్నది.

భావరూపానిష్ఠితమైన తత్త్వమును బోధిం
 చుట కేర్పడిన వేదములు, మతములు, ధర్మ
 ములు, శాస్త్రములు, సాహిత్యములు, కళలు
 రూపారాధనపరాయణములై స్వార్థసమర్థన
 మునకును, పరాక్రమణమునకును వినియో

గజమును సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నవి. ప్రపంచవ్యాప్తమైన మహాసంక్షోభము మహాప్రళయరూపమునను పరిణమించుచున్నవిధమును రాజ్యాంగ పరివర్తనములు, సాంఘిక కలహములు, మతవిద్వేషములు, ఆర్థికసంరంధములు, ధర్మవిస్మయములు ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. తత్త్వజ్ఞులును, శాంతిప్రియులును జేసెడి సత్యధర్మహితోపదేశములు సనాతనాధునాతనాచారాభిమానులకు జిజ్ఞాసకుబదలు కోపావేశములకు మూలములగుచున్నవి. నిజము నిష్ఠురములకు మూలము, స్వభావము, స్వధర్మము, స్వార్థము నిత్యసత్యాశ్రయములు గాకను అనిత్యములైన దేశకాలపాత్రాశ్రయములై ప్రజ్ఞావాదపరమైన స్వాభిమానాశ్రయము లగుచున్నవి. స్వాభిమానాశ్రయము నిత్యమైన శాంతశివసుందరజీవనమున కభిమానావరణములను గల్పించుచు విశ్వజీవనశక్తుల నవరోధించుచున్నది. అభిమాన మజ్ఞానావృతమై జ్ఞానమయమైన పూర్ణజీవనమునకు ప్రతిబంధకముగ నున్నది. జ్ఞానసంపన్నులభిమానావరణములను జ్ఞానాగ్ని మూలముననుదగ్ధము చేయుటకై చేసెడిప్రయత్నములను పండితులును, పామరులును ధర్మవ్యాజమునను ప్రతిఘటించుట యాచారమైనది. అధికారులు ప్రజలను, అగ్రజులంత్యజులను, గురువులు శిష్యులను, ధనవంతులు నిర్ధనులను, పండితులు పామరులను, బలవంతులు దుర్బలులను, వృద్ధులు యువకులను స్వార్థమునకై వినియోగించుట ధర్మమైనది. ఈ యాచారధర్మప్రతిఘటనము

విచిత్రాభిప్రాయములకు మూల మగుచున్న విధమునకు జిజ్ఞాసకృష్ణమూర్తిగారు, గాంధీ మహాత్ముడు, సోవిటునాయకులు, కార్మికులు, అవధ్యులు పొందుచున్న నిందాస్తోత్రములు పరమప్రమాణములు.

* * * *

బ్రహ్మజ్ఞానసమాజము - కృష్ణమూర్తిగారు

బ్రహ్మజ్ఞానసమాజము భౌతికవిభూతి వ్యామోహబద్ధమైన వర్తమానయుగమునందు ముఖ్యముగాను హిందూస్థానమునందాంగ్ల విద్యావంతుల లక్ష్యమును హిందూమతోన్ముఖము చేయుటకు వినియోగపడినది. ప్రభుత్వోద్యోగులైన విద్యావంతుల లక్ష్యము హిందూమతమునకు మరలినది. పాశ్చాత్య సంస్కారముగల గురువుల లక్ష్యమును సమాజముగను భౌతికవిభూతు లాకర్షించినటు లాధ్యాత్మికప్రయోజనము లాకర్షించలేదు. కర్నలు ఆల్ఫాటు బ్లావిటుస్కిగార లుషక్రమించిన గురుసంప్రదాయపరంపరలు లేడుబీటరు వసంతమ్మగారలకు సంక్రమించినవి. వీరి గురుత్వము నందు బ్రహ్మజ్ఞానమును దివ్యవిభూతులును, మహాత్ములును నావరించినవి. సమాజబృందమునందు ప్రసాదస్వీకారము మహాత్ములు ప్రబలినవి. ఆంతరంగికబృందమునకును సామాన్యసమాజమునకును గురుశిష్యభావములును సమాన సంస్కార లక్ష్యములును దుర్లభములైనవి. పితాధిపతులైన గురువులకును, జిజ్ఞాసువులైన శిష్యులకును భావభేదములుదయించినవి. ప్రాచ్యతారకసంఘమునకు

గురువైన కృష్ణమూర్తిగారికి మహాత్ములు, పూజాపురస్కారములు, రహస్యములు దున్న హములైనవి. కృష్ణమూర్తి గారు తారక పీఠాధిపత్యమును పరిత్యజించి గురుపీఠాధిపత్యమును నిరాకరణ చేసిరి. ప్రాచ్యబ్రాహ్మణ సంస్కారము, పాశ్చాత్య విద్యా సంస్కారము కృష్ణమూర్తిగారియందు నవీనరూపమును దాల్చినవి. శ్వేతగురువులకు శిష్యులైన వృద్ధ హిందువులు కాత్మ విశ్వాసము లేకను మహిమలు, మంత్రములు, రహస్యదీక్షలు శరణ్యములైనవి.

జ్ఞాన భాస్కరుని సమక్షమున నజ్ఞాన మూలమైన రహస్యాచారముల కవకాశములు గలుగజాలవు. కృష్ణమూర్తిగారి జ్ఞానసందేశ మాచారాభిమానాధికార బద్ధమైన వర్తమాన హిందూహృదయమునకు భయభ్రాంతులను గలుగజేసినను, తత్త్వజ్ఞుల కాదరణీయముగ నున్నది. కృష్ణమూర్తిగారు వారిబోధలందు శిష్యుల సంతాపహరణమును జేయుటకు సమకట్టినను అజ్ఞానాభిమానపరాయణులైన సనాతన ధర్మసంస్కారుల కభిరుచి గలుగకున్నది. శ్రీ కృష్ణుడు గీతా శాస్త్రమునందు బోధించిన “ఉద్ధరే దాత్మనాత్మానం” అని ఆత్మోద్ధరణ భావమునే కృష్ణమూర్తిగా రరమరలను విడిచి బోధించినను ఆదరణమును బడయకున్నది. పూర్ణయోగా సందము ననుభవించుటకు గ్రంథములు, తంత్రములు, గురువులు, ఆచారములు, విశ్వాసములు, రహస్యములు సాధనములు గావని

యును, ఆత్మోపలబ్ధియే సాధనమనియును కృష్ణమూర్తిగా రాత్మశంఖారావమును పూరించి విశ్వశుతిన మేళగించి చేయుచున్న దివ్య బోధలు జిజ్ఞాసువుల కాదరణయోగ్యములు గాకున్ననువిచారయోగ్యములుగ వైననున్నవి.

* * * *

గాంధీయహాత్ముడు - సనాతనధర్మము

వైదికమతపరిణామము హిందూమత ప్రవాహమున కపూర్వమైన శోభనువలెను కళంకమును గలుగజేసినది. పూర్వమిమామాంస పోయి ఉత్తరమిమామాంస మతప్రవృత్తియందు వ్యాపకమునం దున్నను మృతప్రాయములైన పూర్వ మిమామాంసావరములైన యాచారవ్యవహారములు జీవప్రవాహమును స్తంభింపజేసినవి. కర్మస్థానమును జ్ఞానము, జ్ఞానస్థానమును భక్తియును నాక్రమించి, భాగవతభక్తి దేశమునందంతటను వ్యాపకమునం దున్నను నిర్జీవమైన కర్మకాండను హిందూమతమున కాధారముగను నిర్ణయింపగోరుట నిరుపయోగము. కర్మకాండను వైసవాధమతములును, ద్వైతాద్వైత విశిష్టాద్వైత మతములును, మహమ్మదీయ క్రైస్తవమతములును, పరప్రభుత్వములును కాలక్రమమునను నిరుపయోగమచేసినవి. బ్రహ్మసూత్రములు, ఉపనిషత్తులు భగవద్గీతలు జ్ఞానమును కర్మస్థానమునన ప్రతిష్ఠించినవి. భాగవతభక్తి భక్తిని జ్ఞానస్థానమునను ప్రతిష్ఠించినది. హిందూమత వాహియందు కర్మ జ్ఞాన భక్తి వైరాగ్యయోగవహినులు సంగమించి హిందూమతము కూల

కషముగను ప్రవహించుచున్నను పంకకలంకి తమై జీవరక్షణ ప్రయోజనములకు నిరుపయోగమే కాకను హానికరముగ నున్నది.

దురదృష్టవంతు లెల్ల పుడును దురదృష్టవంతులుగను, పాపులాజన్మాంతము పాపులుగను, దరిద్రులు దరిద్రులుగను, అజ్ఞాను అజ్ఞానులుగను నుండవలయునని శాసించెడి సనాతనవర్ణాశ్రమ ధర్మములు మానవజీవిత ప్రయోజనములకు నిరర్థకములు. అస్పృశ్యతానివారణము నిత్యమైన ధర్మమునకు విరుద్ధము కాదనియును, ఒకవేళ ధర్మవిరుద్ధమైనను నివారించుటకు మతాచార్యులు ప్రయత్నించిగా రనియును, పెనుక ప్రయత్నింపకపోయినను నిపుడు ప్రయత్నించుట ధర్మవిరుద్ధము గాదనియును ప్రాజ్ఞులంగీకరింపగలరు. సజీవమైన ప్రజాజీవనమును స్తంభింపజేసి నిర్జీవమైన యాచారాభిమానముల నారాధించుట మరణసాధనము గాని జీవన సాధనము గాదు.

వర్తమాన స్వాతంత్ర్య యుగమునందు వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యమును నిరోధించుట మానవ ధర్మ సంఘాపనమునకు ప్రతికూలము. స్వాతంత్ర్యము సభిలషించెడి సవర్ణులవర్ణులకు స్వాతంత్ర్యమును నిరోధించుట యధర్మము. సకల ప్రజాసంస్థలయందును అవర్ణులకు ప్రవేశమును గల్పించుట సవర్ణుల కలంఘనీయమైనధర్మము. దేవాలయాదిప్రవేశమునకును శాసననిర్మాణమును చేయుట ధర్మవిహితము గాని ధర్మవిరుద్ధము గాదు. ధర్మశాస్త్రములందు దేవాలయ

ప్రవేశము ప్రతిషేధింపబడలేదని పండితాభిప్రాయమును ప్రబలుచున్నది. అఖండమైన హిందూసంస్కారము దేశకాలపాత్రల కనురూపముగను మారినవిధము హిందూధర్మ శాస్త్రములు, పురాణోపనిషత్తులు విశదము చేయుచున్నవి.

పూర్వము మహర్షు లవలంబించిన ధర్మ మార్గమును వర్తమాన కాలమునందును సవర్ణు లవలంబించుట ధర్మము, వివేకము. జీవములేని సంఘమునందు జీవప్రతిష్ఠాపనమును జేయుటకు నిర్జీవములైన యాచార వ్యవహారముల నతిక్రమించి సజీవమైన యాచార వ్యవహారముల నవలంబించుట ప్రయోజనకరము. ప్రాజ్ఞులు ధర్మాధర్మనిచారణ చేసి ధర్మారాధనమును జేయుటకు బూనుకొనుట వివేకము. కాని నిందలకును దూషణలకును బూనుకొనుట వివేకము గాదు. స్వభావసిద్ధమైన ధర్మమునకు స్వాధారోఽణమును జేయుట, భ్రష్టత్వము నాపాదించుట యసంగతము.

అస్పృశ్యతా నివారణమునకును రాజకయసంస్కరణములకును సంబంధము లేదు. ఇది నూతనము గాదు. స్వామి దయానందుడు, వివేకానందుడు, రామకృష్ణుడు మొదలగు హిందూమతసంస్కర్త లీ ధర్మారాధనమున కిదివరకే పూనుకొని యుండిరి. ఒకవేళను రాజకీయమునకు సంబంధ మున్నను నింద్యము గాదు. వర్తమానయుగము రాజకీయ యుగము.

రాజకీయ సంబంధములేని ప్రజాజీవనము వర్తమానకాలమునందు దుర్లభము. ఆర్థిక నైతికసాంఘికవైజ్ఞానికాదివిషయములందు రాజకీయసంబంధ ములుంఘనీయముగ నున్నది. మతమునకును, రాజకీయమునకును సంబంధము కొన్ని దేశములం దప్రతిహతముగ నున్నది. చేష్టారహితమైన పారతంత్ర్యభాగ్యము ననుభవించుచున్న హిందూస్థానము నందు మతఘోష సందర్భాసందర్భములు లేకను బయలుదేరుట యాచారమైనది. దైవభక్తిపరాయణుడును త్యాగమూర్తియునునైన గాంధీమహాత్ముడు హిందూమత విప్లవమునకు పూనుకొనినటు లారోపణ చేయుట యన్యాయము. ఆచారాభిమానావృత మైన హృదయమునందు స్వాతంత్ర్యపరమైన జ్ఞానకాంతులు ప్రసరింపజాలవు. హిందూమతాభిమానులందఱును మతాచార్యులు పూర్వమే ప్రసరింపజేసిన జ్ఞానకాంతులను ప్రసరింపజేసి హిందూ సంఘమును, హిందూ మతమును, మానవధర్మమును, గాంధీమహాత్ముని సంకల్పమును, దేశసాభాగ్యమును గాపాడుట పరమధర్మము.

* * *

రాజ్యాంగసంస్కరణములు -

రాండుటేబిలు సమావేశము
మూడవ రాండుటేబిలు సమావేశము
తలచినటులు పరిణమించినది. సమావేశమునకు హాజరైన ప్రముఖులు నిరాశను తెంది స్వదేశోన్ముఖులై వచ్చుచున్నారు. ఈసమా

వేశసందర్భములందు సర్ సామ్యుఎల్ హోరు గారికిని వారిమిత్రులకు నాశాకాంతులు వెల్లడియైనను మితవాదనాయకులకైనను సంధికారము గనుపడినటు లాశాకాంతులు గనుపడుట లేదు. షెడరేషనువిషయమునను, కేంద్రాధికారవిషయమునను, ఆర్థికస్వాతంత్ర్య సందర్భమునను, సైన్యాధికారనిర్వహణమునను రిజర్వు బ్యాంకుసందర్భమునను, ప్రయోజన రక్షణమునను హిందూ దేశమున కేవిధమైన ప్రయోజనమును గలుగలేదని వ్యవహారములు విశదము చేసినవి. హోరుగారి యంతోష్పన్యాసము సద్భావభరితముగ నున్నను క్రియాశూన్యముగ నున్నవిధము నాంగ్లప్రముఖులు సయిత మంగీకరించుచున్నారు. “మావీలును బట్టి మాకు వీలైన సంస్కరణములను వీలైనపుడు సమకూర్చెదము” అని హోరుగారు తెలిపిరి కాని “మీ సంప్రతింపుతో మీకవసరమైన సంస్కరణములను సమకూర్చెదము” అని హోరుగారు తెలుపలేదు. హోరుగారవలంబించిన మార్గమును స్వతంత్రకార్మిక పక్షమును, కాంగ్రెసుపక్షమును నిరాకరించినవి.

నిర్బంధమార్గమునను పాలించుట యసాధ్యమని ప్రాజ్ఞు లంగీకరించినను ప్రబలమైన బ్రిటీషు జాతీయప్రభుత్వమునకు నిర్బంధవిధానము శరణ్యముగ నున్నది. ప్రజామోదమును బడయని రాజ్యాంగసంస్కరణములు ప్రయోగయోగ్యములు కావని తెలిసియున్నను దురభిమానము మతసాంఘికవిషయములందువలెను రాజ్యాంగ విషయములందును దురాసాధ్యముగ నున్నది.